T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÇALIŞMA EKONOMİSİ VE ENDÜSTRİ İLİŞKİLERİ
ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

PANDEMİ SÜRECİNDE GELİŞMİŞ ve GELİŞMEKTEKİ ÜLKELERDE ÇALIŞMA HAYATINA YÖNELİK DÜZENLEMELER: KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA

ARZU TOK

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. AYHAN GENÇLER

EDİRNE 2023

Tezin Adı: Pandemi Sürecinde Gelişmiş ve Gelişmekteki Ülkelerde Çalışma Hayatına Yönelik Düzenlemeler: Karşılaştırmalı Bir Çalışma

Hazırlayan: Arzu TOK

ÖZET

Bu tezin özelliği COVID-19'un çalışma hayatına olan etkileri üzerinde çalışılmış olmasıdır. Tarihte önemli ve yıkıcı salgın hastalıklar yaşanmış, nüfuslar azalmış, ekonomi negatif eğilimde olmuştur. Günümüze bakıldığında dünyayı etkisi altına alan COVID-19 salgını ortaya çıkarak ülkelere çoklu etki oluşturmuştur. Ülkeler hemen sağlık önlemleri almaya başladığında, işin bir diğer yüzü olan ekonomik sonuçları ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda çalışma hayatına olan etkilerini incelemek önem arz etmiştir. İçinde bulunulan döneme ve coğrafyaya göre etkiler incelenmiştir. Tezin teorik çerçevesi literatür taramasından oluşmuştur.

Tez araştırmasını yaparken tarihte karşılaşılan salgın hastalıklar imkân dahilinde varsa ekonomik sonuçlarıyla beraber incelenmiştir. Günümüze olan değişimi üzerinde durulmuştur. Gelişmiş ve gelişmekteki ülkelere olan sağlık, eğitim, ekonomi etkileri araştırılmıştır. Ülkelerin, pandemiye verdikleri yanıtlar, alınan ekonomik önlemler, başarılı ve başarısız olduğu durumlar ortaya konmuştur. İstihdam, vergi, işsizlik, sosyal güvenlik, sosyal yardım, teşvikler, dezavantajlı gruplara ait ülkelerin ve ülkemizin politika yanıtları, pandemi öncesi statüleri ve sonrası incelenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Tarih, COVID-19, sosyal güvenlik, sosyal yardım, işsizlik, istihdam, politika

Title of the thesis: Regulations on Working Life in Developed and Developing Countries During the Pandemic Process: A Comparative Study

Prepared by: Arzu TOK

ABSTRACT

The subject of this thesis is about the effects of COVID-19 on working life. There have been important and devastating epidemics in history, which caused populations to decrease and negative economic growth. Considering today, the COVID-19 epidemic, which affected the world, has emerged and has had multiple effects on countries. When the authorities started taking health measures, several economic consequences emerged. In this context, it is important to examine the effects on working life. These effects were examined in depth of time and geographically. The theoretical framework of the thesis consists of a literature review.

While conducting this research, both epidemics encountered in history and their economic effects were examined, if possible. Emphasis is placed on present day effects. The effects of health, education and economy on developed and developing countries were investigated. The responses of the countries to the pandemic, the economic measures that were taken, the successful and unsuccessful situations are revealed. Employment, tax, unemployment, social security, social benefits, incentives, policy responses of countries belonging to disadvantaged groups and our country, their status before and after the pandemic were examined.

Keywords: History, COVID-19, social security, social benefits, unemployment, employment, policy

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın amacı COVID-19 pandemisin çalışma hayatına olan etkilerini araştırmak ve ortaya koymaktır. Seçilen ülkeler ve ülkemizin yapmış olduğu değişiklikler incelenirken bazı baz ülkelere dair net veriler bulunamamaktadır ya da gelişmiş ve gelişmekteki ülkelerin yapmış olduğu değişiklikleri mukayese imkânı mümkün bulunmamaktadır.

Bu çalışmayı oluşturmamda değerli fikirlerini, zamanını ve iyi niyetini benden esirgemeyen çok saygın hocam Prof. Dr. Ayhan GENÇLER'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Her zaman beni destekleyen, pozitif şekilde bekleyen çevreme teşekkürlerimi sunarım.

Arzu TOK

Edirne – 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZET……..i

ABSTRACT……..ii

ÖNSÖZ……iii

İÇİNDEKİLER…...…….iv

TABLOLAR LİSTESİ……..viii

KISALTMALAR……ix

GİRİŞ…….....1

I. BÖLÜM……..2

1. DÜNYA'DA SALGIN DÖNEMLERİ……2

1.1. Salgının Tanımı……...3

1.2. Salgın Olarak Nitelendirilen Hastalıklar…….4

1.2.1. Çiçek Hastalığı……..4

1.2.2. Dang Humması…….5

1.2.3. Domuz Gribi…….5

1.2.4. Ebola……6

1.2.5. Hong Kong Gribi……7

1.2.6. İspanyol Gribi……..7

1.2.7. Jüstinyen Vebası……..8

1.2.8. Kara Ölüm Veba Salgını……8

1.2.9. Kolera……..9

1.2.10. Sars……....9

1.2.11. Tifüs……10

1.3. Dünya Sağlık Örgütü COVID-19 Pandemi İlanı……11

1.3.1. COVID-19 Tanımı……11

1.3.2. COVID-19'un Etkileri……..12

1.3.2.1. Sağlık Alanında Etkileri……..12

1.3.2.2. Ekonomiye Etkileri……..14

1.3.2.2.1. Sanayi ve Hizmetler Alanında Etkileri……15

1.3.2.2.2. Tarım ve Gıda Alanında Etkileri……..15

1.3.2.2.3. Turizm Alanında Etkileri……..16

1.3.2.3. Eğitime Etkileri……17

1.3.3. COVID-19 Pandemi Sürecinde Uygulanan Kısıtlamalar……18

1.3.3.1. Eğitimin Çevrim İçi Yapılması……...18

1.3.3.2. Triyaj Kavramı……19

1.3.3.3. Seyahat Kısıtlamaları……..20

1.3.3.4. Sokağa Çıkma Yasakları……..…21

II. BÖLÜM……22

2. DÜNYA'DA SALGIN DÖNEMİNDE UYGULANAN POLİTİKALAR…22

2.1. Avrupa Kıtasında Seçili Ülkelerde Uygulamalar…….22

2.1.1. Almanya…….22

2.1.2. Avusturya……...25

2.1.3. Belçika……...28

2.1.4. Birleşik Krallık……..31

2.1.5. Bulgaristan……34

2.1.6. Fransa……36

2.1.7. Hollanda……38

2.1.8. İsviçre……40

2.1.9. İtalya……..41

2.1.10. Yunanistan……...44

2.2. Amerika Kıtasında Seçili Ülkelerde Uygulamalar……..46

2.2.1. Amerika Birleşik Devletleri……..46

2.2.2. Brezilya…….50

2.2.3. Kanada……..51

2.2.4. Küba…….53

2.2.5. Meksika……55

2.3. Afrika Kıtasında Seçili Ülkelerde Uygulamalar……57

2.3.1. Cezayir…….57

2.3.2. Kenya……...59

2.3.3. Mısır…….62

2.3.4. Nijerya…….64

2.3.5. Tunus……...67

2.4. Asya Kıtasında Seçili Ülkelerde Uygulamalar……..69

2.4.1. Azerbaycan……..69

2.4.2. Çin……...71

2.4.3. Güney Kore……74

2.4.4. Hindistan……77

2.4.5. Japonya……79

2.4.6. Rusya……...81

III. BÖLÜM……83

3. TÜRKİYE'DE SALGIN DÖNEMİNDE UYGULAMALAR……83

3.1. Mevzuat Alanında Yapılan Düzenlemeler……83

3.1.1. İş Akdi Feshi ve Ücretsiz İzin…….83

3.1.2. Kısa Çalışma……...84

3.1.3. Nakdi Ödenekler…….86

3.1.4. Telafi Çalışması……..87

3.1.5. Uzaktan Çalışma…….87

3.1.6. Yıllık İzin……88

3.1.7. Diğer Düzenlemeler……90

3.2. Para Politikası Uygulamaları…….91

3.3. Mali Uygulamalar……..93

3.4. Halk Sağlığı Uygulamaları……96

3.5. Seçili Ülkeler ve Türkiye'de Çalışma Hayatına Yönelik Karşılaştırma…...98

3.5.1. Dezavantajlı Gruplar……...98

3.5.2. İstihdam Politikaları……..104

3.5.3. İşsizlik……...106

3.5.4. Sosyal Güvenlik……108

3.5.5. Sosyal Yardım……..109

3.5.6. Teşvikler……...115

3.5.7. Vergi Politikaları……..117

SONUÇ…….119

KAYNAKÇA……122

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1:Dezavantajlı Gruplara ait Ülke Verileri……...98
Tablo 2: Ülkelere ait İstihdam Politikaları……..104
Tablo 3: Cinsiyete göre Ülkelerin İşsizlik Verileri……107
Tablo 4: Ülkelerin Sosyal Güvenlik Uygulamaları……108
Tablo 5: Ülkelerin Sosyal Yardım Uygulamaları……..109
Tablo 6: Ülkelerin Teşvikleri……115
Tablo 7: Ülkelerin Vergi Uygulamaları…….117

KISALTMALAR

a.g.e. : Adı geçen eser

a.g.m. : Adı geçen makale

AB : Avrupa Birliği

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

ARGE : Araştırma ve geliştirme faaliyetleri

AZN : Azerbaijani manat

BİT : Bilgi ve İletişim Teknolojileri

BM : Birleşmiş Milletler

CHF : Swiss Franc

CJRS : Coronavirus Job Retention Scheme

COVID-19 : Coronavirus disease 2019

DSİ : Devlet Su İşleri

DSÖ : Dünya Sağlık Örgütü

DZD : Algerian dinar

GSYH : Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

FAO : Food and Agriculture Organization

HDI : Human Development Index

H1N1 : Swine Flu

H3N2 : Influenza A

H3N8 : Novel Zoonotic Avian Influenza A

IDA : International Development Association

ILO : International Labour Organization

IMF : International Monetary Fund

İŞ-KUR : Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü

KDV : Katma Değer Vergisi

KOBİ : Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

KRW : South Korean won

M.Ö. : Milattan önce

M.S. : Milattan sonra

MERS : Middle East Respiratory Syndrome

MoETE : Ministry of Education and Technical Education

MoYS : The Ministry of Youth and Sports

NHS : National Health Service

No. : Number

OECD : The Organisation for Economic Co-operation and Development

OHCHR : Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights

ONEFD : National Office for Distance Education and Training

PCR : Polymerase chain reaction

RMB : Renminbi

RUB : Russian Ruble

s. : Sayfa

ss. : Sayfalar

SARS : Severe Acute Respiratory Syndrome

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

T.C. : Türkiye Cumhuriyeti

TCMB : Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

TV : Televizyon

UNDP : United Nations Development Programme

UNFPA : The United Nations Population Fund

UNICEF : United Nations Children's Fund

USAID : U.S. Agency for International Development

VET : Vocational education and Training

Vd : Ve diğerleri

Vol. : Volume

yy. : Yüzyıl

WFP : UN World Food Programme

WHO : World Health Organization

GİRİŞ

İnsanlıkın var oluşundan bu güne bir çok salgın hastalık meydana gelerek nüfusları azaltmış, ekonomilere zarar vermiş ve telafisi olmayan zorluklar yaşatmıştır. Günümüzde de halen potansiyel tehlikelerle yaşamaktayız. 2019 Aralık ayında ilk başta dünyanın anlam veremediği sadece Çin'de yayılımın gerçekleştiği düşünülen ve adına Covid-19 denilen hastalık pandemiye dönüşmüştür.

Pandemi, sağlık krizi olmanın dışında, sosyoekonomik bir sorun olarak tüm dünyayı ilgilendirmektedir. Ülkelerce salgının etkilerini azaltabilmek için bir dizi sağlık tedbirleri alınma gereği doğmuş, bunun sonucunda mevcut düzende değişimler yaşanmıştır. Küreselleşmenin etkisiyle makro açıdan toplumsal yapıda ve ekonomide yaşanan farklılaşmalar emek piyasalarını önemli ölçüde değiştirmiştir. Özellikle, endüstri sonrası topluma geçişte küreselleşme ve uygulayımbilimin getirmiş olduğu yenilikler sektörel ve mesleki değişimler yaratmıştır. Pandemi, mevcut sistemi bir zorunluluk üzere değiştirmiş, sonucunda yeni çalışma şekilleri ortaya çıkmıştır.

Ulusal ve Uluslararası kaynaklarda pandemi sürecini konu edinen bir çok araştırma yapılmıştır. Fakat, pandemi sürecinde çalışma hayatında yapılan düzenlemeler ve bunların gelişmiş ve gelişmekteki ülkeler ile analiz edilerek karşılaştırıldığı çalışmalara pek rastlanmamamıştır. Bu çalışma ile iki farklı ekonomiye ait ülkeler değerlendirmesinde çalışma hayatına yönelik düzenlemelerde ülkelerin ekonomik yapıları, işsizlik yüzdeleri, istihdamın incelenmesi çalışmanın orijinal ve önemli yanını oluşturmaktadır.

Günümüzün pandemisi bu çalışmaya konu olarak, belirli ülkeler ve ülkemizin ortaya çıkardığı çalışma hayatı değişiklikleri ve yenilikleri incelenirken konuya dair ulusal ve uluslararası veri tabanları araştırılmıştır.

1. DÜNYA'DA SALGIN DÖNEMLERİ

Dünyanın her parçasında farklı canlı türleri ile yaşamaktayız, bu canlılar içinde çeşitli mikrop,bakteri ve virüs bulunmaktadır. İçlerinde bizler için faydalı olanlar kadar bize zarar verenler de bulunmaktadır. Bir insan vücudunda bulunan bakteri kişinin kendisini hasta etmeyebilir fakat bir başka insana bulaş yolu ile hastalık verebilmektedir. Kişi bağışıklığı ve sağlık alanındaki ilerlemeler göz ardı edilmemeli fakat bu bakteri, virüs ve mikropların da evrimleştiği unutulmamalıdır[1].

Geçmişteki en zorlayıcı salgınlar ve pandemilerden bazıları, uygarlıkları yıkıma uğratmış ve güçlü diye bilinen milletleri yenilgiye uğratarak milyonlarca insanın ölümüne neden olmuştur. Günümüzde halen varlığı tehlike arz eden salgın hastalıklara sağlık alanındaki gelişmeler sayesinde bizlerden önceki nesillerin yaşadığı aynı etkiyi gösteren sonuçlarla karşılaşmamaktayız. Tarih öncesinden bilinen zamana en korkunç hastalıklar:

- ***Atina Vebası MÖ 430:*** Atina ve Sparta arasında savaşın başlamasında kısa bir zaman sonra başlamış ve beş yıl sürmüştür. Ölüm sayısının 100.000 olduğu tahmin edilmektedir.
- ***Kıbrıs Vebası MS 250-271:*** Hastalık, adını dünyayı sona yaklaştırdığı düşündüren Kartaca Piskoposu ‘‘St. Cyprian’’ dan almıştır. Roma'da günde 5.000 ölüm yaşandığı tahmin edilmektedir.
- ***Cocoliztli Salgını 1545-1548:*** Hastalığa sebep olan enfeksiyon kanamalı ateştir. Meksika ve Orta Amerika 15 milyon kişinin ölümüne sebep olmuştur.
- ***Marsilya Büyük Vebası 1720-1723:*** Doğu Akdenizden deniz ticareti yoluyla Marsilya'ya ulaşan gemi ile hastalığın yayıldığı söylenmektedir. Gemi kısıtlamaya tabi tutulsa da veba bulaşan kemirgenlerin

[1] Euronews, ‘‘Tarihteki en ölümcül salgın hastalıklar neden ortaya çıktı ve nasıl sona erdi?’’, https://tr.euronews.com/2020/05/12/tarihteki-en-olumcul-salginlar-hangileriydi-neden-olustular-ve-nasil-sona-erdiler , (05.12.2022)

üzerinde yaşayan pireler aracılığı ile şehre yayılmıştır. Üç yıl içerisinde yaklaşık 100.000 kadar insanı öldürmüştür.

- ***Rus Vebası 1770-1772:*** Moskova'da hastalık sebebiyle karantinaya alınan kişiler karşıt davranışlarda bulunmuş, kargaşa tüm şehire yayılmıştır. Başpiskoposun ibadet için bir araya gelmeyin uyarısını dinlemedikleri gibi, öldürülmesi ile vuku bulmuştur. Veba bittiğinde, 100.000 kadar insanın öldüğü düşünülmektedir.
- ***Philadelphia Sarı Humma Salgını 1793:*** Hastalık Philadelphia şehrini sardığında, yetkililer kölelerin bu hastalığa karşı bağışıklık sahibi olduklarına inanmışlardır, bunun neticesinde köle karşıtı insanlar hastalara bakmaları için Afrika kökenli insanların işe alınmasını istemiştir. Sivrisinekler tarafından bulaşan hastalık sıcak ve nemli yaz aylarında zirve yaşamış, kış aylarında ise sivrisinekler ortadan kaybolduğunda durmuştur. 5.000'den fazla insanın öldüğü düşünülmektedir.
- ***Amerikan Çocuk Felci Salgını 1916:*** New York'ta başlayan salgın ABD'de 27.000 vakaya ve 6.000 ölüme neden olmuştur. Salgın hastalık çocukları etkilemekte, yaşayan çocuklarda kalıcı sakatlık bırakmaktadır.
- ***Zika Virüsü Salgını 2015-&:*** Güney ve Orta Amerika'daki etkisinin birkaç boyunca bilinemeyeceği, insanlara cinsel yolla ya da sivrisinek aracılığı ile bulaşmaktadır. Yetişkin ve çocuklar için zararlı olmamakta fakat gebe kadınlar için risk taşımaktadır, bulaş halinde bebekler üzerinde etki edebilir, doğumsal kusurlara neden olabilmektedir[2].

1.1. Salgının Tanımı

Salgın: *''Hastalık oluşturan bir enfeksiyon etkeninin duyarlı canlıya doğrudan veya dolaylı yolla geçmesi ile oluşan bulaşıcı hastalıkların yayılarak çok sayıda canlıda hastalık oluşturması''* şeklinde tanımlanmaktadır[3]. Salgınlar

[2]Livescience, ''20 of the worst epidemics and pandemics in history'', https://www.livescience.com/worst-epidemics-and-pandemics-in-history.html?utm_source=notification , (17.04.2022)

[3] Hülya Parıldar, ''Tarihte Bulaşıcı Hastalık Salgınları'', *Tepecik Eğit. ve Araşt. Hast. Dergisi*, 30 (Ek Sayı), 2020, s.19.

etkiledikleri türlere ve bölgelere göre adlandırılmış olup, oluştuğu yerden başka bir yere yayılan türüne: *''endemi/andemi''*, bulaşıcılığı bir bölge yahut ülke ile sınırlı kalan türüne: *''epidemi''*, yayılımı ülkeler dışında kıtalara ulaşan türüne ise *''pandemi''* denilmektedir[4].

1.2. Salgın Olarak Nitelendirilen Hastalıklar

İnsanlık tarihi boyunca, savaşlar esnasında, seyahatlerle, bir çok sebebe dayalı olarak hastalıklar oluşmaktadır. Ancak her hastalık salgın olarak nitelendirilmemektedir. Bulaşıcılığı, hasta etme etkisi, öldürücü olması, aynı ya da farklı coğrafyada görülüyor olması gibi etmenlere bağlı olarak tanımlanmaktadır.

1.2.1. Çiçek Hastalığı

Çiçek hastalığı kayıtlara, M.Ö. 4. Yüzyılda İskender'in ordusunda büyük kayıplara neden olan bir salgın olarak geçmiştir[5].*''Orthopoxvirus''* ailesinin bir üyesi olan variola virüsünün sebep olduğu hızla ilerleyen sâri bir hastalıktır[6]. Smallpox ya da diğer adı ile çiçek hastalığı oluştuğu yer olarak net bir ifade bulunmasa da, kaynaklarda en az 3000 yıldan beri var olduğu belirtilmektedir. Hastalığın yayılımı ticaret kanalları ile global çapta gerçekleşmiştir. Hastalığa yakalanan her on kişiden üçünün öldüğü bilinmektedir. Hastalığı önlemek için, hastalardan sürüntü alarak solunum ya da deri yolu ile kendilerine bulaşmasını sağlayarak bağışıklık kazanma yoluna gitmişlerdir. İlk aşı çalışması ise doktor Edward Jenner'ın, sığır çiçeği bilinen adı ile *''cowpox''* ile enfekte olan bireylerin çiçek hastalığına karşı direnç gösterdiklerini fark etmesi ile 1796 yılında gerçekleşmiştir[7]. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 1967'de hastalığı ortadan kaldırmak için *''yoğunlaştırılmış çiçek hastalığı yok etme programı''* başlatmış ve hastalık büyük ölçüde ortadan kaldırılmıştır. Programın 10 yıllık sürecinde 300 milyon dolar maliyet gerçekleştiği tahmin edilmektedir.

---

[4] Orhan Kılıç, ''Tarihte Küresel Salgın Hastalıklar ve Toplum Hayatına Etkileri'', *Küresel Salgının Anatomisi: İnsan ve Toplumun Geleceği,* Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, 2020, s.19.

[5] İsmail Hakkı Elçi, "Salgın Hastalıkların Kısa Tarihi", *Stratejik Bakış e-dergi*, Sayı 1 , 2020, s.1.

[6]World Health Organization (WHO), ''Smallpox'', https://www.who.int/health-topics/smallpox#tab=tab_1 , (14.05.2021)

[7]Centers for Disease Control and Prevention (CDC), ''History of Smallpox'', https://www.cdc.gov/smallpox/history/history.html , (14.05.2021)

Programdan önce ise düşük-orta gelire sahip ülkelerde yıllık 1 milyar dolardan fazlasına ve hasta tedavileri 20 milyon dolardan fazlaya mal olduğu tahmin edilmektedir[8].

1.2.2. Dang Humması

Dang Humması, *''Aedes aegypti''* adlı böceğin insan ile teması sonucu ortaya çıkan bulaşıcı bir hastalıktır. Bu virüse sahip olanların yaptıkları turistik geziler sebebi ile yarım asırda hastalık seri bir şekilde artmıştır[9].1970 yılından önce salgının etkileri dokuz ülkede şiddetli yaşanmıştır. Afrika, Amerika, Doğu Akdeniz, Güneydoğu Asya ve Batı Pasifik'te 100'den fazla ülkede endemik bir hâl almıştır. Düşük ve orta gelire sahip ülkeleri ziyaret eden gezginler arasında sıtmadan sonra en çok teşhis edilen hatalık Dang Humması'dır. 2021 yılında da varlığını sürdüren hastalık; Brezilya, Kolombiya, Fiji, Kenya, Paraguay, Peru'da görülmektedir[10]. Her yıl yaklaşık 400 milyon kişi enfekte olmakta, 100 milyon kişi hastalığı yaşamakta ve 40 bin kişi bu hastalık nedeniyle ölmektedir[11].

1.2.3. Domuz Gribi

Domuz gribi *''A/California/7/2009 H1N1''* adlı salgın hastalık Meksika ve ABD'de 2009 yılında tespit edilmiş ve hızla yayılarak pandemi halini almıştır. Hastalık domuzdan bulaşmadığı halde sadece domuzlarda görülen gribe benzediğinden dolayı bu adı almıştır[12]. Hastalığı tanımlamak ise: *''Domuz ve insan Influenza A virüslerinin kökeni kanatlı hayvanlardır. Domuz gribi virüsü hemaglutinin*

---

[8] Our World in Data, ''Smallpox'', https://ourworldindata.org/smallpox#citation , (04.05.2022)

[9] Yeşim Polat, Atila Yanıkoğlu, Hüseyin Çetin,''İklim Değişikliğinin Sivrisinek Kaynaklı Hastalıklar Üzerine Etkisi'', *Anadolu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi C- Yaşam Bilimleri ve Biyoteknoloji,* Cilt 6, Sayı 2, 2017, s.88.

[10] World Health Organization (WHO), ''Dengue and severe dengue'', https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/dengue-and-severe-dengue#:~:text=Dengue%20is%20a%20severe%2C%20flu,bite%20from%20an%20infected%20mosquito , (30.10.2021)

[11] Centers for Disease Control and Prevention (CDC), ''About Dengue: What You Need to Know'', https://www.cdc.gov/dengue/about/index.html , (04.05.2022)

[12] Recep Akdur, '' "DOMUZ GRİBİ"NİN KÜRESEL SALGINI'', *Bilim ve Ütopya,* Cilt 15, Sayı 186, 2009, s.6.

yapısına göre iki ana genetik soydan gelir. Bu iki soy "Klasik Kuzey Amerika Domuz Gribi etkeni olan H1N1" ve "Avrupa Asya Domuz Gribi etkeni olan H1N1"dir'' şeklindedir[13]. Mayıs 2009'da 36 ülkede yayılım, 8541 hasta, 72 ölüm kaydedilmiştir[14]. Hastalığın ekonomik etkisinin ise 55 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir[15].

1.2.4. Ebola

Ebola, insanlar ve primatlarda hastalığa sebep olan, bulaşıcılığı ve ölüm hızı yüksek ilerleyen salgın bir rahatsızlıktır. Hastalığa ilk olarak 1974 yılında *''Orta Afrika'da''* rastlanmıştır[16]. Hastalığın dolaşımı başlarda *''Afrika ülkeleri''* ile sınırlı iken, diğer ülkeler de bu durumdan etkilenmiştir[17]. Hastalığın ilerleme yolları incelendiğinde enfekte olmuş iğne ve şırınga kullanımının olması insandan insana geçmesine, Amerika Birleşik Devletlerine (ABD) araştırma amaçlı ithal edilen maymunlarda ise havadaki damlacıklar yoluyla virüsün iletimi tespit edilmiştir. Batı Afrika'da yakın geçmişte (2014-2015 yılları) salgın tekrarlanmış, enfekte oranı %74 ile aile fertleri arasında gerçekleşmiş olmakla beraber, Ebola sebebi ile ölen kimselerle birebir temasta bulunmak en riskli ve en etkili enfekte olma yollarından olduğu yapılan araştırmalar sonucu ortaya çıkmıştır[18]. 2014'de başlayan salgında 28.639 şüpheli vaka, 11.316 ölüm kaydedilmiştir. Ebola oluşturduğu sağlık krizinin yanı sıra Liberya, Gine ve Sierra Leone'da ciddi ekonomik etkiye sebep olmuştur. Dünya Bankası verilerine

---

[13]Hüseyin Yılmaz, Nuri Turan, ''Domuz Gribi Virüsü ve Genetik Değişime Yatkın Virüsler'', *Bilim ve Teknik Dergisi*, Aralık, 2009, s.52.

[14] Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği (TÜSAD), ''Domuz Gribi (İnfluenza A H1n1) Hakkında Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği (TÜSAD) Basın Açıklaması'', https://www.solunum.org.tr/basin/137/iletisim.html#:~:text=Influenza%20A%20H1N1(Domuz%20Gribi)'in%2016%20May%C4%B1s%202009,%C3%96rg%C3%BCt%C3%BC%20(DS%C3%96)%20taraf%C4%B1ndan%20bildirilmi%C5%9Ftir , (17.04.2022)

[15] Moores Rowland Tax Consultants, ''Potential Economic Impact of the Pandemic – Lessons from 2009 H1N1 / Swine Flu Pandemic'', https://htj.tax/2020/04/potential-economic-impact-of-pandemic_5/ , (03.05.2022)

[16] Necla Tülek, Şebnem Erdinç, ''Ebola Virüsü Hastalığı'', *Flora İnfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Dergisi,* Cilt 20, Sayı 2, 2015, s.54.

[17] Ferhat Gürkan Aslan, Mustafa Altındiş, ''Güncel Viral Etkenler; Zika, Chikungunya, Ebola, Enterovirus D68, Mers CoV, İnfluenza'', *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi,* Cilt 2, Sayı 3, 2016, s.12.

[18] Centers for Disease Control and Prevention (CDC), ''History of Ebola Virus Disease'', https://www.cdc.gov/vhf/ebola/history/summaries.html?CDC_AA_refVal=https%3A%2F%2Fwww.cdc.gov%2Fvhf%2Febola%2Foutbreaks%2Fhistory%2Fsummaries.html , (29.10.2021)

göre 2015 Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH) tahmini 2,2 milyar dolar azalmıştır[19].

1.2.5. Hong Kong Gribi

1968 Hong Kong gribi, *''H3N2''* virüsünün sebep olduğu bulaşıcı salgın bir hastalıktır[20]. Hong Kong'da ortaya çıkan grip salgını Rusya, Avrupa ve Amerika'ya kadar yayılarak bir milyondan fazla insanın ölümüne neden olmuştur[21]. Bilinen ilk verilere göre 13 Temmuz 1968'de görülmüş olup, bulaştığı kişi sayısı iki hafta içerisinde azami seviyeye ulaşmıştır. Tahmini altı hafta süren salgın, nüfusun %15'ini enfekte etmiştir. Salgın kendini ilerleyen yıllarda göstermiş olsa da 1968 yılı Aralık ayı ve 1969 yılı Ocak ayında zirveye ulaşmıştır. Salgın hastalık, *"Mao gribi"* ya da *" Mao Tse-tung gribi"* olarak da bilinmektedir. Hastalığa dair aşıyı Amerikalı uzman *''Maurice Hilleman''* ve grubu bulmuş ve o yıllarda dokuz milyondan fazla doz aşı üretimi yapılmıştır[22].

1.2.6. İspanyol Gribi

1918 grip pandemisi olarak da adlandırılan İspanyol Gribi, kanatlı hayvan kökenine sahip *''H1N1''* virüsünün sebep olduğu bulaşıcı bir hastalıktır. Hangi ülkede ortaya çıktığı konusunda kesin bilgi mevcut değildir ancak ilk iki yıl içerisinde tüm dünyayı etkisi altına aldığı bilinmektedir. Virüsün dünya nüfusunun üçte birine bulaştığı tahmin edilmesine karşılık, ölüm oranının elli milyon olduğu söylenmektedir[23]. Hastalık, I.Dünya Savaşının etkilerinin azaltılmaya çalışıldığı sıralarda dünyayı dönüştüren etki yaratmıştır. Etki grubu 20-40 yaş aralığında olmuş, vefat edenlerin büyük kısmı erkekler ve hamile kadınlardan oluşmaktadır. 1918 yılında genç bireylerin enfekte olduğu virüs *''H3N8''* 'dir, ardından viral haline gelen türü

---

[19] Centers for Disease Control and Prevention (CDC), ''Cost of the Ebola Epidemic'', https://www.cdc.gov/vhf/ebola/history/2014-2016-outbreak/cost-of-ebola.html#:~:text=Aside%20from%20the%20devastating%20health,4%20of%20the%20three%20countries , (04.05.2022)

[20] Barbara J Jester, Timothy M Uyeki, Daniel B Jernigan, ''Fifty Years of Influenza A(H3N2) Following the Pandemic of 1968'', *American Journal of Public Health*, Vol 110, No 5, 2020, s.671.

[21] İsmail Hakkı Elçi, "Salgın Hastalıkların Kısa Tarihi", *Stratejik Bakış e-dergi*, Sayı 1 , 2020, s.7.

[22] Stringfixer, ''Hong Kong gribi'', https://stringfixer.com/tr/1968_influenza_pandemic , (17.04.2022)

[23] Centers for Disease Control and Prevention (CDC), ''1918 Pandemic (H1N1 virus)'', https://www.cdc.gov/flu/pandemic-resources/1918-pandemic-h1n1.html , (30.10.2021)

''H1N1'' olan virüs türüne 1830'larda yaşlı bireyler *''H1''* ya da *''N1''* bağıştıranını yaşadıklarından dolayı 1918 pandemisinden fazla etkilenmemişlerdir. Ölümlerin en fazla Asya ve Afrika'da yaşandığı bilinmektedir. Dünya genelinde en fazla etkilenenler, yetersiz beslenme, sağlıksız barınma, sağlığa erişimi olmayan bireyler ve göç eden kimselerdir[24]. Ekonomik olarak, bakkal satışlarında %30, tüccarlar ve büyük mağazaların yaptıkları satışlarda %40-70 azalma yaşanmıştır. İşgücü azlığı endüstriyel üretimi etkilemiştir. İlaç sektöründe ise olumlu etki yaşanmıştır[25].

1.2.7. Jüstinyen Vebası

M.S. 541 yılında ortaya çıkan Justinyen Vebası tarihte bilinen ilk büyük veba salgındır ve yirmi beş milyon insanın ölümüne neden olmuştur[26]. *''Bizans İmparatoru Jüstinyen döneminde başlayan ve İmparator'un da hastalığa yakalanması nedeniyle''* hastalığa bu isim verilmiştir. Asya kökenli olduğu düşünülen salgın hastalık, Mısır-Hindistan ticaret kanalı yoluyla Akdeniz Havzasına ardından deniz ticareti ile Bizans'ın merkezine ulaşmıştır. Hastalıktan en fazla etkilenen *''Konstantinopolis''* şehri olmuştur. Yerleşim yerinde hastalığın ilk zamanlarında binlerle ifade edilen sayıda insanın öldüğü ve toplama bakıldığında şehir nüfusunun ortalama %40'ıdır. Salgının Bizans için dönüm noktası olduğu düşünülmektedir. Nüfus 8. yy itibariyle kendini dönüştürmeye başlamıştır. Takip eden yüzyıllarda hastalık tekrar etmiş Doğu Akdeniz, Orta Doğu, Batı Akdeniz'de de etkili olarak İngiltere'ye ulaşmıştır[27].

1.2.8. Kara Ölüm Veba Salgını

Kara ölüm, *'yersinia pestis''* adlı bakterinin sebep olduğu, insandan hayvana yahut hayvandan insana bulaşan *''zoonotik''* bir hastalıktır[28]. Salgın 14. yüzyılda

[24] BBC News, Spinney, Laura, ''DERGİ - Dünyayı değiştiren salgın: İspanyol gribinin 5 ilginç etkisi'', https://www.bbc.com/turkce/vert-fut-45892354 , (17.04.2022)
[25] James Bishop, ''Economic Effects of the Spanish Flu'', Reserve Bank of Australia, Bulletin June, 2020, s.10
[26] İsmail Hakkı Elçi, *a.g.m.,* s.2.
[27] Şevket Pamuk ''TARİHTE KÜRESEL SALGINLAR ve İKTİSADİ ETKİLERİ'', Salgın Ekonomisi, 1. baskı, Efil Yayınevi, Ankara 2020, ss. 35-36.
[28]Mark Wheelis, ''Biological Warfare at the 1346 Siege of Caffa'', *Emerging Infectious Diseases,* Vol 8, No 9, 2002, s.971.

kendini tekrar ederek Avrupa'da Kara Ölüm adını almıştır[29]. Jüstinyen salgınına sebep olan kodun alt türü olarak yayılım göstermiştir. Başlangıcın Güneydoğu Asya'dan olduğu, 1300'lü yılların ilk yarısında Çin'de rastlanıldığı ve ilerleyen yıllarda Kırım'a ulaştığı bilinmektedir. Kırım'dan ise deniz ticareti ile Konstantinopolis'e bu şekilde Mısır ve Suriye'ye, Sicilya'dan Kuzey Afrika'ya, Batı-Güney Avrupa'dan tüm Avrupa kıtasına yayılım göstermiştir. Tahmini 75 milyon kişinin öldüğü düşünülmektedir[30]. Ölümlerin çok fazla olması sebebiyle mezarlıklarda yer kalmamıştır bir süre ölüler üst üste konmuş ancak yayılan kötü koku sonucu şehir dışına yeni mezarlıklar yapılmıştır. Birçok ülkede gündelik hayat durmuş, salgında ölenlerin cenaze işleriyle meşgul olunmuştur. Bununla birlikte ekim-dikim yapılamadığı için kıtlık görülmüştür. Ekonomik açıdan herkes olumsuz etkilenmiş, nüfus azalmıştır ve toplumsal huzur bozulmuştur[31].

1.2.9. Kolera

Enfeksiyon kaynağının su ve gıdalarda bulunması ile bulaş olan ve sonucunda hızla ilerleyen diyareye sebep olan bir hastalıktır. Hastalığa dair bilinen en eski veriler 1817 yılını göstermektedir[32]. Hastalığın Hindistan'da bulunan Ganj Nehrinden yayıldığı, sonrasında yaşanan altı salgının tüm dünyada milyonlarca insanı öldürdüğü, bilinen yedinci salgının 1961 yılında Güney Asya'da başladığı ve 1971 yılında Afrika'ya, 1991'de Amerika'ya ulaşarak endemik bir hâl almıştır. Kolera, günümüzde halen varlığını sürdürmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO), Kolera'nın son bulması için 2030 yılına kadar yimi ülkede Kolera'yı yok etmek için stratejiler geliştirmiş:

*Erken tanı ve hızlı müdahale, araştırma laboratuvarlarının güçlendirimesi, sağlık sisteminin desteklenmesi, hızlı yanıt için sağlık personelinin destekklenmesi

*Nispeten fazla etkilenen ülkelerde *''sıcak noktalar''* oluşturmak ve tedaviyi bu noktalarda gerçekleştirmek

---

[29] İsmail Hakkı Elçi, *a.g.m.,* s.3.
[30] Şevket Pamuk, *a.g.e.,* s.36.
[31]Güngör Levent Menteşe, "Kara Vebanın Batı ve Doğu Toplumlarına Etkisi", *AHBV Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, 2/1 , 2020, s.85.
[32] Hülya Parıldar, *a.g.m.,* s.23.

*Yerel ve evrensel seviyede; teknik destek, kaynak etkinliği ve finanse etmeyi hedeflemiştir[33].

1.2.10. Sars

Şiddetli Akut Solunum Yolu Sendromu (SARS); solunum yolu ile enfekte eden viral bir hastalıktır. Hastalık, ilk kez Asya'da ortaya çıkmıştır[34]. İlk hastanın Kasım 2002'de Çin, Foshan kentinde olduğu bilinmektedir. Ardından Şubat 2003'te Vietnam'da görülmüştür. Hastalığın yayılımı konusunda, Foshan'dan tespit edilen hastanın tedavisini gerçekleştiren doktorun hastalığı aldığı ve kaldığı ticari konaklama yerinde bulunan kişiler ve görevliler aracılığıyla Hongkong-Singapur ve Vietnam'da bulunan sağlık kurumlarına ve konaklama dönüşü uluslararası dolaşım ile aynı zamanlarda dünyaya ulaştığı görüşü bulunmaktadır[35]. 8096 hasta, 774 ölüm yaşandığı bilinmekte olup, hastalık kontrol altına alınmadan önce 26 ülkede etkisini göstermiştir[36]. Küresel ekonomiye etkisinin 40 milyar dolar olduğu tahmin edilmektedir[37].

1.2.11. Tifüs

Bit kaynaklı Tifüs olarak da adlandırılan hastalığa*''Rickettsia prowazekii ''* adlı bakteri sebep olmaktadır. Enfekte olmuş bit ile temas edilmesi yoluyla insana bulaşmaktadır. Salgın, önceki asırlarda milyonları bulan ölümle sonuçlanmış olsa da günümüzde nadiren görülen bir hastalık olarak bilinmektedir. İnsan kalabalığının olduğu yerlerde bitlerin insandan insana geçmesi yoluyla vakalar devam

[33]World Health Organization (WHO), ''Cholera'', https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cholera , (30.10.2021)
[34] Centers for Disease Control and Prevention (CDC), ''Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)'', https://www.cdc.gov/sars/index.html , (29.10.2021)
[35]Asiye Durmaz Akyol, ''ŞİDDETLİ AKUT SOLUNUM YETMEZLİĞİ SENDROMU (SARS) VE KORUNMA ÖNLEMLERİ'', *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, Cilt 21, Sayı 2, 2005, s.108.
[36] ODTÜ Gıda Güvenliği Laboratuvarı (SoyerLab), ''SARS, MERS ve COVID-19 un Geçmişi'', http://soyerlab.fde.metu.edu.tr/sars-mers-ve-covid-19-un-gecmisi , (17.04.2022)
[37] CNBC, ''Coronavirus: The hit to the global economy will be worse than SARS'', https://www.cnbc.com/2020/02/06/coronavirus-the-hit-to-the-global-economy-will-be-worse-than-sars.html , (03.05.2022)

edebilmektedir[38]. Salgın hastalık, sefalet ve gıda bulunulmayan zamanlarda ortaya çıkmasından dolayı fakir hastalığı olarak da adlandırılmaktadır. Savaş dönemlerinde pis ortam, açlık gibi etmenler hastalığın bulaş hızını arttırmıştır. Bununla beraber, hastalığın kış döneminde daha fazla görüldüğü bilinmektedir. Yine savaş dönemlerinde askeri birliklerde tespit edildiğinden *"Harp Humması-Ordu Humması"* ismini almıştır. Bir diğer adlandırma ise Birinci Dünya Savaşında *''lekeli tifo''* şeklinde geçmektedir[39].

1.3. Dünya Sağlık Örgütü COVID-19 Pandemi İlanı

Pandemi : *''Bir hastalığın veya enfeksiyon etkeninin ülkelerde, kıtalarda, hatta tüm dünya gibi çok geniş bir alanda yayılım göstermesi''* şeklinde tanımlanmaktadır[40]. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) , COVID-19'u 11 Mart 2020 tarihinde : Geçen iki haftanın dışında Çin haricinde bildirilen hasta sayılarının on üç kat arttığını ve bu durumdan etkilenen ülkelerin üç katına çıktığını bildirerek, endişe veren bulaşma hızı, ciddiyeti, tepkisizlik seviyesi gibi nedenlerden ötürü pandemi olarak ilan etmiştir[41].

1.3.1. COVID-19 Tanımı

Koronavirüsler: soğuk algınlığı gibi etkisi az hissedilen enfeksiyonlardan, ağır akut solunum yolu sendromu veya halk arasında bilinen adı ile gizemli zatürre (SARS) ve Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) gibi etkisi fazla hissedilen enfeksiyon tablolarına neden olabilen bir virüs familyasıdır. *''alfa'', ''beta'', ''gama''* ve *''delta''* olmak üzere dört türü bulunmaktadır, insanları hasta edebilen türü alfa ve beta koronavirüstür. COVID-19'un SARS'a neden olan beta türüne %88 oranında

[38]Centers for Disease Control and Prevention (CDC), ''Epidemic Typhus'', https://www.cdc.gov/typhus/epidemic/index.html , (30.10.2021)
[39] Sevilay Özer, ''I. DÜNYA SAVAŞI'NDA OSMANLI DEVLETİ'NDE TİFÜS (LEKELİ HUMMA) SALGINI'', *Belleten Dergisi*, Cilt 80, Sayı 287, 2016, s.220.
[40]T.C. Sağlık Bakanlığı, ''Pandemi'', https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66494/pandemi.html , (27.06.2021)
[41] World Health Organization (WHO), ''WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020'', https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020 , (27.06.2021)

benzediği, ancak farklı türde beta koronavirüs ile geliştiği bilinmektedir[42].

Çin'in Hubei eyaleti, Wuhan şehrinde hikayesi bilinmeyen zatürre vakaları bildirilmiş, Hubei hayvan pazarında çalışanlarda bu tip şikayet ve bulgular tespit edilmiştir. Şikayetler, ateş, nefes darlığı ve radyolojik görüntüleme sonucu akciğerde pnömoni ile uyumlu bulgular şeklinde ortaya çıkmıştır[43] .

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), 30 Ocak 2020'de global toplum sağlığı problemi olarak tanımladığı COVID-19'u, 11 Mart'ta pandemi olarak kabul etmiş ve duyurmuştur. Ülkemizde ilk olgu 10 Mart'ta Sağlık Bakanlığı tarafından bildirilmiştir[44].

1.3.2. COVID-19'un Etkileri

Koronavirüs pandemisinin eşi görülmemiş ekonomik etkisi sektörler arasında önemli ölçüde değişiklik göstermiştir. İçerisinde turizmin de olduğu hizmet sektörleri ciddi zararla karşılaşırken bilgi ve iletişim teknolojileri, temassız faaliyetleri kolaylaştıran hizmet sektörleri neredeyse hiç etkilenmemiştir. Ulusal ve Avrupa Birliği politikaları pandeminin ekonomik etkilerini azaltmada önemli etkiye sahiptir. Her ne kadar müdahaleler ve yardımlarda bulunulsa da krizin etkileri ve kalıcılığı gibi risklerden dolayı istihdamda azalma, iş başarısızlıkları potansiyel tehlike arz etmektedir, etkilenen sektörlerde kaynakların yeniden tahsis edilmesine neden olacaktır. Dijitalleşme ve küresel değişiklik, sürdürülebilir akıllı mobiliteye geçiş yoğun şekilde kullanılıyor olsa da bazı sektörler konumları itibariyle daha iyi yararlanmaktadır. Yoğun iletişim gerektiren hizmetler en çok etkilenen sektörlerdir, 2020 ikinci çeyreğinde pandemi öncesine göre %25 altında kalmıştır, bu oranlar sanayi sektöründe %19, inşaat sektöründe ise %15'tir. Bilgisayar teknolojileri, finans gibi vasıflı iş gücüne sahip çalışanlar ve uzaktan çalışma konusunda yüksek kapasiteye

[42]İmatullah Akyar, ''COVID-19 Hastalarında Akut Solunum Sıkıntısı Sendromu (ARDS) Yönetimi ve Hemşirelik Bakımı'', *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Özel Sayı, 2020, s.9.
[43]T.C. Sağlık Bakanlığı, ''COVID-19 SARS-CoV-2 Enfeksiyonu'', https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/39551/0/covid-19rehberigenelbilgilerepidemiyolojivetanipdf.pdf , (27.06.2021)
[44]Türk Toraks Derneği, ''Her Yönüyle COVID-19'', https://www.ttb.org.tr/udek/userfiles/files/heryonuyle_covid19.pdf , (27.06.2021)

sahip hizmetler ve gayrimenkul sektörü %10'dan az daralmıştır[45].

1.3.2.1. Sağlık Alanında Etkileri

Koronavirüs pandemisi ile sağlık sisteminin ne kadar dayanıklı olduğu ortaya çıkmakta ve ülkelerin ne gibi tutumlar sergiledikleri verdikleri tepkilerle anlaşılmaktadır. Sağlıklı iş gücüne ve sağlık sistemine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bakımdan sağlık çalışanları, sistemin ana noktasıdır. Mesleklerinin gereğini yapıyorlarken kendi sağlıklarını riske atmaktadırlar. Emeğe saygı, insana yakışır çalışma koşullarının sağlanması önem arz etmektedir. Henüz pandeminin başlarındayken 8 Nisan 2020'de 52 ülkeden 22.073 sağlık çalışanında vaka bildirimi yapılmıştır[46]. COVID-19' a karşı uzun çalışma saatleri, bir çok ülkede hastaneye yatışların artışı, bazı ülkelerde izin kullanmama zorunluluğu oluşmuştur. Hasta bakımı için gerekli haller haricinde gönüllülük esastır ancak yeteri kadar gönüllü bulunmamaktadır. Sağlık çalışanlarının az oluşundan dolayı bir çok ülke gönüllülerden (emekli doktorlar, tıp, hemşirelik öğrencileri) tıbbi yardım istemiştir. Bir çok ülkede artan işsizlik, sağlık çalışanlarının eşitsiz dağılımı gibi konulardan dolayı pandemiye karşı yerel eğitim fikri cazip olmaya başlamıştır. Tedavi hizmetinin sunulmasını sağlamak için toplum temelli sağlık çalışanlarının eğitimi uzun zamandır sağlık sektöründe işgücü sorunu yaşayan ülkelerin uyguladığı bir modeldir. Örneğin Ebola salgınına karşı, Demokratik Kongo Cumhuriyeti ile Batı Afrika, etkilenen diğer ülkeler binlerce toplum sağlığı çalışanını eğitmiştir[47].

Sağlık sektörü önemli bir istihdam kaynağıdır, sağlık ve sosyal hizmetler bir arada 2013 yılında dünya genelinde 105 milyon, 2018'de 130 milyon, 2020'de ise tahmini 136 milyon istihdam sağlanmaktadır. Ayrıca, sağlık sektörü ekipman ve teknolojik ürünler konusunda diğer sektörlerdeki büyümeyi de teşvik etmektedir. İstihdam da artışın devam etmesi öngörülmekte olup, en hızlı büyüyen 30 ülkeden 18'i sağlık ile ilgili mesleklerdir, 2028 yılına kadar 3,4 milyon istihdam beklenmektedir.

---

[45]European Comission, "THE SECTORAL IMPACT OF THE COVID-19 CRISIS", https://www.consilium.europa.eu/media/48767/eg-note-sectoral-impact_fin.pdf , 2021, s.1.
[46]International Labour Organization (ILO), ''ILO Sectoral Brief'', https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/briefingnote/wcms_741655.pdf , 2020a, s.1.
[47] ILO, 2020a, ss.3-4.

Birleşmiş Milletler Yüksek Düzeyli Sağlık Komisyonu, ekonomik büyüme ve istihdam konusunda sağlık sektörünün kilit nokta olduğunu ve sağlığa yapılan yatırımların karşılanması için iş gücüne ihtiyaç duymaktadır. Ancak, neredeyse tüm sağlık sistemleri işe alımlarda zorluklar (yeterli seviyede eğitimli, motive sağlık çalışanları) yaşamaktadır. Bir diğer sorun sağlık çalışanlarının eşitsiz dağılımıdır, sağlık sektöründeki boşluklar öncelikle en yoksul nüfusları etkilemektedir. Sağlık sektöründeki işgücü sorunu sebebiyle sağlık hizmetlerine erişim düşük gelire sahip ülkelerde %84, alt-orta gelire sahip ülkelerde %55, üst-orta gelire sahip ülkerde %23'tür (2014 yılı için). Bazı Asya ve Afrika ülkelerinde nüfusun %90'ı sağlık hizmetlerine ulaşamamaktadır[48].

1.3.2.2. Ekonomiye Etkileri

Pandemide, yiyecek-içecek, tekstil, ulaşım gibi sektörler olası karantinalar sebebi ile faaliyetlerine devam edemediklerinden dolayı hem sektörler arası hem de çalışanlar açısından parasal problemler ortaya çıkmıştır. Talep yetersizliğinin arza etkisi üretim hacmini azaltarak zaten var olan işsizlik problemini daha da arttırmıştır[49]. Küresel ekonomide 2020 yılında %3,2 civarında azalma yaşanmıştır. 2021 yılı için %5,9 , 2022 yılı için %4,9 toparlanma öngörülmektedir. Ancak, arz yetersizliği sebebiyle 2022 yılına kadar ekonomik zorluklarla karşı karşıya kalınacağı görüşü bulunmaktadır. 2021'in sonlarına doğru çeşitli kilit ekonomik ve finansal göstergeler olumlu yönde değişmiştir. Koronavirüs pandemisi ile ilgili ekonomik etkiler pandemi öncesi seviyelere doğru toparlanmıştır. Başta ABD olmak üzere, bazı gelişmiş ekonomilerde aşılama oranının artması, gelişmekte olan ekonomilerde aşılara ulaşmak konusunda mücadele yaşanmış, sonuç olarak pandemi öncesi seviyeye veya üzerine çıkmaya çalışılmıştır. Finansal pazar, Mart-Nisan 2020'de ekonomide yaşanan kayıplardan büyük ölçüde kurtulmuştur. Uluslararası petrol fiyatları pandemi öncesi fiyatları aşmış, dolar kurunu belirleyen etmenler genel anlamda azalmış, iş gücü piyasaları istikrar kazanmıştır[50]. 2021 yılında ekonomi olumlu yönde toparlanmıştır.

---

[48] ILO, 2020a, s.7.

[49]Hakan Eryüzlü, ''COVID-19 Ekonomik Etkileri ve Tedbirler: Türkiye'de ''Helikopter Para'' Uygulaması'', *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi,* Cilt 3, Sayı 1, 2020, ss.13-14.

[50]Congressional Research Service, "Global Economic Effects of COVID-19", https://sgp.fas.org/crs/row/R46270.pdf , 2021, s.4

COVID-19 yeni varyantların olası etkilerinden dolayı gelişim gösteren ülkelerdeki ekonomilerde enflasyon, gelir eşitsizliği gibi konularda yaşanan artış yavaşlama eğilimi göstermektedir. 2021 yılında küresel büyüme %5,5 gerçekleşmiş , 2022'de %4,1, 2023'de %3,2' ye düşmesi beklenmektedir. Gelişmiş ekonomislerdeki büyümenin 2021 yılında %5'ten, 2022'de %3,8'e, 2023 yılında ise %2,3'e düşmesi beklenmektedir. Büyüyen ve gelişmekteki ekonomiler için 2021 yılırda %6,3'ten, 2022'de %4,6'ya, 2023 yılında ise %4,4'e düşmesi beklenmektedir. 2023 yılına kadar tüm gelişmiş ekonomiler tam iyileşme sağlamış olacak, büyüyen ve gelişmekteki ekonomiler ise pandemi öncesi oranlarının %4 altında kalması tahmin edilmektedir[51].

1.3.2.2.1. Sanayi ve Hizmetler Alanında Etkileri

Küresel ekonomi ve küresel ticaret, koronavirüs pandemisi sebebiyle büyük ölçüde etkilenmiştir. 2020 yılının ikinci çeyreğindeki azalma, 2009 krizinin dip noktasından bile daha fazla olmuştur. Pandemi esnasında ülkelerin GSYH düşüşüne nazaran ticari daralma hafif eğilimde olmuştur. OECD ülkelerinin GSYH birleşik hacmi yaklaşık %5 oranında daralmış, ithalat hacmi %17 azalmıştır. Ticaret 2020 yılındaki dip seviyesinden toparlanmıştır. Pandemi öncesi seviyere neredeyse ulaşılmıştır. 2020'de ithalattaki düşüşün büyük bir bölümü %58 imalat sektöründe, %34 ile hizmet sektöründe gerçekleşmiştir, 2009 krizi ile kıyaslandığında imalat sektörü %85 ile yüksekliğini korurken, hizmet sektörü %11'dir[52]. Pandeminin faaliyetler üzerindeki etkisi ülkelerde eşitsiz biçimde yaşanmıştır. Sanayileşmiş ekonomiler, gelişmiş ve gelişmekteki ülkelerden daha az etkilenmiştir. Aynı şekilde, iyileşme hızı da ülkeler arasında farklılık göstermiştir. Bazı ekonomiler 2021'in ikinci çeyreğine kadar pandemi öncesi sanayi üretim seviyelerini aşmıştır, bazıları ise öncesine kıyasla geri seviyede kalmıştır[53].

---

[51] The World Bank, "Global Growth to Slow through 2023, Adding to Risk of 'Hard Landing' in Developing Economies", https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/01/11/global-recovery-economics-debt-commodity-inequality , (20.04.2022)

[52] Voxeu, Heli Simola, " Consumption and service sector demand played a key role in the COVID-19 global trade collapse", https://voxeu.org/article/consumption-and-service-sector-demand-played-key-role-covid-19-global-trade-collapse , (19.04.2022)

[53] UNIDO United Nations Industrial Development Organization, "INDUSTRIAL DEVELOPMENT REPORT 2022", https://www.unido.org/sites/default/files/files/2021-11/IDR%202022%20KEY%20FINDINGS%20-%20EBOOK.pdf , 2021, s.4.

1.3.2.2.2. Tarım ve Gıda Alanında Etkileri

Pandemi, küresel gıda tedarik zinicirini hükümetlerin almış olduğu kısıtlama önlemleri sebebiyle etkilemiştir. Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), tedarik zinciri ve gıda güvenliği gibi konularda ne tür bir etkiye maruz kalındığını anlayabilmek için bir takım kararlar almıştır:

- Gıda tedarik zincirindeki aksamalar ve ticaretle ilgili önem arz eden günlük verilerin toplanması
- Günlük gıda fiyatları ile ilgili, tüm ülkelerdeki 14 gıda ürününün tüketim fiyatlarının güncellenmiş yüzde fiyat değişikliğile takip edilmesi
- İnternet kaynağı aracılığıyla 270'den fazla gazetenin pandeminin gıda üzerine etkilerini yayımladığı verilerin incelenmesi
- Haftalık haberlerin konu ile en alakalı olanlarının incelenmesi, gıda tedarik zinciri aksaması, mal ve gıda fiyatları üzerindeki etkileri, ülkelerin tepkileri incelenmektedir[54].

2020 yılında 720 & 811 milyon insan açlıkla karşı karşıya kalmıştır. 2014 yılından 2019 yılına kadar neredeyse değişim olmazken, 2020 yılında dünya genelinde etkilenen insan sayısı artmıştır[55]. 2020 yılında 54 gelişmiş ve gelişmekte olan devlet tarafından, aksamalar, arz ve talep şoklarını absorbe etmek, pandemiden etkilenen üretici ve tüketicilere kolaylık sağlamak, etkilenen üretim faaliyetlerini desteklemek maksadıyla 800'e yakın önlem alınmış, minimum 157 milyar ABD doları ayrılmıştır[56]. Sektör 2020 yılının ilk yarısında önemli ölçüde kesintiye uğramış ancak etkilerini azaltmak için yapılan müdahaleler genel direnci arttırmaya kadar, ticaret ve piyasalar yıl içerisinde olumlu yönde toparlanmıştır. OECD ve gelişmekte olan ülke ekonomilerinde brüt tarım gelirlerinde artış yaşanmış ve sektör bir çok ülkede

[54]Food and Agriculture Organization of the United Nations, "FAO Data Lab", https://www.fao.org/datalab/website/web/covid19 , (19.04.2022)
[55] Food and Agriculture Organization of the United Nations, "The world is at a critical juncture", https://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition , (19.04.2022)
[56] Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), "Keep calm and carry on feeding: Agriculture and food policy responses to the COVID-19 crisis", https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=1113_1113247-jh91cm5630&title=Keep-calm-and-carry-on-feeding-Agriculture-and-food-policy-responses-to-the-COVID-19-crisis , 2021a, s.1.

ekonomik olarak en iyi etkiyi göstermiş ve en az etkilenen iş grubu olmuştur[57].

1.3.2.2.3. Turizm Alanında Etkileri

Pandemi öncesinde seyahat ve turizm, dünya genelinde oluşan yeni işlerin 4/1' ini, tüm işlerin %10,6'sını oluşturmaktadır. Uluslararası ziyaretçi harcaması 2019 yılında 1,7 trilyon ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Sektör 2020 yılında 4,5 trilyon ABD doları kayıp yaşamış, GSYH'da 2019 yılına kıyasla %49,1 düşüş gerçekleşmiştir, bu oran 2020 yılında küresel ekonomide GSYH %3,7 düşüşe tekabül etmektedir. 2019 yılında sektörün küresel GSYH'ya katkısı %10,4 gerçekleşmiş, 2020 yılında ise %5,5' e düşmüştür. 2020 yılında %18,5 ile 62 milyon iş kaybı yaşanmış, 2019' da 334 milyon olan istihdam 272 milyona gerilemiştir. Olası iş kayıplarını önlemek için azaltılmış çalışma saatleri desteklenmiş ancak seyahat ve turizm sektöründe tamamen iyileşme gerçekleşmediği için iş kaybı riski devam etmektedir. Yurtiçi ziyaretçi harcamaları %45, uluslararası ziyaretçi harcamaları %69,4'lük bir düşüş yaşamıştır[58]. Uluslararası turizm 2021 yılında %4 artış yaşamış fakat bu oran pandemi öncesi döneme kıyasla görece küçük kalmıştır. Uluslararası turist dolaşımı 2021 yılında 15 milyon kişi sayısı bir önceki yıla kıyasla fazla gerçekleşmiştir. Uluslararası turizm, 2021 yılının ikinci çeyreğinde olumlu bir şekilde toparlanmış ancak üçüncü ve dördüncü çeyrekte ziyaretler pandemi öncesine kıyasla %62 azalmıştır. 2021 yılında sektör katkısının 1,9 trilyon ABD doları olduğu tahmin edilmektedir. 2020-2021 gelirleri pandemi öncesine kıyasla oldukça düşük gerçekleşmiştir[59].

1.3.2.3. Eğitime Etkileri

Yeni tip koronavirüsün bulaş etkisini azaltmak amacı ile dünya genelinde bir çok ülkede 13 Nisan 2020 tarihi itibariyle eğitim kurumları kapatılmıştır. Toplam 192 ülke de 1.58 milyara yakın öğrenci etkilenmiştir. Öğretmenler ve okullar kreatif

---

[57] OECD, 2021a, s.8.

[58] World Travel & Tourism Council, "Economic Impact Reports", https://wttc.org/Research/Economic-Impact , (19.04.2022)

[59] UNWTO | World Tourism Organization a UN Specialized Agency, "IMPACT ASSESSMENT OF THE COVID-19 OUTBREAK ON INTERNATIONAL TOURISM", https://www.unwto.org/impact-assessment-of-the-covid-19-outbreak-on-international-tourism , (19.04.2022)

çözümler oluşturarak, genellikle teknoloji altyapılı olanakları benimsemişlerdir. Görüntülü konuşma, eğitim siteleri, radyo programları, tv vb. erişim kaynakları ile eğitimin öğrenciye ulaşması amaçlanmıştır ancak özellikle kaynağa ulaşılamayan yerlerde altyapı eksikliği bulunmaktadır. Bazı okullar ve bölgelerde kaynak ve teknolojik altyapı yeterli iken kırsalda aynı şey söz konusu değildir, bu durumda online eğitim vurgusu olumsuz gözükmekte ve eğitimde fırsat eşitsizliği oluşmaktadır. Çocuk işçiliğinin yaygın olduğu bölgelerde de yeni tip eğitime erişim olasılığı az olmakla beraber, dezavantajlı kesimin bulunduğu yerlerde teknoloji ve yaygın sanal eğitim düşük seviyededir. Pandemi ile okulu bırakma oranlarının artacağı ve çocuk işçiliğinin yaygınlaşacağı görüşü vardır[60]. Eğitime erişimde fırsat eşitsizliği geçmişten günümüze devam eden bir olgu olmuştur, bu sebepten dolayı yaklaşık 260 milyon çocuk eğitim alamamaktadır. Pandemiyle beraber durum vahimleşmiştir, ortalama 500 milyon öğrenci uzaktan eğitime ulaşamamaktadır. Tahminler 2030 yılına kadar 200 milyondan fazla çocuğun okula gidemeyeceği yönündedir[61].

1.3.3. COVID-19 Pandemi Sürecinde Uygulanan Kısıtlamalar

COVID-19' un yayılımını önlemek ve mücadelede etkinliği sağlayabilmek amacıyla, dünya genelinde insan hareketliliğinin kısıtlayıcı uygulamaların hayata geçirildiği görülmüştür. Bir çok ülke ve bölgede yolcu dolaşımı sınırlandırılmıştır. Tüm yolcuların seyahatlerini yasaklayan kısıtlama geçen yıla oranla %23 artmıştır. 19 Mart 2020 itibariyle toplam 152 ülke Çin'e karşı sınırlama uygulamaya başlamıştır. Benzer bir şekilde 134 ülke Kore'ye karşı, 131 ülke ise İran ve İtalya'ya karşı kısıtlama önlemleri almıştır. 11 ülke sınırlarını, Avustralya, Yeni Zelanda, İsviçre, Gürcistan, Aruba, Şili, Moğolistan, İsrail, Umman ve Paraguay'da dahil olmak üzere tüm yolculara kapamıştır. Ülkelere özel ziyaretçi kısıtlamaları artmış ve karmaşık hale gelmiştir[62]. Mart 2021'de dünya genelinde 119 milyon vaka, COVID-19'a bağlı 2,6

[60] ILO, ''ILO Sectoral Brief'', https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/briefingnote/wcms_742726.pdf , 2020b, ss.1-2.
[61]The Conversation, "Education and inequality in 2021: how to change the system", https://theconversation.com/education-and-inequality-in-2021-how-to-change-the-system-158470 , (20.04.2022)
[62]DTM, "GLOBAL MOBILITY RESTRICTION OVERVIEW", https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/DTM%20%28COVID-19%29%20-

milyondan fazla ölüm gerçekleşmiştir. 8 Mart 2021'de 108.167 seyahat önlemi, 15 Mart 2021 itibariyle 227 ülke 108.244 seyahatle ilgili önlem içeren bilgi notları yayınlamıştır[63].Kısıtlamalar, varyanta, ülkelerin veya bölgelerin vaka yoğunluğuna göre değişmekte ancak önlemler hemen hemen benzer nitelikte olmaktadır.

1.3.3.1. Eğitimin Çevrim İçi Yapılması

Pandemi, dünyada okulların kapatılmasına neden olmuş, 1.2 milyardan fazla çocuk sınıfların dışında kalmıştır. Bunun bir sonucu olarak, eğitim uzaktan ve dijital ortamda verilmeye başlanmış, çevrim içi eğitimin artışı eğitimin boyutu önemli ölçüde değişmiştir. Yapılan araştırmalara göre çevrim içi eğitimde öğrenilen bilgilerin kalıcılığı artmakta ve zaman açısından tasarruf sağlanmaktadır. Pandemi öncesinde de eğitim teknolojilerine yatırım yapılmıştır, 2019'da 18,66 milyar ABD doları, 2025 yılına kadar ise 350 milyar ABD doları olması beklenmektedir. Dil uygulamaları, online ders, video toplantıları, çevrimiçi eğitim yazılımları kullanmada ciddi artış yaşanmıştır. Bazı görüşlere göre eğitim olmadan, hazırlıksız, plansız bir şekilde çevrim içi eğitime geçmenin sürdürülebilir büyümeye elverişli olmayan bir deneyimle sonuçlanacağı kanısı bulunurken, bir başka görüşe göre hibrit eğitim modelinin ortaya çıkacağına inanılmaktadır. Her ne kadar teknolojik açıdan artıları savunulsa da, zorlukları da mevcuttur. Güvenilir olmayan internet erişimi, teknolojik yetersizlik bazı öğrenciler için eğitime katılımı zorlaştırmaktadır. Bu durum genellikle farklı gelir gruplarına sahip ülkelerde görülmektedir. OECD verilerine göre, İsviçre, Norveç ve Avusturya'daki öğrencilerin %95'i ekipmana sahipken, Endonezya'da bu oran %34'tür[64]. Ülkelerin gelişmişlik seviyelerindeki farklılık, eğitimin elektronik ortamda sürdürülebilirliğinin önündeki engellerin aşılmasında da zorluk durumlarının çözümünde daha büyük sorunların yaşanmasına neden olduğu görülmektedir.

%20Global%20mobility%20restriction%20overview%20-%2019%20March%2C%202020.pdf , 2020, s.1.

[63] International Organization for Migration (IOM), "Global Mobility Restriction Overview", https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/DTM%20%28COVID-19%29%20Global%20Mobility%20Restriction%20Overview%20-%2015th%20March%202021.pdf , 2021, s.2.

[64] World Economic Forum, ''The COVID-19 pandemic has changed education forever. This is how'', https://www.weforum.org/agenda/2020/04/coronavirus-education-global-covid19-online-digital-learning/ , (19.04.2022)

1.3.3.2. Triyaj Kavramı

Triyaj, hasta yahut tıbbi bakıma muhtaç kimselerden hangisinin öncelikli olarak iyileştirileceği veya sağlık hizmeti sunulacağının tespit edilmesi işlemidir[65]. COVID-19 pandemisinin sebep olduğu kıtlıkla başa çıkabilmek için ulusal ve uluslararası tıp toplulukları bilgi verici önlemler hazırlamışlardır. Günlük tıbbi müdahale çeşitli sağlık basamaklarını içermekte ve bir hastayı yoğun bakım ünitesine kabul etmeye yönelik karar, endikasyon ve hastanın mevcut durumundan ibarettir. Kaynakların sınırlı olmadığı durumlarda ise bu karar genellikle hasta tedaviden caymadıkça hastaya yönelik olası faydaya yönelik verilmektedir. Pandemide bir hasta için alınan karar diğer hastalar için karar vermeyi etkileyeceğinden, tedavi için yeteri kadar kaynak olmadığı durumlarda kabul ve karar verme süreçleri önemli ölçüde değişebilmektedir. Bu dönemde triyaj, tedavi uygulanacak hasta seçimini içermekte, bir diğer ifadeyle seçilmeyen hastaların fayda görebilecekleri tedaviyi alamayacakları anlamına gelmektedir[66]. Pandeminin yaşandığı ilk dalga dönemlerinde hastalıkla mücadelede hangi yöntemlerin uygulanabileceğine ilişkin sağlık alanında belirisizliğin olduğu, mevcut tıbbi ekipmanların yetersiz olduğu ve sağlık personelinin kısıtlılığı, tedavi etmede hasta tercihi gibi bazı durumların yaşanmasına uygulamada neden olabildiği ileri sürüldüğü de dile getirilmektedir. Ancak bu yönde tecihe ilişkin alınan bir karar yoktur. Bu durum sadece söylemlerden ibarettir.

1.3.3.3. Seyahat Kısıtlamaları

Ülkeler, hastalığın ortaya çıktığı Çin'e karşı belirli ulaşım kısıtlamaları bağlamında önlemler alma yoluna gitmişlerdir. Hava yolu firmaları uçuşlarını durdurma kararı almış, Almanya, Türkiye, Norveç 9 Şubat'a kadar, İspanya belirsiz süreli, Finlandiya 6-29 Şubat arası, Hindistan 31 Ocak-14 Şubat arası, Güney Kore 28 Aralık itibariyle belirsiz süreli, Myanmar 1 Şubat'tan geçerli olmak üzere belirsiz süreli, Fransa 30 Ocak itibariyle belirsiz süreli, Mısır 1 Şubat itibariyle belirsiz süreli

[65] Mehmet Mahir Kunt ve Mehmet Ali Karaca, ''COVID 19 Pandemisi ve Acil Servis Triyajı'', *Anatolian Journal of Emergency Medicine*, Cilt 3, Sayı 3, 2020, s.97.
[66] Susanne Jöbges et al., ''Recommendations on COVID-19 triage: international comparison and ethical analysis'' *Bioethics*, 2020, s.2.

olarak Çin'e hava yolu ile ulaşımı durdurmuşlardır[67]. Pandeminin başında ülkeler arası ulaşım kısıtlamaları yaşanırken, ülkeler kendi içlerinde de kısıtlamalar uygulamışlardır. Türkiye, vaka seyrine göre şehirler arası seyahati istisnai durumlar haricinde dönemsel olarak uygulama kararı almış ve uygulamıştır[68]. Ülkeler genel anlamda ilk seyahat kısıtlamalarını Ocak 2020'de gerçekleştirmeye başlamıştır. 6 Nisan 2020 itibariyle dünya genelindeki tüm yerlerin %96'sı pandemiye cevap olarak seyahat kısıtlamaları uygulamıştır. Yaklaşık 90 destinasyon kısmi ya da tamamen ziyaretçilere kaparken, 44 destinasyon belirli ziyaretçilere kapatmıştır[69]. Şubat 2021 itibariyle dünya genelindeki düm destinasyonların %32'si yani 69 ülke uluslararası kısıtlama uygulamakta, bu ülkelerden 38 tanesi ise tam olarak 40 haftadır kapalı durumdadır. Dünya genelinde %38'lik kısım ise kısmi seyahat kısıtlaması uygulamaktadır[70].

Günümüzde bu uygulamalar neredeyse sona erdirilmiştir.

1.3.3.4. Sokağa Çıkma Yasakları

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Ofisi (OHCHR), bir çok ülkeden pandemiye karşı *''toksik bir karantina kültürürünün''* toplumdaki en savunmasız kesimleri önemli ölçüde etkilediğini bildirmiştir. Sokağa çıkma yasağını gıda temin etmek için uygulamayan kimseye şiddet uygulamak, gözaltına almak kabul edilemez kanun dışı bir tepkidir. Gereksiz ve güvenli olmayan bir uygulama olduğu görüşüne göre ihlaller sebebiyle binlerce kişi tutuklanmış ya da göz altına alınmıştır ancak bilinen bir şey vardır ki, hapishaneler salgın hastalığın yayılabileceği en riskli

---

[67] Euronews, ''Koronavirüs nedeniyle Çin'e uçak seferlerini tamamen durduran ve kısmen azaltan havayolu şirketleri'', https://tr.euronews.com/2020/01/30/koronavirus-salgin-nedeniyle-cin-e-ucak-seferlerini-tamamen-durduran-azaltan-havayollari , (05.12.2021)

[68] Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, ''81 İl Valiliğine Tam Kapanma Tedbirleri Genelgesi Gönderildi'', https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-tam-kapanma-tedbirleri-genelgesi-gonderildi , (05.12.2021)

[69] UNWTO | World Tourism Organization a UN Specialized Agency, "COVID-19 RESPONSE: 96% OF GLOBAL DESTINATIONS IMPOSE TRAVEL RESTRICTIONS, UNWTO REPORTS", https://www.unwto.org/news/covid-19-response-travel-restrictions , (20.04.2022)

[70]UNWTO | World Tourism Organization a UN Specialized Agency, "TIGHTENED TRAVEL RESTRICTIONS UNDERLINE CURRENT CHALLENGES FOR TOURISM", https://www.unwto.org/news/tightened-travel-restrictions-underline-current-challenges-for-tourism , (20.04.2022)

ortamlardan biridir. Filipinler'de 120.000, Sri Lanka'da 26.800'den fazla kişi bu sebeple gözaltına alınmıştır[71]. Nisan 2021'de Hindistan'dan Arjantin'e on milyonlarca insana vaka sayılarının artması, aşıların piyasada dolaşımı, kıtlık ve diğer endişelerden dolayı yeni karantinalar ve sokağa çıkma yasakları uygulanmıştır. Pandeminin etkileri, aşı kıtlığı sebebiyle şiddetlenmektedir. Kolombiya yeni varyantlarla mücadele ederken bazı büyük şehirlerinde sokağa çıkma yasağı ve evde kalma çağrısında bulunmuştur. Arjantin, Fransa, Almanya bazı karantinalara devam etmiştir. Ancak kısıtlamaları sona erdirmek isteyen ülkeler de mevcuttur, İtalya ve Slovenya bu ülkelerdendir[72]. Pandeminin etkisinin zayıflaması sonrasında bu kısıtlamalar son erdirilmiştir.

2. DÜNYA'DA SALGIN DÖNEMİNDE UYGULANAN POLİTİKALAR

Ülkeler ilk etapta Çin'in yaptığı gibi mesafe önlemi ve tecrit uygulamalarında bulunmuşlardır. Ardından ekonomilerine göre önce sağlık, sonra ise etkilenen sektörler öncelikli gelmek üzere bir takım politikalar benimsemişler ve uygulamışlardır.

2.1. Avrupa Kıtasında Seçili Ülkelerde Uygulamalar

Avrupa kıtası ülkeleri başta mesafe,tecrit, kısıtlama önlemleri getirmiştir. Bunu çalışmanın iş dışına taşınması (uzaktan-tele) takip etmiştir. İşten çıkarmalar, çalışanların gelir kaybı, etkilenen işletmelerin sürdürülebilirliği, gençlerin odak noktası olması, sosyal sorunlara çözüm odaklı politikalar benimsenmiştir.

2.1.1. Almanya

Ülkede ilk vaka 27 Ocak 2020 tarihinde bildirilmiştir. Gayri safi yurtiçi hasıladan sağlık hizmetlerine ortalama %11 pay ayıran Almanya, dünyanın dördüncü

[71] United Nations, '''Toxic lockdown culture' of repressive coronavirus measures hits most vulnerable'', https://news.un.org/en/story/2020/04/1062632 , (19.04.2022)
[72]The Economic Times, ''Coronavirus lockdowns around the world as vaccine efforts stumble'', https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/coronavirus-lockdowns-around-the-world-as-vaccine-efforts-stumble/articleshow/82000868.cms , (19.04.2022)

büyük ekonomisine sahiptir. Bu sebeple sağlık hizmetlerinin çeşitliliğinin fazla olduğu düşünülmektedir. Artan seyahatler ve kalabalık toplantılar sebebi ile Mart ayında bir takım kısıtlama kararları alınmıştır. Halka açık yerlerde ikiden fazla kişinin yan yana gelmemesi (aileler haricinde), 1.5 metrelik mesafe zorunluluğu, işletmelerin kapatılması, geldiği yer farketmeksizin tüm yolculara zorunlu 14 günlük karantina uygulaması yapılmıştır[73]. Uyarıya ihtiyaç duyulmaksızın okullar kapanmıştır ve dijitalleşmeye önem verilmiştir[74].

Hükümet, 750 Milyar Euroluk ekonomi paketi oluşturduklarını, 2013 yılından sonra ilk kez borçlanacaklarını bildirmişlerdir. Maliyetlerin şimdiye kadar görülen ekonomik kriz ya da doğal afetlerin etkilerinden daha fazla olacağı tahmin edilmektedir. Gayri safi yurtiçi hasılanın 2020'de % 5 düşeceği öngörülmüştür. Şirketlerin bu dönemde yabancılar tarafından devralınmaması için 100 Milyar Euroya kadar bütçe ayrılmıştır. Firmaların iflas sebebiyle kapanmaması, küçük işletmelere ve serbest meslek sahiplerine destek olmak için 50 Milyar Euro, işletme hacmine göre ise direkt olarak 15.000 Euro nakdi desteği içermektedir. Ek olarak kısa çalışma ödeneğinden faydalanabilmek için şartlar esnetilmiştir[75]. Kısa çalışma ile ilgili hükümet düzenlemeleri şu şekilde sıralanmıştır:

*Bir şirket, işgücünün en az %10 azalması durumunda kısa çalışma ödeneğinden faydalanabilmektedir, bu oran şimdiye kadar %30 olarak uygulanmıştır

*Şirketler, kısa çalışma ödeneği ödenmeden önce bu durumdan vazgeçme haklarına sahiptirler. Yalnızca kısa çalışma yapan firmalar için geçerlidir, ödeneğin verilebilmesi için kısa çalışmanın yapılması zorunludur

*Düzenleme gelecekteki işçileri de kapsamaktadır

İlgili düzenlemelerin 2020'nin sonuna kadar geçerliliğini koruyacağı

[73] Our World in Data, ''Emerging COVID-19 success story: Germany's strong enabling environment'', https://ourworldindata.org/covid-exemplar-germany-2020 , (11.02.2022)
[74] Eickelmann vd., ''The younger generation's views on how their education is preparing them for the digital age against the background of COVID-19'', *DigiGen- working paper series,* No. 5, 2021, s.11
[75]REUTERS, ''Germany launches 750 billion euro package to fight coronavirus'', https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-germany-budget/germany-launches-750-billion-euro-package-to-fight-coronavirus-idUSKBN21A2XU , (11.02.2022)

bildirilmiştir[76].

Kısa çalışma sonrasındaki dönem için istihdam oluşturulması amaçlanmıştır. Bu dönem boyunca mesleki eğitime katılım gerçekleştiren işletmelere sigorta primlerinin yarısı 31/07/2023 tarihine kadar geri ödenecektir. Eğitim giderlerinin bir bölümü ayrıca işverene geri ödenmektedir. Çalışamayacak durumdakiler, yaşlılar, küçük işletmeler, girişimcilerin bu dönemden daha az etkilenmeleri için gelir testi uygulaması durdurulmuştur. Ailelerin gelirleri kısa çalışma-işsizlik yardımı yahut düşük gelir sebebiyle azalırsa ayrıyeten destekte bulunulmaktadır[77].

23 Nisan'daki açıklamaya göre asistan hemşire maaşları 1 Mayıs 2020'den 1 Nisan 2022'ye kadar dört adımda 12,55 Euro olana kadar artırım yapılması kararlaştırılmıştır. Bir yıllık asistanlık eğitimini tamamlayanlar için Batı 12,50 Euro, Doğu 12,20 Euro'dur. Üç yıllık asistanlar için bu tutar 1 Nisan 2021'den itibaren 15 Euro'dur. Hastane-bakım evlerinde yiyecek bölümünde çalışanlar için günlük 6,50 Euro destek sağlanmaktadır. Bakım hizmetini yerine getirenler için bir defalık 500 Euro vergiden muaf destek sağlanmıştır. Tam zamanlı çalışanlara tek sefer için 1.500 Euro, part-time çalışanlara maaşları ile orantılı olacak şekilde, asistanlara ise 900 Euro ödenek sağlanmıştır. Yaşlı bakımında çalışanlara tek seferlik 1.000 Euroya kadar destek sağlanmıştır. Yardımlarda en büyük payın birebir çalışan personellere yapılması gerektiği vurgulanmıştır[78].

Eylül 2020'de alınan karara göre uzun süreli yaşlı bakımı hizmetinde çalışanlara 1.500 Euro üst limite kadar tek seferde işverenleri aracılığı ile ödeme yapılmıştır. İnşaat sektöründe çalışanlar için tam zamanlı veya kursiyer statüsüne göre 250-500 Euro olarak tek seferde Eylül-Kasım 2020'de ödenmiştir. Kamu çalışanlarına ise 600 Euro'ya kadar tek seferde ödeme yapılmıştır[79].

---

[76]The Federal Government, ''Easier access to short-time work allowance'', https://www.bundesregierung.de/breg-en/issues/kabinett-kurzarbeitergeld-1729898, (11.02.2022)

[77] Bernd Waas, ''COVID 19: Labour Law and Social Security Law Measures in Germany'', https://www.cielolaboral.com/wp-content/uploads/2021/04/waas_noticias_cielo_n3_2021.pdf, 2021, ss.1-2

[78] Klara Lorenz-Dant, ''Germany and the COVID-19 long-term care situation'', International Long Term Care Policy Network, https://ltccovid.org/wp-content/uploads/2020/05/Germany_LTC_COVID-19-26-May-2020.pdf , 2020, ss.7-8.

[79] Castellazzi, Silvia, ''Germany-Revaluation of Working Conditions and Wages for Essential Workers'', *IPOL | Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies,* 2022, s.19.

Sosyal devlet olan Almanya, Bismark ilkelerine, hastalık-yaşlılık-işsizlik, uzun süreli bakıma kadar çeşitli sosyal risklere karşı kazandıkça öde (*pay- as- you-go)* sistemini kullanmaktadır. Covid-19, uzun süreli işsizleri, serbest meslek faaliyetinde bulunanları, küçük işleri, bakmakla yükümlü kimsesi bulunan kadınları , birinci nesil göçmenler gibi çeşitli sosyo-ekonomik gruplar için yetersiz sosyal koruma durumunu ortaya çıkarmıştır. Yine benzer şekilde emekli bireylerin de artan yoksulluk riski bulunmaktadır. Çocuk yardımları da Alman sosyal politikası kapsamında olmakla beraber bu dönemde artan çocuk bakım hizmeti dolayısıyla ebeveyn izin politikaları geliştirilmiştir[80]. Covid-19 hastalığı sebebiyle işini ifa edemeyen ve dolayısıyla geliri azalan çalışanlar güvence altındadır. Aynı şekilde bu durumu yaşayacak kişilerin hakları saklıdır. Çocukların önlemler sebebiyle kapanan okul ve engelli bakım işletmelerine gidememesi durumları için 12 yaş altında çocuğu bulunan ebeveynler devlet yardımları hakları bulunmaktadır. Hastalık sebebiyle ebeveyn izni her bir ebeveyn için 10 günden 20 güne, bekar ebeveynler için 20 günden 40 güne çıkarılmıştır. Çalışanlar hastalık ödemelerinde kazançlarının %90'ına kadarını sağlık sigortaları aracılığıyla almaktadır. Yasal sigorta kapsamında 12 yaş altı çocuğu olması halinde ödenekten faydalanmaktayken, engelli çocuğa sahip ailelerde çocuk yaş sınırı bulunmamaktadır[81]. Pandemi yaşlılar için risk teşkil etmekteyken Almanya büyük değişiklik yaşatmadan emekli ödemelerinde istikrar sağlamıştır. Görece maaşlı çalışanların ücret gelirleri risk altındadır. Bir diğer risk grubu %28 ile kadınlar olmuştur. Öte yandan kişisel beceri ve mesleklere bağlı olarak farklı türde işsizlik riski ile karşılaşılmaktadır. Çoğu çalışanın hakkı iş sözleşmesi ile korunmuş fakat yine de herkes eşit şekilde faydalanamamıştır. İşsizlik riski çalışma çağı nüfusu için eşit olmayan bir görünüm oluşturmuştur. Bir diğer sosyal risk çocukların bakım yükü için kadınlara daha fazla ihtiyaç duyulmuştur, bu da hane gelirinde azalma ve kariyer gidişatının olumsuz değişimi demektir. Çocuklu aileler için izin ve maddi destek kapsamı genişletilmiştir. Yüksek gelire sahip aileler için 300 Euro vergiden mahsup edilerek, düşük gelire sahip aileler ile tek ebeveyn olanlara ayda 185 Euro ödenek

[80] Bernhard Ebbinghaus, Lukas Lehner, Elias Naumann, ''Welfare state support during the COVID- 19 pandemic: Change and continuity in public attitudes towards social policies in Germany'', *EPA European Policy Analysis*, 2022;8, 2022, ss.300-301

[81] Bernd Waas, *a.g.m.*, ss.5-6

verilmiştir[82].

Öğretmenlerin e-ortamda öğretimlerine devam etmesi, bazı çocuk ve gençlerin görece donanıma sahip olduğu gerçeği ortaya çıkmıştır. Dijital ve mobil cihazların kullanımı için eğitim politikaları oluşturulmuştur. Video konferans, teknoloji, çevrimiçi öğrenme sunulmuştur[83].

2.1.2. Avusturya

Ülkede ilk vaka 25 Şubat 2020 tarihinde bildirilmiştir. 10 Mart 2020 itibariyle hükümetin kriz algısı hızla gelişmiş, diğer ülkelerde olduğu gibi öncelikle okulların kapatılması kararı alınmış, 12 Mart 2020'de ilk ölümün ardından hasta ziyaretleri yasaklanmıştır. 16 Mart 2020'de sokağa çıkma yasağı başlamış, temel ihtiyaç haricindeki tüm işyerleri, parklar ve hamamlar bir sonraki duyuruya kadar kapatılmıştır. İmkan dahilinde uzaktan çalışma yapılması bildirilmiştir. Alınan önlemler sırasında vaka sayısının artışını izleyen zamanlarda iyileşen hasta sayısındaki artışla beraber salgının kontrol altına alındığı düşüncesi hakim olmuş ve önlemlerin 14 Nisan 2020'de hafifletilmesine karar verilmiştir[84]. Önlemler büyük ölçüde kaldırılsa da, büyük toplantılar, üniversiteler ve sosyal mesafe ile ilgili kurallar uygulanmaya devam etmiştir. Alınan ilk sokağa çıkma yasağı geçerliliğini Nisan ayı sonuna kadar korumuştur. 1 Mayıs-30 Haziran 2020 tarihleri arasında, 400 m²'den fazla alana sahip alışveriş merkezleri, kuaförler yeniden açılmıştır. Huzurevi ziyaretleri maske kullanmak kaydıyla serbestleştirilmiştir. Son sınıfta okuyan öğrencilerin eğitimlerine yüz yüze devam etmeleri kararlaştırılmıştır. Maske kullanma zorunluluğu ve azami kişi sayısı gibi kurallarla kafe, bar ve restoranlar açılmıştır[85]. Koronavirüsün bulaş etkisini bitirmek ya da azaltmak kaydıyla alınan önlemler vaka yoğunluğuna ve ülke ekonomisine göre değişkenlik göstermektedir. Ancak ülkeler hemen hemen benzer

[82] Bernhard Ebbinghaus, Lukas Lehner, Elias Naumann, *a.g.m.*, ss.302-304.
[83] Eickelmann vd., *a.g.e.*, s.12
[84] University of Vienna, ''Chronology of the Corona Crisis in Austria - Part 1: Background, the way to the lockdown, the acute phase and economic consequences'', https://viecer.univie.ac.at/en/projects-and-cooperations/austrian-corona-panel-project/corona-blog/corona-blog-beitraege/blog51/ (13.02.2022)
[85] University of Vienna, ''Chronology of the Corona Crisis in Austria - Part 2: From the first easing of measures towards restoring normality'', https://viecer.univie.ac.at/en/projects-and-cooperations/austrian-corona-panel-project/corona-blog/corona-blog-beitraege/blog60/ (14.02.2022)

önlemleri almıştır.

Ülkede sağlık konusunda seri şekilde ekipman ve testler sağlanmış ve sistem hemen benimsenmiştir. Hastanelerde diğer ülkeler gibi yoğunluk oluşmamıştır. İkinci dalga sonrası yoğunluk sınırına ulaşılmıştır. Ancak 2021'in ilk aylarında hükümetin tüm vatandaşlarına aşı sağlama konusundaki yetersizliği ortaya çıkmıştır. Devletin iletişim denemeleri aşı karşıtlığını tamamiyle ortadan kaldıramamıştır[86].

Hükümet, koronavirüsün işgücü piyasası üzerindeki etkilerini yumuşatmak için bir takım kararlar almıştır;

- Tüm firmaları kapsayan 15 Milyar Euro'luk destek fonu
- Serbest meslek sahiplerini, serbest çalışanları ve küçük işletmeleri kapsayan 2 Milyar Euro'luk destek fonu
- İşletmeler için vergi ödemelerinin ertelenmesi
- Kısa süreli çalışma için bütçe yaklaşık 12 Milyar Euro olup, maksimum 6 aylık süreyi kapsamaktadır[87].

İstihdamı konu edinen bir takım değişiklikler : istihdam devamlılığında çalışma saatlerinin azaltılmasını ve özel izin gerektiren durumlar için esneklik sağlanmıştır. Tecrit uygulamaları sebebi ile işin iş yeri dışına taşınması sebebiyle işletmeler evden çalışmayı tarz haline getirmiştir, kaynaklarda yasal olarak bu durumdan sınırlı bahsedildiğinden yasal belirsizlik olduğu söylenmiştir. Yine de işverenler için uzaktan çalışmanın daha avantajlı olduğu, maliyetlerin görece azalmasından ötürü gelecekte de bu şekilde çalışan sayısının artması beklenmektedir. Yasal belirsizlik sebebi ile oluşan kaygılardan ötürü evden çalışmanın kapsamı değiştirilmiştir. İş kazası kapsamında artan netlik, çalışma maliyeti, vergi avantajları bu kapsama girmektedir. Mavi-Beyaz yakalı işçi gruplarında yasal eşitlik pandemi döneminde uyumlu hale getirilmiştir[88]. Yaşlı çalışanlar sağlık riskine daha fazla sahip

---

[86] Anton Pelinka, Rudolf Winter-Ebmer, Reimut Zohlnhöfer, *a.g.e.*, ss.21-22.
[87] René Böheim ve Thomas Leoni, ''IZA COVID-19 Crisis Response Monitoring Austria (June 2020)'', *IZA – Institute of Labor Economics*, 2020, s.6
[88] Taylor Vinters, ''Austria: Changes in Employment Law in 2021 and beyond'', https://www.taylorvinters.com/article/austria-changes-in-employment-law-in-2021-and-beyond (12.01.2023)

oldukları için evden çalışmak durumunda kalmışlardır. Ancak dijital beceriler konusunda daha az deneyime sahip oldukları için sorun yaşanmıştır. Yaşlı insanları istihdama yeniden entegre olabilmeleri için teşvik ve çeşitli önlemler getirilmiştir. İşveren maliyetini azaltma, direkt yaşlı işçi entegrasyonu, part-time yaşlı istihdamı teşvik edilmiştir[89].

Aile yardımları *''Familienbeihilfe'',* bakmakla yükümlü oldukları çocukları için özel bir gereklilik olmadan tüm ailelere ödenmektedir : 0-3 yaş 114 Euro, 3-10 yaş 121,9 Euro, 19 yaşa kadar 141,5 Euro, 19 yaş sonrası 165,1 Eurodur. Mesleki eğitim gören ve öğrenci olanlar için yaş sınırı 24'dür , bazı istisnai durumlarda 25 yaşına kadar faydalanılmaktadır. Her Eylül ayında 6-15 yaş arası çocuklar için 100 Euro okul yardımı bulunmaktadır[90]. Yine bu dönemde çocuk başına 360 Euro ödeme başvuruya ihtiyaç duyulmaksızın yapılmıştır. Söz konusu yardım artan aile yardımından faydalanan engelli kişileri de kapsamaktadır[91].

Kısıtlama tedbirleri kapsamında okulların kapanması ile eğitim sistemi ele alınmış ve bir çok açıdan işlevsel bulunmuştur. Ancak göçmen aile çocukları (evlerinde Almanca konuşulan aileler) bu sistemde dezavantajlı konumda olmuştur. Kişisel bilgisayara ulaşamayan çocuklar, sahip olan çocuklara nispeten sistemden faydalanmakta zorluk yaşamıştır. Hükümet bu kapsamda ekipman temini sağlayacağını bildirmiştir. Okullar ikinci dalga sebebiyle yeniden kapanırken hükümet bu konudaki sözlerini henüz tam olarak yerine getirmemiştir. Bir diğer sorun internete ulaşılamayan ya da yavaş hizmet sağlanan bölgelerde yaşayan çocukların uzaktan eğitime erişim imkanı olmamasıdır[92].

---

[89] Norman Mukasa, Ronald Schoenmaeckers, ''Ageing policies – access to services in different Member States. Country study on Austria (Annex I)'', *Publication for the committee on Employment and Social Affairs, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, European Parliament,* 2021, ss.18-19

[90] Raphaela Hyee, ''THE OECD TAX-BENEFIT MODEL FOR AUSTRIA Description of policy rules for 2020'' , *OECD*, 2020, S.16

[91] International Labour Organization (ILO), ''Social Protection Measures for Persons with Disabilities and Their Families in Response to the COVID-19 Crisis'', an Updated Overview of Trends, https://www.social-protection.org/gimi/RessourcePDF.action;jsessionid=BykfJ9f7SSfuWZdP25m3VkKDiv_N-asaEXfFPok27z4mseX5R16p!1750948109?id=57373 , June 2021b, s.21

[92] Anton Pelinka, Rudolf Winter-Ebmer, Reimut Zohlnhöfer, ''Austria Reprt Sustainable Governance in the Context of the COVID-19 Crisis'', *Sustainable Governance Indicators,* 2021, ss.19-20

2.1.3. Belçika

Ülkede ilk vaka 3 Şubat 2020 tarihinde doğrulanmıştır[93]. Hükümet, 18 Mart-5 Nisan arası sokağa çıkma yasağı uygulamaya koymuş, bu süreç zarfında market, eczane, banka ve ihtiyaç gerektiren seyahatlere izin verilmiştir, ancak 1.5 metrelik sosyal mesafe kuralına uymak kaydıyla yürüyüş, bisiklet ve diğer fiziksel aktiviteler için sokağa çıkabilmişlerdir. Şirketlerden, uzaktan çalışmanın uygulanmasını eğer imkan dahilinde değilse de aralarında mesafe olacak şekilde çalışmaları istenmiştir. Okullar ve eğlence yerleri ise 13 Mart 2020 tarihinden itibaren kapatılmıştır[94].

Salgın sağlık alanında yapılması gereken şeyleri aciliyete dönüştürmüştür, yoğun bakım ünitesi yatış kapasite artırım gereği doğmuştur. Bu nedenle hükümet tarafından 2 milyar Euro genel ve psikiyatri hastanelerine destek sağlanmıştır[95].Triyaj, test merkezi, medikal maliyetler, doktor ve hemşireler için tazmin konularında 2020 yılında 56.421,000 Euro destek sağlanmıştır. Çocuk, ergen ve yaşlılara psikolojik destek sağlanması için 16,7 milyon Euro bütçe ayırılmıştır[96].

Belçika büyüme ve yeniden var olmayı yaymak için istihdamla ilgili kritik sektörlerde de önlemler almıştır.

- 1 Nisan-30 Haziran 2020 tarihleri arası gönüllü fazla mesai saatlerinin 220 saate çıkarılması (haftalık çalışma süreleri dikkate alınmamakta, fazla çalışma ve çalışma saat ücret hükümleri uygulanmamaktadır)
- Kritik sektörlerdeki belirli süreli iş akitleri üç aylığına yürürlükten kaldırılmıştır
- Kritik sektör işe alım kısıtlamaları hükümet tarafından hafifletilmiştir

---

[93] CRISIS24, ‘‘Belgium: First case of coronavirus confirmed in Belgium February 3’’, https://crisis24.garda.com/alerts/2020/02/belgium-first-case-of-coronavirus-confirmed-in-belgium-february-3, (19.02.2022)

[94] CRISIS24, ‘‘Belgium: Government orders nationwide lockdown from March 18 to April 5 /update 5’’, https://crisis24.garda.com/alerts/2020/03/belgium-government-orders-nationwide-lockdown-from-march-18-to-april-5-update-5 , (19.02.2022)

[95] Tom Auwers, ‘‘KEY DATA IN HEALTHCARE COVID-19: period March 2020 - June 2021’’, https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fpshealth_theme_file/blikvanger_covid_en_web.pdf , 2021, s.25

[96] Tom Auwers, *a.g.e.,* ss.27-28

- 1 Nisan-30 Haziran 2020 dönemleri arası öğrencilerin çalışmasını içeren önlemler alınmıştır.

Ebeveyn izni konusunda da mevzuat oluşturulmuştur. Serbest meslek sahipleri de bu izinden faydalanabilmektedir[97]. Kreş, okul ya da engelli bakım merkezine tecrit önlemleri sebebi ile gidemeyen çocukları için ebeveynlere çocuk bakımı sebebiyle izin kullanma hakkı tanınmıştır, bu kişiler geçici işsizlik yardımı da alabilmektedir. 12-21 yaş altı engelli çocuğu bulunan ebeveynlerden bir tanesine yine aynı şekilde evlatlık olması durumunda da anılan izin hakkı kullandırılmaktadır[98].

Mücbir sebeple işsizlik ödemeleri uzatılmıştır. Ekonomik ya da mücbir sebep doğrultusunda işsizlik ödemesi %65'ten %70'e çıkarılmıştır (üst limit 2.755 Euro). 2020 ilk ve ikinci çeyrekte ödenmesi gereken sosyal güvenlik katkı payı ödemeleri konusunda işverenlere barışçıl ödemeye başvurmalarına olanak tanınmıştır. Covid-19 sebebi ile ödeme güçlüğü yaşayanlar için KDV bölümler halinde vade tutarı uygulanmadan ödeme imkanı tanınmıştır. Kazanca göre ödenen gelir vergisi de aynı şekilde bölümler halinde ödeme fırsatı sunulmuştur. Kişisel ve kurumlar vergisi ödemeleri hususunda erteleme sağlanmıştır[99].

Eğitim çevrimiçi platformlar aracılığıyla gerçekleşmeye başlamıştır ancak dijital araçlara ulaşım konusunda diğer ülkelerle benzer sorunlar ortaya çıkmıştır. Dezavantajlı grupların bu cihazlara ulaşımı mümkün olamamakta eğitimde eşitsizlik oluşmaktadır. Yine de %93 oranda öğrenciler evlerinde kullanabilecekleri bilgisayara sahiptirler[100].

1 Eylül 2020'de;

- Halka açık alanlarda maske takma
- Uzaktan çalışma tavsiyesi

---

[97] Frank Hendrickx, Simon Taes ve Mathias Wouters, ''Covid-19 and labour law in Belgium'', *European Labour Law Journal,* Vol. 11(3), 2020, s.284

[98] ILO, 2021b, *a.g.e.*, s.23

[99] European Union Agency for Fundamental Rights (FRA), ''Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU Fundamental Rights Implications'' Country: Belgium, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/belgium-report-covid-19-april-2020_en.pdf , 2020, s.5

[100] OECD, ''School Education During COVID-19:Were Teachers and Students Ready?'' Country Note Belgium, https://www.oecd.org/education/Belgium-coronavirus-education-country-note.pdf , 2020, s.5

- Zaman kısıtı olmadan alışveriş
- Restoranlar, barlar 1,5 metre mesafeye uymak kaydıyla açık
- Spor tesisleri, gerekli sağlık belgeleri ve kapasiteye uymak kaydı ile açık
- İlkokullar kısıtlama olmaksızın açık, ortaokullar yüz yüze eğitime maske kullanma koşulu ile geçmekte, yükseköğrenim faaliyetleri belirli kısıtlamalarla açık
- Kapalı alanda maksimum 200, açık alanda ise etkinlikler 400 kişi ile sınırlandırılmıştır[101].

Valon Hükümeti, koronavirüs salgınından etkilenen işletmeler ve serbest meslek sahipleri için 171,5 Milyon Avro destek paketi açıklamışlardır, ayrıca 2020 yılı Ekim ayından beri kapanan *"kültür, sanat, eğlence, dinlence ve spor"* işletmeleri için 4.000-12.000 Avro, 2021 Şubat ayında açılan ancak yeniden kapanmasına hüküm verilen saç bakım ve güzellik işletmelerine ve randevu usulü ile faaliyet gösteren mağazalara 3.250-9.750 Avro destek paketi açıklanmıştır[102]. Sağlık krizinden etkilenen sektörler için 335 Milyon Avro tutarında iki farklı destek paketi bildirilmiştir. Yiyecek-içeçek, diğer adıyla Horeca sektöründe çalışan personellere izinleri için işverenleri aracılığı ile ödenen ve her yıl Mart ayında işverenlere bildirilen ve Nisan ayı bitimine kadar ödenmesi gereken yıllık tutar Mart 2021 tarihinde altı ay ertelenmiş ve sektörün bir süredir faaliyette olmaması göz önünde bulundurularak ekonomik destek açısından 2021 yılında alınmaması kararlaştırılmıştır. 27 bin işveren ve 182 bin çalışan üzerinde direkt etkisi olan bu karar ile 110 Milyon Avro destek sağlanması beklenmektedir. 2021 yılı 3.çeyreğinden geçerli olmak üzere sosyal güvenlik primlerinde indirim yapılacağı duyurulmuş, her bir işletme için 5 çalışana kadar, salgından en çok etkilenen iş yerleri için maksimum 2.400 Avroya kadar indirim, genel itibariyle ise 1.000 Avro olacağı ve toplamda 225 Milyon Avro destek

[101] Johan Verbeeck et al., ''Confirmed COVID-19 Cases per Economic Activity during Autumn Wave in Belgium" *Int. J. Environ. Res. Public Health*, Volume 18, Issue 23, 2021, s.3

[102]T.C. Ticaret Bakanlığı, ''Valon Hükümeti Yeni Destek Paketi Açıkladı'', https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/belcika/valon-hukumeti-yeni-destek-paketi-acikladi , (10.04.2022)

sağlanacağı bildirilmiştir[103].

2.1.4. Birleşik Krallık

Ülkede ilk vaka 31 Ocak 2020 tarihinde doğrulanmıştır[104]. 16 Mart 2020' de herkes için iletişim ve seyahat yasağı, 19 Mart 2020' de koronavirüsün seyrini 12 hafta içinde değiştirmeyi, 23 Mart 2020'de evde kal çağrısı, 26 Mart 2020'de kısıtlama önlemlerinin yürürlüğe girmesi, 10 Mayıs 2020'de ise kısıtlamaların kaldırılması ve insanların temastan kaçınması kaydıyla işlerine dönmesi, 4 Temmuz 2020'de bir çok kısıtlamanın hafifletilmesi aynı zamanda bar, restoran ve kuaförlerin yeniden açılması kararlaştırılmıştır[105].

Sağlıkta ön kademe hizmet sunan personelin korunması için 15 Milyar Sterlinden fazla ödenek ayrılmıştır. Test, izleme vd. gereksinimler için 10 Milyar Sterlin, Ulusal Sağlık Sistemi (NHS) ve havalandırma için 1 Milyar Sterlinden fazla ödenek oluşturulmuştur[106].

Kısıtlamalar ve normale dönme süreçlerinde bir takım ekonomik tedbirler alınarak uygulamaya konulmuştur. Hükümet, 2020 yılında ilk etapta yaklaşık 30 Milyar Sterlin destek paketi açıklamıştır:

- Bireyler ile işletmeler için 12 Milyar Sterlin
- Semptomsuz fakat kendini izole etmesi önerilen bireyler için talep halinde hastalık ödemesi
- Serbest meslek çalışanları için destek
- Yardıma muhtaç kimseler için 500 Milyon Sterlin yardım fonu
- 250'den az çalışana sahip işletmelerin, 2 haftaya kadar olan

[103]T.C. Ticaret Bakanlığı, ''Covid-19: Belçika'da İki Yeni Destek Tedbiri Açıklandı'', https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/belcika/covid-19-belcikada-iki-yeni-destek-tedbiri-aciklandi , (10.04.2022)

[104] STATİSTA, ''Cumulative number of coronavirus (COVID-19) cases in the United Kingdom (UK) since January 2020'', https://www.statista.com/statistics/1101958/cumulative-coronavirus-cases-in-the-uk/ , (19.02.2022)

[105] Institute of Government, ''Timeline of UK government coronavirus lockdowns and restrictions'', https://www.instituteforgovernment.org.uk/charts/uk-government-coronavirus-lockdowns , (23.02.2022)

[106] Gov.uk, ''A Plan for Jobs 2020'', https://www.gov.uk/government/publications/a-plan-for-jobs-documents/a-plan-for-jobs-2020 , (06.02.2023)

hastalık ödemelerini alabilmesi

- Küçük işletmeler için 1,2 Milyon Sterlin'e kadar *''iş kesintisi''* kredisi
- Cirosu 51.000 Sterlin altındaki *''perakende, eğlence ve konaklama''* işletmeleri için kurum vergisinin kaldırılması[107]

Ülke ekonomisi son üç asırın en büyük düşüşü ile 2020 yılında % 10 küçülmüştür.Hükümet 2021 yılı için, 280 Milyar Sterlin'den fazla destek paketi duyurmuştur:

- İşçilerin, çalışılmayan zamanlar için maaşlarının %80'ine kadarını alabilecek olmaları
- Serbest meslek çalışanları için 33 Milyar Sterlin
- Düşük gelire sahip haneleri desteklemek için haftalık 20 Sterlin artış
- Çalışma şekli sebebiyle bir defaya mahsus 500 Sterlinlik ödeme
- Nisan ayından itibaren asgari ücreti saatlik 8,91 Sterlin'e yükseltmek ve bu şekilde yıllık 350 Sterlin'lik artış sağlanması
- Zorunlu olmayan perakende işletmeleri faaliyetlerine devam edebilecekler ve 6.000 Sterlin'e kadar hibe
- Kişisel bakım, spor salonları, konaklama ve eğlence yerleri yeniden faaliyet gösterebilecek ancak kısıtlamalardan etkilenebileceklerinden dolayı 18.000 Sterlin'e kadar hibe
- Kültür ve spor faaliyetleri için 700 Milyon Sterlin[108] açıklanan ekonomik önlemlerin başında gelmektedir.

Evrensel kredi standart ödeneğinde on iki aylık süre için yılda 1.000 Sterlin artış olduğu bildirilmiştir. Çalışma vergisi kredisinde de aynı tutarda artış açıklanmıştır. Söz konusu artışlarla milyonlarca düşük gelirliye yardım

[107] T.C. Ticaret Bakanlığı, ''Birleşik Krallık Bütçe'si açıklandı.'', https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/ingiltere/birlesik-krallik-butcesi-aciklandi , (10.04.2022)

[108] Gov.uk, Sunak, Rishi, Chancellor, ''Budget Speech 2021'', https://www.gov.uk/government/speeches/budget-speech-2021 , (10.04.2022)

sağlanmıştır[109]. Halk sağlığı kuralları, yasal hastalık ödemesi, hastalık ve bakıcı yardımı konuları düzenlenmiştir[110].

Koronavirüste işte kalma planı ‘‘*(CJRS)’’* ile 9 milyondan fazla işin korunması için 1 milyon işveren desteklenmiştir. İşten çıkarma yaşatmadan çalışanlarını izne ayıran işverenlere bir defalık 1.000 Sterlin ödenek verilmiştir. Çevrimiçi platform ile özel sektör kapasitesini kullanarak direkt iş bulma amaçlanmıştır. Stajyerlik, çıraklık ve sektörel bazlı iş akademilerine yerleştirme sayılarını üç kat arttırmak için fon sağlanmıştır. Uzun vadede işsizlik sorunu ile karşı karşıya kalan gençlere yüksek kaliteli işlerle doğrudan buluşabilmesine olanak sağlanması için *‘‘Kickstart’’* programı başlatılmıştır[111].

Kadınlar sağlık alanında birincil müdahalede bulunan grubun çoğunu oluşturmaktadır (testler, koruyucu ekipmanlar). Hükümetin sosyal bakım standartlarını gevşetme durumu bakım çalışanlarını oluşturan bir çok yaşlı ve engele sahip kadın için risk taşımaktadır. Çalışanlar ve serbest meslek sahipleri için düzenlenen maaş tutma planında kadınları etkileyen negatif yönler bulunmaktadır. Sosyal güvenlik sisteminde de devam eden orantısız boşluk vardır. Okulların-kreşlerin kapanması ile ücretsiz bakım hizmetini sağlama görevi yine kadınlara düşmektedir. Göçmen kadınların fonlara başvurma hakkı olmaması onları savunmasız ve yoksul kılmaktadır[112]. Kadınların ekonomik olarak güçlü olmasının odak konusu olacağı söylenmiştir. Teknoloji sektöründe kadın girişimciliğini görece çoğaltmak istendiği bildirilmiştir. Kadınlar için yüksek üretkenlik ve yüksek maaşlı işlerde nasıl var olunacağı konuları önem taşımaktadır. Aile-kariyer çizgisinde evden çalışmayı kolaylaştırıcı bazı kültürel faaliyetlerden yararlanma olanağı bulunduğu

[109]Gov.uk, ‘‘Social Security Advisory Committee annual report 2020 to 2021’’, https://www.gov.uk/government/publications/social-security-advisory-committee-annual-report-2020-to-2021/social-security-advisory-committee-annual-report-2020-to-2021 , (08.02.2023).

[110] Frank Hobson, ‘‘Coronavirus: Withdrawing crisis social security measures’’, https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8973/CBP-8973.pdf, 2021, s.7.

[111] Gov.uk, ‘‘A Plan for Jobs 2020’’ .

[112] Women’s Budget Group, ‘‘Crises Collide: Women and Covid-19’’, https://wbg.org.uk/wp-content/uploads/2020/04/FINAL.pdf , 2020, s.4.

bildirilmiştir[113].

Hükümet, engelli bireylerin salgından orantısız biçimde etkilendiğini kabul ederek, onlar için adımlar atmıştır. Söz konusu etkileri giderme konusunda taahhütte bulunulmuştur. Yardım ve desteğe erişim kapsamının arttırılması, engelli istihdamı gibi konuları içeren ; sağlık ve engellilik yeşil çalışması adlı proje yayımlanmıştır[114].

Ücretsiz okul yemeği yararlanıcısı çocuklara evde kaldıkları zamanlar için okul yemeği kuponu verilmiştir[115].

2.1.5. Bulgaristan

Ülkede ilk vaka 8 Mart 2020'de bildirilmiştir[116]. Henüz vaka bildirimi yapılmadığı tarihte COVID-19 önlemleri kapsamında 6 Mart 2020'de tüm eğitim faaliyetleri durdurulmuştur. 11 Mart 2020'de halka açık etkinlikler 250 kişiye kadar aralarında bir metre mesafe koşulu olması şartıyla sınırlandırılmış, ayrıca uluslararası spor etkinlikleri sonrası 14 günlük zorunlu karantina uygulamışlardır. 13 Mart 2020'de bir aylık olağanüstü hâl ilan edilmiştir. Restoranlar, alışveriş merkezleri, halka açık yerler ve etkinliklere gitmek yasaklanmıştır, ayrıca işverenlere çalışanları için uzaktan çalışmayı uygulamaları önerilmiştir. Belediyeler için 20 Milyon Leva ödenek ayrılmış, çalışanların mevcut işlerinin korunabilmesi için aylık maaşlarının %60'ına kadar olan kısmı hükümet karşılayacaktır. Ekonomik desteklerin yanı sıra bulaş riskini önlemek maksadıyla cezaevi ziyaretleri durdurulmuştur, mahkum nakilleri ertelenmiştir[117].

Sağlıkta ön kademe çalışanlar için 192 milyon Bulgar Levası ödenek

---

[113] UK Parliament House of Lords Library, ''Covid-19: Empowering women in the recovery from the impact of the pandemic'', https://lordslibrary.parliament.uk/covid-19-empowering-women-in-the-recovery-from-the-impact-of-the-pandemic/ , (13.02.2023)

[114] UK Parliament House of Lords Library, '' Covid-19 pandemic: impact on people with disabilities'', https://lordslibrary.parliament.uk/covid-19-pandemic-impact-on-people-with-disabilities/ , (02.04.2023)

[115] Disability Law Service, ''Changes to Welfare Benefits - Supporting People and Families Coronavirus Act 2020 – UK Spring Budget 2020'', 2020, s.11

[116]CRISIS24, ''Bulgaria: Government confirms first cases of COVID-19 March 8'', https://crisis24.garda.com/alerts/2020/03/bulgaria-government-confirms-first-cases-of-covid-19-march-8 , (23.02.2022)

[117] European Union Agency for Fundamental Rights, ''Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU Fundamental Rights Implications'' Country : Bulgaria, https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/bulgaria-report-covid-19-april-2020_en.pdf , 2020.

sağlanmıştır. Ekipman, tıbbi faaliyetlere ek finansman, sağlık kuruluşlarına destekleme ve nakit transferi gerçekleşmiştir[118].

Pandeminin başlarında Bulgaristan, Avrupa Birliği (AB)' den temin edilen 1,5 Milyar Leva ile :

- Alışveriş merkezlerinde yapılan perakende ticari faaliyet
- Kara ve hava yolu aracalığıyla yolcu taşımacılığı
- Konaklama, lokanta, içecek sektörü
- Sinema salonları
- Seyahat, tur ve diğer rezervasyon gerektiren hizmetler
- Toplantı ve ticari gösterim faaliyetleri
- Kreşler
- Sanatsal ve eğlence faaliyetleri
- Kütüphane, müze ve diğer kültürel faaliyetler
- Spor faaliyetleri
- Hamam, sauna ve benzeri faaliyetlerde çalışanlara brüt maaşlarının yüzde altmışı ile sigorta işveren payının üç ay süresince karşılanması taahhüt edilmiştir[119]

Restoran, kitaplar, bebek gıdası, tur firmaları ve geziler, spor tesisleri ve yemek servis hizmeti yüzde %9 vergi indirimi, engelli çocuğu bulunan ailelere vergi indirimi, önem arz eden tıbbi malzeme ithalatı için KDV ve Gümrük Vergisi muafiyeti getirilmiştir. Tecritten ekonomik olarak etkilenen sanatçılara 5 milyon Bulgar Levası tutarında, turizm sektörüne 62 milyon, tarımsal üretici desteği için 85 milyon Bulgar Levası ödenek ayrılmıştır. Emekli maaş ödemeleri ve artışı konusunda ödenek sağlanmıştır. Ebeveyn desteği için 180 milyon, aktif iş gücü piyasası politikaları için 14 milyon, bu dönemde artan işsizlik yardımları ve diğer sosyal yardımlar için 344 milyon, uzaktan eğitim için 30 milyon, işte tutma programı için 25 milyon, bir diğer istihdam programı için 50 milyon, ebeveyn istihdamı için 23 milyon, 290 adet otel ve

[118] IMF, ''POLICY RESPONSES TO COVID-19'', https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#B , (25.02.2023)
[119]T.C. Sofya Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, ''COVID-19 + Bulgaristan'', https://www.deik.org.tr/uploads/covid-19-bulgaristan.PDF , 2020.

restoran işletmesine destek için 22 milyon Bulgar Levası ödenek sağlanmıştır[120]. Hükümetin amacı her vatandaşın kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeyde olmasıdır. Gişimcilik olanaklarını değiştirme, gençlerin toplumda kendi yerlerini bulabilmesi ve ekonomik bağımsızlık ile uygun iş kilit nokta olarak görülmektedir. Toplum; gençlere uzun vadeli işsizlik ve sosyal dışlanmayı önlemek için iş fırsatı sunmalı görüşündedirler. Gençlere sunulacak fırsatlarla ekonomik büyüme de hedeflenmektedir[121].

Bu dönemde engelli aylığı alımı için yenilenmesi gereken maluliyet belgeleri otomatik olarak yenilenmiştir. Hamilelere, 12 yaş altı çocuğa veya engelli çocuğa sahip annelere/ evlatlık sahibi annelere, 18 yaş altı çalışanlara , engelli çalışanlara, koronavirüs kapsamında riskli hastalığa sahip olanlara, aklen hastalığı bulunanlara yıllık ücretli izin ya da ücretsiz izin verme zorunluluğu bulunmaktadır. Engelli insanlara ve yaşlılara gıda ve ilaç desteği gibi yardımların kapsamı genişletilmiştir[122]

2.1.6. Fransa

Ülkede ilk vaka 27 Aralık 2019 tarihinde bildirilmiştir[123]. 14 Mart 2020'de restoranlar, barlar, eğlence yerleri, alışveriş merkezleri, müzeler, kütüphaneler kapatılmıştır. 17 Mart 2020 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere sokağa çıkma yasağı kararı alınmış, sadece; uzaktan çalışamayacak kişiler, gerekli ihtiyaçlar, sağlık kontrolleri sebebiyle seyahatler, bakıma muhtaç kimseler için dışarı çıkmak, kişisel aktiviteler için evlerine en yakın yerleri tercih etmek kaydıyla sokağa çıkmaya izin verilmiştir. Ancak evlerinden neden çıktıklarına dair beyan etme şartı aranmıştır[124].

Mart 2020'de 300 Milyar Euroluk destek paketi açıklanmıştır.

- 5.000'e kadar personeli olan işletmeler için ticari kredi ve kredi

[120] IMF, ''POLICY RESPONSES TO COVID-19'' (25.02.2023)
[121]European Comission, ''Youth policies in Bulgaria'', https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-09/Bulgaria_2020.pdf , 2020, s.23
[122] ILO, 2021b, *a.g.e.*, s.25
[123] RFİ, ''France's first Covid-19 case 'dates back to December', flu retest shows'', https://www.rfi.fr/en/france/20200504-france-first-covid-19-case-dates-back-to-december-flu-retest-shows-pneumonia , (27.02.2022)
[124] Library of Congress, ''France: Government Imposes Confinement Measures to Stem Spread of Coronavirus'', https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2020-03-18/france-government-imposes-confinement-measures-to-stem-spread-of-coronavirus/ , (28.02.2022)

limitleri için devlet garantisi olanağı

- Hür türden şirket için krediler konusunda bankalara devlet desteği sağlanması
- Önlemler sınırlı vade ve büyüklükteki krediler için en fazla %90 ile sınırlıdır[125].

Mart-Kasım 2020 dönemleri için ayrıca 180 Milyar Euro ödenek ile:

- Hastalar veya bakıcıları için sağlık sigortasını düzenlemek ve artırmak
- Tıbbi malzemelere yapılan harcamaları artırmak
- Şirketler için sosyal güvenlik ve vergi ödemelerini ertelemek
- Kısa çalışma programına dahil olan çalışanların ücretlerine destek
- Koronavirüs krizinden etkilenen küçük işletmeler, serbest meslek ve bağımsız çalışanlar ile düşük gelire sahip hanelere destek ek olarak küçük ve kobi işletmelerinin kira ve kamu hizmeti ödemelerini ertelemek
- Sona eren işsizlik yardımlarının sokağa çıkma yasağının bitimine kadar uzatılması[126]

16 yaş altı çocuğa sahip sarbest meslek sahibi ebeveynler veya 18 yaş altı engelli çocuğu bulunan özel sektör çalışanı ebeveynler için bakım sebebiyle kullanacakları izinleri hususunda 1.günden itibaren günlük ödenek alma hakları bulunmaktadır. Sosyal yardımdan faydalananlara ve engellilere istisnai 150 Euro yardım sağlanmaktadır[127]. Kısa çalışmanın yaygınlaşması ve bunun çocuk bakım hizmetini kapsayacak biçimde derlenmesi ile tecrit dolayısıyla kapanmak zorunda kalan işletmelere verilen desteklerle, ciddi iş kaybının önüne geçilmesine yardım

[125] European Comission, "State aid: Commission approves French schemes to support economy in Coronavirus outbreak", https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_503 , (11.04.2022)
[126]International Monetary Fund (IMF), ''Policy Responses toCOVID-19'', https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#F , (11.04.2022)
[127] ILO, 2021b, s.30

etmiş, sayıca fazla kadının işgücü piyasasından çıkmasını engellemiştir[128].

Ülke eğitime, teknolojik altyapı ve cihaz desteğini 2013-2017 yılları arasında yapmıştır. Ancak internet bağlantısı olan okulların yüzdeliği AB ortalamasının altında olduğu ifade edilmiştir. Eğitimde yapay zeka kullanımından faydanılmaktadır. Kırsaldaki okulların açık kalmasını sağlamak için, ihtiyaç sahibi öğrencileri desteklemek için, engelli öğrenciler için bütçe ayrılmıştır[129].

2.1.7. Hollanda

Ülkede ilk vaka 27 Şubat 2020'de bildirilmiştir. 12 Mart 2020'de evden çalışma şeklinin tüm ülkeyi niteleyecek şekilde genişletildiği bildirilmişitir. Okulların 6 Nisan 2020'ye kadar kapatılması kararlaştırılmış, restoranlar, kafeler, spor salonları süre belirtilmeksizin kapatılmıştır[130].

Sosyal destek ve sağlık hizmeti sunumunun evde yapılabilmesi için hibe oluşturulmuştur. Evde hizmet talep artışından dolayı sosyal fayda, sağlık ve gençlik hizmeti destekleyicilerinin nakit sorunları ile karşılaşmasını engelleme amacı güdülmüştür. Pratisyen hekimlere, bölge hemşirelerine, ruh sağlığına ve tecritten en çok etkilenenlere (engelli hastalar gibi) hükümet destek programı açıklamıştır. Sosyal faaliyette bulunamayan çocuk ve yaşlılar özel ulaşım hizmeti ile desteklenmiştir[131].

Koronavirüs krizine karşı uygulanan kısıtlama tedbileri her ülkenin belirli ekonomik destek paket programı oluşturup, uygulamaya koymasını neredeyse zorunlu kılmıştır. Gelirinin minimum %20'sini kaybeden bir şirket, işçi maaşlarını ödeyebilmek için geçici programa başvurma hakkına sahiptir (3 ay boyunca). Ödeneğe hak kazanabilmek için çalışanları işte tutuyor olma şartı aranmıştır. Serbest meslek

---

[128] BANQUE DE FRANCE, Clémence Berson, ''Women and labour during the Covid-19 crisis'', https://blocnotesdeleco.banque-france.fr/en/blog-entry/women-and-labour-during-covid-19-crisis , (05.04.2023)

[129] European Comission, ''FRANCE'', https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2020/countries/france_fr.html , (05.04.2023)

[130] DutchNews.nl, Darroch, Gordon, ''Coronavirus: A timeline of the pandemic in the Netherlands'', https://www.dutchnews.nl/news/2020/05/coronavirus-a-timeline-of-the-pandemic-in-the-netherlands/ , (28.02.2022)

[131] European Comission, ''The Netherlands'', https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic/state-aid-cases/netherlands_en , (03.04.2023)

sahipleri, belediyelerin sorumluluğunda gelir desteği hakkına sahiptir. Etkilenen sektörler için de tazmin programı oluşturulmuştur[132].

Tecritle dönüşen eğitim sisteminde, çocuk bakımını sağlayamayan ve kritik sektörlerde çalışan ailelerin çocukları için okullar açık kalmaya devam etmiştir. Bazı okul yöneticileri bu durumu gözeterek, dezavantajlı öğrencileri okula gitmeye zorlamış, sonucunda eşitsizlikler ortaya çıkmıştır. Amsterdam ve Rotterdam gibi büyük şehir belediyeleri dezavantajlı gruplara çevrimiçi eğitime ulaşabilmeleri için laptop ve tablet temin etmiştir[133]. Ebeveynlerden yalnızca birinin kritik sektörde çalışması halinde çocuk bakımını ailenin üstlenmesi istenmektedir. Ancak çalışmalarına devam edebilmeleri için çocuk bakımı parası alan ebeveynler bu dönemde kreş parasını kreşe gidilmese dahi ödemesi kaydıyla geri alabilmektedir[134].

Hollanda hükümeti, 2021 yılının ilk ve ikinci çeyreğinde 7,6 Milyar Euro ek harcama yapılacağını duyurmuştur:

- Ciro kaybının minimum %30 olması kaydıyla , hibe kayıp yüzdenin %85'i kadar olacaktır, hak kazanabilmek için 250'den az çalışana sahip olma şartı kaldırılmış olmakla beraber söz konusu haktan büyük işletmeler de faydalanabileceklerdir
- Maksimum hibeler kobiler için 90.000 Euro'dan 330.000 Euro'ya, kobi olmayanlar için 400.000 Euroya yükseltilmiştir
- Kuaförler ve güzellik işletmeleri gibi küçük işletmelere ek gelir sağlamak maksadıyla hibeler 750 Euro'dan 1.500 Euro'ya çıkarılmıştır[135].

---

[132] Goverment of the Netherlands, ''Coronavirus: Dutch government adopts package of new measures designed to save jobs and the economy'', https://www.government.nl/latest/news/2020/03/19/coronavirus-dutch-government-adopts-package-of-new-measures-designed-to-save-jobs-and-the-economy , (02.04.2023)

[133] Multinclude İdeas for Inclusive Education, ''THE NETHERLANDS COVID-19 EDUCATION RESPONSE'', https://multinclude.eu/2020/05/27/the-netherlands-covid-19-education-response/, (02.04.2023)

[134]Goverment of the Netherlands, ''Childcare available for people in crucial sectors'', https://www.government.nl/topics/coronavirus-covid-19/news/2020/03/16/childcare-available-for-people-in-crucial-sectors , (02.04.2023)

[135]Goverment of the Netherlands, ''Support and recovery package substantially expanded'', https://www.government.nl/latest/news/2021/01/21/support-and-recovery-package-substantially-expanded , (11.04.2022)

2.1.8. İsviçre

Ülkede ilk vaka 25 Şubat 2020 tarihinde doğrulanmıştır. 28 Şubat 2020'de 1000'den fazla katılımcının olduğu etkinlikler yasaklanmıştır. 16 Mart 2020'de eczane ve market gibi önem arz eden yerler haricindeki, restoran, bar, mağaza ve eğlence yerleri kapatılmıştır[136].

İsviçre; beş milyonu araştırma, dört milyonu uluslararası sağlık kurumlarına yardım etmek üzere dokuz milyon CHF ile pandemiyle mücadeleyi desteklemiştir[137]. Ayrıca araştırmalarda diğer ülkelere yapmış olduğu destekler ön plana çıkmıştır. Ülkenin sağlık sisteminin pandemi öncesinde mükemmel olduğu ifade edilmiştir.

Hükümet 20 Mart 2020'de salgının ekonomik etkilerini azaltmak maksadıyla 32 Milyar İsviçre Frangı (35 Milyar ABD Doları) tutarında paketi onaylamıştır. 13 Mart'ta onaylanan diğer önlemlerle toplamda 42 Milyar İsviçre Frangı destek sağlanmıştır[138]. İlk paket; kısmi işsizlik, pandemiden etkilenen işletmelere mali yardım, KOBİ'ler için krediyi içermektedir. İkinci paket; kısa çalışmaya başvurunun kolaylaştırılması ve süre uzatımı, etkilenen işletlerin sosyal güvenlik katkı payı ödemelerini faizsiz ve geçici süre ile ertelenmesi, vergiler ve devlet borçlarına faizsiz vade uzatımı, kendi namına çalışanlar ile pandemiden etkilenen çalışanlar (zorunlu olarak iş yaşamından uzaklaşanlar, çocuk bakımı vb) için kazanç kaybı tazminatını içermektedir. Yine 25 Mart'ta aylık 600 milyon İsviçre Frangı ek önlem paketi duyurulmuştur. 3 Nisan'da duyurulan pakete göre kredi hacmi iki katına çıkarılmıştır. 29 Nisan'da havayolu ve havacılık işletmelerine 1,9 milyar İsviçre Frangı kredi desteği

[136] Institut Montaigne, Coffrini, Fabrice, ''Europe Versus Coronavirus - Switzerland and the Principle of Responsibility'', https://www.institutmontaigne.org/en/blog/les-etats-face-au-coronavirus-la-suisse-et-le-principe-responsabilite , (28.02.2022)

[137]Federal Department of Foreign Affairs FDFA, ''Information on the coronavirus crisis of January/February/March 2020 (Archive)'', https://www.eda.admin.ch/eda/en/fdfa/fdfa/aktuell/newsuebersicht/2020/01/corona-virus-archiv.html , (08.04.2023)

[138] Fritz Sager ve Céline Mavrot, ''Switzerland's COVID-19 policy response: Consociational crisis management and neocorporatist reopening'', *European Policy Analysis,* Volume 6, Issue 2, 2020, s.4.

sağlanacağı duyurulmuştur[139].

Çalışmaya ara vermek zorunda kalan 12 yaş altı çocuğa veya 20 yaş altı engelli çocuğa sahip ebeveynlere kazanç kaybı tazmin hakkı tanınmıştır. Doktor talimatı ile karantina sebepli kazanç kayıpları konusunda da hak saklıdır[140]. Ülkenin anayasasında toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın haklarına saygı kutsal sayılmıştır. Buna ek olarak cinsiyet eşitsizliğinin sürdürülebilir ekonomik büyümenin önündeki temel engellerden biri olduğu ifade edilmiştir. Uluslararası anlamda, eşitsizlikleri minimuma indirmek ve hak gelişimi için çabaladığı belirtilmiştir. Pandemiden üç yıl önce çalışmalar başlatılmıştır. Ekonomik olarak güçlendirme, etkin katılım, her türden şiddetle mücadele, cinsel-üreme sağlığı ve hakların desteklenmesi ana hedefleri olmuştur[141].

Ülkede eğitime erişimde eşitsizlikler var olmuştur. Sessiz ders ortamı olmaması, cihaz eksikliği yahut çevrimiçi derslere katılım imkanı olmaması gibi durumlar ortaya çıkmıştır. Ancak, eğitimi desteklemek için cihaz desteği de dahil olmak üzere gerekli yardım sağlanmıştır[142].

2.1.9. İtalya

Ülkede ilk vaka 20 Şubat 2020'de doğrulanmıştır[143]. Hükümet salgınla mücadele etmek için 23 Şubat 2020 tarihli kararlar almış, 20 Milyon Euro bütçe ayırmıştır. En az bir kişinin pozitif çıktığı bölgelere orantılı ölçüde sınırlamalar, enfekte bireylerle temasta bulunan kişilere de karantina uygulaması, gerekli ticari faaliyetler dışındaki tüm faaliyetlerin geçici olarak kapatılması, temel iş faaliyetleri,

---

[139] Leaders League, ''Switzerland's stimulus: one of the most ambitious pandemic response packages'', https://www.leadersleague.com/en/news/switzerland-s-economic-response-to-the-pandemic , (08.12.2022)

[140] ILO, 2021b, s.45

[141] Federal Department of Foreign Affairs FDFA, ''Switzerland's commitment to women's rights worldwide'', https://www.eda.admin.ch/eda/en/fdfa/fdfa/aktuell/newsuebersicht/2020/03/csw.html , (08.04.2023)

[142] SWI Swissinfo, ''Educational inequalities highlighted by Covid-19 pandemic'', https://www.swissinfo.ch/eng/sci-tech/educational-inequalities-highlighted-by-covid-19-pandemic/46952548 , (08.04.2023)

[143] VOA News, ''Italy Marks Anniversary of First Confirmed Locally Transmitted COVID-19 Infections in West'', https://www.voanews.com/a/covid-19-pandemic_italy-marks-anniversary-first-confirmed-locally-transmitted-covid-19-infections/6202343.html , (01.03.2022)

kamu faaliyetleri ve evden çalışma sağlayabilecekler dışında kalan diğer tüm çalışma faaliyetlerinin geçici olarak kapatılması kararlaştırılmıştır. 8 Mart 2020' de geçerli bir nedene bağlı olmaksızın yapılacak olan giriş ve çıkışlar yasaklanmıştır, spor faaliyetleri, her türlü etkinlikler, tüm okullar kapatılmış, müze ve kültürel etkinlikler yasaklanmıştır, işverenlere çalışanları için normal izin yahut yıllık izin kullandırmaları önerilmiştir, mahkumlar için bulaş riskini azaltmak maksadıyla cezalarını ev hapsi şeklinde yerine getirme kararı almışlardır. 9 Mart 2020'de halka açık yerlerde herhangi bir surette toplanmayı yasaklamışlardır[144].

Salgınla mücadele eden doktor ve hemşirelere mesai ücreti için ödenek ayrılmıştır. Emekli olmak üzere olan doktorların da mücadeleye katılımı istenmiştir. Mezun konumunda olmayan sağlık çalışanları da aynı şekilde seferber edilmiştir. Sağlık personellerine, gelirlerinde azalma olması durumunda konut kredileri erteleme hakkı tanınmıştır[145].

Ekonomik önlemlere bakıldığında:

- 21 Nisan 2020'de 50 Milyon Euro'luk plan ile *"Friuli Venezia Giulia"* bölgesindeki *"tarım, ormancılık ve balıkçılık"* sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelerin desteklenmesi
- 21 Mayıs 2020'de 9 Milyar Euro'luk plan ile serbest meslek sahipleri, küçük, orta ve büyük işletmeler de dahil olmak üzere her büyüklükteki şirketin desteklenmesi
- 29 Mayıs 2020'de doğrudan hibe olacak şekilde tarım sektörüne 12 Milyon Euro'luk destek, 1.000'den fazla işletmeye destek sağlanması amaçlanmakta ayrıca limit şirket başına 100.000 Euro'yu geçememekte
- 26 Haziran 2020'de açıklanan tahmini bütçe 7,6 Milyar Euro'dur. Gelirleri 250 Milyon Euro'yu geçmeyen şirket ve serbest meslek sahiplerinin ödeyeceği bölgesel vergiden kısmi olarak feragat edilmesi, konut dışı mülklerin, işyerlerinin kiralanmalarına ilişkin gelir düzeyine bakılarak

[144] Library of Congress, Hofverberg, Elin, ''Recent Legislation Enacted by Italy to Tackle COVID-19'', https://blogs.loc.gov/law/2020/03/recent-legislation-enacted-by-italy-to-tackle-covid-19/ , (08.03.2022)

[145] Giovanna Ricci vd., ''Consequences of COVID-19 Outbreak in Italy: Medical Responsibilities and Governmental Measures'', *Front. Public Health, Sec. Public Health Policy,* Volume 8 – 2020, s.3

vergi indirimi yapılması ve benzeri önlemleri içermekte

- 8 Temmuz 2020'de 6,2 Milyar Euro'luk kamu desteği doğrudan hibe şeklinde olması ve küçük işletmeler ile serbest meslek sahiplerinin desteklenmesi
- 17 Eylül 2020'de 44 Milyar Euro'luk plan ile 2020 yılında ciddi gelir kaybı olan büyük şirketlerin desteklenmesi
- 29 Eylül 2020'de 403 Milyon Euro'luk plan ile salgının bulaş riskini azaltma maksadıyla iş yerlerinde alınan koruyucu tedbirlerin maliyetlerini geri ödeme
- 21 Ocak 2021'de okullara yüksek hızda internet bağlayabilmek için 325 Milyon Euro'luk kamu desteği, bu sayede 12.000 okula hızlı internetin ulaşması ve eğitimin çevrimiçi yapılabilmesine olanak sağlanması
- 24 Şubat 2021'de 61,4 Milyon Euro'luk plan ile sosyal güvenlik katkı paylarından muafiyet yoluyla, sosyal-ekonomik problem yaşayan işverenlerin istihdamlarının sürdürülmesi
- 16 Mart 2021'de 63 Milyon Euro'luk plan ile ticari faaliyetlerin aksaması sonucu oluşan ekonomik darlığın düzeltilmesi, azaltılması

İtalyan hükümeti, neredeyse her ay yeni bir ekonomi paketi açıklamış ve uygulamıştır, açıkladığı paketlere bakıldığında çok kısa tarih aralığıyla sosyal güvenlik katkı paylarını birden çok desteklemiş yine aynı şekilde her türden işletme için süreç boyunca hibe ya da geri dönüşümlü destek programlarını uygulamıştır[146] .

Engelli çocuğa sahip ebeveynlere ayda 15 güne kadar ebeveyn izni hakkı tanınmıştır[147]. Özel sektör çalışanları için, maaşların %50'sine denk gelen bir ödenek programı ile 12 yaş altı çocukları olanlara izin hakkı getirilmiştir. Program kasamı nakdi olarak genişletilmiş ve 15 günlük izin hakkı 30 güne çıkarılmıştır. Yine çalışan anne-babalara, bakıcı desteği sağlanmış ve kapsamı arttırılmıştır. Sağlık dışı

[146] European Comission, "Details of Italy's support measures to help citizens and companies during the significant economic impact of the coronavirus pandemic", https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic/state-aid-cases/italy_en , (12.04.2022)
[147] ILO, 2021b, s.33

sektörlerde çalışanlara bakıcı desteği; 600 Eurodan 1200 Euroya (2 ay kullanım hakkı olduğundan dolayı), sağlık personelleri için 1.000 Eurodan 2.000 Euroya arttırılmıştır (2 ay kullanım hakkı olduğundan dolayı)[148].

Kamu ve özelde cinsiyet eşitliği takibi maksadıyla gözlemevi kurulması, çalışma ortamında refah, uzaktan çalışmayı destekleme ile çalışma saatlerini revize etme, kadın girişimcilere finansman, beş yıllık süreçte kreşlerde yüz bin ek kontenjan, doğum sonrası ödenek ve dönüş teşviki, salgında işlerini kaybeden kadınların eğitimle desteklenmesi, akademik takvimin bu sürece uygun ayarlanması, babalık izni arttırımı, kadınları erken çağda bilim-teknoloji-mühendislik-matematik alanlarına teşvik etme konuları hükümete *''Fabiola Gianotti''* tarafından sunulmuştur. Önerilere sonuç olarak, evhanımı ikramiyesi olarak adlandırılan fonla eğitim ve kariyer desteği ile kadınların iş yaşamına geri dönmesi teşvik edilmiştir[149]. Emekli maaşına sahip olmayanlara, düşük tutarda güvenceye sahip olan dul kadınlara, güvencesiz yaşlılara mali destek sağlanmıştır. Yaşlıların, izolasyon ve yalnızlık riskinden arındırılmış olarak bakım hizmetlerinin sağlanması için huk, tıp, sosyal yardım ve şehir planmacıdan oluşan grup kurulmuştur[150].

2.1.10. Yunanistan

Ülkede ilk vaka Selanik'te 26 Şubat 2020'de Sağlık Bakanlığı tarafından onaylanmıştır[151]. 10 Mart 2020'de ülkedeki tüm okullar, 12 Mart 2020'de spor, sinema ve duruşma salonları, 13 Mart 2020'de giyim, yemek, turistik gezi yerleri, 14 Mart 2020'de plajlar ve kayak merkezleri , 18 Mart 2020'de tüm mağazalar, 23 Mart 2020'de ise genel bir tecrit uygulaması ile ihtiyaç haricinde dışarı çıkılması

[148] Ministero dell'Economia e delle Finanze, ''The measures introduced by the Italian government to support families'', https://www.mef.gov.it/en/covid-19/The-measures-introduced-by-the-Italian-government-to-support-families-00001/ , (02.04.2023)
[149]The Florentine, ''Women in Italy: the way forward post-pandemic'', https://www.theflorentine.net/2020/08/22/women-in-italy-the-way-forward-post-pandemic/ , (02.04.2023)
[150] Borgen Magazine, Jennifer Philipp, ''Elderly Poverty in Italy in the Face of COVID-19'', https://www.borgenmagazine.com/elderly-poverty-in-italy/ , (02.04.2023)
[151] CRISIS24, ''Greece: Government confirms first COVID-19 case February 26'', https://crisis24.garda.com/alerts/2020/02/greece-government-confirms-first-covid-19-case-february-26 , (10.02.2022)

yasaklanmıştır[152].

Yaşlı nüfus, sınırlı kaynağa sahip bir sağlık sistemi ve 10 yıllık daralma ve kemer sıkma geçmişi ile kıyaslandığında ülkenin, Covid-19'a karşı verdiği yanıt dünyayı şaşırtmıştır. Şubat-Mayıs ayları arasında, işsiz veya öğrenci olan 3500'den fazla sağlık uzmanını çalışmaya dahil etmiştir[153].

Kapanmadan etkilenen anne babalar için özel, kamu sektöründe çalışıyor olmaları farketmeksizin *''ebeveyn izni''* kanun ile düzenlenmiştir. Uzaktan çalışma teşvik edilmiş, ancak ihtiyaç duyulan ekipman ve deneyimin olmaması çalışma süreleri, kalitesiz iş ve gizlilik konularında sorunları beraberinde getirmiştir. Ticari faaliyetlerin kısıtlamaya uğraması sebebi ile çalışanların iş sözleşmeleri etkilenmiştir. İş sözleşmeleri askıya alınan işçilerin gelir kaybını önlemek için 800 Euro mali destek verilmektedir. Ayrıyeten iş sözleşmelerinin askıya alındığı zamanlarda sosyal güvenlik primi ödemesi de askıya alınmakta olup, yardım alma hakları saklıdır. Sözleşmeleri askıya alınan işçilerin işten çıkarılmaları yasaktır. Bir diğer seçenek, maksimum 6 ay olmak üzere her takvim ayında en az 2 haftadan az olmamak kaydıyla çalışma süreleri azaltılabilmektedir. Alınan tedbirler süresince işçilerin işten çıkarılmaları yasaktır. Aynı şirkete ait işletmenin devri söz konusu olduğunda da istihdam koşulları değişmemektedir. Sağlık yönünden korunması gereken (belirli hastalıklara sahip olan) çalışanlar özel izne sahiptir[154]. 2020 yılında ülkede istihdam-nüfus oranı %42,7 , kadınlarda 34,9 , erkeklerde 51,1'dir. İşsizlik oranı %16,3 , kadınlarda %19,8 , erkeklerde %13,5'tir. İşgücüne katılım %51, kadınlarda %43,5 , erkeklerde 59,1'dir. Genç işsizlik oranı %35, kadınlarda %39,3 , erkeklerde 31,4'tür[155].

Yaşlı bakımı için çevrimiçi sistem oluşturulmuş, tecrit sırasında ilaç ve

---

[152] National Public Health Organization (NPHO), ''Current state of Covid-19 outbreak in Greece and timeline of key containment events'', https://eody.gov.gr/en/current-state-of-covid-19-outbreak-in-greece-and-timeline-of-key-containment-events/ , (10.02.2022)

[153] BROOKINGS, Antholis, J. William and Letsas, Filippos, ''Reopening the World: Responsibly reopening Greece'', https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/06/16/reopening-the-world-responsibly-reopening-greece/ , (10.02.2022)

[154] Effrosyni Bakirtzi, ''COVID-19 and Labour Law: Greece'', *Italian Labour Law e-Journal*, Vol. 13, Special Issue 1, 2020, ss.2-3.

[155] International Labour Organization (ILO), https://ilostat.ilo.org/data/country-profiles/?, (10.02.2022)

yiyecek gereksinimleri için arama yapabilmelerine olanak tanınmıştır. Yaşlı yoksulluğunu hafifletmeye yönelik çeşitli adımlar atılmıştır[156].

Tecrit uygulamalarının bir sonucu olarak kapanan okullarda eğitimin devamlılığı çevrimiçi olmayı gerektirmiştir. Ancak uzaktan eğitimin yetersiz olması, öğretmenlerin yeterince eğitilmemesi, teknonojik altyapı sorunları gündeme gelmiştir. Pandemi öncesi de var olan *''Yunan Okul Ağı''*nın halka açık bağlantıları ve platformları iyileştirilmiştir. Eğitimin asenkron şekilde yapılması ve ücretsiz senkronize eğitim yapılabilmesi için *''CISCO webex''* platformu iyileştirilmiştir. Okullardaki laptop sayıları 80.000 adet artırılmıştır. Öğretmenler uzaktan eğitime uyumlaştırılmıştır[157]. Eğitime devamlılık ve ruh iyiliği için engelli kişiler, Sivil Toplum Kuruluşu aracılığıyla desteklenmiştir[158].

2.2. Amerika Kıtasında Seçili Ülkelerde Uygulamalar

Amerika kıtası kuzey, orta ve güney kesimleri olmak üzere bu kıtanın parçaları olarak nitelenen diğer adalar ve ada devletlerinden oluşmaktadır. Bu kıtada yer alan ülkeler birbirinden farklı gelişme düzeylerine sahip bulunmaktadır. Buna bağlı olarak pandemiye verdikleri cevaplar görece farklılık içermektedir. İlk etapta diğer kıta ülkeleri gibi kısıtlama uygulamışlardır. Bazı ülkelerinde sağlık krizinini önleyebilmek için aşı, ekipman üretimi çalışmaları yapılmıştır. İşsizlik, vatandaşlar, işletmeler ilgilenilen konular olmuştur.

2.2.1. Amerika Birleşik Devletleri

Ülkede ilk vaka 21 Ocak 2020'de doğrulanmıştır[159]. 50 eyalete sahip olan Amerika'da kısıtlamalar tarihsel olarak bölge bölge değişmektedir. Alabama'da, 4 Nisan'dan geçerli olmak üzere, Alaska'da 28 Mart, Arizona'da 31 Mart , California'da

---

[156] The Borgen Project, ''EFFORTS TO ALLEVIATE ELDERLY POVERTY IN GREECE'', https://borgenproject.org/alleviate-elderly-poverty-in-greece/#top , (03.04.2023)
[157] Eickelmann, *a.g.e.*, s.14
[158] World Health Organization, ''Greece: civil society reduces barriers to health and education for young people with disabilities during the pandemic'', https://www.who.int/europe/news/item/03-12-2021-greece-civil-society-reduces-barriers-to-health-and-education-for-young-people-with-disabilities-during-the-pandemic , (03.04.2023)
[159] CNBC, ''Two years since Covid was first confirmed in U.S., the pandemic is worse than anyone imagined'', https://www.cnbc.com/2022/01/21/omicron-two-years-since-covid-was-first-confirmed-in-us-the-pandemic-is-worse-than-anyone-imagined.html ,(15.03.2022)

19 Mart, Colorado'da 26 Mart, Delaware'de 24 Mart, Florida'da 3 Nisan, Georgia'da 3 Nisan, Hawaii'de 25 Mart, Idaho'da 25 Mart, Illinois'de 21 Mart, Indiana'da 24 Mart, Kansas'da 30 Mart, Louisiana'da 23 Mart, Maine'de 2 Nisan, Maryland'da 23 Mart, Massachusetts'de 24 Mart, Michigan'da 24 Mart, Minnesota'da 27 Mart, Mississippi'de 3 Nisan, Missouri'de 6 Nisan, Montana'da 28 Mart, Nevada'da 31 Mart, New Hampshire'da 27 Mart, New Jersey'de 21 Mart, New Mexico'da 24 Mart, New York'da 22 Mart, North Carolina'da 30 Mart, Ohio'da 23 Mart, Oregon'da 23 Mart, Pennsylvania'da 23 Mart, Rhode Island'da 28 Mart, South Carolina'da 7 Nisan, Tennessee'de 31 Mart, Vermont'da 25 Mart, Virginia'da 30 Mart, Washington'da 23 Mart, West Virginia'da 24 Mart, Wisconsin'da 24 Mart, Washington'da 1 Nisan, Connecticut'da 23 Mart, Kentucky'de 25 Mart, Texas'da 2 Nisan, Utah'da 27 Mart, 2020 yılından geçerli olmak üzere evde kalma, zorunlu olmayan tüm işyerlerini ve okulları kapatma kararı almışlardır. Arkansas'da evde kalma çağrısında bulunulmamış ancak restoran, spor salonları, güzellik salonları gibi işletmelerin kapatılması zorunlu kılınmış, okullar akadmik yıl bitimine kadar kapatılmıştır. Lowa'da 7 Nisan'dan geçerli olmak üzere gerekli olmayan tüm işletmelerin kapatılması zorunlu kılınmış, okullar akademik yıl bitimine kadar kapatılmıştır. Nebraska'da 31 Mayıs'a kadar okulların kapatılması kararı alınmıştır. North Dakota'da berberler ve spor salonları gibi işletmeler kapatılmış, okulların bir sonraki duyuruya kadar kapalı kalacağı bildirilmiştir. Oklahoma'da 1 Nisan'dan geçerli olmak üzere 30 gün süre ile zorunlu olmayan tüm işyerlerinin kapatılması kararlaştırılmış, okullar akademik yıl bitimine kadar kapatılmıştır. South Dakota'da herhangi bir zorunluluk bulunmamakla beraber, okulların yıl bitimine kadar kapatılması muhtemel bulunmuştur. Wyoming'de zorunluluk bulunmamakta olup, okullar 15 Mayıs'a kadar kapatılmıştır[160].

Koronavirüsle mücadele kapsamında ilk olarak 6 Mart 2020'de *"H.R.6074-Coronavirus Preparedness and Response Supplemental Appropriations Act, 2020"* adlı ek ödeme yasası ile 8,3 Milyar Dolar fon sağlanmıştır:

- Aşı, tıbbi ekipman geliştirme ve üretme

[160] CNBC, ''Reopening America: A state-by-state breakdown of the status of coronavirus restrictions'', https://www.cnbc.com/2020/04/30/coronavirus-states-lifting-stay-at-home-orders-reopening-businesses.html , (16.03.2022)

- Eyalet, yerel ve kabile halk sağlığı kuruluşları için hibe
- Koronavirüsten etkilenen küçük işletmeler için kredi
- Tahliye ve acil durumlar için hazırlık
- Etkilenen ülkelerdeki sağlık sistemleri için insani yardım amaçlanmıştır[161]

18 Mart 2020'de H.R.6201 *''Families First Coronavirus Response Act''* adlı yasa ile 104 Milyar Dolarlık paket oluşturulmuştur:

- Özel sağlık sigortası planları ve COVID-19 testleri
- İşsizlik sigortasının 1 Milyar Dolara yükseltilmesi, işsizlik oranlarının artması ve faydalanma şartlarının esnekleştirilmesi sebebiyle bu tutar düşük bulunmuştur

27 Mart 2020'de H.R. 748 *''Coronavirus Aid, Relief, and Economic Security (CARES) Act''*adlı yasa ile 2,2 Trilyon Dolarlık paket ile :

- Çoğu Amerika vatandaşına, bekar ve evli insanlar için sırasıyla 1.200 ya da 2.400 Dolar çek verilmesi
- Küçük işletmelerin çalışanlarını 8 hafta boyunca resmi olarak çalıştırmaları kaydıyla, kısıtlama sebebiyle kapanma durumlarında hibe kredi alabilmeleri için maaş koruma programı oluşturulması[162] ile çeşitli destekler sağlanmıştır.

Çalışanların karantinaya alınması ya da hasta olması halinde normal çalışma ücreti üzerinden 2 haftalık ücretlik izin hakkı saklıdır. Karantinaya tabi kimseyi bakmayı istemesi halinde üçte ikisi oranında 2 haftalık izin hakkı vardır. Minimum 30 gün çalışmış olması kaydıyla, çocuk bakımı ya da kreşlerin kapanması dolayısıyla gereklilik üzerine çalışamaması durumunda çalışanın maaşının üçte ikisi oranında ve 10 haftaya kadar genişletilmiş aile ve sağlık izin hakkı bulunmaktadır. Anılan önlemler kamu işyerleri ile 500'den az çalışanı olan işletmeler için geçerlidir[163]. 26 Eyalette kısa

---

[161] Congress.gov, "H.R.6074 - Coronavirus Preparedness and Response Supplemental Appropriations Act, 2020", https://www.congress.gov/bill/116th-congress/house-bill/6074 , (11.04.2022)

[162]Govtrack, ''H.R. 6201 (116th): Families First Coronavirus Response Act'', https://www.govtrack.us/congress/bills/116/hr6201/summary , (12.04.2022)

[163] U.S. Department of Labor, ''Families First Coronavirus Response Act: Employee Paid Leave Rights'', https://www.dol.gov/agencies/whd/pandemic/ffcra-employee-paid-leave , (04.04.2023)

çalışma tazminatı uygulanmıştır. Tüm işsizlik yardımı alanlar haftalık 600 dolar tutarında ek yardım alma hakkına sahiptir. İşverenler için zayıf olduğu belirtilen kısa çalışma teşviklerine ek olarak maaş koruma ve çalışanı işte tutma vergisi vb sübvansiyon sağlanmıştır. Küçük işletmelere gelirlerinden bağımsız olarak, çalışanlarını istihdam etmeleri şartıyla dönüşümsüz kredi sağlanmıştır[164]. Engelli bireyler için, istihdam desteklerine başvuru tanınmış ve bu dönemde programa başvurular artmıştır. Çalışabilecek durumda olanların da başvuru yapıp, haktan yararlandığı ifade edilmiştir. İşe dönüş sağlanması için teşvik uygulanmıştır[165].

Ülkede devlet okulları, öğrencilere eğitim alabilmeleri maksadıyla cihaz temin etmiştir. Gereksinim duyan öğrencilerin %70'ine evde internet erişimi, %49'una ev dışındaki yerlerden erişim sağlanmasına olanak tanınmıştır[166]. Çocuk bakım sektörünü düzenli hale getirmek için 50 milyar dolar fon paketi kabul edilmiştir. Diğer ülkeler gibi, pandemi etkileri çocuk ve diğer bakım hizmetlerini kadınlar üzerinde yoğunlaştırmıştır. Ancak burada kadınların ten rengine göre ayrımcılık farkı da ortaya çıkmıştır. Beyaz olmayan kadınlar daha mağdur olmuştur. Politika içeriği; kapsamlı acil durum, kalıcı aile yardımı, hastalık izni, hastalığın ücretli izin kapsamında olması, yarı zamanlı çalışanlar için esneklik, şeffaflık ve işveren sorumluluğu odaklı, eşit ücret konuları benimsenmiştir[167]. Yaşlılar için; yerlerinde barınma hizmeti, yemek, güvenli şekilde kalmaları konularında destek sağlanmıştır. Hemşireleri bu dönemde yeniden görevlendirerek yaşlılara evlerinde sağlık hizmeti sunumu konusunda adım atılmıştır[168].

2.2.2. Brezilya

[164] OECD, ''Job retention schemes during the COVID-19 lockdown and beyond'' https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/job-retention-schemes-during-the-covid-19-lockdown-and-beyond-0853ba1d/ , 12 Ekim 2020 güncelleme, (erişim 04.04.2023)

[165] National Governors Association, ''Governors' Role in Promoting Disability Employment in COVID-19 Recovery Strategies'', 2021, s.2

[166] NCES National Center for Education Statistics, ''U.S. Education in the Time of COVID'', https://nces.ed.gov/surveys/annualreports/topical-studies/covid/ , (04.04.2023)

[167] CAP, ''How COVID-19 Sent Women's Workforce Progress Backward'', https://www.americanprogress.org/article/covid-19-sent-womens-workforce-progress-backward/ , (04.04.2023)

[168] Heather M. Young vd., ''COVID-19 Pandemic Spurs Policy Changes Benefiting Older Adults'', *Journal of Gerontological Nursing*, 46(6), 2020, s.21

Ülkede ilk vaka 26 Şubat 2020'de bildirilmiştir[169]. Kısıtlamalar 16 Mart 2020'de başlamış olup, *''São Paulo ve Rio de Janeiro''*da okullar tatil edilmiştir. 60 yaş üstü kamu görevlilerinin uzaktan çalışması, 500 kişiden fazla düzenlenecek spor, kültür ve ticari etkinliklerin iptali, müze, kütüphane, spor salonu ve benzeri yerler kapatılmıştır[170].

Yoğun bakım kapasitesi arttırımı için 2000 yatak, testlerin sigorta kapsamına alınması için önlem, sağlık sistemine daha fazla personel katılımı, çevrimiçi hasta muayenesi-reçete işlemlerine izin, küçük hastanelere salgın tedavi yetkisi, eyalet ve bölgelere hızlı test kit dağıtımı, ekipman için fon arttırımı gibi çeşitli önlemler alınmıştır[171].

Tercrit ve diğer kısıtlamaların dışında 2020 yılında uygulamaya konulan ekonomik önlemler ve ödemeler:

- Kayıt dışı çalışanlar ve işsizler için 3 ay süresince 600 Brezilya Reali (120 ABD Doları) ödemesi (18 yaşından büyük, diğer sosyal yardımlardan yararlanamayan düşük gelire sahip ailelerin çalışan ya da işe sahip olmayan bireyleri için). Toplam maliyetin tahmini olarak 45 Milyar Brezilya Reali (9 Milyar ABD Doları) olacağı, yaklaşık 20 Milyon kişin faydalanacağı düşünülmektedir.
- 5 Milyar Brezilya Reali (1 Milyar ABD Doları) , engelliler ve hastalık yardımları için
- Kayıtlı işler, evden çalışma da dahil korunma tedbirleri alınmıştır. Ücretli izin, zorunlu izin, çalışma saatlerine göre ücretlerin orantılı olmasına dikkat edilmiştir. Kısa çalışma süresince yardımı içermektedir

---

[169] CRISIS24, ''Brazil: Government confirms first COVID-19 case February 26 /update 2'', https://crisis24.garda.com/alerts/2020/02/brazil-government-confirms-first-covid-19-case-february-26-update-2 , (15.03.2022)

[170] T.C. Ticaret Bakanlığı, ''Koronavirüsle Mücadele Kapsamında Alınan Yeni Ekonomik Önlemler'', https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/brezilya/koronavirusle-mucadele-kapsaminda-alinan-yeni-ekonomik-onlemler , (12.04.2022)

[171]Ministério Da Economia, ''Brazil's Policy Responses to COVID-19'', https://www.gov.br/economia/pt-br/centrais-de-conteudo/publicacoes/publicacoes-em-outros-idiomas/covid-19/brazil2019s-policy-responses-to-covid-19, 2020, s.1

- Mikro ve küçük firmalar için 5 Milyar Brezilya Reali (1 Milyar ABD Doları) krediyi içermektedir[172].

Brezilya'da, tek ebeveynli hanelerde gelir sahibi olan kadınları odaklayan önlemler uygulanmıştır. Kayıt dışı çalışan ve işsiz kadınlara nakit transferi gerçekleşmiştir[173]. 1988 anayası ile güvence altına alınan ve 2007-2008 ve 2011 düzenlemeleri ile değişikliğe uğrayan sistemde 65 yaş üstü kişiler ile her yaştaki engelli bireylere aylık minimum ücret sağlanmaktadır. Ocak-Kasım 2020 arası 4.8 milyon yararlanıcının faydalandığı bidirilmiştir[174].

Eğitim sistemi için, geleneksel anlamda teknoloji, uzak çalışma, uzak eğitim kütürüne sahip olunmadığı ve bu alanlarda örneği yaşanmamış zorluklar olduğu ifade edilmiştir[175].

Brezilya da Devlet Başkanı Jair Bolsonaro'nun pandemiyi hafife alan yaklaşımları ve salgınla mücadelede ağır kalınması bu ülkede salgın boyutlarının hızlı yayılmasına ve yüksek oranlı ölümlerin yaşanmasına da yol açmıştır.

2.2.3. Kanada

Ülkede ilk vaka 25 Ocak 2020'de onaylanmıştır[176]. 17 Mart tarihinde, koronavirüsün bulaş hızını yavaşlatmak amacıyla; barlar, restoranlar, özel okullar, kapalı eğlence yerleri, kütüphaneler, çocuk bakım merkezleri, sinema salonları, konserler, tiyatrolar kapatılmıştır. 50'den fazla kişinin katılacağı etkinlikler

---

[172]Ministério Da Economia, *a.g.m.,* s.2

[173] ECLAC/UNWOMEN, ‘‘Measures and actions promoted by the Governments of Latin America and the Caribbean against COVID-19 in key areas for the autonomy of women and gender equality’’, https://www.cepal.org/sites/default/files/events/files/220222_documento_mapeo_medidas_covid-19_rev_dag_eng.pdf , 2021, ss.17-18

[174] UNDP, André Portela Souza vd., ‘‘Social Protection Response to COVID-19 in Brazil’’, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/latinamerica/undp-rblac-CD19-PDS-Number27-Brazil-En.pdf , 2020, s.9

[175]The World Bank, ‘‘The impact of COVID-19 on education in Brazil’’, https://www.worldbank.org/en/events/2020/04/29/the-impact-of-covid-19-on-education-in-brazil , (08.04.2023)

[176] CTV News, Perkel, Colin, ‘‘It wasn't called COVID at the time': One year since Canada's first COVID-19 case’’, https://www.ctvnews.ca/health/coronavirus/it-wasn-t-called-covid-at-the-time-one-year-since-canada-s-first-covid-19-case-1.5279999 , (15.03.2022)

yasaklanmıştır[177].

Halk sağlığı ve toplum faydası için 50 milyon dolar, önem arz eden sağlık sorunları ve test-ekipman için bölgelere ve eyaletlere 500 milyon dolar fon ayrılmıştır[178].

Kısıtlamaların ertesinde hükümet, insanlar ve işletmeler için ekonomi planını açıklamıştır. Çalışanlara ve işletmelere; 27 milyar dolara kadar destek paketine göre,

- *''Employment Insurance''* bir diğer ifade ile iş sigortası için uygun olmayan ya da işsizlik tehlikesi var olan çalışanlara 5 milyar dolara kadar destek sağlama
- Kısa çalışma programı dahilinde çalışacak işçilerin sözleşmelerini 76 haftaya kadar uzatmak ve ödeneği alabilme şartlarını kolaylaştırma
- 12 milyondan fazla düşük gelire sahip aileler için 2020 Mayıs ayında bir defaya özel bekar bireyler için 400 dolara, evliler için 600 dolara kadar gelir artışı sağlanması, bu ödeneğin devlete maliyeti yaklaşık 5,5 milyar dolardır
- Gelir desteğine ihtiyaç duyan 3,5 milyondan fazla çocuklu aileler için, her bir çocuk için 300 dolar fazladan alacaklardır, daha önce aldıkları sosyal yardımlar ile toplanıldığında yaklaşık 2 milyar dolarlık bir destek sağlanmaktadır
- İki çocuğa sahip ve maksimum orta gelire sahip tek bir ebeveyne yaklaşık 1.500 dolar gelir desteği
- *''First Nations, Inuit ve Métis Nation''* topluluklarındaki önem arz eden gereksinimler için 305 milyon dolar destek
- Pandemide evsiz kalan kimseler için ev ihtiyaçlarını gidermek maksadıyla 157,5 milyon dolar sağlanması
- Dezavantajlı bireyleri ve çocukları desteklemek için 50 milyon

[177]The Manitoulin Expositor, ''Updated: Canada goes on COVID-19 lockdown'', https://www.manitoulin.com/updated-canada-goes-on-covid-19-lockdown/ , (17.03.2022)
[178]Prime Minister of Canada, ''Prime Minister outlines Canada's COVID-19 response'', https://pm.gc.ca/en/news/news-releases/2020/03/11/prime-minister-outlines-canadas-covid-19-response , (08.04.2023)

dolar sağlanması

- Geliri azalan işletmeleri desteklemek ve olası işten çıkarmaları önlemek için, şartlara uygun küçük işletmelere üç aylık bir süre için çalışan başına azami 1.375 dolar, işletme başına ise 25.000 dolar olmak üzere, söz konusu destek o dönemde ödenen ücretin %10'u kadardır[179]

Öğrenci ve yeni mezunlar yardım kapsamına alınmıştır. Yardıma uygun öğrencilere aylık 1250 dolar veya bakmakla zorunlu yahut engele sahip öğrencilere 1750 dolar ödenek sğlanmıştır. İş deneyimi ve beceri kazanımı için 5000 dolara kadar hibe sağlanmıştır. Yetenek geliştirme ve gençlik katılımı programlarını 116 bin işe kadar genişletme amacı güdülmüştür[180].

Kanada çalışma hayatına ve toplumun önemli kesimine çok çeşitli destekler sağlamıştır.

2.2.4. Küba

Ülkede ilk vaka 11 Mart 2020'de bildirilmiştir[181]. Küba'nın koronavirüse tepkisi Ocak ayında; sağlık çalışanlarının eğitimi, karantina alanları oluşturulması, halkı hastalıkla ilgili bilgilendirmekle başlamıştır. 20 Mart'ta evden çalışma, sokağa çıkma yasağı, istihdamın korunması ve sosyal yardımlar hakkında alınan kararlar açıklanmıştır[182] .

Küba hükümeti salgının ekonomik ve sosyal etkilerini azaltmak için bazı önlemler almıştır. Borç ödemelerinde esneklik, bankacılık ve finans sistemi aracılığıyla elektronik işlemlere teşvik, tele-çalışma teşvik edilmesi ve kapsamının genişletilmesi, etkilenen işçilere ilk ay maaşının tamamı, ikinci ay %60'ı, geliri

---

[179] Government of Canada, ''Canada's COVID-19 Economic Response Plan: Support for Canadians and Businesses'', https://www.canada.ca/en/department-finance/news/2020/03/canadas-covid-19-economic-response-plan-support-for-canadians-and-businesses.html , (14.04.2022)

[180] Prime Minister of Canada, ''Support for students and new grads affected by COVID-19'', https://pm.gc.ca/en/news/news-releases/2020/04/22/support-students-and-new-grads-affected-covid-19 , (08.04.2023)

[181]CRISIS24, ''Cuba: Government media reports first cases of COVID-19 March 11 /update 1'', https://crisis24.garda.com/alerts/2020/03/cuba-government-media-reports-first-cases-of-covid-19-march-11-update-1 , (15.03.2022)

[182] The Conversation, ''Coronavirus response: why Cuba is such an interesting case'', https://theconversation.com/coronavirus-response-why-cuba-is-such-an-interesting-case-135749 , (17.03.2022)

yetersiz hanelere sosyal yardım desteği, sanatçılar ve modacılardan vergi alınmaması ayrıca 21 ülkeye 1218 sağlık uzmanıyla destek sağlamaktadır. Hükümetin yanı sıra, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) COVID-19'a karşı Küba'ya bir takım destekte bulunmuştur:

- Bölgesel laboratuvarlardaki kapasiteyi arttırmak
- Müdahale için gerekli tıbbi ve tıbbi olmayan ihtiyaçları sağlamak
- Numune taşıma araçları, hastada enfeksiyon kontrolünün güçlendirilmesi
- Sosyal yardım ve farkındalığın işler hale getirilmesi, davranış değişikliği ve bulaş riskini azaltmak için toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik kampanyalar
- Bölgesel tarım ve kooperatifler ile personeli destekleyerek gıda üretiminin işlerliğini arttırmak
- Çok boyutlu ve sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı
- Sağlık sistemini güçlendirmek için mevcut projelere 664.030 ABD doları, yeni kaynaklar için 262.150 ABD doları
- Kapsayıcı ve çok sektörü içeren mevcut projeler için 159.000 ABD doları, yeni kaynaklar için 30.000 ABD doları
- Sosyo-ekonomik etki ve iyileşme için mevcut projelere 1.628.665 ABD doları[183].

Küba hükümetinin salgına karşı açıkladığı diğer önlemler:

*Hastalık kapsamında ödenek alma hakkı, çocuk bakımını üstlenen işçi konumundaki aile ya da bireylerinden herhangi birine ücret desteği,

*Aylık ödenmesi gereken vergi, basite indirgenmiş rejim faaliyetleri ya da kişisel gelir vergisi, satış ve hizmet vergileri, işgücü kullanımı dolayısıyla oluşan vergiler ve diğerleri ile ilgili ödemeler konusunda erteleme,

[183] United Nations Development Programme (UNDP), ''UNDP Cuba Support to the National Response and Recovery to Contain the Impact of COVID-19'' *United Nations Development Programme Regional Bureau for Latin America and the Caribbean*, 2020, ss.1-2

*Ticari ve bütçe kuruluşlarının garanti olarak ödenecek ücret konusunda destek sağlamak amacıyla işgücü kullanımı ve sosyal güvenlik katkı paylarına muafiyet sağlanması,

*İşverenin iş faaliyetinin durması sebebiyle işçilerin işletme içi ya da dışında yer değiştirmelerine olanak tanınması, serbest meslek faaliyetlerinin zorlayıcı Covid-19 sebebiyle durmasından dolayı vergi mükelleflerinin vergi ödemelerinden muaf olması, sosyal güvenlik katkı payı ödemelerinin ertelenmesi[184] gibi uygulamalar hayata geçirilmiştir.

Kısıtlama kapsamında okula gidemeyen çocuklar sebebiyle kadınlar iş yaşamından uzaklaşmak durumunda kalmış, ülke bu anlamda maaş garantisi sunmuştur[185]. Ayrıca, ağır engelli çocuğu olan annelere ücret garantisi verilmiştir. Özellikle, çocuklu hanelere, hamile kadınlara ve yaşlılara gıda desteği verilmiştir. Engelli, hamile, çok çocuklu, bekar anneler ve istihdamı engelleyen problemler için hükümet 606.945 aileye destek olmuştur[186]. Kadın Hakları Federasyonu, covid-19 bağlamında kamu politikalarını destekleyen ulusal çalışma grubunun bir parçası olarak, enfekte kadınlar ve ailelerinin önlem-kontrol-bakım planlarının hazırlanmasına katılmıştır[187].

Eğitim faaliyetleri TV'de yayınlanan derslere ek, öğretmen ve veliler tarafından sosyal medya aracılığıyla devam etmiştir. Bakanlık, normalde ücretli olan sistemi bu dönemde öğrencilerin kullanımına ücretsiz sunmuştur[188].

2.2.5. Meksika

Ülkede ilk vaka 28 Şubat 2020'de doğrulanmıştır[189]. 31 Mart'ta alınan

---

[184] HLB, ''Cuba Tax and financial measures associated with COVID-19'', https://www.hlb.global/cuba-tax-and-financial-measures-associated-with-covid-19/ , (16.12.2022)
[185] ECLAC/UNWOMEN, *a.g.e.*, s.14
[186]Unicef, ''Country Office Annual Report 2020 Cuba'', https://www.unicef.org/media/100606/file/Cuba-2020-COAR.pdf , 2020, s.1
[187] ECLAC/UNWOMEN, *a.g.e.*, s.29
[188] Bianca Anderson ve Ana Delgado, ''Education Through Televised Classes in Cuba and Community Efforts in Puerto Rico'', https://lawlibrariansmonitoringcovid19.wordpress.com/2021/01/30/education-through-televised-classes-in-cuba-and-community-efforts-in-puerto-rico/ , (28.03.2023)
[189]WebMD, ''Mexico Confirms Its First Cases of Coronavirus'', https://www.webmd.com/lung/news/20200320/mexico-confirms-its-first-cases-of-coronavirus#1 , (15.03.2022)

kararlara göre, zorunlu olmayan tüm iş faaliyetleri askıya alınmıştır, toplantılar 50 kişi ile sınırlandırılmış ve evde kalma yasağı uygulanmıştır[190]. Sosyal mesafe uygulaması ve dört hafta süresince evde kalınması ile pandeminin hafifleyeceği görüşü savunulmuştur. Popülasyonun %50'sinin günlük geçim sağlaması ve tasarruf edememesi nedeniyle sosyal faaliyetler kısıtlanmamıştır. Hükümet, işverenlerden pandeminin etkilerinden dolayı, ihtiyaç maddelerine zam yapmamalarını ve işçi çıkarmamalarını talep etmiştir. Bu talep dahilinde 19 Nisan 2020'ye kadar çalışanların tüm hakları saklı kalmak kaydıyla ücretli izin verilmesi talep edilmiştir. Küçük ve kayıt dışı faaliyet gösteren işletmelere asgari faizle 25.000 peso (ortalama 1.000 ABD doları), tutarında ilk üç ay ödemesiz, 36 ay kredi verileceği duyurulmuştur.

''Zacatecas eyaleti'', mikro-küçük-orta büyüklükteki işletmelere 115 milyon Peso destek paketi duyurmuştur. Ekstradan 40 milyon Peso kredi fırsatı sunulmuş olup, mevcut kredisi olanlar için ödemeler konusunda imkân sağlanmıştır. Enformel istihdam edilen 4.000 çalışana 4.800 Peso destek sağlanacağı duyurulmuştur.

İstihdamın devamlılığı için 300 milyon peso ekonomik destek *''Kalkınma Bankası''* tarafından bildirilmiştir. Anılan destek çerçevesinde, asgari 50 çalışanı olan mikro-küçük-orta ölçekli işletmelere ücret vergileri hususunda %50 destek sağlanacağı bildirilmiştir. 2,9 milyar Pesoluk desteğin devamı olarak 345.000 istihdam ve 43.000 mikro-küçük işletmenin faaliyetlerini koruması amaçlanmıştır[191].

Sağlık alanında; kamu hastanelerinin salgına uygun şekilde dönüştürülmesi, özel hastanelerle tedavi için anlaşma sağlanması, sağlık personeli için tıbbi ekipman ve ürün alımını hızlandırmaya yoğunlaşılmıştır. Ancak önlemlerin uygulanmasında sorunlarla karşılaşılmıştır. Ülke, en fazla sağlık personeli ölümü kaydetmiştir[192].

Refah sekreterliği, bu dönemde yaşlı kadınların ruhsal iyiliği için psikolojik

---

[190]Barnes&Thornburg LLP, ''Mexico And COVID-19 Essential Activity Restrictions'', https://btlaw.com/insights/alerts/2020/mexico-and-covid-19-essential-activity-restrictions , (17.03.2022)

[191]T.C. Ticaret Bakanlığı, ''COVID-19 Meksika Genel Durum (9)'', https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/meksika/covid-19-meksika-genel-durum-9 , (14.04.2022)

[192] Ricardo Velázquez Leyer, ''Mexico's Social Policy Response to Covid-19: A Path of Minimal Action'', *CRC 1342 Covid-19 Social Policy Response Series*, 5, 2021, s.6

destek hattı sunmuştur[193]. Mikro aile girişimcileri, serbest meslek sahipleri, hizmet sağlayıcılar ve sosyal güvenlik sistemine kayıtlı olan işçiler finansal destek program kapsamına alınmıştır[194]. *''Tandas para Bienestar''* programına kayıtlı olanlara bir milyon mikro kredi verilmiştir. 30-67 yaş arası , 6 aydan uzun mikro işe sahip olan kimselere sıfır maliyetle sunulmuş, yararlanıcıların %71'inin kadın olduğu belirtilmiştir. Program ile, fiziksel ve ekonomik özerklik, kadın hakları bütünlüğü açısından; toplumsal cinsiyet şiddetine maruz kalmış, savunmasız durumda olan kadınlara destek olunmaktadır[195]. Sosyal yardımlarda emekliler ve engelliler desteklenmiş, sekiz milyondan fazla yaşlı, seksen binden fazla engelli bireye fayda sağlanmıştır (46,4 milyar dolar Meksika pesosu)[196]. Okula kayıtlı çocuklara burs, sosyal sigorta kapsamında olmayan dört yaş altı çocuğu bulunan çalışan annelere nakit transferi yapılmıştır. Ancak, hükümet göreve geldikten kısa süre sonra şartlı nakit transferini ve çalışan annelerin çocukları için kreş vb desteği iptal etmiştir[197].

Ülkenin eğitimi, TV ve çevrimiçi yöntemlerle devam etmiştir. Önemli oranda internet eksikliği uzaktan eğitimi zorlaştırmıştır, zorluk kırsalda daha fazla hissedilmiştir. Bir diğer sorun, öğretmenlere eğitim verilmesi gündemde olmasına rağmen çevrimiçi materyal kullanımında oluşan eşitsizliklerdir[198].

2.3. Afrika Kıtasında Seçili Ülkelerde Uygulamalar

Afrika kıtası ülkelerinde ilk etapta kısıtlamalar uygulamaya konulmuştur. Bazı ülkeler kendi bütçeleri ile sağlık sektörünü ve fakir kesimleri, etkilenen sektörleri hedeflerken, bazı ülkeler dış yardımlarla ülkelerine katkıda bulunabilmişlerdir.

2.3.1. Cezayir

Ülkede ilk vaka 25 Şubat 2020'de bildirilmiştir[199]. 10 Mart'ta tüm sportif ve

[193] ECLAC/UNWOMEN, *a.g.e.,* s.13
[194] ECLAC/UNWOMEN, *a.g.e.,* s.16
[195] ECLAC/UNWOMEN, *a.g.e.,* s.25
[196] ILO, 2021b, s.38
[197] Ricardo Velázquez Leyer, *a.g.m.,* s.7
[198] Ricardo Velázquez Leyer, *a.g.m.,* s.7
[199]CRISIS24, ''Algeria: Government confirms first case of COVID-19 February 25'', https://crisis24.garda.com/alerts/2020/02/algeria-government-confirms-first-case-of-covid-19-february-25?origin=fr_riskalert , (15.03.2022)

politik etkinlikler ile toplantılar, fuarlar ve gösteriler iptal edilmiştir. 12 Mart'ta tüm okullar, eş zamanlı olarak din işleri ve camiler kapatılmıştır. 19 Mart'ta özel kurum faaliyetleri askıya alınmış, kafeler ve restoranlar kapatılmıştır. 23 Mart'ta sokağa çıkma yasağı uygulanmaya başlanmıştır[200].

Ülkede, salgının ekonomik etkilerini hafifletmek maksadıyla gelir vergisi beyanı ve ödemeleri ertelenmiştir. 4 Haziran 2020'de kabul edilen yasaya göre, 70 milyar Cezayir Dinarı (DZD) ekonomik paket açıklanmıştır. Sağlık sektörü ve tıbbi ekipman için 3,7 milyar DZD, sağlık çalışanları için 16,5 milyar DZD, sağlık sektörünün ilerleme kaydetmesi için 8,9 milyar DZD ödemeyi içermektedir. Ayrıca, hükümet tarafından 2020 yılı ve 2021 yılının ilk çeyreği için 238 milyar DZD maliyet öngörüldüğü bildirmiştir. Bu tutarın 99,1 milyar DZD kısmı pandemi ile mücadele eden çalışanlara atfedilmiştir. Genel anlamda sağlık sistemi ve çalışanların desteklenmesi ile düşük gelirli kesimin sosyal faydadan sağlanmasını içermektedir[201].

Hükümet kamu kurum ve idaresindeki işlerde çalışanların en az yarısının ücretli izne ayrılması talimatı vermiştir. İstisna; hamile, çocuklu kadınlar, kronik rahatsızlık ve sağlık sorunu olanlara öncelik verilmiştir. Bu durum özel-kamu farketmeksizin uygulanmıştır. Ancak hükümet, uzaktan çalışma yapamayacak özel sektör işyerlerini, çalışanların işten çıkarılmasını önleme ya da sınırlama amacıyla desteklemek için geçici işsizlik yardımı vb herhangi bir özel önlem almamıştır[202]. İşsizlik seviyeleri kadınlarda; 2020 yılı %20.8, 2021 yılı %20.5[203], erkeklerde; 2020 yılı %10.2, 2021 yılı %9.6[204]'dır.

Engelli aylığı ve iş kazası ödenekleri için sağlık kontrollerinden tecrit sebebi

---

[200] Mohamed Lounis, ''COVID-19 in Algeria: Chronology and Evaluation of Preventive Actions'', *European Journal of Medical and Educational Technologies,* Volume 13, Issue 1, 2020, s.3.

[201]International Monetary Fund (IMF), ''Policy Responses to COVID-19'', https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#A , (15.04.2022)

[202]Lexology, Baker McKenzie vd., "Covid-19 measures as of 16 April 2020 in Algeria" , https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=e371139c-58ac-48f0-af7a-a83931190e61 , (21.03.2023)

[203] The World Bank, ''Unemployment, female (% of female labor force) (modeled ILO estimate) – Algeria'', https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.ZS?locations=DZ , (15.03.2023)

[204] The World Bank, ''Unemployment, male (% of male labor force) (modeled ILO estimate) – Algeria'', https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.MA.ZS?locations=DZ , (15.03.2023)

ile feragat edilmiştir. Engelli çocuğu bulunan ebeveynlere ücretli izin hakkı tanınmıştır. Engelli çalışanlardan alınan katkı payları ertelenmiştir[205].

Mesleki eğitim ve öğretim sistemi (VET) 2008 yılına dayanan Cezayir, bu planda ; yerleşik, çıraklık, uzaktan, yüz yüze eğitim, akşam kursları, kariyer gelişimi için uzmanlaşmak isteyenler, işgücü piyasasına girmek için eğitime ihtiyaç duyan gençler, savunmasız gruplar, kırsaldaki kadınlar ve ev hanımlarını kapsamaktadır. Şubat 2020'de yeni hükümet, VET sistemini modernleştirme için öncelikli hedefler belirlemiştir. Teknolojik ve bilimsel eğitimin, çıraklık ve uzaktan eğitimin, istihdam edilebilirliğin arttırma ve sektörler arası işbirliği mekanizmasını güçlendirme, istihdam için sürekli mesleki eğitim teşviki, mesleki eğitim faaliyetinde bulunan personelin iyileştirilmesi ve yeniden eğitimi, dijitalleşme, yeni ekipman temini yoluyla okul ve merkezlerdeki çalışma koşullarını iyileştirme, güçlendirme amaçlanmıştır[206]. Okul çağı öğrencilerine yönelik eğitim faaliyetleri tv ve youtube aracılığıyla, uzaktan eğitim-öğretim için ONEFD uygulaması kullanılmıştır. Ancak, internet ve bilgisayar gibi temel gereksinimlerin olmadığı bölgelerde elektrik kesintileri de sorun teşkil etmiştir[207].

2.3.2. Kenya

Ülkede ilk vaka 12 Mart 2020'de bildirilmiştir[208]. Mart ayında tüm okullar kapatılmış, zorunlu işler hariç diğer işler için evden çalışma önerilmiştir, topluluktan kaçınmak gerektiği bildirilmiştir[209].

---

[205] ILO, 2021b, s.20

[206] European Training Foundation, ''ALGERIA EDUCATION, TRAINING AND EMPLOYMENT DEVELOPMENTS 2020'', https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/document/Country%20fiche%202020%20Algeria%20-%20Education_%20Training%20and%20Employment%20Developments.pdf , 2020, ss.7-8

[207]European Training Foundation, *a.g.e.*, s.3

[208] Ministry of Health, ''First Case of Coronavirus Disease Confirmed in Kenya'' https://www.health.go.ke/first-case-of-coronavirus-disease-confirmed-in-kenya/#:~:text=Port%20Health%20Services-,FIRST%20CASE%20OF%20CORONAVIRUS%20DISEASE%20CONFIRMED%20IN%20KENYA,in%20China%20in%20December%202019. , (15.03.2022)

[209] President Republic of Kenya, ''ADDRESS TO THE NATION BY H.E. UHURU KENYATTA, C.G.H, PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF KENYA AND COMMANDER-IN-CHIEF OF THE DEFENCE FORCES ON COVID-19, COMMONLY KNOWN AS CORONAVIRUS AT HARAMBEE HOUSE, NAIROBI ON 15TH MARCH 2020'', https://www.president.go.ke/2020/03/15/address-to-the-nation-by-h-e-uhuru-kenyatta-c-g-h-president-

Ülkenin sınırlı mali olanağının bir sonucu olarak sağlık harcamalarını gereken kadar arttıracak kapasitesi olmadığı belirtilmiştir. Pandemi öncesinde de sağlık sistemi zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. İlave sağlık çalışanı işe alma mevcut öneriler arasında bulunmakta fakat sağlık gereksinimlerinin karşılanmasında yeterli bulunmamaktadır. Ventilatör ve diğer ekipmanların da gerekli olduğu vurgulanmıştır. Dördüncü ve beşinci basamak sağlık kuruluşlarının pandemiye yanıtı konusunda yeterli donanıma sahip olması gerektiği vurgulanmıştır[210].

Hükümet sağlık krizinin oluşturduğu ekonomik etkiyi azaltmak için 44,8 milyar Kenya Şilini bütçe açıklamıştır. Amaç: sosyal koruma, nakit akışı ve gıda yardımı sağlamaktır. Tecrit kararının ardından mal ve hizmetlerin arz ve talebini olumlu yönde etkilemek maksadıyla:

- Bir çok mal ve hizmette KDV oranının %16'dan %14'e düşürülmesi
- Brüt aylık geliri 24.000 Kenya Şilini olan bireylere %100 vergi indirimi
- Kazandıkça ödenen kişisel gelir vergisi oranının %30'dan %25'e düşürülmesi[211].

Pandemi başlarında ağır engeli bulunanlara bir defalık 8.000 Kenya Şilini ödenek, 33 bin engelli kişi için 3 ay süresince aylık 2.000 Kenya Şilini ödenek duyurulmuştur[212]. Geçimini gündelik işlerle sağlayan kesim, salgının sonuçlarından ekonomik olarak etkilenmiştir. Hükümet bir kısım destek sağlamış olsa dahi yetersiz bulunduğundan yerel hayır kurumu oluşturulmuştur, *''bir aileyi benimseyin/evlat edinin''* teması ile zengin aileler ve yoksul aileler buluşturulmaktadır[213]. Bu dönemde işini kaybedenlere gelir kaybını önleyici bir sosyal güvenlik sisteminden yoksun

---

of-the-republic-of-kenya-and-commander-in-chief-of-the-defence-forces-on-covid-19-commonly-known-as-coronavirus/ , (17.03.2022)

[210] Parliamentary Budget Office, ''The COVID 19 global pandemic: Impact to the economy and policy options'', http://parliament.go.ke/sites/default/files/2020-04/Special%20Bulletin%20Covid%2019%202.4.2020%20final.pdf , Special Bulletin No. 1, 2020, s.7

[211] Nechifor Victor et. al., ''''COVID-19 impacts and short-term economic recovery in Kenya'', J*RC Technical Report*, 2020, s.3

[212] ILO, 2021b, s.34

[213]Voa News, ''Kenya's 'Adopt a Family' Campaign Pairs Wealthy with Less Fortunate During COVID Lockdown'', https://www.voanews.com/a/africa_kenyas-adopt-family-campaign-pairs-wealthy-less-fortunate-during-covid-lockdown/6191821.html , (18.03.2023)

olmaları sebebiyle her ne kadar nakit transferleri içinde bahsedilse de bu kimselere yardım bulunmamaktadır. Yüksek nüfus, kamu hizmetleri zayıflığı, elektrik erişimi zayıflığı, mevcut işsizlik oranı tecrit kısıtlamalarında alınan önlemlerle anılan kesimlere olan negatif etkiyi arttırmıştır. İstihdam edilenlerin çoğu vasıfsız ve günlük 1.90 dolar altında çalışmaktadır. Yoksulluğun cinsiyet boyutunda kadınların; işsiz, eksik istihdam, düşük maaş, mevsimlik işlerde olma oranları daha yüksektir. Uzaktan çalışma yapamadıkları için gelir kaybı yaşanmıştır. Enformel sektörde yarı zamanlı iş ve güvenlikten yoksun çalışma yapılmıştır[214]. İşsizlik ILO modeline göre kadınlarda; 2020 yılı %5.8, 2021 yılı %5.9[215], erkeklerde; 2020 yılı %5.5, 2021 yılı %5.3'tür[216].

Pandemide bir çok genç bağımsız platformlarını oluşturmuştur. *''Stowelink''* adlı siteyle covid-19 hakkında doğru, güncel bilgi toplanıp paylaşılmaktadır. Benzer bir diğer program yine gençler tarafından kurulan *''Coronapp''*tir. Koruyucu sağlık hizmeti ve ekipman temini konusunda da gençler aktif rol üstlenmiştir. El yıkama yerleri oluşturmak için para toplanmıştır. Yine gençler tarafından, yoksul ailelere yiyecek yardımında bulunmak amacıyla para toplayarak bir yardım kuruluşu oluşturulmuştur[217].

Eğitimde süreklilik için kaliteli, eşit, kapsayıcı eğitimi sağlamak, çevrimiçi öğretim-öğrenme materyallerinin üretimini hızlandırma ve mevcut uzaktan eğitim programların kapsamının genişletilmesi, eğitimi etkili bir şekilde desteklemek için öğretmenleri eğitmek, özellikle kız çocukları ve savunmasızları hedefleyen müdahale programları geliştirme ve uygulamak, öğrencilere, öğretmenlere, yetkililere ve diğer paydaşlara psikososyal destek sağlamak amaçlanmıştır[218].

---

[214] Human Rights Watch, '' ''We Are All Vulnerable Here"Kenya's Pandemic Cash Transfer Program Riddled With Irregularities'', https://www.hrw.org/report/2021/07/20/we-are-all-vulnerable-here/kenyas-pandemic-cash-transfer-program-riddled , (18.03.2023)

[215] The World Bank, " Unemployment, female (% of female labor force) (modeled ILO estimate) - Kenya " https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.ZS?locations=KE , (13.03.2023)

[216] The World Bank, " Unemployment, male (% of male labor force) (modeled ILO estimate) - Kenya ", https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.MA.ZS?locations=KE , (13.03.2023)

[217] LSE Firoz Lalji Africa, Alcinda Honvana ve Nyeleti Honvana, ''How are the youth stepping up to COVID-19 in Africa?'', https://blogs.lse.ac.uk/africaatlse/2020/07/06/youth-stepping-up-covid19-africa-community-technology/ , (18.03.2023)

[218] Loise Gichuhi ve Jane Kalista, ''The Kenya Ministry of Education's response to the COVID-19 pandemic'', https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381092/PDF/381092eng.pdf.multi , 2022, s.22

Ocak 2021'de Google, Kenya'nın mücadelesini desteklemek için 10 milyon dolarlık paket duyurmuştur. Pakete göre: 3 milyonu küçük işletmeler, 5 milyonu Kenyalı girişimciler, 2 milyonu yardım işleri için ayrılmıştır[219].

2.3.3. Mısır

Ülkede ilk vaka 14 Şubat 2020'de doğrulanmıştır[220]. 15 Mart 2020'de okullar, 21 Mart'ta cami ve kiliseler kapatılmıştır. 25 Mart'ta sokağa çıkma yasağı ilân edilmiştir[221].

Sosyal dayanışma kapsamına 160.000 yeni hane eklenmiştir. 18 yaş altı çocuğa sahip yoksul aileler için şatlı nakdi yardım, 65 yaş üstü fakir kişiler, ağır-kalıcı engelli kişiler ve kimsesiz çocuklar için koşulsuz nakdi yardım sağlanmıştır. Engelli izolasyonu için ayrılan bölümlere destek verilmiştir[222].

Ülkede, sosyal destek, önlemler konusunda geliri görece yüksek olan ülkerin yaklaşımına benzer bir tutum sergilenmiştir. 100 milyar Mısır Lirası yani yaklaşık 6,13 milyar ABD doları paket açıklanmıştır:

- Elektriğin endüstride kullanımı için 10 kuruş indirimin (0.0064 ABD doları) 3-5 yıl için geçerli olacağı bunu yapmanın maliyetinin tahmini 385 milyon ABD doları olduğu
- 2020'de pandemiden en çok etkilenen sektörler için ödenmeyen vergilerin faizinin alınmaması ve anaparanın belirli vade ve yüzde ile ödenmesi
- İhracatı geliştirmek ve maliyetlere destek olmak için 3 milyar Mısır Lirası (yaklaşık 192 milyon ABD doları) destek sağlanmaktadır[223].

---

[219] President Republic of Kenya, ''Google Unveils A 10 Million Dollar Grant To Support Kenya's Post Covid-19 Recovery'', https://www.president.go.ke/2021/01/28/google-unveils-a-10-million-dollar-grant-to-support-kenyas-post-covid-19-recovery/ , (15.04.2022)

[220] CRISIS24, ''Egypt: First case of coronavirus confirmed in Egypt February 14 /update 1'' https://crisis24.garda.com/alerts/2020/02/egypt-first-case-of-coronavirus-confirmed-in-egypt-february-14-update-1 , (15.03.2022)

[221] The Arab Weekly, Megahid, Ahmed, ''Lockdown tightened in Egypt but concern mounts over safety of army officers'', https://thearabweekly.com/lockdown-tightened-egypt-concern-mounts-over-safety-army-officers , (02.04.2022)

[222] ILO, 2021b, s.29

[223] Hossam Younes, ''Egypt's Policy Responses to Mitigate Impact of COVID-19 on Exports'', *KIEP Visiting Scholars Program Crisis and Fragility: Economic Impact of COVID-19 and Policy Responses,* 2020, ss.98-99

- Emekli maaşlarında %14 artış
- Etkilenen sektörlerde çalışan düzensiz işçiler için tahmini 1,6 milyar faydalanıcıya üç ay süresince 500 Mısır Lirası hibe
- Sağlık sistemini desteklemek, ekipman satın almak pandemi üzerine çalışan sağlık personellerine ikramiye için 5 milyar Mısır Lirası tahsisi
- Üniversite hastanelerinde görev yapan doktorlar da dahil olmak üzere sağlık çalışanlarına maaşları üzerinden hesaplanmak üzere %75 ödenek tahsis edilmiştir[224].

Irk, milliyet, cinsiyet ve yaşa bağlı olmaksızın savunmasız grupları desteklemek, ücret desteği ile mümkün olan bir çok işi güvence altına almak ve çalışanlara beceri kazandırmak, küçük-orta ölçekli işletmelere ve enformel sektöre öncelik vererek tüm işletmelere iş sürekliliği kazandırmak, savunmasız kesime etki edecek sektörlere mali destek açıklanan planlar arasındadır[225]. Ülkede işsizlik ILO tahminlerine göre kadınlarda; 2020 yılı %17.6, 2021 yılı %15.9[226], erkeklerde; 2020 yılı %5.9, 2021 yılı %5.6' dır[227]. Covid-19 öncesi sosyal güvenlik sisteminde bir takım değişiklikler gerçekleşmiştir. Sosyal güvenlik kapsamı 26 kategoriye yükseltilmiş; düzensiz- mevsimlik işçiler, ev işçileri, küçük işverenler, kırsalda çalışanlar, aile işleri bu kategoriye dahil edilmiştir. Çalışan katkı payı %9 ve işveren payı %12 'ye düşürülmüştür. 2055 yılına kadar, %26'ya ulaşana kadar her yedi yılda %0,5 arttırılacaktır. Yaş şartı da kademeli olarak artmaktadır[228].

Ülkede, sosyal koruma programları genişletilerek daha fazla savunmasız haneye ulaşma, tecrit sebebiyle oluşabilecek aile içi şiddete karşı kadınların ve kız

---

[224]International Monetary Fund (IMF), ''Policy Responses to COVID-19'', https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#E , (17.04.2022)

[225] United Nations Egypt, "COVID-19 SOCIO-ECONOMIC RESPONSE AND RECOVERY PLAN FOR EGYPT", 2020, s.26

[226] The World Bank, ''Unemployment, female (% of female labor force) (modeled ILO estimate) - Egypt, Arab Rep.'', https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.ZS?locations=EG , (12.03.2023)

[227] The World Bank, ''Unemployment, male (% of male labor force) (modeled ILO estimate) - Egypt, Arab Rep.'', https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.MA.ZS?locations=EG , (12.03.2023)

[228] Social Security Administration USA, ''International Update Recent Developments in Foreign Public and Private Pensions'', https://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/intl_update/2020-02/2020-02.pdf, 2020, s.1

çocuklarının sağlıklarını koruyucu önlemler, kadın farkındalığı gibi konularda önlemler alınmıştır. Ayrıca Mısır'daki BM ; toplumsal cinsiyet temelli sürdürülebilirlike destek, HIV'den etkilenen kadınları koruma, siber güvenlik ile olası sosyal medya risklerine karşı koruma, girişimcilik ve borç verme konusunda ulusal kapasitenin güçlendirilmesi, ekonomik desteğe ve dijital güçlendirmeye kırsal kesim kadınlarının dahil edilmesi, bu dönemde kaybedilen işlere telafi olmak, geçim desteği ve gelir artışı için destek önlemlerini içermektedir[229]. *''UNICEF''* ve *''MoYS''* işbirliği ile genç erkek ve kadınları sosyo-ekonomik destekle hayat boyu istihdam edilebilirilik becerilerini güçlendirmek, *''UNFPA''* ve özel sektör işbirliği ile engelli gençlere sanal kanallar ile nüfus konuları, üreme sağlığı, istihdam edilebilirlik artışı gibi konularda beceri kazandırma amaçlanmıştır[230]. Savunmasız ailelere, hamile ve emziren kadınlara, iki yaş altı çocuğu olanlara aylık nakit transferi ve yiyecek yardımı yapılmıştır[231].

Eğitim faaliyetleri konusunda, *''WFP''*, *''MoETE''* ve yerel paydaşların işbirliği ile kırsal kesim öğretmen ve öğrencileri için internet altyapısı ve ekipman desteği, okulları akıllı sisteme dönüştürme ve daha fazla teknoloji altyapısı kullanımı için finansal destek sağlanmıştır[232].

2.3.4. Nijerya

Ülkede ilk vaka 27 Şubat 2020'de bildirilmiştir[233]. 30 Mart 2020'de sokağa çıkma yasağı ilân edilmiş olup, okullar, oteller, dini evler ve eğlence yerleri kapatılmıştır[234].

Ülkeye sağlık alanında yardım ABD'de tarafından gerçekleşmiştir. 22 Ocak 2021'de 40 kapasiteli sahra hastanesi bağışlanmıştır. İdari birim, izolayson, tuvalet,

---

[229]United Nations Egypt, ss.22-23
[230] United Nations Egypt, ANNEX IV, ss.2-3
[231] United Nations Egypt, s.16
[232] United Nations Egypt, ANNEX IV, s.8
[233] Federal Ministry of Health, ''HEALTH MINISTER: FIRST CASE OF COVID-19 CONFIRMED IN NIGERIA'' https://www.health.gov.ng/index.php?option=com_k2&view=item&id=613:health-minister-first-case-of-covid-19-confirmed-in-nigeria , (15.03.2022)
[234] Kazeem Bello Ajide et.al., ''Estimating the impacts of lockdown on Covid-19 cases in Nigeria'', *Transportation Research Interdisciplinary Perspective*, Volume 7, 2020, s.1

duş vb içermektedir. 73 milyon dolardan fazla yapılan bağışlar; ventilatör, testler, teknik destek ve hizmeti kapsamaktadır[235]. İş yasasına göre, geçici hastalığı doktor tarafından belgelendiren işçiler 12 iş günü ücret alma hakkına sahiptir. Şartları sözleşmede belirlenenler için işveren takdiri ile istihdam koşulu değişebilmektedir. İşverenler iş sağlayamadıkları durumda işçilere ücret ödeme yükümlülüğüne tabiidir. Sözleşmeli çalışanlar aksi kararlaştırılmadıkça tam ücret alma hakkına sahiptir. Ancak, eğer imkân varsa işverenler işçileri karantinada çalıştırma hakkına sahiptir[236].

COVID-19 salgınında işini ya da gelirini kaybeden insanlar için temel ihtiyaçların karşılanması bir zorunluluk halini almıştır. Ancak hükümetin COVID-19'a karşı cevap olarak açıkladığı ekonomik yardım sosyal koruma sistemlerinde yetersizlikleri ve en savunmasız kesimler dışındaki riskleri ortaya çıkamıştır. Ülkede gelir eşitsizliği ciddi boyutta olmakla beraber iyileşme yaşanmamıştır. Alınan sokağa çıkma yasağı önlemleri sebebiyle enformel çalışanlar işlerine gitmekte zorlanmaktadır. Resmi bir şekilde çalışamayan kesim bu durumdan ciddi şekilde etkilenmiştir. Tahmini 25 milyon insanın %65'i enformel çalışmaktadır. Hükümet işçi ve işverenlerin bu dönemi iyi bir şekilde atlatabilmeleri için geçim kaynaklarını koruyacak önlemler alacağını bildirmiştir. Ulusal Yoksul ve Savunmasız Haneler siciline kayıtlı ailelere dört ay süresince her ay olmak üzere 20.000 Naira (52 ABD doları) ödeme yapılacağı duyurulmuştur. Ödemelerin ekonomik desteğe ihtiyaç duyan kesimin yalnızca sınırlı bir kısmına ulaşabileceği bildirilmiştir. Pandemiden etkilenen aileleri, mikro-küçük-orta ölçekli işletmeleri desteklemek için 50 milyar Naira (128,5 milyon ABD doları) kredi fırsatı duyurmuştur. Herhangi bir mala sahip olmayan ailelere 3 milyon Naira'ya (7.700 ABD doları) kadar geri dönüşümlü kredi imkanı sağlanmaktadır[237]. Ayrıca, Uluslararası Para Fonu (IMF), COVID-19'un ekonomik etkileri gidermek amacıyla 3,4 milyar ABD doları tutarında mali yardımı Nisan

[235] U.S. Embassy and Consulate in Nigeria, ''COVID-19 FIELD HOSPITAL DONATION AFFIRMS U.S. COMMITMENT TO CONTINUED PARTNERSHIP WITH NIGERIA'', https://ng.usembassy.gov/covid-19-field-hospital-donation-affirms-u-s-commitment-to-continued-partnership-with-nigeria/ , (08.03.2023)

[236] Sandra Oyewole vd., ''COVID-19: The impact on employment in Nigeria (Q&A)'', 2020, s.3

[237]Human Rights Watch, "Nigeria: Protect Most Vulnerable in COVID-19 Response", https://www.hrw.org/news/2020/04/14/nigeria-protect-most-vulnerable-covid-19-response , (21.04.2022)

2020'de onaylamıştır[238].

Nijerya'nın, pandemide iş ve gelir kaybı yaşayanlara destek sağlayabilecek işlerliği olan bir sosyal güvenlik sisteminin olmaması sebebiyle ekonomik etkilere karşı savunmasız olduğu belirtilmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları tarafından Ocak 2021'de dünya genelinde yüzde 70'ten fazla insanın sosyal güvenlik kapsamına girmediğini ya da yalnızca kısmen sosyal güvenceye sahip olduğu bildirilmiştir. Nijerya anayasasında sosyal güvenlik yasal bir hak sağlamamaktadır. Nijerya yasaları işsizlik veya çocuk yardımı hakkı vermemektedir. Nijerya'nın resmi ve gayri resmi sektörlerdeki çalışanlara dair bir emeklilik planı bulunmaktadır. Ocak 2021'de başta yoksul topluluklar olmak üzere bir milyon kişiyi kapsayan ekonomik sürdürelebilirlik planı açıklanmıştır. Ayrıca istihdam ve geliri korumaya yönelik, mikro-küçük işletmelere verilecek krediyi kapsamakta ancak sadece formel sektöre odaklanılmıştır. Ülkenin, pandemi öncesinde dahi günde 1,90 dolar'dan daha az gelirle yaşayanlara ev sahipliği yapan dünyadaki aşırı yoksul %10'un içinde olduğu bildirilmiştir. Pandemiyle beraber artan oranlı yoksulluk yaşanmıştır. Kadınlar artan ekonomik sonuçtan orantısız etkilenmiştir. Dijital yetenek, doğrudan işgücü, gençler ve kadınlar başlangıç sermayesi ve girişimcilik becerisi kazanımı yoluyla gençlere ve kadınlara iş yaratmak amacıyla elli milyar Naira tahsis edilmiştir[239]. Ülkede işsizlik, kadınlarda; 2020 yılı %8.58, 2021 yılı %8.81[240], erkeklerde; 2020 yılı %10.61, 2021 yılı %10.56'dır[241]

Uluslararası Kalkınma Birliği (IDA), Aralık 2021'de 800 milyon dolarlık kredi onaylamıştır. Bu kredi ile Nijerya 10,2 milyon aileye sosyal yardım desteğini genişletmektedir. Ayrıca 2 milyon fakir ve savunmasız yararlanıcıya minimum iki yıl

---

[238] International Monetary Fund (IMF), "IMF Executive Board Approves US$ 3.4 Billion in Emergency Support to Nigeria to address the COVID-19 Pandemic", https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/28/pr20191-nigeria-imf-executive-board-approves-emergency-support-to-address-covid-19 , (21.04.2022)

[239] Human Rights Watch, '' ''Between Hunger and the Virus" The Impact of the Covid-19 Pandemic on People Living in Poverty in Lagos, Nigeria'', https://www.hrw.org/report/2021/07/28/between-hunger-and-virus/impact-covid-19-pandemic-people-living-poverty-lagos , (09.03.2023)

[240]The Global Economy, ''Nigeria: Female unemployment'' https://www.theglobaleconomy.com/Nigeria/Female_unemployment/ , (15.03.2023)

[241]The Global Economy, ''Nigeria: Male unemployment'', https://www.theglobaleconomy.com/Nigeria/Male_unemployment/ , (15.03.2023)

boyunca destek sağlanacaktır[242].

Tecritle eğitimin uzaktan modele geçmesi rutinleri değiştirmiş, *''EdoBEST''* girişimi ile Edo Hükümeti, çocukların eğitimlerine devam edebilmeleri için uzaktan öğrenimi uygulamıştır. Yeni sistem öğretmenler tarafından olumlu karşılanmıştır. 11 binden fazla öğretmen bu sistem için sıkı eğitim almıştır. 150'den fazla kalite güvence ve öğrenme gelişim görevlisi sistemi kontrol etmek için günlük izleme yapmıştır. 7 bin sanal sınıf oluşturulmuştur. Verilere göz atmak ve öğrencilere mesaj gönderme sorunu yaşanmamış, internetin olmadığı yerlerde öğrenme portalları oluşturulmuştur[243].

2.3.5. Tunus

Ülkede ilk vaka 2 Mart 2020'de doğrulanmıştır[244]. 12 Mart 2020'de okullar ve üniversiteler kapatılmış, kafeler, spor yerleri ve ibadetler saat 16.00 ile sınırlandırılmıştır[245].

Hükümet, GSYH'nın yaklaşık %2,2'sine denk gelen 2,500 milyon Tunus Dinarı ekonomik önlem açıklamıştır. Turizm, konaklama, en çok etkilenen sektör vergilerinin ertelenmesi konusunda destek, küçük-orta büyüklükteki işletmeleri desteklemek için 300 milyon Tunus Dinarı fon kurulmuştur. Ek olarak dezavantajlı ailelere, çocuk bakım sorumluluğu olan ailelere, engellilere ve yaşlılara, muhtaçlık programına kayıtlı olan ailelere 200 Tunus Dinarı, 180 Tunus Dinarından az alan emeklilere her ay ek 100 Tunus Dinarı destek sağlanmıştır[246].

---

[242] The World Bank, "Nigeria to Scale-up Delivery of Social Assistance to 10.2 Million Households", https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2021/12/16/nigeria-to-scale-up-delivery-of-social-assistance-to-10-2-million-households , (21.04.2022)

[243] The World Bank, ''Remote Learning During COVID-19 Lockdown is Preventing Learning Loss in Nigeria'', https://www.worldbank.org/en/news/feature/2021/12/08/remote-learning-during-covid-19-lockdown-is-preventing-learning-loss-in-nigeria , 2021

[244]CRISIS24, ''Tunisia: Health minister confirms first COVID-19 case March 2'', https://crisis24.garda.com/alerts/2020/03/tunisia-health-minister-confirms-first-covid-19-case-march-2 , (15.03.2022)

[245] International Labour Organization (ILO), ''Rapid Labour Force Survey On the Impact of COVID-19 in Tunisia'', https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---africa/---ro-abidjan/documents/publication/wcms_791949.pdf , 2021, s.7

[246] Mohamad Mahmoud, ''Social protection scheme in the Face of the COVID-19 Pandemic in Arab Region'' *Arab Trade Union Confedaration,* 2020, ss.16-17.

Uluslararası Para Fonu (IMF), Nisan 2020'de 745 milyon ABD dolar paketi onaylamıştır. Ayrıca sağlık sektörü, sosyal güvenlik ve etkilenen işletmeler için ek kaynak, yeterli seviyede uluslararası rezerv sağlamayı planlamaktadır[247]. ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID), pandeminin başlarında 31 milyon dolar destek duyurmuştur:

- 87 tesiste 62 su deposu sağlanması, 3.064 Tunuslu direkt 31.000 kişi ise dolaylı olarak faydalanmaktadır
- Sağlık çalışanları için 834 koruyucu ekipman, salgın hastalıkla direkt hizmet veren sağlık çalışanları için 103.000 tulum desteği
- 2.400 adet temassız ısı ölçer sağlanması[248].

USAID'ın 31 milyon dolarlık paketinin 13,8 milyon doları ekonomik etkiler için ayrılmıştır:

- Küçük-orta ölçekli işletmeler için 10 milyon dolar ile ortalama 15.000 işletmeye destek
- Küçük işletmeler için 700 milyon Tunus Dinarı (800.000 ABD doları) destek
- Temel mal ve hizmetleri sağlayan küçük-orta ölçekli işletmeler için 3 milyon dolar hibeyi içermektedir[249].

Dünya Bankası, COVID-19 ile ilgili 12 Haziran 2020'de 175 milyon ABD doları bütçe desteği onaylamıştır. Tunus'un özel sektörde yatırım ve istihdam yaratma koşullarını düzenleyerek küresel ekonomideki yerini yeniden değerlendirmesi için bir fırsat sağlayabilmektedir. Savunmasız kesimleri etkilenen firmaları korumak, ekonomik toparlanma potansiyeli ve rekabet gücünü geliştirmeyi sağlayacak

---

[247] International Monetary Fund (IMF), "IMF Executive Board Approves a US$745 Million Disbursement to Tunisia to Address the COVID-19 Pandemic", https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/10/pr20144-tunisia-imf-executive-board-approves-a-us-745m-disbursement-address-covid19-pandemic ,(21.04.2022)

[248] U.S. Agency for International Development (USAID), "TUNISIA COVID-19 RESPONSE", https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/USAID_Tunisia_COVID-19ResponseFactsheetMarch2021.pdf , 2021, s.1

[249] USAID, 2021, s.3

yenilikleri uygulamak amaçlanmıştır[250].

Ülkede işsizlik, kadınlarda; 2020 yılı %23.5, 2021 yılı %23.6, erkeklerde; 2020 yılı %13.5, 2021 yılı %13.2'dir[251].

2.4. Asya Kıtasında Seçili Ülkelerde Uygulamalar

Salgın hastalık ilk olarak Asya kıtası ülkesi olan Çin'de ortaya çıkmıştır. Ülkeler Çin'in benimsediği koruma önlemlerini uygulamışlardır. Çin aşı üretimi, ekipman üretimi, işten çıkarmaları, etkilenen işletmeleri konu edinen politikalar uygularken, Azerbaycan savaşla, Hindistan sosyal yoksullukla, diğer ülkeler ise destekleyici politkalar benimsemiştir.

2.4.1. Azerbaycan

Ülkede ilk vaka 28 Şubat 2020'de teyit edilmiştir[252]. 31 Mart 2020'de sokağa çıkma yasağı ilân edilmiştir. Vatandaşlarına, gıda, sağlık gibi konularda ikametlerine en yakın lokasyonu kullanmaları bildirilmiştir[253].

Hükümet tarafından, küresel ekonomi, hisse senedi piyasalarında ekonomik, makroekonomik istikrar, istihdam ve işletmeler için GSYH'nın %3'üne denk gelen 2,5 milyar Azerbaycan Manatı (1,471 milyar ABD doları) finansman tedbiri açıklanmıştır. Salgının yayılmasını önlemek ve gerekli ekipman sağlanması için 97 milyon Azerbaycan Manatı (yaklaşık 57 milyon ABD doları) ödenek sağlanmıştır. Pandemiden etkilenen sektörlerde olası ücret kesintilerini önlemek amacıyla 300.000 maaşlı çalışana 215 milyon Azerbaycan Manatı (126,5 milyon ABD doları) destek sağlanmıştır. Yine pandemiden etkilenen 300.000 adet mikro girişimciye 80 milyon

[250] The World Bank, "US$175 Million Budget Support for Tunisia to Mitigate the Economic Impact of Covid-19", https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/06/15/world-bank-approves-us-175-million-budget-support-for-tunisia-to-mitigate-the-economic-impact-of-covid-19-and-hasten-recovery , (21.04.2022)

[251] Statista, ''Unemployment rate in Tunisia from 2013 to 2024, by gender'', https://www.statista.com/statistics/1186360/unemployment-rate-in-tunisia-by-gender/ , (15.03.2023)

[252] CRISIS24, ''Azerbaijan: First case of COVID-19 confirmed February 28'', https://crisis24.garda.com/alerts/2020/02/azerbaijan-first-case-of-covid-19-confirmed-february-28 , (16.03.2022)

[253] Vugar Mammadov, ''Political, Scientific and Management Aspects of Coronavirus Pandemics: Considerations from Azerbaijan Perspective'', *Medicine and Law*, Volume 39, Number 2, 2020, s.116

Azerbaycan Manatı (47 milyon ABD doları) destek sağlanmıştır[254]. Hükümet için, sözleşmeli çalışanlar, bireysel girişimciler, işsizler ve enformel çalışan işçilere destek, odak amaç olmuştur. Sosyal güvenlik ve istihdam yolu ile 4.8 milyon vatandaş, 1.7 milyon çalışana maaş güvencesi, 2 milyon vatandaşa sosyal sigorta ile maaş-burs, 90 bin yeni iş, 12 bin serbest meslek sahibi küçük girişimci aileye destek, 100 bin aileye gıda desteği verilmiştir[255]. Süresi biten engelli bireylerin buna çocuklar da dahil, engellilik süreleri uzatılmıştır. Bu önlem 14 bin kişiyi kapsamakla beraber 2,6 milyon Azerbaycan Manatı tahsis edilmiştir[256]. Bu dönemde, kadınlara, çocuklara ve yaşlılara psikolojik destek, savunmasız ve dışlanmış kadınların ihtiyaçlarını karşılamak için destek, çevrimiçi iş geliştirme eğitimleri, kadın ağlarını, sivil toplum kuruluşlarını ve girişimcileri dahil ederek gıda ürünlerini temin yolu ile destek, engelli kadınlar için bilinçlendirme toplantıları gerçekleşmiştir[257]. 65 yaş üstü yaşlılara evde sosyal bakım, özel bakıma gereksinim duyanlara tesislerde bakım hizmeti verilmiştir[258]. 2017-2021 gençlik programı kapsamında gençler; yurttaşlık eğitimi, sağlık ve bakıma muhtaçlarla ilgili gereksinimleri, genç girişimciliği ve istihdamı, boş zamanı ve yaratıcılığı, bilim-kültür-sosyal faaliyetleri, insan hakları, toplumsal cinsiyet eşitliği, ekoloji ve diğer konularda, gençlik örgütlerini ve faaliyetlerini, bilgi teknolojilerini, entelektüel faaliyet ve bilime teşviki, gençlik çalışmaları etkinliğinin arttırılması ve uygulanması hedeflenmiştir[259]. Bu bakımdan gençlik politika bütçesi ; 2020 yılında 6.781,000 AZN, 2021 yılında 12.524,000 AZN'dir, bütçe covid-19 sebebiyle 2020 yılında yarıya

---

[254] KPMG, ''Azerbaijan'', https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/04/azerbaijan-government-and-institution-measures-in-response-to-covid.html , (21.04.2022)

[255] Farid Guliyev, ''Azerbaijan's Social Policy Response to Covid-19: Swift Response, Modest Benefits'', *CRC 1342 Covid-19 Social Policy Response Series,* 8, 2021, s.6

[256] ILO, 2021b, s.22

[257] United Nations, "COVID-19 response measures in the Republic of Azerbaijan", https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Events/GoodPracticesCoronavirus/azerbaijan-submission-covid19.pdf , 2020, s. 4

[258] United Nations, s. 6

[259] European Union–Council of Europe youth partnership, Narmin Aslanbayova, ''CONTRIBUTION OF PARTNER COUNTRIES TO EU YOUTH WIKI CHAPTER I: AZERBAIJAN YOUTH POLICY GOVERNANCE'', https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/114007071/Azerbaijan_YW_Ch1_Nov2021.pdf/7b29ed2f-99e3-b7f1-a3ba-915cf8d2f5ed , 2021, ss.7-8

indirilmiştir[260] . İşsizlik kadınlarda; 2020 yılı %8.4, 2021 yılı %7[261], erkeklerde; 2020 yılı %5.9, 2021 yılı %4.9'dur[262]

Eğitim faaliyetleri, sanal okul ile yeniden açılmıştır. TV, WhatsApp ve diğer sosyal uygulamalar değerlendirilmiştir. Öğrencilerin evdeyken sınavlara hazırlanabilmeleri için ücretsiz sınavlar düzenlenmiştir[263].

Covid-19 devam ederken, Dağlık Karabağ sebebiyle Ermenistan ve Azerbaycan arasında 12 Temmuz 2020'de sınır çatışması başlamış, belirli aralıklarla devam etmiştir. Eylül 2020'de ise çatışma savaşa dönüşmüştür. Tüm dünya pandemi ile mücadele ederken bu iki ülke aynı zamanda savaşla mücadele etmiştir. Savaş 44 gün boyunca devam etmiş ve Dağlık Karabağ, Azerbaycan himayesine geçerek son bulmuştur[264]. Bu dönemde savaş sebebiyle Covid-19 ile ilgili net verilere ulaşılamamıştır.

2.4.2. Çin

Ülkede ilk vaka 31.12.2019'da tespit edilmiştir[265]. 1 Ocak 2020'de *''Huanan''* deniz ürünleri toptan pazarı kapatılmıştır. 23 Ocak'ta Wuhan, sonraki günlerde Hubei eyaleti karantina altına alınmıştır[266].

27 Ocak 2020'de 300 milyon Yuan destek duyurulmuş, bu destek ile koronavirüs hastalarının tedavisi, doktorların korunması, ekipman ve tedavi olacak yer

---

[260] European Union–Council of Europe youth partnership, Narmin Aslanbayova, s.11

[261] The World Bank, ''Unemployment, female (% of female labor force) (modeled ILO estimate) – Azerbaijan'', https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.ZS?locations=AZ , (15.03.2023)

[262] The World Bank, ''Unemployment, male (% of male labor force) (modeled ILO estimate) – Azerbaijan'', https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.MA.ZS?locations=AZ , (15.03.2023)

[263] Humanitarian Research Public Union, ''Education in Azerbaijan during Coronavirus (COVID19) pandemic'', https://www.eap-csf.az/Uploads/66cec7a57ea6460dbbc894c8db01b9e5432022916671.pdf ,2021, s.9

[264] Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, ''Azerbaycan güncellemesi: Covid-19'dan Dağlık Karabağ'daki yeni savaşa'', https://tr.boell.org/tr/2020/12/10/azerbaycan-guncellemesi-covid-19dan-daglik-karabagdaki-yeni-savasa , (08.12.2022)

[265]World Health Organization (WHO), ''Archived: WHO Timeline - COVID-19'', https://www.who.int/news/item/27-04-2020-who-timeline---covid-19 , (16.03.2022)

[266] Insider, ''A comprehensive timeline of the coronavirus pandemic at 1 year, from China's first case to the present'', https://www.businessinsider.com/coronavirus-pandemic-timeline-history-major-events-2020-3 , (23.03.2022)

sağlanması amaçlanmıştır. 23 Şubat'ta Maliye Bakanlığı tarafından salgını önlemek ve kontrol altına almak için 99,5 milyar Yuan destek duyurulmuş, 25,52 milyar Yuan'ı hükümet bütçesinden karşılanmıştır. Ayrıca, olası işten çıkarmaları engellemek için sosyal sigorta ödemeleri 1 trilyon Yuan azaltılmıştır. Pekin, Şangay, Guangdong gibi büyük şehirlerde zor durumda kalan işletmeler çalışanlarını işten çıkarmaması ya da en az işten çıkarma uygulaması halinde işsizlik sigorta primlerini geri alabilmektedir[267]. Ağır engeli bulunanlar ve bakım parası alanların ödenekleri hükümetin talimatıyla zamanında ve tam olacak şekilde ödenmiştir. Salgının yoğun olduğu bölgelerdeki destekler ayrıyeten arttırılmıştır[268]. Çin, salgın hastalığın teşhis ve tedavisinin gerçekleşebilmesi için hasta sorumluluğunda olan %35 lik katkı payını bu dönemde almamaktadır. İşsizler için sosyal güvenlik yardımları arttırılmış, alma hakkı bitenlere ise %80 e kadar ödenek sağlanmıştır[269]. Hükümet yardımları yanı sıra, WFP (Dünya Gıda Programı) Hubei eyaletindeki hastanelere yardım sağlayabilmek maksadıyla 500.000 dolarlık tıbbi ekipman sağlamıştır[270].

Ülke, 30 yılda ilk kez büyüme hedefi belirlememiştir. Dünyanın en büyük ikinci ekonomisine sahip olan Çin, 2020 yılı ilk çeyrekte %6,8 küçülmüştür[271]. 2020 yılınındaki küçülmeden sonra ülke 2021 yılında toparlanmaya geçmiş ve yıl sonuna kadar belirli bir büyüme hedefi beklenmiştir. Yine de işgücü piyasalarında zorunlu bir değişiklik yaşanmıştır. Konaklama, ihracat sektöründeki işletmeler çalışanlarını işten çıkarmak ya da işe dönüşlerini uzatmak durumunda kalmıştır. Bunun yanı sıra dağıtım şirketleri gelişimini devam ettirmiş ve işe alım yapmıştır. Ülkedeki 800 milyon kayıtlı işçinin 1/3'ünü oluşturan kırsal göçmenler Çin'in son otuz yıllık büyümesinin yapı taşı olan bu göçmenler, 2008 yılından bu yana 2019'da 290,8 milyondan 2020'de 285,6 milyona düşmüştür. Bir diğer nokta olan kadınlar, diğer ülkelerde olduğu gibi bu

[267]KPMG, ''China'', https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/04/china-government-and-institution-measures-in-response-to-covid.html , (23.04.2022)
[268] ILO, 2021b, s.27
[269] Issa Excellence in Social Security, "Social security responses to COVID-19: the case of China", https://ww1.issa.int/analysis/social-security-responses-covid-19-case-china , (21.03.2023)
[270] WFP World Food Programme, ''World Food Programme sends medical equipment to support China's response to coronavirus'', https://www.wfp.org/stories/world-food-programme-sends-medical-equipment-support-chinas-response-coronavirus , (07.12.2022)
[271]Deutsche Welle (DW), ''Coronavirus: China drops GDP goal, boosts spending'', https://www.dw.com/en/coronavirus-china-drops-gdp-goal-boosts-spending/a-53530087 , (23.04.2022)

ülkede de iş piyasasından uzaklaşmak zorunda kalmıştır. 80'li yıllarda kadın istihdamı %80 iken 2019'da %60'tır. Çocuk veya yaşlı bakımı için kadınlar iş yaşamından çağırılmıştır. 2021'de sayıları 9,09 milyon olması beklenen genç ve işe sahip olmayan mezunlar da pademiyle beraber iş bulmakta zorlanmaktadır. Henüz pandemi öncesi genç mezunlar iş bulamazken buna yenileri eklenmiştir[272]. Ülkede işsizlik seviyeleri kadınlarda ; 2020 yılı %4.34, 2021 yılı %4.26[273], erkeklerde; 2020 yılı %5.53, 2021 yılı %5.26[274] olarak gerçekleşmiştir. Pandemi, yaşlılar için de kısıtlayıcı tedbirleri beraberinde getirmiştir. Sıkı önlemler sebebi ile kurumlarda kalan yaşlılara; kişisel hijyen, ekipman, bakıcı, psikolojik destek sağlanmıştır, ancak bu işlemler gelirleri azaltırken giderleri arttırmıştır. Hükümet kurumlardaki bu mücadelelere olumlu bakmış, Pekin 100 milyon RMB, Wuhan'ın %30 daha fazla sübvanse edeceği söylenmiştir. Aynı şekilde toplumsal temelli bakımda yaşlı bakımını üstelenenlere vergi indirimi ve sübvansiyon desteği bulunmaktadır[275].

Ülkede eğitimle ilgili iki sanal okul güçlendirilmiş, *''Empower Learning''* ve dijital K-12 müfredatı içeren Edtech şirketi ile işbirliği içinde hükümet tarafından oluşturulmuştur. Ancak online eğitime erişemeyen öğrenciler göz önünde bulundurularak, öğretmenlere yeni müfredatla ilgili öğretim faaliyeti gerçekleştirmeyecekleri bildirilmiştir[276].

Ülke, salgına karşı *''sıfır vaka''* politikası uygulamakta ancak bu işlemin maliyeti 2021'de 1,92 trilyon Yuan ile GSYH'nın %1,7'sine eşdeğer olmakla, bu tutar 2022'nin ilk dört ayında 730,3 milyar Yuan olmuştur. Bu uygulamanın sonuçları geliri azaltmış ve ilk dört ayda %4,8 düşüş yaşanmıştır. Sıfır vaka uygulaması sebebiyle PCR testi ve diğer uygulamalarla iş yükünde artış yaşanmakta fakat yeni personel istihdam

---

[272] The Conversation, ''How the pandemic has changed China's economy – perhaps for good'', https://theconversation.com/how-the-pandemic-has-changed-chinas-economy-perhaps-for-good-167597 , (08.12.2022)

[273]The Global Economy, ''China: Female unemployment'', https://www.theglobaleconomy.com/China/Female_unemployment/ , (15.03.2023)

[274]The Global Economy, ''China: Male unemployment'', https://www.theglobaleconomy.com/China/Male_unemployment/ , (15.03.2023)

[275] Daxue Consulting, Della Wang, ''COVID-19 impact on elderly care in China'', https://daxueconsulting.com/covid-19-impact-on-elderly-care-in-china/ , (19.03.2023)

[276] Edsurge, Annie Ning and Betsy Corcoran, ''How China's Schools Are Getting Through COVID-19'', https://www.edsurge.com/news/2020-04-20-how-china-s-schools-are-getting-through-covid-19 , (05.03.2023)

edecek bütçe bulunmamaktadır[277]. Pekin'in uyguladığı bu sistemle ekonomiye zarar vermenin yanı sıra endüstriyel işlerliği bozmuş, kısıtlamalar, her zaman istenen testler, halkı ayaklanacak duruma getirmiştir. Hükümet bu duruma esneklik getirme kararı almış, Nisan 2022'den sonra Kasım 2022'de zirve seviyesinde vaka bildirimi olmuştur. Yeni düzenlemede yurtdışından gelenlerin karantina süresi azaltılmış, yakın temas sebebi ile riskli durumadaki kişilerin karantina zorunluluğu kaldırılmış, tecrit önlemlerinin ise sadece *''yüksek riskli''* bölgelerde uygulanacağı bildirilmiştir[278].

2.4.3. Güney Kore

Ülkede ilk vaka 20 Ocak 2020'de doğrulanmıştır[279]. Ülke, işyerlerini kapatmadan, evde kal çağrısı yapmadan, üst gelir grubu ülkelerin uygulamalarını benimsemeden salgınla mücadele etmiş ve başarılı olmuştur. 10 Mart 2020'de okullar, 8 Nisan'da barlar ve kulüpler kapatılmıştır[280].

Çin'e yakınlığı ve ekonomik ilişkileri bakımından Güney Kore her zaman bulaş riski ile karşı karşıyadır. Bu endişe sebebi ile taramalara Ocak ayında başlanmıştır[281]. Koruyucu ekipman desteği sağlanmıştır. Maske ihracatı arttığından dolayı %10 ile sınırlandırılmış, iç talebi karşılamak için maske üretimi arttırılmıştır. Hastalığa karşı güven yaklaşımı tutumu sergilenmiştir[282].

Hükümet tarafından dört ve daha fazla üyesi bulunan hanelere 1 milyon Won, üç kişilik hanelere 800.000 , iki kişilik hanelere 600.000, bir kişilik hanelere 400.000

---

[277] Nikkei Assia, ''Cost of China's zero-COVID push stokes growing frustration'', https://asia.nikkei.com/Spotlight/Coronavirus/Cost-of-China-s-zero-COVID-push-stokes-growing-frustration , (08.12.2022)

[278] Euronews, ''Çin'de Covid-19 vaka sayısı nisan ayından bu yana zirveye ulaştı'', https://tr.euronews.com/2022/11/12/cinde-covid-19-vaka-sayisi-nisan-ayindan-bu-yana-zirveye-ulasti , (08.12.2022)

[279] CSIS Center for Strategic International Studies, Cha, Victor, ''A Timeline of South Korea's Response to COVID-19'', https://www.csis.org/analysis/timeline-south-koreas-response-covid-19 ,(16.03.2022)

[280] Our World in Data, ''Emerging COVID-19 Success Story: South Korea Learned the Lessons of MERS'', https://ourworldindata.org/covid-exemplar-south-korea-2020 , (29.03.2022)

[281]Brookings Doha Center, Paul Dyer ''Policy & Institutional Responses to COVID-19: South Korea'', https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2021/06/MENA-Covid-19-Survey-South-Korea-Dyer-June-14-2021.pdf , 2021, s.6

[282] Paul Dyer, ''Policy & Institutional Responses to COVID-19: South Korea'', *Brookings Doha Center,* 2021, s.16

Won nakdi yardım sağlanmıştır. Savunmasız 2.8 milyon haneye geçim güvencesi ve engelli maaş ödemelerini başlatmıştır[283].

7 Şubat-3 Mart 2020 tarihleri arasında finans sektörü aracılığıyla kobilere 2,1 milyar Avro destek sağlanmıştır. 19 Mart'ta yıllık geliri 78.000 ABD dolarından az olan küçük işletmelere kolay ve az maliyetli kredi alabilmeleri için 39 milyar ABD doları paket duyurulmuştur[284]. İstihdamda sürdürülebilirlikin temel amaç olması sebebiyle küçük işletmelerde çalışan düşük ücretli çalışanlar için ücret desteği sağlanmıştır. Küçülme riski taşıyan firmaların çalışanlarını işten çıkarmamaları için ayrıca sübvansiyon sağlanmıştır. İş arayan işsizler için işsizlik sigortasından faydalanma şartları düzenlenmiş, bu kişiler için daha fazla eğitim fırsatı sunulmuştur. Küçük işletmelere KDV, arsa ve bina vergileri, kira indirimi, kamuya ait mülk ücretleri konularında süre uzatımı yapılmıştır. KOBİ'lere indirimde bulunan mülk sahiplerine indirimlerin yarısı kadar destek sağlanmıştır. Hükümet ekonomik yardımın yanı sıra işletmelere sosyal mesafenin sağlanması için maske-dezenfektan desteği sağlamıştır. Savunmasız orta-büyük ölçekteki işletmelere vergi ödemelerini erteleme imkanı, gümrük vergilerinde indirim, 24 saat ücretsiz gümrük hizmet desteği sağlanmıştır. Otomobil parça üretenler için AR-GE desteği, istihdam destek programı oluşturulmuştur. Pandemiden etkilenen sektörleri desteklemek için tüketim; kupon, hediye, indirim yolu ile teşvik edilmiştir. Otomobil tüketim vergisinden geçici olarak %70 feragat edilmiştir. Çalışan anne-babalara, eğitimin okul dışında sürdürüldüğü zamanlar için kreş desteği sağlamıştır. Savunmasız kesimlere tüketim desteği, sağlık sigortası primlerinde geçici indirim, beklenmedik durum desteği sağlamıştır[285].

Genç işe alımı yapan küçük-orta ölçekli firmalara 435,1 milyar KRW destek önerilmiştir. Acl istihdam istikrarı için 10 trilyon KRW, bu tutarın %8,7'si yaklaşık 870 milyar KRW genç iş arayan kişilere ayrılmıştır. Konsey ayrıca gençlere nasıl iş yaratılacağı konusunda da iş birliği yapmıştır. İstihdamda düşüşten kaçınmak için, gençlere ve düşük gelirli kişilere; uzaktan, teknoloji altyapılı, KOBİ pozisyonlarını

[283] ILO, 2021b, s.43
[284] KPMG, ''South Korea'', https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/04/south-korea-government-and-institution-measures-in-response-to-covid.html , (24.04.2022)
[285] Brookings Doha Center, Paul Dyer, ss.21-22.

içeren 550 bin iş yaratma amaçları olduğu açıklanmıştır[286]. Hükümet, iş yaşamından uzaklaşmak zorunda kalan kadınlara; ekonomik zorluklarla baş edebilmek için çocuk bakım iznini on güne çıkarmış ve sübvansiyon sağlamıştır[287]. İşsizlik kadınlarda; 2020 yılında %3.99, 2021 yılında %3.5[288], erkeklerde ; 2020 yılında %3.89, 2021 yılında %3.52[289] olarak yakın derecede gerçekleşmiştir. Bir diğer grup olan yaşlılar, zayıf sosyal güvenlik ağı ve emeklilik fonu sebebiyle emeklilikten sonra da çabalamaya itmiştir. OECD en yüksek yoksul yaşlı grubu bu ülkeye aittir. İşletmelerin kapanması ile işe gidememe, evde yalnız olma sorunu ortaya çıkmıştır. %83'lük kesim ücretsiz izne çıkarılmıştır. Söz konusu işler yeniden açıldığında geri ödeme konusunda bütçe ayrılmıştır. Dijital ve temassız sektörler için adım atılmış ancak bu konuda yeterli beceriye sahip olmayan yaşlıların dezavantajlı durumda olabileceği vurgulanmıştır. Yalnız yaşama, fiziksel-sosyal aktivite eksikliği gibi sorunların depresyonu arttırabileceğini göz önünde bulunduran bazı şirketler tecrit dönemi yalnızlığını gidermek için uygulama ortaya koymuştur, 24 saat izleme, herhangi bir etkinlikte bulunmayan kimseyi kontrol etme imkânı sunulmaktadır[290].

Güney Kore hükümeti, kısıtlamalar sebebi ile üç tür uzaktan eğitim modeline geçileceğini bildirmiştir, öğretmen-öğrenci arasında çevrimiçi sınıflarla, önceden hazırlanmış kayıtlarla ve ev ödevine dayalı çevrimiçi sınıflar şeklinde uygulanmıştır. Ülke genelinde %98 katılım gerçekleşmiştir. Ülke çok güçlü ve stabil bir internet altyapısına sahiptir. Öğretmenler BİT konusunda standartın üzerinde başarıya sahiptir. Öğrencilerin çoğu ekipman ve altyapıya sahiptir. Ancak yine de fakir öğrencilerde bulunmaktadır. Pandemiden olumsuz etkilenen öğrenciler, veliler ve eğitim destek personeli kampanya oluşturarak 100.000 ABD doları para toplamış, ve ihtiyacı olan

---

[286] KEI Korea Economic Institute of America, Hyungim Jang, ''The Impact of Coronavirus on the Youth Unemployment'', https://keia.org/the-peninsula/the-impact-of-coronavirus-on-the-youth-unemployment/ , (19.03.2023)

[287] The Diplomat, Troy Stangarone, ''COVID-19 Has Widened South Korea's Gender Gap'', https://thediplomat.com/2021/02/covid-19-has-widened-south-koreas-gender-gap/ , (05.03.2023)

[288] The Global Economy, ''South Korea: Female unemployment'', https://www.theglobaleconomy.com/South-Korea/Female_unemployment/ , (14.03.2023)

[289] The Global Economy, ''South Korea: Male unemployment'', https://www.theglobaleconomy.com/South-Korea/Male_unemployment/ , (14.03.2023)

[290] The Diplomat, Jenna Gibson, ''South Korea's Elderly Face Unique Challenges From COVID-19'', https://thediplomat.com/2020/06/south-koreas-elderly-face-unique-challenges-from-covid-19/ , (19.03.2023)

kitlelere dağıtmışlardır[291].

2.4.4. Hindistan

Ülkede ilk vaka 30 Ocak 2020'de doğrulanmıştır[292]. 25 Mart-14 Nisan 2020 tarihleri arasında sokağa çıkma yasağı uygulanmıştır[293].

Hükümet Mart 2020'de 1,7 trilyon rupi (22,5 milyar dolar) ekonomik destek duyurmuştur:

- Yoksul aileler için gıda ve nakdi yardım
- Pandemide birebir çalışan doktorlar, hemşireler ve sağlık çalışanları için kişi başına 5 milyon rupi sağlık sigortası desteği

Düşük gelirli kişilere mevcut programda kişi başına 5 kg pirinç ya da buğday desteği sağlanmaktadır, pandemide 3 ay boyunca kişi başına 5 kg buğday ya da pirinç yardımına ek olarak hane başına 1 kg bakliyat yardımı sağlanmıştır[294]. Hali hazırda mevcut programlardan yararlanan ağır engelli bireylere iki ay süresince banka aracılığıyla ödenek, sıcak yemek teslimi her aileye ve engelli bireylere sağlanmıştır. Gönüllüler aracılığıyla erzak ve süt yardımı talep üzerine engelli bireylere verilmiştir. Kamu yardımlarına kayıtlı engelli bireylere erzak ihtiyaç desteği sunulmuştur[295]. Düşük ücretli çalışanlara ücret desteği ve istihdam sağlanması, sağlık çalışanlarına sigorta desteği ve sağlık altyapısı için ödenek ayrılmıştır. Bazı vergi beyannamelerinin bildirim süreleri ertelenmiş ve süresinde ödenmeyen mal ve hizmet vergisi ile ilgili faizin düşürüleceği duyurulmuş, aşı ve solunum cihazlarına erişim kolaylığı

[291]Hyunsu Hwang, ''COVID-19 and Education in South Korea", https://www.ei-ie.org/en/item/23323:covid-19-and-education-in-south-korea-by-hyunsu-hwang , (05.03.2023)
[292] World Health Organization (WHO), ''Responding to COVID-19 - Learnings from Kerala'', https://www.who.int/india/news/feature-stories/detail/responding-to-covid-19---learnings-from-kerala , (16.03.2022)
[293] Business Today, ''Coronavirus in India: 21-day lockdown begins; key highlights of PM Modi's speech'', https://www.businesstoday.in/latest/economy-politics/story/coronavirus-in-india-21-day-lockdown-begins-key-highlights-of-pm-modi-speech-253038-2020-03-25 , (02.04.2022)
[294] CNBC, ''India announces $22.5 billion stimulus package to help those affected by the lockdown'', https://www.cnbc.com/2020/03/26/coronavirus-india-needs-a-support-package-larger-than-20-billion-dollars.html , (24.04.2022)
[295] ILO, 2021b, s.32

bakımından gümrük vergisi kaldırılmıştır[296]. Kayıt dışı işçilerin tespit edilip kayıt altına alınması fikri sosyal güvenliğin birincil amacı olmuştur, tespit sonrası kayıtların kendi kendi gerçekleşeceği bildirilmiştir. Önerilen programda hiçbir işçinin asgari limit altına düşmemesi amaçlanmıştır. Temel ihtiyaçlara göre minimum ücret, hastalık, kaza,ölüm sigortası ve tasarruf fonuna katkıda bulunabilecekler ile yaşlılık aylığı sigortasına katkı sağlayamayacaklar için katkıda bulunmak amaçlanmıştır[297].

Gençler üzerinde yapılan çalışmalarda eğitim-istihdam sorunu gündemde olmuştur. Öğrenciler eğitime katılmakta sorunlar yaşamış, yurt dışında öğrenim planı olanlar ise belirsiz olarak ertelemek durumunda kalmıştır. Çalışan gençler ise işten çıkarmalara ve maaş kesintilerine maruz kalmıştır. Araştırmalara göre sorunlar pandeminin başlamasından sonra değil, pandemiyle mücadeleye yönelik çalışmalar sebebiyle gençlerle ilgili politik belirsizliğe neden olmuştur. STK ve bireylerin yardımı aracılığıyla çözüm aranmıştır[298]. Pandemi kadınlar üzerinde de artan eşitsizliğe neden olmuştur. Mücadele sonuçlarıyla başa çıkmada 3.3 milyon güçlü kadına yatırım yapmak için tek çözümün cephe işgücü olduğu vurgulanmıştır. Toplum sağlığı çalışanlarına öncelikli değer verilmiş ve kaynak sağlanmıştır. Aile planlaması konusuna da yatırım yapılması gerekliliği gündemde olmuştur. Bu gereklilik en uygun maliyetli halk sağlığı önlemi olarak görülmektedir. Bebek ölümlerini önleyebilir ve annelerin hayatını kurtarabilir aile planlaması müdahalesini içermektedir. Zihniyetleri değiştirmek için sosyal ve davranışsal değişiklik iletişimi, kampanyalar, farkındalığın her açıdan yayılmasına olanak sağlamak yolu ile sağlıklı davranış amaçlanmıştır[299]. Pandemi, yaşlılar üzerinde de orantısız etkilere sebep olmuştur. Kimi yaşlıların kısıtlama döneminde, ücretsiz tahıl ve gıdaya ulaşamadığı, emekli maaşı olmadıkları ortaya çıkmıştır. Hükümet, en yoksul kesimin covid-19 testini ve tedavilerini

---

[296] IMF, ‘‘POLICY RESPONSES TO COVID-19’’, https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#I , (25.02.2023)

[297] K. P. Kannan, ‘‘Social Security in the Lockdown: A Time to Revisit the NCEUS Recommendations’’, *The Indian Journal of Labour Economics* ,(2020) 63 (Suppl 1), 2020, ss.140-141

[298] Social Publishers Foundation, PRIA Youth ‘‘COVID-19 And Young People: Impact And Solutions’’, https://www.socialpublishersfoundation.org/knowledge_base/covid-19-and-young-people-impact-and-solutions/ , (05.03.2023)

[299] Population Foundation of India, ‘‘THE IMPACT OF COVID-19 ON WOMEN’’, https://populationfoundation.in/wp-content/uploads/2020/07/Policy-Brief_Impact-of-COVID-19-on-Women.pdf , 2020, s.5

karşılama kararı almıştır. Nisan-Mayıs-Haziran ayları için maaşların peşin ödeneceği ayrıca karşılıksız 1.000 Rupi verileceği duyurulmuştur. Hükümetin yanı sıra birkaç eyalet de yaşlılar için yardımda bulunmuştur[300].

Eğitimle ilgili fırsat eşitsizliğinden dolayı hükümet, STK'lar ve sosyal girişimler dijital uçuruma çözüm üretmek için bir araya gelmiştir. Eğitime birden fazla erişim sağlanması bakımından TV kanalları, radyo, podcast ve engelliler için dijital materyal kullanımını içermektedir.Bir çok öğrenci örgütü, birey ve STK, TV ve akıllı telefona sahip olmayanlara bu konuda ekipman dağıtmıştır. Eğitim faaliyeti sunumu için internet tabanlı olmayan teknoloji kullanarak sürekli ücretsiz eğitim çözümü sunulmuştur[301].

Hükümet, 6 Temmuz 2020'de Dünya Bankası ile 750 milyon ABD doları sözleşme imzalamış, bu anlaşma ile pandemiden etkilenen küçük-orta ve mikro ölçekli işletmeler desteklenmiştir[302].

2.4.5. Japonya

Ülkede ilk vaka 15 Ocak 2020'de tespit edilmiştir[303]. 21 Şubat 2020'de halka açık toplantılar ertelenmiştir. 27 Şubat 2020'de üniversiteler hariç tüm okullar kapatılmıştır. 24 Mart 2020'de Tokyo Olimpiyatları ertelenmiştir. 7 Nisan 2020'de bazı bölgeler için olağanüstü hâl ilan edilmiştir[304].

Hastalığa karşı aşı, ilaç, yeni test yöntemlerinin araştırılması için 6.4 milyar Yen, ekipman temini ve sağlık personeli eğitimi için 2.5 milyar Yen destek

---

[300] Harishankar Jagadeesh ve Kirubakaran Dayalan ''The impact of COVID-19 on older persons in India 2020 in review'', *Nathan Economic Consulting India Private Limited,* 2020, ss.12-13

[301] KPMG, ''The impact of COVID-19 on school education and the road to recovery'' https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/in/pdf/2021/10/nep-covid-19-school-education-assessments-ed-tech.pdf , (2021a), s.18

[302]Reserve Bank of India, ''ANNUAL REPORT'', https://m.rbi.org.in/Scripts/AnnualReportPublications.aspx?Id=1327 , (24.04.2022)

[303] Toshikazu Kuniya, ''Evaluation of the effect of the state of emergency for the first wave of COVID-19 in Japan'', *Infectious Disease Modelling*, Vol 5, 2020, s.580

[304] Institut Montaigne, Duchâtel, Mathieu, ''Fighting the Coronavirus Pandemic, East Asian Responses - Japan: Self-Restraint, Path Dependence and the Shadow of the Olympics'', https://www.institutmontaigne.org/en/blog/japan-self-restraint-path-dependence-and-shadow-olympics , (30.03.2022)

sağlanmıştır[305]. Hastalığın yayılmasını engelleyici önlemler, bakım kapasitesini arttırmak, istihdam ve işletmeleri korumak, vergi ödemeleri ile sosyal güvenlik katkı payı ödemelerinde erteleme ve kamu-özel banka kredileri gibi konular için ödenek sağlanmıştır. İşletmelerin teknoloji odaklı olması ve yeşil teknolojiye yatırım yapması için teşvik sağlanmıştır[306]. Ailelere kredi, kira borcunu ödeyemeyenlere yardım, vergiler ve kamu hizmetleri konusunda destek verilmiştir[307]. Yaşlılara uygun tıbbi bakım hizmeti [308] sunulmasının yanı sıra yardıma ihtiyacı olan yaşlı ve engelli insanlara barınma ve diğer hizmetler ve yemek konusunda destek verilmiştir [309]. Hamile kadınların çalışabileceği bir ortam yaratmak için gerekli güvenlik önlemleri ve doğum sonrası çalışabilmelerine olanak tanınması için işverenler sübvanse edilmektedir[310]. Çocuğunu götüren anneler için tasarlanan *''merhaba iş''* progamını hem iş için hem de çocuk yetiştiren kadın dostu işletmelere yönlendirilmektedir[311]

Bakanlar Kurulu'nun Nisan 2020'de almış olduğu ekonomik destek önlemleri:

- Japonya'daki tüm sakinlere, COVID-19' a karşı ulusal dayanışmayı teşvik etmek amacıyla ortalama 12,9 trilyon Yen destek paketi oluşturulmuştur.
- Başvuru yapılması kaydıyla, vergiden muaf olacak şekilde kişi başına 100 bin Yen,
- İhtiyaç sahiplerine azami 200 bin Yen faizsiz destek
- Yaklaşk 2,3 trilyon Yen çeşitli işletmelere destek

2 milyon Yen işletmelere, geliri yarı yarıya düşen işletmelere ise 1 milyon

[305] MEXT ,Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology-Japan, ''Education in Japan beyond the crisis of COVID-19'', 2020, s.26
[306] IMF, ''POLICY RESPONSES TO COVID-19'', https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#J , (24.02.2023)
[307] MHLW Ministry of Health, Labour and Welfare of Japan, ''Monetary Assistance for Everyday Life'', https://www.mhlw.go.jp/content/000743778.pdf , 2021, s.20
[308] MOFA Ministry of Foreign Affairs of Japan, ''Emergency Economic Measures for Response to COVID-19'' https://www.mofa.go.jp/files/100048929.pdf , 2020,s.2
[309] MOFA, s.6
[310] MHLW, s.29
[311] MHLW, s.5

Yen destek sağlanmıştır[312].

''GIGA'' okul programı kapsamında her öğrenciye bir bilgisayar sağlanması ve teknoloji sayesinde öğrenimi sağlamak için 229.2 milyar Yen, üniversiteler için uzaktan eğitimde teknoloji kullanımı için 2.7 milyar Yen[313], zor durumdaki öğrencilerin eğitimlerini devam ettirmesi için 15.3 milyar Yen, engelli çocukların özel gereksinim okuluna güvenli ve emniyetle gidip gelebilmesi için bulaş riskini en aza indirici faaliyetlere 1.6 milyar Yen ayrılmıştır[314].

2.4.6. Rusya

Ülkede ilk vaka 31 Ocak 2020'de doğrulanmıştır[315]. Devlet okulları 12 Mart-12 Nisan 2020 arasında kapatılmıştır. Müze, sergi, tiyatro, sinema ve diğer sanat faaliyetleri 17 Mart'ta askıya alınmıştır. 26 Mart-14 Nisan 2020 tarihleri arasında Moskova'da 65 yaş üstü bireyler ile belirli hastalıklara sahip olan kişiler için karantina uygulaması yapılmış olup, alınan kararı uygulayanlara sosyal destek sağlanmıştır[316].

Sağlık ve güvenliğin yanı sıra ön kademe sağlık çalışanları için artan tazminat sağlanmıştır. İlaç ve medikal ürünler için ithalat vergisi kaldırılmıştır. Karantina uygulanan kişiler süre boyunca hastalık ücreti ve izinden faydalanmıştır. Bu dönemde işini kaybedenlere işsizlik ödeneği verilmiştir, mücbir sebepten dolayı süre uzatımı yapılmıştır[317].

2 Haziran 2020'de 5 trilyon Ruble (70,5 ABD doları) destek ile:

Devamlı bir ekonomik büyüme, istihdamın iyileşmesi ve yurttaşlara gelir sağlamak amaçlanmıştır. İşsizlik seviyesini %5'in altına indirmek, %2,5 ekonomik büyüme sağlamak, 2020 yılı sonuna kadar durumu korumak, 2021 yılının yarısına

---

[312]Cabinet Office, ''Emergency Economic Measures to Cope with COVID-19'', https://www5.cao.go.jp/keizai1/keizaitaisaku/2020/20200420_economic_measures.pdf , 2020, s.4.
[313] MEXT, s.25
[314] MEXT, ss.27-28
[315] CRISIS24, ''Russia: First cases of novel coronavirus confirmed January 31'', https://crisis24.garda.com/alerts/2020/01/russia-first-cases-of-novel-coronavirus-confirmed-january-31 , (16.03.2022)
[316]White&Case, ''COVID-19: Russian legal impact'', https://www.whitecase.com/publications/alert/covid-19-russian-legal-impact , (02.04.2022)
[317]IMF, ''POLICY RESPONSES TO COVID-19'', https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#R , (25.02.2023)

kadar toparlanma, 2022 son çeyrekten itibaren büyüme planlanmıştır. Krizden etkilenen kobilerin kredi ödemeleri 6 ay ötelenmiştir. Ekonomiyi ve karantinadan etkilenen vatandaşların gelir kayıplarını karşılamak için 300 milyar Ruble mali rezerv oluşturulmuştur[318]. Etkilenen işletmelere vergi ödeme ertelemesi, KOBİ'lerin asgari ücreti aşan kısımları için katkı payı ödemeleri kalıcı olarak azaltılmıştır. KOBİ, STK ve şahıs şirketleri için KDV harici diğer vergilere muafiyet getirilmiştir. Kayıtlı serbest meslek sahiplerinin 2019'da ödedikleri vergiler iade edilmiş, 2020'de kısmen iade gerçekleşmiştir. Şahıs işletmeleri kısmi sosyal katkı payı geri ödemesi almıştır. Etkilenen sektör KOBİ'lerine istihdamın korunması koşulu ile asgari ücret sübvansiyonu ve geri ödemesiz kredi sağlanmıştır. Otel, restoran ve eğlence yerleri istihdamı sürdürmesi koşulu ile geri ödemeli sübvansiyon verilmiştir. İş yaşamı yanı sıra çocuklar için de sübvansiyon oluşturulmuştur. Üç yaşına kadar tüm çocuklara üç ay süresince ek ödenek, üç-on beş yaş arası çocuklara bir defalık, on altı yaş çocuklara bir başka sübvansiyon verilmiştir. Çocuklu aileler için ebeveynlerden biri işini kaybettiği takdirde her bir çocuk başına altı aya kadar, eğer Mart 2020'den önce bu durumu yaşayanlar için dört aya kadar ödenek alma hakları saklıdır. Tüm okul çağı çocuklarına ve bir ebeveyne sahip çocuklara bir defalık ödenek sunulmuştur[319].

Rusya'da kadınlar, erkeklere göre %30 daha az gelir kazanmakta ve pandemi sırasında bakım işleri vs. için kendilerini feda etmek durumundadırlar. Bu durum gelir kaybı ve daha önce elde edilen gelire geri dönememe ile sonuçlanmaktadır. Kadınlara yasaklanan işler sebebi ile de kadınlar etkilenmektedir. Çocuk bakımını tek başına üstlenen kadınlar , ödenmeyen nafaka sebebiyle de aşırı borçlu grup içerisinde olduğu bildirilmektedir. İşlerini kaybetme durumlarında 16 yaş altı çocuğu olanlara 10 bin Ruble geçici ya da aylık yardım alma hakları bulunmaktadır. BM, küresel cinsiyet uçurum raporu sıralamasında 81. sırada yer alan Rusya'ya; kadın yaşam kalitesi, kadın hakları gibi konularda tavsiyede bulunmuştur[320].

---

[318]KPMG, ''Russia'', https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/04/russia-government-and-institution-measures-in-response-to-covid.html , (25.04.2022)

[319] IMF, ''POLICY RESPONSES TO COVID-19'' https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#R , (25.02.2023)

[320] Heinrich Böll Stiftung Brussels, Larisa Zhukova, ''How COVID-19 pandemic affected women in Russia'', https://eu.boell.org/en/2020/06/18/how-covid-19-pandemic-affected-women-russia , (19.03.2023)

Kısıtlama döneminde engellilik sertifikanın e-ortamda kayıt ve düzenleme imkanı tanınmıştır. Kimsesiz, engelli, yaşlı, geçici velayet alan kimselere nakit yardımı yapılmıştır (12,130 RUB)[321].

Tüm eğitim kademeleri için online eğitim mevzuat çalışmaları başlatılmıştır. Okulların uzaktan eğitime organize olabilmesi için yardım hattı oluşturulmuştur. Öğretmenleri programa hazırlamak için öğrencilere kısa süreliğine izin verilmiştir. Sayısı yüzden fazla üniversite bu dönemde gelir kaybına uğrayan öğrencilere açık iş pozisyonu sunmuştur. Ayrıca Eğitim Bakanlığı, öğrencilere iş imkânı sunan üniversiteleri desteklemektedir[322].

3. TÜRKİYE'DE SALGIN DÖNEMİNDE UYGULAMALAR

Pandemi döneminde uygulamalar, işçi-işveren hakkı konusunda mevzuat düzenlemeleri, ekonomik yönde oluşan zararı telafi edici uygulamaları, vergilerle ilgili bildirim ve ertelemeyi, etkilenen sektörlerde KDV düzenlemesini ve halkın sağlığını ilgilendiren uygulamaları içermektedir.

3.1. Mevzuat Alanında Yapılan Düzenlemeler

Bu alanda yapılan düzenlemeler; iş akdi feshinin pandemide yapılamayacağı, ücretsiz izin sebebiyle çalışanın haklı yere fesihde bulunamayacağı, kısa çalışma ile çalışanların işte kalmaları ve gelirlerini azaltıcı sebebi telafi edici uygulamaya geçilmesi, ücretsiz izinde olan ve kısa çalışmadan faydalanamayan kişilere nakdi ödenek, mücbir sebeple çalışılmayan süreler için işverenin korunması hususunda telafi çalışması, yine mücbir sebep adı altında işçi-işveren güvenliği ve işin uygunluğu koşulları ile uzaktan çalışmanın sorumluluğu, yıllık izin, toplu izin, avans izni konularındaki mevzuat değişiklikleri ortaya konmaktadır.

3.1.1. İş Akdi Feshi ve Ücretsiz İzin

İş akdi ile ilgili düzenleme 16 Nisan 2020 tarih 7244 sayılı Kanun'da

[321] ILO, 2021b, s.40
[322] The World Bank, ''COVID-19 (Coronavirus) Policy Response to Addressing Learning Gaps and Inequalities in Russia'', https://www.worldbank.org/en/country/russia/brief/covid-19-response-learning-gaps-inequalities-russia, (26.02.2023)

yayımlanmış olup, 4857 sayılı Kanun Geçici Madde 10 ile yapılan düzenlemeye göre, 4857 S.K. *''kapsamında olup olmadığına bakılmaksızın her türlü iş veya hizmet sözleşmesi''* 17 Nisan 2020 tarihinden itibaren 3 aylık süreyi aşmamak üzere 25. madde 1. fıkranın *''(II) numaralı bendinde ve diğer kanunların ilgili hükümlerinde yer alan ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzeri sebepler dışında''* işverence feshedilememektedir (7244 sayılı Kanun Madde 9, 1.fıkra). Cumhurbaşkanı anılan süreyi altı aya kadar uzatmaya yetkilidir (7244 sayılı Kanun Madde 9 4.fıkra). İş akdi ile ilgili bir diğer düzenleme 23 Temmuz 2020 tarih 7252 sayılı Kanun'da yayımlanmış olup, *'' "haller ve benzeri sebepler" ibaresinden sonra gelmek üzere ", belirli süreli iş veya hizmet sözleşmelerinde sürenin sona ermesi, işyerinin herhangi bir sebeple kapanması ve faaliyetinin sona ermesi, ilgili mevzuatına göre yapılan her türlü hizmet alımları ile yapım işlerinde işin sona ermesi halleri" ''* eklenmiş ayrıca 4.fıkrada belirtilen altı ay ifadesi *"her defasında en fazla üçer aylık sürelerle 30/6/2021 tarihine"* olarak düzenlenmiştir (7252 sayılı Kanun Madde 5).

Ücretsiz izin, iş akdinin askıda kalarak, çalışanın iş görmeme işverenin de maaş ödeme yükümlülüğünü yerine getirmemesi olarak tanımlanmaktadır[323]. 17 Nisan 2020 tarihinden itibaren 3 aylık süreyi aşmamak üzere işveren, çalışanı kısmen veya tamamen ücretsiz izine ayırma hakkına sahiptir. Ücretsiz izinden dolayı çalışan sözleşmesini haklı yere feshedememektedir (7244 sayılı Kanun Madde 9, 2.fıkra).

Koronavirüs pandemisi sebebiyle iş akdi feshi ve ücretsiz izinle ilgili üç aylık süreler bir ay uzatılmıştır (2707 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı). 17 Ağustos 2020'den itibaren bir ay (2811 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı), 17 Eylül 2020'den itibaren iki ay (2930 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı), 17 Kasım 2020'den itibaren iki ay (3135 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı), 17 Ocak 2021'den itibaren iki ay (3344 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı), 17 Mart 2021'den itibaren iki ay (3592 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı), 17 Mayıs 2021'den itibaren 30 Haziran 2021 tarihine kadar uzatım yapılmıştır (3930 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı).

3.1.2. Kısa Çalışma

[323]İş ve Sosyal Güvenlik, ''Ücretli ve Ücretsiz İzin Nedir ?'', https://www.isvesosyalguvenlik.com/ucretli-ve-ucretsiz-izin-nedir/ , (03.05.2022)

Kısa çalışma: *''İşyerinde tam süreli iş sözleşmesi ile yapılan emsal çalışmanın üçte ikisi oranına kadar yapılan çalışma kısmi süreli çalışmadır''* şeklinde tanımlanmaktadır (İş Kanununa İlişkin Çalışma Süreleri Yönetmeliği Madde 6). Kısa çalışma ile ilgili düzenleme 25 Mart 2020 tarih 7226 sayılı Kanun'da yapılmış olup, 25 Ağustos 1999 tarih 4447 sayılı Kanun'a geçici 23.madde ile 30 Haziran 2020'ye kadar geçerliliği olan, COVID-19 sebebiyle talep edilen kısa çalışma için *''ek 2 nci maddenin üçüncü fıkrasında işçinin kısa çalışma ödeneğine hak kazanabilmesi için öngörülen hizmet akdinin feshi hariç işsizlik sigortası hak etme koşullarını yerine getirmesi hükmü''* anılan çalışma başlamadan önceki son 60 gün iş sözleşmesine bağlı çalışanlardan son 3 yıl içerisinde 450 gün sigortalı olarak işini ifa eden ve işsizlik sigorta primi ödenmesi biçiminde uygulanmaktadır. Şartları sağlamayanlar, *''kısa çalışma süresini geçmemek üzere son işsizlik ödeneği hak sahipliğinden kalan süre kadar kısa çalışma ödeneğinden yararlanmaya devam eder''* (7226 sayılı Kanun Madde 41, 1.fıkra).

Geçerlilik süresi bitimine kadar bulunulan başvurular için yeniden talep yapılmasına gerek kalmaksızın, aynı çalışanlar ve aynı koşullar olmak kaydıyla 30 Haziran 2020 öncesi biten uygulama için 1 Temmuz 2020 itibariyle, 30 Haziran 2020'de uygulaması devam eden işyerleri için bitim tarihinden başlayacak şekilde bir ay uzatım yapılmıştır (2706 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı).

Kısa çalışma ile ilgili bir diğer düzenleme 23 Temmuz 2020 tarih 7252 sayılı Kanun'da yapılmış olup, 25 Ağustos 1999 tarih 4447 sayılı Kanun'a *''geçici 23 üncü maddesinin üçüncü fıkrasına "başvuru tarihini" ibaresinden sonra gelmek üzere "ve/veya kısa çalışma ödeneğinin süresini sektörel olarak ayrı ayrı veya bir bütün olarak" ''* ifadesi eklenmiştir (7252 sayılı Kanun Madde 3).

4447 sayılı Kanun geçici 23.madde nezdinde, 1 Temmuz 2020 öncesi kısa çalışma talebinde bulunan hususi işyerlerinde anılan ödenekten faydalanan 4/1-a'lı çalışanların, kısa çalışma şeklinin bitmesi ve tam zamanlı çalışma şekline geçmeleri durumunda 31 Aralık 2020 tarihini aşmamak üzere kısa çalışmanın bitimini izleyen ay itibariyle üç ay süre ile*''5510 sayılı Kanunun 82 nci maddesi uyarınca belirlenen prime esas kazanç alt sınırı üzerinden hesaplanan sigortalı ve işveren hissesi primlerinin tamamı tutarında, her ay bu işverenlerin Sosyal Güvenlik Kurumuna*

ödeyecekleri tüm primlerden mahsup edilmek suretiyle işverene prim desteği sağlanır ve destek tutarı Fondan karşılanır'' ibaresi eklenmiştir (7252 sayılı Kanun Madde 4, 1.fıkra).

4447 sayılı Kanun geçici 24.madde nezdinde, 1 Temmuz 2020 öncesi *''başvuruda bulunarak nakdi ücret desteğinden yararlandırılan sigortalının haftalık normal çalışma süresine dönmesi durumunda, işveren söz konusu sigortalı için birinci fıkra kapsamındaki destekten ilgili fıkrada belirtilen süreler ve şartlarla yararlandırılır''* ibaresi eklenmiştir (7252 sayılı Kanun Madde 4, 2.fıkra).

Kısa çalışma ödeneği, 29 Haziran 2020 tarih 2706 sayılı Cumhurbaşkanı Kararında anılan uzatım süresinden başlamak üzere bir ay daha uzatılmıştır (2810 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı). 2706 sayılı Kararda anılan esaslar nezdinde 2810 sayılı Karar'da uzatımı yapılan süreden başlamak üzere 2 ay (2915 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı). 2915 sayılı Karar'da uzatımı yapılan süreden başlamak üzere 2 ay uzatılmıştır (3134 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı).

Kısa çalışma başvurusu, 1 Aralık 2020'den sonra talepte bulunan işyerleri için 31 Aralık 2020 (3238 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı), 1 Ocak 2021'den sonra talepte bulunan işyerleri için 31 Ocak 2021 olarak uygulanmaktadır (3316 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı).

Ödenek, 3134 sayılı Karar'da uzatımı yapılan süreden başlamak üzere 28 Şubat 2021'e kadar uzatılmıştır (3317 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı). 3317 sayılı Karar'da uzatımı yapılan süreden başlamak üzere 31 Mart 2021'e kadar uzatılmıştır (3556 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı). 3556 sayılı Karar'da uzatımı yapılan süreden başlamak üzere 30 Haziran 2021'e kadar uzatılmıştır (3910 sayılı Cuhmurbaşkanı Kararı).

3.1.3. Nakdi Ödenekler

Nakdi ödenek, 4447 sayılı Kanun'a Geçici Madde 24 ile eklenmiştir, anılan madde 17 Nisan 2020'de yürürlüğe girmiştir. Yürürlük tarihinde iş akdi bulunan ve 4857 sayılı Kanun ve geçici madde 10 gereği ücretsiz izine ayırılan ve kısa çalışmadan faydalanamayan çalışanlar ile 15 Mart 2020'den sonra *''51 inci madde kapsamında iş sözleşmesi feshedilen ve bu Kanunun diğer hükümlerine göre işsizlik ödeneğinden*

yararlanamayan işçilere, herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşundan yaşlılık aylığı almamak kaydıyla ve 4857 sayılı Kanunun geçici 10 uncu maddesinde yer alan fesih yapılamayacak süreyi geçmemek üzere'' ücretsiz izin ya da işsiz geçirilen süreler kadar ödenek verilmektedir. Bu tutar günlük 39,24 Türk Lirasıdır, damga vergisi kesintisine tabiidir (7244 sayılı Kanun Madde 7, 2.fıkra).

Ocak 2021'den geçerli olmak üzere günlük tutar %21,56 artırılmıştır (3423 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı). Nisan ve Mayıs 2021 tarihlerinde nakdi ödenekten faydalanabilmek için:

- 03/2021 tarihi itibariyle iş akdinin bulunduğu ''*başvuru anında ana faaliyet kodu olarak 56 kodunda faaliyet gösteren işverenleri ile 61.90.05, 85.51.03, 93.11.01, 93.12.07, 93.13.01, 93.19.05, 93.21.01, 93.29.02, 93.29.03, 96.02.01, 96.04.01, 96.04.02 veya 96.04.03 kodlarında işverenleri tarafından''* 4857 sayılı Kanun geçici madde 10 gereğince ücretsiz izne çıkmış olmak
    - Kısa çalışmadan faydalanmıyor olmak
    - Emekli maaşı almıyor olmak

Sosyal Güvenlik Kurumu'na *''01, 04, 05, 06, 12, 14, 20, 29, 32, 35, 39, 52, 53, 54 veya 55 nolu belge türlerinden''* bildirim yapılması koşulu aranmaktadır[324]

3.1.4. Telafi Çalışması

Telafi Çalışması, *''Zorunlu nedenlerle işin durması, ulusal bayram ve genel tatillerden önce veya sonra işyerinin tatil edilmesi veya benzer nedenlerle işyerinde normal çalışma sürelerinin önemli ölçüde altında çalışılması veya tamamen tatil edilmesi ya da işçinin talebi ile kendisine izin verilmesi''* gibi durumlarda işveren tarafından 2 ay içerisinde iş dışında geçen süreler için anılan çalışma yaptırılabilmektedir (4857 sayılı Kanun Madde 64 1.fıkra). İki ay ibaresi dört ay şeklinde değiştirilmiştir (7226 sayılı Kanun Madde 43). İşverenin, telafi çalışmasının 4857 S.K. madde 64'de belirtilen sebeplerden hangisine bağlı olduğunu, hangi

[324] Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), ''Nakdi Ücret Desteği'', https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/issizlik-sigortasi/nakdi-ucret-destegi/ , (03.05.2022)

tarihlerde yapılacağını çalışanlara bildirme zorunluluğu bulunmaktadır (İş Kanununa İlişkin Çalışma Süreleri Yönetmeliği Madde 7 2.fıkra). Anılan çalışma günlük azami çalışma saatlerini geçmemek kaydıyla günde 3 saatten fazla olamamakta ve tatil günlerine rastlayan günlerde yapılamamaktadır (4857 sayılı Kanun Madde 64 2.fıkra).

3.1.5. Uzaktan Çalışma

Uzaktan çalışma, 4857 sayılı Kanun madde 14'de, 6 Mayıs 2016 tarih 6715 sayılı Kanun'da yapılan değişiklikle *''Uzaktan çalışma; işçinin, işveren tarafından oluşturulan iş organizasyonu kapsamında iş görme edimini evinde ya da teknolojik iletişim araçları ile işyeri dışında yerine getirmesi esasına dayalı ve yazılı olarak kurulan iş ilişkisidir''* şeklinde tanımlanmaktadır (6715 sayılı Kanun Madde 2, 2.fıkra). Anılan çalışmada *''İşveren, uzaktan çalışma ilişkisiyle iş verdiği çalışanın yaptığı işin niteliğini dikkate alarak iş sağlığı ve güvenliği önlemleri hususunda çalışanı bilgilendirmek, gerekli eğitimi vermek, sağlık gözetimini sağlamak ve sağladığı ekipmanla ilgili gerekli iş güvenliği''* önlemlerini almakla sorumludur (6715 sayılı Kanun Madde 2, 4.fıkra).

10 Mart 2021 tarih 31419 sayılı Resmî Gazete ile yayımlanan Uzaktan Çalışma Yönetmeliği'nin hazırlanması konusunda 4857 sayılı Kanun Madde 14 dayanak gösterilmiştir (Uzaktan Çalışma Yönetmeliği Madde 3). Amaç, uzaktan çalışmanın uygulanamayacağı işleri, veri güvenliği, kuralları ortaya koymaktır (Uzaktan Çalışma Yönetmeliği Madde 1). Uzaktan çalışmanın uygulanamadığı işler :*''Tehlikeli kimyasal madde ve radyoaktif maddelerle çalışma, bu maddelerin işlenmesi veya söz konusu maddelerin atıkları ile çalışma, biyolojik etkenlere maruz kalma riski bulunan çalışma işlemlerini''* (Uzaktan Çalışma Yönetmeliği Madde 13, 1.fıkra). *''Kamu kurum ve kuruluşlarınca ilgili mevzuatına göre hizmet alımı suretiyle gördürülen işler ile millî güvenlik açısından stratejik önemi haiz birim, proje, tesis veya hizmetlerden hangilerinde uzaktan çalışma yapılamayacağı''* hizmetten sorumlu olan ya da iş hizmetini alan kamu kurum-kuruluşunca belirlenmektedir (Uzaktan Çalışma Yönetmeliği Madde 13, 2.fıkra).

3.1.6. Yıllık İzin

Yıllık Ücretli İzin Yönetmeliği 3 Mart 2004 tarih 25391 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

4857 sayılı Kanun 53.madde gereğince, amaç işverenlerin çalışanlarına kullandıracağı senelik ücretli iznin esaslarını belirlemektir (Yıllık Ücretli İzin Yönetmeliği Madde 1). Anılan hak işveren tarafından bölünerek kullandırılamamaktadır (Yıllık Ücretli İzin Yönetmeliği Madde 6, 1.fıkra). Ancak işveren ile çalışanın anlaşması ile 10 günden az olmamak üzere en fazla üç kerede kullandırılabilir (Yıllık Ücretli İzin Yönetmeliği Madde 6, 3.fıkra), 18 Ağustos 2017 tarihli değişikliğe göre en çok üç ifadesi *''bölümler halinde kullanılabilir''* şeklinde değiştirilmiştir (Yıllık Ücretli İzin Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik, 30158 sayılı Resmî Gazete Madde 1). Yıllık izin süreleri:

- 1-5 yıl için 14 günden (4857 sayılı Kanun Madde 53 a bendi)
- 5+ 15- yıl için 20 günden (4857 sayılı Kanun Madde 53 b bendi)
- 15 ve daha fazla yıl için 26 günden (4857 sayılı Kanun Madde 53 c bendi) az olamamaktadır.

Yıllık izinde işveren işçinin talep ettiği tarihe uymamakta serbest olmakla beraber, fakat izinle ilgili bilgiler işin durumuna ve talebe göre değerlendirilip dikkate alınmaktadır (Yıllık Ücretli İzin Yönetmeliği Madde 8). Salgın nedeniyle çalışanların faydalarını gözetmek adı altında anılan iznin kullandırılması mümkün gözükmektedir[325].

Yönetmelikte *''toplu izin''* Nisan ayı başlangıcı ve Ekim ayı sonu arasında geçen sürelerde işveren/yahut vekili tarafından çalışanların hepsine ya da bir kısmına kullandırılabilir. Madde 53'te anılan izin süreleri ve yolda geçen zaman için izin taleplerine göre düzenleme yapılmaktadır. Anılan izin, çalışanın henüz bu dönemlerde yıllık izne hak kazanamadığı halde de bu çalışanları da dahil edecek şekilde düzenlenebilmektedir (Yıllık Ücretli İzin Yönetmeliği Madde 10).

Ülkemizde ilk olgu (10 Mart), *''toplu izin''* (01.04-31.10 tarihleri) uygulanabilecek aylara yakın olduğundan işverenler lüzum üzerine toplu izne

[325] Kulaçoğlu Hukuk Bürosu, ''Korona Salgını (Covid-19) Pandemi Sebebiyle Zorunlu Ücretli İzin'', https://kulacoglu.av.tr/korona-ucretli-izin/ , (14.12.2022)

başvurmuşlardır. Bir diğer izin konusu, çalışanın süresini doldurmadan *''avans izni''* kullanabilmesi karşılıklı anlaşma, iş/toptan sözleşmede düzenlendiği hallerde olabilmektedir. Ancak anılan şartlar dışında Covid-19 salgını ile ilgili bir bağlayıcılık bulunmamaktadır[326].

3.1.7. Diğer Düzenlemeler

"Yeni Koronavirüs (COVID-19) Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun" 7244 Kanun Numarası ve 16 Nisan 2020 kabul, 17 Nisan 2020 yayım, 31102 sayılı Resmî Gazetede yayımlanmıştır. Buna göre, mücbir sebep gerekçesiyle:

Hazine taşınmazlarına dair sözleşmeye göre yerine getirilmesi gereken tutarlar ve "ecrimisil" tutarlarından 1 Nisan 2020'den itibaren üç aylık süreye dair ödenmesi gereken bedeller talep aranmaksızın üç ay ertelenmektedir(7244 sayılı Kanun Madde 1 a bendi)

Devlet ormanlarında, turizm tesisleri haricinde *''gerçek ve özel hukuk tüzel kişileri''* namına düzenlenen izinler ve *''Devlet İhale Kanunu''* nezdinde kiralanan mesire yerleri ve taşınmazlar için 1 Nisan 2020'den itibaren üç aylık süreye dair ödenmesi gereken bedeller talep aranmaksızın üç ay ertelenmektedir (7244 sayılı Kanun Madde 1 b bendi)

''Millî Parklar Kanuna tabi yerlerde 2886 sayılı Kanun hükümlerine göre'' yapılan kiralamalar için 1 Nisan 2020'den itibaren üç aylık süreye dair ödenmesi gereken bedeller talep aranmaksızın üç ay ertelenmektedir (7244 sayılı Kanun Madde 1 c bendi)

''Büyükşehir belediyeleri, belediyeler, il özel idareleri ve bağlı kuruluşları ile bunların üyesi olduğu mahalli idare birliklerinin mülkiyetinde veya tasarrufunda olan taşınmazlara ilişkin olarak ilgili mevzuatınca yapılan satış, ecrimisil ve kiralamadan kaynaklanan bedellerin veya tutarların'' 19 Mart 2020'den itibaren üç aylık süreye dair ödenmesi gereken bedellerin üç ay ötelenmesine *''büyükşehir belediyeleri,*

[326] F. Burcu SAVAŞ KUTSAL ve Yeliz BOZKURT GÜMRÜKÇÜOĞLU, ''COVID-19 PANDEMİSİ GÖLGESİNDE YILLIK ÜCRETLİ İZİN HAKKI VE UYGULAMASI'', *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 12(2), 2021, ss.741-742.

belediyeler, il özel idareleri ve birliklerde meclis; bağlı kuruluşlarda ise yetkili karar organı yetkilidir''(7244 sayılı Kanun Madde 1 ç bendi)

''Büyükşehir belediyeleri, belediyeler ve bağlı kuruluşlarının gelir vergisi tevkifatı beyan ve ödeme süreleri, tüm sosyal sigorta prim ödemeleri'' ve 3 Temmuz 1968 tarih, 1053 sayılı Kanun 4.madde gereğince Devlet Su İşleri (DSİ)'ne yapılan senelik taksitlerin 17 Nisan 2020'den itibaren üç aylık süreye dair ödenmesi gereken bedeller talep aranmaksızın üç ay ertelenmektedir (7244 sayılı Kanun Madde 1 d bendi)

''Büyükşehir belediyeleri, belediyeler ve bağlı kuruluşlarının konutlara ve faaliyetleri durdurulan veya faaliyette bulunamayan işyerlerine'' dair su harcamalarına bağlı alacaklar, 17 Nisan 2020'den geçerli olmak üzere üç aylık süreye dair ödenmesi gereken bedellerin üç ay ötelenme kararı belediye meclisine bağlıdır (7244 sayılı Kanun Madde 1 e bendi)

''Büyükşehir belediyeleri ile belediyeler, kendisinden izin veya ruhsat almak ya da hat kiralamak suretiyle çalışan gerçek ve tüzel kişilere'' toplu ulaşımın devamlı olması ile sınırlanmak üzere 17 Nisan 2020'den geçerli olmak üzere üç aylık süreyi geçmeyecek şekilde meclis kararı ile gelir desteği, anılan dönem içinde ruhsat,izin ve hat kirasından kaynaklanan borçlar faizsiz üç ay ötelenebilmektedir (7244 sayılı Kanun Madde 1 f bendi)

İş faaliyetleri durdurulan ve devamlılığı sağlanamayan işletmelerin *''yıllık ilan ve reklam vergileri ile yıllık çevre temizlik vergilerinin''* çalışılmayan sürelere denk gelen kısımları vergi ödemesine dahil değildir (7244 sayılı Kanun Madde 1 g bendi)

16 Ağustos 1961 tarih, 351 sayılı Kanun 16.madde kapsamında kredi borçları 17 Nisan 2020'den itibaren üç aylık süreye dair ödenmesi gereken bedeller talep aranmaksızın üç ay ötelenmektedir (7244 sayılı Kanun Madde 1 ğ bendi)

1 Haziran 2020 tarih, 4572 sayılı Kanun geçici 4.madde gereğince *''yeniden yapılandırılan ve yılda bir taksit olmak üzere ödenen Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu (DFİF) kaynaklı kredi borçlarının''* 2020 yılına ait kısımları 2021 yılına, 2021 yılı dahil olmak üzere gelecek yıllarda ödenecek kısımları faizsiz birer yıl

ötelenmektedir (7244 sayılı Kanun Madde 1 h bendi)

14 Eylül 1972 tarih, 1618 sayılı Kanun 35.madde gereğince düzenlenen yıllık aidat bedelleri 2020 yılında talep edilmemektedir (7244 sayılı Kanun Madde 1 ı bendi)

10 Şubat 2005 tarih, 5300 sayılı Kanun gereğince verilen ve 2020 yılında geçerliliği bitecek lisansların geçerlilik süresi bir yıl süre ile uzatılmıştır (7244 sayılı Kanun Madde 2 a bendi)

3.2. Para Politikası Uygulamaları

Koronavirüs pandemisi global bir sağlık tehdidinin yanı sıra ekonomileri de ciddi boyutta etkilemektedir. Ekonomik olumsuz etkileri sınırlamak ve sağlıklı işleyişin devamı için bir takım önlemler alınmıştır. 17 Mart 2020'de

- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından bankalara gereksinim duydukları likiditenin sağlanması
- *''piyasa yapıcı bankalara Açık Piyasa İşlemleri çerçevesinde''* sağlanan likidite limitinin artırılması
- 1-3-6 ay vadeli *''geleneksel yöntemle gerçekleştirilen ABD doları karşılığı swap ihalelerine''* devam edilmekte anılan ihalelerin *''euro ve altın karşılığı da''* yapılabilmesi
- Zorunlu karşılıklarda reel büyüme şartlarını yerine getiren bankalar için *''yabancı para zorunlu karşılık oranları tüm yükümlülük türlerinde ve tüm vade dilimlerinde 500 baz puan''* indirim ile bankalara tahmini *''5,1 milyar ABD doları karşılığı döviz ve altın cinsi likidite verilmesi beklenmektedir''*

Reel sektöre sağlanan kredilerin devam edebilmesi için bankalara reel sektöre sağladıkları ve sağlayacakları kredi ile bağlantılı olarak likidite olanağı verilmesi[327].

''Mal ve hizmet ihracatçısı'' işletmelerin krediye ulaşımını ve istihdamın

[327] Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, ''Koronavirüsün Olası Ekonomik ve Finansal Etkilerine Karşı Alınan Tedbirlere İlişkin Basın Duyurusu'', https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/de00dc3f-5f0c-48a4-b4a3-47e6b2094dee/DUY2020-16.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-de00dc3f-5f0c-48a4-b4a3-47e6b2094dee-n3Eb2UE , 2020.

devamlılığını sağlamak maksadıyla TL cinsi ihracat ile *''döviz kazandırıcı hizmetler reeskont kredisi''* imkânı tanınmıştır. TL cinsi reeskont kredileri:

- Krediler için 60 milyar TL limit tanınmış, 20 milyar TL'sı *''Türk Eximbank''*, 30 milyar TL'sı devlet bankaları, 10 milyar TL'sı ise diğer bankalar aracılığıyla sağlanacaktır
- Devlet ve diğer bankalar tarafından kullandırılacak kredilerin minimum %70'i KOBİ'lere verilecektir
- Maksimum tutar; KOBİ'lere 25 milyon TL, diğer firmalara 50 milyon TL'dır
- *''Kredi imkânından yabancı para reeskont kredisi kullanabilen firmalar ile yurt dışına yönelik müteahhitlik hizmeti sunan firmalar ve uluslararası fuarlara katılım sağlayan firmalar''* faydalanabilmektedir
- *''Kredilere TCMB politika faiz oranı olan bir hafta vadeli repo ihale faiz oranının 150 baz puan altında faiz oranı uygulanacaktır''*
- *''Aracı bankaların''* komisyon miktarı maksimum *''150 baz puan olabilecektir''*

Kredilerde vade maksimum 360 gün, *''ihracat veya döviz kazandırıcı hizmet taahhüdü ile 1 Mart 2020 tarihindeki istihdam düzeyinin kredi vadesi süresince muhafaza edilmesi koşulu''* aranmaktadır[328].

3.3. Mali Uygulamalar

24 Mart 2020 tarih 31078 (Mükerrer) Resmî Gazete'de : *''Ticari, zirai ve mesleki kazanç yönünden gelir vergisi mükellefiyeti bulunan veya salgından doğrudan etkilenen ya da İçişleri Bakanlığınca alınan tedbirler kapsamında geçici süreliğine faaliyetlerine ara verilmesine karar verilen işyerlerinin bulunduğu sektörlerde faaliyette bulunan mükellefler''* mücbir sebep kapsamına dahil edilmiştir (Vergi Usul

[328] Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, ''Koronavirüsün Ekonomik ve Finansal Etkilerine Karşı Alınan İlave Tedbirlere İlişkin Basın Duyurusu'', https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/b99d3a9b-7fc9-47c2-9bdc-3346aa81ceae/DUY2020-21.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-b99d3a9b-7fc9-47c2-9bdc-3346aa81ceae-n4LQqjp , 2020.

Kanunu Genel Tebliği 518, madde 2). Bu bakımdan 01.04-30.06.2020 tarihleri arasında anılan mükellefler mücbir sebep kapsamındadır (Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği 518, madde 3, c bendi). 27 Nisan 2020 tarihine kadar bildirilmesi gereken Muhtasar ve Katma Değer Vergisi (KDV) Beyannemeleri ile 30 Nisan 2020'ye kadar bildirilmesi gereken Ba-Bs formları ile elektronik defterlerin oluşturulması ve imzalanması ve beratların gönderilmesi 27 Temmuz 2020, kesinleşen ödemeleri 27 Ekim 2020'de (Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği 518, madde 4, a bendi). 27 Mayıs 2020 tarihine kadar bildirilmesi gereken Muhtasar ve KDV Beyannemeleri ile 1 Haziran 2020'ye kadar bildirilmesi gereken Ba-Bs formları ile elektronik defterlerin oluşturulması ve imzalanması ve beratların gönderilmesi 27 Temmuz 2020, kesinleşen ödemeleri 27 Kasım 2020'de (Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği 518, madde 4, b bendi). 26 Haziran 2020 tarihine kadar bildirilmesi gereken Muhtasar ve KDV Beyannemeleri ile 30 Haziran 2020'ye kadar bildirilmesi gereken Ba-Bs formları ile elektronik defterlerin oluşturulması ve imzalanması ve beratların gönderilmesi 27 Temmuz 2020, kesinleşen ödemeleri 28 Aralık 2020'de ödenecektir (Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği 518, madde 4, c bendi).

31 Temmuz 2020'de 2007/13033 sayılı Bakanlar Kurulu kararına geçici 6.madde eklenmiştir. Buna göre:

- *''İşyeri kiralama''*
- *''Kongre, konferans, seminer, konser, fuar ve lunapark giriş ücretleri''*
- *''Düğün, nikah, balo ve kokteyl salonlarında verilen organizasyon''*
- *''Berberlik ve kuaförlük hizmetleri ile güzellik salonunda verilen hizmetler''*
- *''Terzilik, giyim eşyası ve ev tekstil ürünlerinin onarım ve tamiratı''*
- *''Ayakkabı ve deri eşyaların onarımı ile ayakkabı boyama''*
- *''Kuru temizleme, çamaşırhane, giyim eşyası ve diğer tekstil ürünlerini ütüleme''*
- *''Halı ve kilim yıkama''*

- *‘‘Bisiklet, motosiklet ve motorlu bisikletlerin bakım ve onarımı (malzemeler hariç)’’*
- *‘‘Evde kullanılan elektrikli cihazların (buzdolabı, fırın, çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, fırın, klima vb.) bakım ve onarımı (malzemeler hariç)’’*
- *‘‘Tüketici elektroniği ürünlerinin (TV, radyo, CD/DVD oynatıcıları, ev tipi video kameralar vb.) bakım ve onarımı (malzemeler hariç)’’*
- *‘‘Evde kullanılan ısıtma ürünlerinin (termosifon, şofben, banyo kazanı, kombi vb.) (merkezi ısıtma kazanları hariç) bakım ve onarımı (malzemeler hariç)’’*
- *‘‘Ev ve bahçe gereçlerinin bakım ve onarımı (malzemeler hariç)’’*
- *‘‘Mobilyaların ve ev döşemelerinin bakım ve onarımı (malzemeler hariç)’’*
- *‘‘Bilgisayarların, iletişim araç ve gereçlerinin, saatlerin bakım ve onarımı (malzemeler hariç)’’*
- *‘‘Müzik aletlerinin bakım ve onarımı’’*
- *‘‘Çilingirlik ve anahtar çoğaltma hizmetleri ile hamallık’’*
- *‘‘Motorlu kara taşıtlarının yağlanması, yıkanması, cilalanması hizmetleri ile bunlara ait koltuk ve döşemelerin bakım ve onarımı (malzemeler hariç)’’*
- *‘‘Hane sakinlerine verilen konut bakım, onarım, boya ve temizlik hizmetleri (malzemeler hariç)’’*
- *‘‘Ekli II sayılı listenin ‘‘B) DİĞER MAL VE HİZMETLER’’ bölümünün 24 üncü sırası kapsamı dışındaki yeme-içme hizmetleri (alkollü içeceklere isabet eden kısmı hariç) ’’*
- *‘‘Yolcu taşımacılığı’’*
- *‘‘Ekli II sayılı listenin ‘‘A) GIDA MADDELERİ’’ bölümünün 4 üncü sırasında yer alan mallar hariç olmak üzere, 30/12/2019 tarihli ve 1951 sayılı Cumhurbaşkanı Kararının eki ……. Süs bitkileri ile çiçek teslimleri ’’* 31

Aralık 2020 dahil olmak üzere bu tarihe kadar %8 KDV uygulanmaktadır.

- *''Ekli II sayılı listenin ''B) DİĞER MAL VE HİZMETLER'' bölümünün 16 ncı sırasında yer alan giriş ücretleri''*
- *''Ekli II sayılı listenin ''B) DİĞER MAL VE HİZMETLER'' bölümünün 24 ncü sırasında yer alan yeme-içme''*
- *''Ekli II sayılı listenin ''B) DİĞER MAL VE HİZMETLER'' bölümünün 25 nci sırasında yer alan geceleme''* 31 Aralık 2020 dahil olmak üzere bu tarihe kadar %1 KDV uygulanmaktadır (2812 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı).

Anılan KDV oranları ile ilgili geçerlilik tarihi 31 Mayıs 2021 olarak değiştirilmiştir (3318 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı).

3.4. Halk Sağlığı Uygulamaları

Koronavirüs'ün Çin'de görülmesi sebebiyle gelen tüm yolcular için kontrol, iletişim takibi gibi verilerin istenmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca haftada üç gün gerçekleştirilen Wuhan-İstanbul uçuşları iptal edilmiştir. DSÖ henüz bir uyarıda bulunmamışken Çin'den gelen tüm yolcuların termal kameralarla kontrol edilmesi kararlaştırılmıştır. Havalimanlarında karantina yerleri mevcutlaştırılmış, sağlık uzmanları tam zamanlı hizmet vermektedir[329]. Bilim Kurulu önerileri çerçevesinde Şubat 2020'de İtalya, Güney Kore ve Irak'a gidiş-geliş askıya alınmıştır[330]. 2 Mart 2020'de 81 İl'e Koronavirüs hastalığı ile ilgili bilgilendirici broşür gönderilmiştir[331]. Bakanlık, COVID-19 ile ilgili bilgilendirici web sitesi oluşturarak son 2 haftada: yurtdışı, şehir, sağlık kuruluşu, hasta kimse ile temasta olup olmadığı, riskli hastalık

[329] T.C. Sağlık Bakanlığı, ''Çin'de Görülen Koronavirüs Salgını Üzerine Bakanlıkta Toplanan Bilim Kurulu'nda Alınan Kararlara İlişkin Açıklama (23.01.2020)'', https://www.saglik.gov.tr/TR,63422/cinde-gorulen-koronavirus-salgini-uzerine-bakanlikta-toplanan-bilim-kurulunda-alinan-kararlara-iliskin-aciklama-23012020.html , (01.05.2022)

[330] T.C. Sağlık Bakanlığı, ''Üç Ülke ile Daha Uçuşların Durdurulmasına İlişkin Açıklama (29.02.2020)'', https://www.saglik.gov.tr/TR,64265/uc-ulke-ile-daha-ucuslarin-durdurulmasina-iliskin-aciklama-29022020.html , (01.05.2022)

[331] T.C. Sağlık Bakanlığı, ''Koronavirüs Bilim Kurulu Tarafından Hazırlanan 'COVID-19 Bilgilendirme Broşürü' 81 İle Dağıtıldı (02.03.2020)'', https://www.saglik.gov.tr/TR,64267/koronavirus-bilim-kurulu-tarafindan-hazirlanan-covid-19-bilgilendirme-brosuru-81-ile-dagitildi-02032020.html , (01.05.2022)

varlığı gibi sorular yönelterek kişiye değerlendirme sunmaktadır[332]. Çin'den Mart 2020'de getirtilen COVID-19 hapları ambulans uçak aracılığıyla 40 şehirdeki yoğun bakımda tedavi gören hastalar için kullanılmıştır[333]. Bilim Kurulu toplantıları çevrimiçi yapılmaktadır ancak vaka sayısı yoğunluğunun azalması sebebiyle Temmuz sonu tedbirlerin alınması koşulu ile yüz yüze toplantıya geçilmesi kararlaştırılmıştır. Bir çok ülkede belirti sebebiyle yapılan taleplere test yapılmakta, pozitif olup belirti göstermeyenlere teşhis konulamamaktadır, ülkemizde ise pozitif vakaların temaslılarında hastalığa dair bulgu görüldüğünde test yapılmaktadır, ayrıca risk grubundakilere de test yapılmaktadır[334]. Çin'den getirilen COVID-19 aşısını Ankara Şehir Hastanesi'nde gönüllü denemelerine Ekim 2020'de başlanmıştır, Hacettepe, Kocaeli ve İstanbul üniversitesi'nde de gönüllü denemeleri yapılmaktadır. Yerli aşının ise hayvanlar üzerindeki etkileri tamamlanmıştır[335]. Aralık 2020'de temaslıların karantina süreleri 10 güne düşürülmüş, PCR testi negatif olması doğrultusunda 7.günde karantina bitebilmektedir[336]. 28 Aralık'tan itibaren yurtdışı hava, 30 Aralık'tan itibaren ise hava-kara-deniz ulaşımı aracılığıyla gelen tüm yolcuların son 3 gün (72 saat) içinde yapılmış negatif sonuçlu PCR testlerini göstermeleri zorunludur, uygulama 1 Mart 2021'e kadar geçerlidir[337]. Sinovac aşısı Aralık 2020'de ülkemize getirtilmiş ve uygun depolarda bekletilmektedir. 2 hafta sürecek analiz çalışmasının

---

[332] T.C. Sağlık Bakanlığı, ''Sağlık Bakanlığı, Korona Bilgilendirme Websitesi'ni Yayına Aldı (19.03.2020)'', https://www.saglik.gov.tr/TR,64555/saglik-bakanligi-korona-bilgilendirme-websitesini-yayina-aldi-19032020.html , (01.05.2022)

[333] T.C. Sağlık Bakanlığı, ''Çin'den Alınan COVID-19 İlaçları Ambulans Uçaklarla 40 Şehre Dağıtıldı (24.03.2020)'', https://www.saglik.gov.tr/TR,64659/cinden-alinan-covid-19-ilaclari-ambulans-ucaklarla-40-sehre-dagitildi-24032020.html , (01.05.2022)

[334] T.C. Sağlık Bakanlığı, ''Koronavirüs Bilim Kurulu Toplantısına İlişkin Açıklama (22.07.2020)'' https://www.saglik.gov.tr/TR,67122/koronavirus-bilim-kurulu-toplantisina-iliskin-aciklama-22072020.html , (01.05.2022)

[335] T.C. Sağlık Bakanlığı, ''Covid-19 Aşısının Denemeleri Ankara Şehir Hastanesinde Başladı (07.10.2020)'', https://www.saglik.gov.tr/TR,73775/covid-19-asisinin-denemeleri-ankara-sehir-hastanesinde-basladi-07102020.html , (01.05.2022)

[336] T.C. Sağlık Bakanlığı, ''Yakın Temaslıların Karantina Süresine" İlişkin Yapılan Değişikliklere Yönelik Açıklama (08.12.2020)'', https://www.saglik.gov.tr/TR,77478/yakin-temaslilarin-karantina-suresine-iliskin-yapilan-degisikliklere-yonelik-aciklama-08122020.html , (01.05.2022)

[337] T.C. Sağlık Bakanlığı, ''Yurtdışından Gelen Tüm Yolculara Son 72 Saatte Yapılmış PCR Testi Zorunluluğu Getirilmesine İlişkin Açıklama (25.12.2020)'', https://www.saglik.gov.tr/TR,77799/yurtdisindan-gelen-tum-yolculara-son-72-saatte-yapilmis-pcr-testi-zorunlulugu-getirilmesine-iliskin-aciklama-25122020.html , (01.05.2022)

ardından herhangi bir sorunla karşılaşılmadığı takdirde aşılamaya geçilecektir[338]. Ocak 2021'de ülke genelinde 90 yaş üzeri kişilere aşı yapılmaya başlanmıştır[339]. Mart 2021'de 2,8 milyon doz Biontech aşısı getirtilmiş olup analizden sonra uygulanmaya başlanacaktır[340]. Biontech aşısı kullanılmaya başlanmış iki doz arasındaki süre 6 ile 8 hafta olarak belirlenmiştir ayrıca Haziran ayı dahil Otuz milyon doz Biontech aşı getirilmiş olacaktır. Yerli aşının Faz II denemeleri ise Nisan 2021'de tamamlanmıştır[341]. Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca hatırlatma dozu olarak yerli Turkovac aşısını Aralık 2021'de yaptırmış olup, uygulama tüm şehir hastanelerinde gerçekleşecektir[342].

3.5. Seçili Ülkeler ve Türkiye'de Çalışma Hayatına Yönelik Karşılaştırma

Gelişmiş ülke profillerinde pandemi, uzaktan çalışmayı bir tarz haline getirmiş ve çalışanlar ve işletmeler bu konuda desteklenmiştir. Dolayısıyla gelişmemiş ve gelişmekteki ülkeler ile gelişmiş ülkeler arasında zıt yönde eğilim bulunmaktadır. Gelişmiş ülkelerde, devletler bütçelerini kendileri oluştururken Afrika kıtası ülkelerine bakıldığında diğer devlet bankalarından ya da yardım kuruluşlarından destek aldıkları görülmüştür.

3.5.1. Dezavantajlı Gruplar

Tablo 1. Dezavantajlı gruplara ait ülke verileri

---

338 T.C. Sağlık Bakanlığı, ''Covid-19 Aşısı Sağlık Bakanlığı Depolarında (30.12.2020)'', https://www.saglik.gov.tr/TR,77949/covid-19-asisi-saglik-bakanligi-depolarinda-30122020.html , (01.05.2022)

339 T.C. Sağlık Bakanlığı, ''90 Yaş Üzeri Vatandaşlar Evlerinde Aşılanmaya Başlandı (19.01.2021)'', https://www.saglik.gov.tr/TR,78227/90-yas-uzeri-vatandaslar-evlerinde-asilanmaya-baslandi-19012021.html , (01.05.2022)

340 T.C. Sağlık Bakanlığı, ''2,8 Milyon Doz Bion-Tech Aşısı Türkiye'ye Getirildi (31.03.2021)'', https://www.saglik.gov.tr/TR,81815/28-milyon-doz-bion-tech-asisi-turkiyeye-getirildi-31032021.html , (01.05.2022)

341 T.C. Sağlık Bakanlığı, ''Koronavirüs Bilim Kurulu Toplantısına İlişkin Açıklama (28.04.2021)'', https://www.saglik.gov.tr/TR,82747/koronavirus-bilim-kurulu-toplantisina-iliskin-aciklama-28042021.html , (01.05.2022)

342 T.C. Sağlık Bakanlığı, ''Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, Turkovac Aşısı Oldu'', https://www.saglik.gov.tr/TR,87006/saglik-bakani-fahrettin-koca-turkovac-asisi-oldu.html , (01.05.2022)

ÜLKE	GENÇLER	ENGELLİLER	KADINLAR	YAŞLILAR
Türkiye	İstihdam politikaları içerisinde konu edinen gençlerin işlerde var olmasını kolaylaştırıcı kazanım elde edilmesi, 25 yaş altı bireylerin istihdamını kolaylaştırma açısından esneklik sağlanması, 10 günden az çalışan bireylerin işe dönüşleri için işverenlere teşvik sağlanmıştır	-	Mesleki yeterlilik belgesine sahip olan kadınlar istihdam yönünden desteklenmiştir	Pandemi öncesinde varlığını sürdüren; 65 yaş üstü bireylere minimum gelir güvencesi mevcuttur
Almanya	Çırak istihdam desteği, Çevrimiçi kariyer desteği, bunalımdaki gençlere psikolojik destek sağlanmıştır.	Engelli çocuğu bulunan aileler kısıtlamalarda devlet katkılarından faydalanmaktadır.	Bakım hizmetlerini üstlenenlerin çoğunlukla kadın olması sebebi ile pandemide kadınlar iş yaşamından uzaklaşmıştır, buna bağlı olarak devlet çocuklu ailelere maddi destek sağlanmıştır.	Uzun süreli yaşlı bakım hizmeti ifa edenlere maddi destek aracılığı ile yaşlılar korunmuştur. Emekli aylıklarında sürdürülebilirlik sağlanmıştır. Gelir testi aranmaksızın destek sağlanmıştır.
Avusturya	İstihdam ve eğitim, gençlik katılımı, kaliteli yaşam desteği	Engelli çocuğu bulunanlara başvuru gözetmeksizin nakdi destek	-	Yaşlıların iş yaşamında korunması ve yeni çalışma şekline uyumlu hale gelmesi amaçlanmıştır, ek olarak istihdamları teşvik edilmiştir.

Belçika	İşe alım desteği, işbaşı eğitim desteği	Engelli çocuğu bulunanlara bakım hizmeti için izin hakkı ve geçici işsizlik ödeneği	-	Ruhsal destek
Birleşik Krallık	İşe alım desteği, işbaşı eğitim desteği, 18-25 yaş grubu gençlerin ruh sağlığını destekleme, çırak çalıştırılması durumunda işverene destek, çırakların işten çıkarılması durumunda 12 haftaya kadar destek	Sosyal yardımı arttırma, istihdam edilebilirlik konusunda çalışmalar hazırlanmıştır	Teknoloji alanında kadın işveren sayısını artırma çabası, Üretkenlik ve iyi gelirli iş fırsatları için çalışmalar	-
Bulgaristan	Onlara uygun iş fırsatları ile destekleme amacı bulunmaktadır	Engelli aylığı alanların malul dokümanları başvuruya gerek olmadan yenilenmesi Engelli çalışanlara, engeli bulunan çocuğa sahip olan annelere ücretli-ücretsiz izin Yiyecek ve medikal yardım	Hamilelik, 12 yaş altı çocuğu bulunan ya da evlatlık edinmiş kadınlara yıllık ücretli veya ücretsiz izin imkânı	Yiyecek ve medikal destek
Fransa	26 yaş altı gençler ve çırakları işe alım desteği, eğitim desteği, işbaşı eğitim desteği, *''psikolojik kontrol''* desteği	Sosyal yardım kapsamındaki engellilere nakit desteği	Çocuk bakım hizmeti, kısa çalışma, işletme teşviki yoluyla kadınları işte tutma	-
Hollanda	Çırak eğitimi ve işe alım desteği, iş arayanlara ve işsiz kalma tehlikesi bulunan gençlere istihdam desteği, gençler	Nakdi destek	-	Özel ulaşım hizmet sunumu

	için barınma sorunu desteği			
İsviçre	Çırak eğitimi ve işe alım desteği	20 yaş altı engelli çocuğu bulunanlara gelir kaybı söz konusu olduğunda zarar giderimi garantisi	Ekonomik, sosyal katılım, şiddetle savaşım, üreme ve cisel sağlık koruması temel unsurlardır	-
İtalya	Genç işçi işe alım desteği, çırak eğitimi ve işe alım desteği	Engelli çocuğu bulunan ebeveynlere izin hakkı desteği	Eğitim ve kariyer desteğiyle işe dönme teşviki	Nakdi yardım ve bakım hizmeti desteği
Yunanistan	Genç işçi işe alım desteği, çırak eğitimi ve işe alım desteği, çevrimiçi dijital yetkinlik meslek eğitimi desteği	STK'lar tarafından eğitim ve ruh sağlığı desteklenmiştir	-	Bakım, gıda ve medikal ihtiyaçları desteklenmiş, Yaşlı yoksulluğunu önlemek için adımlar atılmıştır
ABD	Part-time işini kaybeden, iş bulamayan öğrencilere gelir desteği, Çırak eğitimi ve işe alım desteği, Koruyucu aile yanında kalan öğrencilere kira ödemesi desteği, İntiharı önleme için hibe	İstihdam yardımı ve işe dönüş teşviki uygulanmıştır	Eşit ücret, ücretli izin, aile yardımı, part-time çalışanlara esneklik sağlanmıştır	Barınma, yemek, sağlık hizmetleri sağlanmıştır
Brezilya	-	Aylık gelir güvencesi (Bu sistem pandemi öncesine dayanmaktadır)	Yalnız anneler ile enformel çalışanlar ve işsizler desteklenmiştir	Aylık gelir güvencesi (Bu sistem pandemi öncesine dayanmaktadır)
Kanada	Part-time işini kaybeden, iş bulamayan öğrencilere gelir desteği, Kaliteli iş deneyimi için Kobi'lere ücret desteği	Engelli öğrencilere aylık nakdi destek	Ebeveyn desteği	-

Küba	-	Annelere nakdi destek	Çocuklu çalışan kadınlara kısıtlama zamanlarında maaş desteği	Yiyecek desteği
Meksika	Pandemi sebebiyle oluşan genç işsizliğini önlemeye yönelik ödenek, genç iş arayanlara ve düşük gelire sahip olanlara destek	Sosyal yardım desteği	Yaşlı kadınlara psikolojik destek Savunmasız, şiddete maruz kalmış kadınlar ile, girişimci kadınlara kredi desteği	Sosyal yardım desteği
Cezayir	Mesleki eğitim yolu ile istihdam edilebilirlik sağlanması amaçlanmıştır	Engelli aylığı ödemelerinde muayene isteme askıya alınması Engelli çocuğu olanlara ücretli izin olanağı Engellilerden işleri dolayısıyla alınan payların ertelenmesi	Hamile ve çocuklu kadınlar ücretli izin kapsamına alınmıştır. Kırsal kesim kadınları ile ev hanımları mesleki eğitim yolu ile desteklenmesi amaçlanmıştır	-
Kenya	Gençler hükümetten bağımsız olarak faaliyetlerde bulunmuştur. Gençlere yönelik bir çalışmaya rastlanılmamıştır	Nakit desteği	-	-
Mısır	İstihdamı sağlamak için yetenek kazandırma,	Nakit desteği Engelli gençlere üreme, nüfus konularında farkındalık ve istihdam konusunda beceri katkısı	Aile içi şiddete karşı sağlık koruması, cinsiyete dayalı sürdürülebilirlik, kırsaldaki kadınları güçlendirme, hayat boyu istihdam	Nakit desteği

			amaçlanmıştı r	
Nijerya	Dijital beceri ve iş yaratma için ekonomik destek	-	Dijital beceri ve iş yaratma için ekonomik destek	-
Tunus	-	Ödenek	-	Ödenek
Azerbaycan	2017-2021 gençlik planında gençleri destekleyici politika kararları alınmıştır. Bu dönemde, ilgili politikalara ayrılan bütçe yarıya inmiştir	Nakdi destek ve prosedür kolaylığı	Psikolojik destek, savunmasızla rı koruyucu önlemler, eğitim yoluyla iş geliştirme, iş birliği, engelli farkındalığı konularında çalışma yapılmıştır	Psikolojik destek, evde bakım hizmeti, kurumda bakım hizmet desteği
Çin	-	Ödeneklerin noksansız ve ertelemesiz gerçekleşmesi, hastalığın yoğun olduğu bölgelerde destek arttrımı	İş yaşamından uzaklaşan taraf kadınlar olmuştur. 1980'lerde istihdam %80 iken, 2019'da %60'tır.	Kişisel koruyucu malzeme desteği, psikolojik destek, bakıcı desteği
Güney Kore	Gençleri istihdam edecek olan küçük-orta ölçekli işletmelere, İş arayan gençlere, Uzaktan çalışma, teknoloji ve KOBİ sektörlerinde yeni iş yaratma desteği	Geçim garantisi ve aylık ödenmesi desteği	Çocuk izni ve sübvansiyon	İşlere geri dönüşte btçe oluşturulmuştur Özel şirketler, yaşlı kimseler için online uygulamalar ile onları desteklemiştir
Hindistan	STK'lar ve bireyler tarafından gerekli destekler karşılanmıştır	Nakdi yardım ve gıda desteği	Halk sağlığı çalışanları öncelikli desteklenmişt ir. Aile planlaması, zihnitete olumlu değişim için farkındalık	En fakir grubun test ve tedavi giderleri karşılanmıştır. Karşılıksız ödenek sağlanmıştır. Emekli maaşları belirli aylar için peşin ödenmiştir.

			amaçlanmıştır.	
Japonya	Üniversite eğitimlerine teknoloji altyapısı ile ulaşabilmeleri için ödenek, gelir sıkıntısı yaşayanlara eğitimlerini devam ettirebilmeleri için ödenek tahsis edilmiştir	Engelli öğrencilere bulaş riski minimuma inecek seviyede hizmet için ödenek tahsisi	Çocuk sahibi anneler için tasarlanan iş köşesi ile anneler çocuklarını çalışırken büyütme fırsatına erişebilmektedir Hamile kadınlar için izin ve güvenlik tedbirleri alınmıştır, doğum sonrası iş garantisi sunan işverenler desteklenmiştir	Yaşlılar için vaka ve ölüm sayılarını azaltma hususunda özel bakım önlemleri alınmıştır, barınma ve yiyecek yönünden de destek bulunmaktadır
Rusya	Üniversite öğrencilerini istihdam eden üniversitelere destek yoluyla gençlerin bir gelire ve istihdama erişimi	Nakdi yardım ve prosedür kolaylığı	İş-gelir kaybı durumlarında 16 yaş altı çocuğu olan kadınlara bir defalık 10 bin Rub ya da aylık nakdi destek	Nakdi destek

Kaynak: Bu tezde araştırılan ülkelerden bazı veriler derlenmiş olmakla beraber; OECD, ‘‘What have countries done to support young people in the COVID-19 crisis?’’, https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/what-have-countries-done-to-support-young-people-in-the-covid-19-crisis-ac9f056c/ , (17.12.2022)

3.5.2. İstihdam Politikaları

Dünyamızın farklı bölgelerinde yer alan çeşitli ülkelerinde pandemi sürecinde istihdam alanına yönelik yapılan uygulamalar aşağıda bir tablo halinde gösterilmektedir.

Tablo 2. Ülkelere ait istihdam politikaları

ÜLKE	İSTİHDAM POLİTİKALARI

Türkiye	Türkiye'de, istihdam 2020 yılında %2,9 azalarak ''26 milyon 812 bin'' kişi ile %42,8 seviyesinde,2021 yılında ise %2,5 artarak ''28 milyon 797 bin'' kişi ile %45,2 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'de istihdamı konu edinen politika ve önlemler ise şu şekilde sıralanmaktadır; 1. Ekonomiyi destekleyen, genç bireylerin kazanım elde ederek iş gücü piyasalarında var olmalarını kolaylaştıran, kısa çalışmayı destekleyen ve yapısal düzenleme içeren ''İstihdam Kalkanı Paketi'' nin faaliyete geçirilmesi, 2. İşsizlik ödemesinden faydalanan bireylerin işsiz geçirdikleri zamanları azaltmak ve işe dönüşleri çabuklaştırmak için ''Hızlı işe dönüş desteği" özendirilmesi, 3. Yirmi beş yaş altı bireyler ile elli yaş üzeri bireylerin istihdamının kolaylaştırılması için esneklik sağlanması, 4. Elli yaş üzeri bireylerin tam zamanlı çalışma şeklinden kısmi zamanlı çalışma şekline geçmesi sağlanarak, iş-yaşam döngüsünün sağlıklı görünüm elde etmesi, 5. On günden az çalışan yirmi beş yaş altı bireylerin istihdamını kolaylaştıracak olanakları sağlayacak çerçeve ile genç bireylerin iş deneyimi ve yeteneği kazanması ve bu yönde iş verenlerin desteklenmesi, 6. Salgınla değişen çalışma ortamı ile ilgili esnek çalışma biçimlerinin uygulanabilirliği için çalışılması, 7. Kayıt altındaki işsizlerin niteliğinin araştırılarak ''aktif iş gücü programlarının'' bu niteliklere göre düzenlenmesi, 8. Sosyal yardımdan faydalanan ve çalışabilecek nitelikteki bireylerin istihdam edilebilirlikleri için ''aktif işgücü programları''nın uygulanması, 9. ''Mesleki ve teknik eğitimin içeriği ile hayat boyu öğrenme ve aktif işgücü programları'' ile belirli ''odak'' sektörlerle reel sektörün gelecek zamandaki gereksinimleri de düşünülerek iş piyasalarının isteyeceği özellikleri kazandıracak, vasıflı iş gücü talebini karşılayacak ve ''kurumsal kapasite'' noksanlığını minimuma indirecek planlama yapılması, 10. Gelecekteki insana uygun meslekler tutumuyla, bilgi teknolojileri (BT), ''e-ticaret, girişimcilik programları, teknoloji yoğun işler ve dijital okuryazarlık'' vb. işlerdeki talep, kabiliyet ve gelecekte ihtiyaç duyulacak meslek tanımları için sektörlerle işbirliği çalışması yapılması, 11. Vasıflı iş gücü gereksiniminin karşılanması maksadıyla, üretim, ''bilgi ve iletişim'' sektörü odaklı ''işbaşı eğitim programları'' düzenlenmesi, Dijital dönüşüme destek sağlanması maksadıyla BT alanında kariyer yapmak isteyen bir milyon kişiye, ücretsiz eğitimle beceri olanağı ile işverenlerin ise eğitimden faydalanan kişilerin öz geçmişlerine ulaşma imkanının kolaylaştırılmasıyla istihdamın artırılması
Almanya	Kısa çalışma sonrası istihdam hedeflenmiştir Mesleki eğitim teşviklerle desteklenmiştir İşletme hacimleri, devir vb durumlar için maddi katkı sağlanmıştır
Avusturya	Sürdürülebilir istihdam için çalışma saatlerinde azalma Özel izin konusunda şartlar kolaylaştırılmıştır Uzaktan çalışma yolu ile istihdamın artması Mavi-beyaz yaka ayrımı düzenlenmiştir Yaşlıları işte tutma, iş yaratma teşviki sağlanmıştır
Belçika	Etkilenen sektörler için iş akdi fesih yasağı (belirli bir zaman için) Etkilenen sektörler için işe alım kolaylığı Öğrenci istihdamını içeren önlemler (belirli bir zaman için)
Birleşik Krallık	Mevcut işlerin korunması için işverenler desteklenmiştir İşte tutan işverenlere tek seferlik ödenek sağlanmıştır Online yöntem ile özel sektörde daha fazla iş imkanı bulma amacı güdülmesi Gençlere kaliteli işlerle buluşturma için program başlatılmıştır Stajyer ve çıraklar için işe kabul alma oranlarını arttırma amaçlı fon sağlanmıştır
Bulgaristan	Mevcut çalışanların işlerine devam edebilmesi için finansal destek Yeni istihdam fırsatları için finansal destek

	Ebeveyn istihdamı için finansal destek sağlanmıştır
Fransa	Belirli limite kadar çalışanı olan işletmelere likidite desteği Tür farketmeksizin şirketlerin likidite sorunlarını çözme imkânı Kısa çalışmanın desteklenmesi İşsizlik süresi bitenlere tecritler kalkana dek güvence Engelli çocuğu bulunan ebeveynlere özel izin ve günlük ödenek
Hollanda	Çalışanları işten çıkarmamak kaydıyla nakdi destek sağlanmıştır, serbest meslek sahipleri ve etkilenen sektörlerin gelir kayıpları tazmin edilmiştir
İsviçre	Kısmi işsizlik desteği Etkilenen işletmelere destek KOBİ'lere likidite konusunda kolaylık Kısa çalışma başvuru kolaylığı ve mücbir uzatım
İtalya	Sosyal güvenlik katkı payı muafiyeti yoluyla etkilenen sektör işletmelerinde istihdamda sürdürülebilirlik amaçlanmıştır. Kadınlar eğitim ve kariyer yolu ile teşvik edilmiştir
Yunanistan	İş güvencesi, işten çıkarma, ebeveyn izni, öncelikli korunması önem arz edenlere yönelik gerekenler yapılmıştır
ABD	Çalışanlara hastalık kapsamında ücretli izin alma hakkı tanınmıştır Gözetim yapacak çalışanlar da koruma altındadır Ebeveyn izin hakkı en az 30 gün istihdam edilenlere tanınmıştır Kısa çalışma uygulanmıştır Maaş koruma ve çalışanı işte tutma güvencesi şartı ile destek sağlanmıştır Engellilere istihdam yardımı hakkı tanınmış, işe geri dönüşler için teşvikte bulunulmuştur
Brezilya	Zorunlu-ücretli izin hakkı tanınmıştır Çalışılan saatler ile uyumlu gelir elde etme sağlanmıştır Kısa çalışma uygulanmıştır
Kanada	Gelir sıkıntısı yaşayan işletmelerde işten çıkarmaları önlemek maksadıyla nakdi destek sağlanmıştır
Küba	Pandemiden ekonomik etkilenen çalışanlara maaş desteği, çocuk bakımı sebebiyle nakdi yardım, işletmelere maaş ödemelerini yapabilmeleri için primden muafiyet, erteleme sağlanmıştır
Meksika	İstihdamda sürdürülebilirlik için Kalkınma Bankası mali destekte bulunmuştur. Söz konusu destekte minimum elli çalışanı olan mikro-küçük-orta büyüklükteki işletmelerin ücret vergilerinde yarı yarıya indirim, 345 bin kişinin istihdamı, 43 bin mikro-küçük işletmenin faaliyetlerine devam etmesi sağlanmıştır.
Cezayir	Mesleki eğitim yoluyla savunmasız gruplar, gençler ve kırsaldaki kadınlarla ev hanımlarının istihdam edilebilirliğini arttırma amaçlanmıştır
Kenya	Vergi indirimi yoluyla işletmeleri koruma amaçlanmıştır
Mısır	Köken, cinsiyet, yaş farketmeksizin savunmasız kesimleri desteklemek ve işleri güvence altına almak, çalışanlara iş becerisi kazandırmak Gençlere eğitim yolu ile kazanım elde ettirerek istihdam edilebilirliği arttırmak
Nijerya	İş yaratma amacıyla ekonomik destek açıklanmıştır, mevcut işlerin korunması için küçük-orta ölçekli işletmeler desteklenmiştir. Kadınlara ve gençlere girişimcilik ve eğitim ile iş fırsatı oluşturma amaçlanmıştır.
Tunus	Dünya Bankası, istihdam oluşturma koşullarını düzenleyecek şekilde ülkenin ekonomik yerini belirlemek için maddi destek sağlamıştır.
Azerbaycan	Sözleşmeli çalışanların durumu, 90 bin yeni iş, istihdam ve güvenlik kanalıyla 4.8 milyon kişinin korunması, küçük girişimcilere destek sağlanmıştır.
Çin	İstihdamın korunması ya da en az kayıpla ilerleyen işletmeler desteklenmiştir
Güney Kore	İş kayıplarının önlenmesi için nakdi destek, istihdamda sağlamlık için küçük firmalara, otomotiv parça üretimi yapan firmalarda istihdam oluşturma desteği sağlanmıştır
Hindistan	İstihdam sağlanması için ekonomik olarak destek verilmiştir
Japonya	İstihdam ve işletme sürdürülebilirliği konularında ekonomik destek sağlanmıştır

	Hamile kadınlar ve çocuklu anneleri destekleyen programlar mevcuttur
Rusya	İstihdamın korunması şartı ile etkilenen KOBİ'lere geri dönüşümsüz kredi ve ücret desteği verilmiştir. Yine etkilenen gıda ve eğlence işletmelerine dönüşümlü ücret desteği sağlanmıştır. Gelir kaybı yaşayan öğrenciler için işe yerleştirme yapan üniversiteler desteklenmiştir

Kaynak: Bu tezde araştırılan ülkelerden bazı veriler derlenmiş olmakla beraber; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), ''İşgücü İstatistikleri, 2020'', 37484 sayılı Haber Bülteni, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2020-37484 ; Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), ''İşgücü İstatistikleri, 2021'', 45645 sayılı Haber Bülteni, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2021-45645 ; T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, ''Yeni Ekonomi Programı 2021-2022-2023'', https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2020/10/Yeni-Ekonomi-Program%C4%B1-2021-2023.pdf , ss.20-21, (16.10.2022)

3.5.3. İşsizlik

Türkiye'de 15 yaş ve üstü işsizler 2019 yılına kıyasla 2020'de 408.000 kişi azalmış, 4.000.061 kişi olarak gerçekleşmiştir. İşgücüne katılım 1.000.676 kişi azalarak 30.000.873 kişi, % 49,3 seviyesinde olmuştur. 15-24 yaş genç işsiz oranı 0,1 puanlık azalma ile %25,3 olarak gerçekleşmiştir. Kadın işsizlik oranı 15, erkek işsizlik oranı 12,3 ve ortalama 13,2 işsizlik gerçekleşmiştir[343]. İşsizlik 2021'de 3.000.919 kişi olarak, ortalama; kadınlarda %14,7 , erkeklerde %10,7 , toplamda %12 seviyesinde gerçekleşmiştir. 15-24 yaş genç işsiz oranı %22,6 olarak gerçekleşmiştir [344].

Tablo 3. Cinsiyete göre ülkelerin işsizlik verileri

	Kadın %	Erkek %	Kadın %	Erkek %
Türkiye	15	12,3	14,7	10,7
Almanya	3,4	4,2	3,2	3,9
Avusturya	5,2	5,5	6,1	6,3
Belçika	5,4	5,7	5,9	6,6
Birleşik Krallık	4,3	4,9	4,2	4,6
Bulgaristan	4,8	5,4	5	5,5
Fransa	8	8,1	7,8	8
Hollanda	4	3,7	4,5	4
İsviçre	5	4,7	5,3	4,9
İtalya	10,2	8,4	10,6	8,7
Yunanistan	19,8	13,5	18,9	11,4
ABD	8,3	7,8	5,2	5,5
Brezilya	16,4	11,7	17,4	11,4

[343] TÜİK, 37484 sayılı Haber Bülteni,2021
[344] TÜİK, 45645 sayılı Haber Bülteni, 2022

Kanada	9,4	9,6	7,2	7,7
Küba	1,6	1,3	1,6	1,4
Meksika	4,2	4,5	4,2	4,1
Cezayir	20,8	10,2	20,5	9,6
Kenya	5,8	5,5	5,9	5,3
Mısır	17,6	15,9	5,9	5,6
Nijerya	8,58	10,61	8,81	10,56
Tunus	23,5	13,5	23,6	13,2
Azerbaycan	8,4	6,9	7	4,9
Çin	4,34	5,53	4,26	5,26
Güney Kore	3,99	3,89	3,5	3,52
Hindistan	7,3	9,3		
Japonya	2,5	3	2,6	3,1
Rusya	5,7	5,8	4,9	4,7

Kaynak: Bu tezde araştırılan ülkelerden bazı veriler derlenmiş olmakla beraber; Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/womenmen/bloc-2b.html?lang=en#:~:text=Unemployment%20rate%20higher%20for%20women,in%20Poland%20it%20was%20even. , (20.12.2022), Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/womenmen_2021/bloc-2b.html , (20.12.2022) ; OECD.Stat, https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=54743 , (22.12.2022), The World Bank, https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.ZS?locations=CU , (15.03.2023), The World Bank, https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.MA.ZS?locations=CU , (15.03.2023)

3.5.4. Sosyal Güvenlik

Tablo 4. Ülkelerin sosyal güvenlik uygulamaları

ÜLKE	SOSYAL GÜVENLİK UYGULAMALARI
Türkiye	5510 sayılı Kanun 15.madde'ye göre ''……iş göremezliğine neden olan rahatsızlıklar, hastalık halidir'' şeklinde tanımlanmış, Covid-19'un bulaş etkisi nedeniyle anılan hastalıktan dolayı hasteneye başvuran 4/1-a ve 4/1-b sigortalılarına söz konusu madde gereğince işlem yapılmaktadır İş akdi fesih yasağı getirlmiştir Bu dönemde belirlenen süreleri aşmamak kaydı ile işçileri ücretsiz izine ayırma hakkı tanınmıştır Kısa çalışma belirli şartları yerine getirme kaydıyla desteklenmiştir Kısa çalışma kapsamında olmayıp, ücretsiz izne ayrılmak durumunda olanlara ödenek sağlanmıştır
Almanya	Covid-19 hastalık kapsamında çalışanlar güvence sahibidir Ayrıca bazı şartları yerine getirmek koşulu ile sigorta prim ödemelerine devlet katkısı sağlanmıştır Çalışanların ebeveyn izin hakkı saklıdır
Avusturya	Covid-19 ile ilgili tüm kural ve düzenlemeler sağlanmıştır (hastalık yardımı, destek) Kısa süreli çalışma desteği Uzaktan çalışmanın çalışan sosyal güvenliği açısından oluşturduğu sorunlar güvence altına alınmıştır
Belçika	Çalışanların ebeveyn izin ve ödenek hakkı saklıdır

	Sosyal güvenlik prim ödemelerinde her işletme için beş çalışana, salgından en fazla etkilenen işletmelere 2.400 Avroya kadar indirim sağlanmıştır
Birleşik Krallık	Covid-19 hastalık ödeme kapsamına alınmıştır Sağlık çalışanları güvence altına alınmıştır Kısmi çalışma ödeneği Asgari ücrete saat bazında zam
Bulgaristan	Sağlık çalışanları güvence altına alınmıştır İşsizlik yardımı bütçesinde arttırım Sağlık yönünden korunması gerekenlere ücretli-ücretsiz izin güvencesi Engelli ve yaşlılara gıda-ilaç desteği
Fransa	Hastalık halinde sisteme kayıtlı çalışan olmaları durumunda hastalık ödemesi verilmektedir Sağlık sigortası kapsamını düzenleme ve arttırma Kısa çalışma desteği Tecrit esnasında biten işsizlik ödeneklerini devam ettirme Ebeveyn izin hakkı
Hollanda	İşler, sübvansiyon ile korunmuştur Serbest meslek sahipleri kapsama alınmıştır Etkilenen sektörlere tazminat verilmiştir
İsviçre	Kısmi işsizlik, kısa çalışma, kazanç kaybı yaşayanlara gelir tazmini, hastalığı belgelendirenlere gelir kaybı desteği bulunmaktadır
İtalya	Ebeveyn izin hakkı Güvencesiz kesime nakit desteği yanı sıra bakım hizmeti
Yunanistan	İş akitleri askıda kalan çalışanların sosyal güvenlik prim ödemeleri askıya alınmakla beraber, yardımdan faydalanma hakları bulunmaktadır Ebeveyn izin hakkı İşten çıkarma yasağı (sözleşmeleri askıya alınması durumunda) Kısa çalışma imkânı Sağlık yönünden korunması gerekenlere özel izin hakkı
ABD	İşsizlik sigorta bütçesi arttırımı, şartları esnekleştirme İşte tutma kaydıyla hibe yardımı Vatandaşlara statülerine göre ödenek
Brezilya	Hastalık kapsamında ödenek Kısa çalışma desteği İzin güvencesi ve çalışılan saatler ile orantılı gelirin korunması düzenlemesi
Kanada	Kısa çalışma desteği İş sigortası kapsamında olmayanlar ile işsizlik riski ile karşı karşıya olanları destekleme
Küba	Hastalık kapsamında ödenek Geliri azalan çalışanlara maaş desteği Çocuklu ailelere nakdi destek
Meksika	Hastalığın tedavisi için özel kurumlarla anlaşma yapılmıştır Primli sisteme kayıtlı işçilere nakit yardımı yapılmıştır Kadınlar, engelliler ve yaşlılar korunmuştur
Cezayir	Sağlık çalışanları güvence altına alınmıştır Minimum gelire sahip gruplar desteklenmiştir Engelli çocuğu bulunanlara ücretli izin hakkı tanınmıştır
Kenya	Sosyal güvenlik sisteminde yetersizlikler mevcuttur, tüm kesimleri içeren bir koruma mevcut değildir
Mısır	Ülkenin sosyal güvenlik sistemi Covid-19 öncesi değişikliğe uğramıştır. Katkı payları azaltılmıştır. Emeklilik yaşı kademeli olarak artmaktadır.
Nijerya	İş ve gelir kaybı yaşayanlara yönelik bir sosyal güvenlik programı bulunmamaktadır. İşsizlik ve çocuk yardımı bulunmamaktadır.Ülke formel sektör işçilerine yönelik emeklilik planına sahiptir.
Tunus	-

Azerbaycan	İşsizleri ve kayıt dışı işçileri kapsayan destek, maaş güvencesi, sözleşmeli çalışanların durumu gibi konularda destek sağlanmıştır
Çin	Covid-19 teşhis ve tedavisi için katkı payından vazgeçilmiştir İşe sahip olmayanlara sosyal güvence kapsamında yardım arttırılmıştır
Güney Kore	Savunmasız kesime geçim güvencesi, işlerin korunması ve ücret desteği, iş arayanlara fondan destek ve şartların esnetilmesi, eğitim yoluyla işe hazırlama, sağlık sigortası priminde geçici indirim
Hindistan	Sağlık çalışanlarına sağlık sigortası güvencesi, Enformel çalışanları tespit edip sosyal güvenlik kapsamına dahil etme ve minimum ücret garantisi
Japonya	Yaşlı kimselere tıbbi bakım desteği Hamile çalışanlara doğum öncesi ve sonrası güvenlik ve güvence desteği
Rusya	Hastalık kapsamında izin ve ücret ödemesi sağlanmıştır. KOBİ katkı payı ödemeleri azaltılmıştır

Kaynak: Bu tezde araştırılan ülkelerden bazı veriler derlenmiş olmakla beraber; T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, ‘‘2020/12 sayılı Genelge’’, https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/160868 , (11.10.2022)

3.5.5. Sosyal Yardım

Tablo 5. Ülkelerin sosyal yardım uygulamaları

ÜLKE	AİLE	EĞİTİM	SAĞLIK
Türkiye	Maddi yardıma gereksinim duyan ve halihazırda yardımlardan faydalanan 2 milyon aileye 1.000 TL nakit desteği Gereksinim sahibi bireylere destek sağlanması maksadıyla Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 30 Mart 2020'de başlattığı ‘‘Biz Bize Yeteriz Türkiyem" temalı kampanya kapsamında haberin duyurulduğu güne kadar (23 Mayıs 2020) 2.030.380.771 Türk Lirası para toplanmıştır. 2 milyon 300 bin aileye 1.fazdan yararlanmamış olması kaydıyla başvuru gereksinimi olmaksızın 1.000 TL nakit desteği, 3. Faz için 1 ve 2. Fazdan faydalanmamış kimselere e-devlet	16 Mart itibariyle durdurulan *‘‘mesleki yeterlilik sınavlarından’’* 01.01-16.03.2022'de yapılmış olanlarından başarı sağlayanlara sınav ve belge ücretlerini geri isteyebilme hakkı tanınması, anılan eğitim teşviğinin 2022 yılına kadar süreceği ve 26.05.2020'ye kadar teşvik kapsamında 62.500 kişi yararlanmış, ortalama olarak 60 milyon Türk Lirası ödenmiştir	Kovid-19 tanısı alan her bir hasta için hastaneye günlük 660 Türk Lirası ödenmesi, tedavide kullanılan ilacın geri ödeme sistemine dahil edilmesi, DSÖ'tavsiyesine göre ‘‘immün plazma tedavisi’’ uygulanması önerilmekte olduğundan gerekli uygulamaya geçilmesi ve işlem maliyetlerinin karşılanması PCR test sonucu aranmaksızın tedavi altına alınan hastaların kayıtlarının *‘‘Medula Sistemine’’* iletilmesi halinde *‘‘pandemi bakım hizmeti’’* ödemesi yapılması

	üzerinden başvurmaları kaydıyla 1.000 TL nakit desteği verilmilmiştir.		
Almanya	Ebeveyn izni kapsamında yüksek gelirlilere 300 Euro vergiden mahsup, düşük gelir ve tek ebeveyn olanlara ayda 185 Euro ödenek verilmektedir.	Teknolojiyi yoğun kullanmayı, öğretmenlerin bu konuda entegrasyonunu ve çevrimiçi-çevrimdışı öğretim desteğini içermektedir	Covid-19 ile birebir ilgilenen sağlık çalışanlarından, sağlık çalışanlarına yiyecek hizmeti sunan çalışanlara kadar maddi iyileştirme yapılmıştır. Covid-19 sebebiyle işini ifa edemeyip geliri azalan kimseler güvence altındadır.
Avusturya	Çocuk yaş limitlerine göre artan oranlı nakdi destek sağlanmıştır.	Ülkenin eğitim sistemi işlevsel bulunsa da uygulamada göçmenlik, kırsaldan uzaklık, ekipman eksikliği gibi etmenler sebebi ile aksaklık oluşmuştur	Ekipman ve test desteği sağlanmıştır.
Belçika	İzin ve nakdi yardım hakkı tanınmıştır	Online öğrenme yolu izlenmiş ancak benzer durumlar bu ülkede de yaşanmıştır. Coğrafi imkansızlıklar sebebiyle bazı öğrenciler bu imkândan faydalanamamıştır.	Yoğun bakım ünite kapasitesi arttırılmıştır. Ekipman ve sağlık personelleri için ödenek sağlanmıştır. Dezavantajlı gruplara ruhsal destek verilmiştir.
Birleşik Krallık	500 milyon Sterlin ödenek ayrılmıştır. Düşük gelirli haneler için haftalık 20 sterlin artış sağlanmıştır.	Yemek hizmetinden ücretsiz faydalanan öğrencilere evde kaldıkları dönemler için kupon verilmiştir	Ekipman ve sağlık personelleri için ödenek sağlanmıştır.
Bulgaristan	Ebeveyn desteklemesi için 180 milyon Leva, Ebeveyn istihdam programına 23 milyon Leva ödenek tahsisi	Online eğitim sebebiyle 30 milyon Leva ödenek tahsisi	Birebir mücadelede bulunan sağlık çalışanlarına 192 milyon Leva, Ekipman temini ve kuruluşlara nakit transferi, gerekli ilaç ithalatında KDV ve Gümrük Vergisi muafiyeti getirilmiştir
Fransa	Ebeveyn izin desteği, bakım hizmeti ve nakdi destek	Yapay zeka kullanımı, gereksinim sahibi çocuklar ile engelli çocuklara yardım	Tıbbi malzemelere yapılan harcamaları artırma
Hollanda	Ebevenlere kreş desteği	Amsterdam ve Rotterdam'da tablet ve dizüstü bilgisayar desteği sağlanmıştır	Sağlık hizmetleri için hibe, doktor ve hemşire, ruh sağlığı, engelli hasta gibi gruplara iyileştirme için fon ayrılmıştır

		Çocuklarını bakamayan aileler için okullar kısıtlamadan etkilenmemiştir	
İsviçre	Belirli yaş altında engelli ya da sağlıklı çocuğu bulunlara bu dönem için gelir azalması tazmini	Ekipman ve diğer destekler konusunda fon ayrılmıştır	Ülkenin sağlık sistemi sayılı iyi ülkeler arasında yer almıştır. Araştırma ve diğer ülkelere yardım için fon ayrılmıştır
İtalya	Sağlık çalışanı olan çocuklu ailelere 2.000 Euro, diğer çocuklu ailelere 1.200 Euro bakım desteği	Okullara yüksek hızda internet bağlantısı için 325 milyon euro destek ile 12.000 okula hızlı internet sağlanarak eğitimin çevrimiçi yapılması olanağı	Sağlık çalışanlarına bu dönem için mesai ödeneği Sağlık seferberliği için uzman ya da uzman olmamış öğrenciler sağlık sistemine dahil edilmiştir
Yunanistan	Kamu-özel ayrımı olmadan ebeveyn izni kapsam altına alınmıştır	Online platformlar güçlendirilmiş, ekipman sayısı çoğaltımış, öğretmenler bilgilendirilmiştir	İşe sahip olmayan yahut öğrenci kimseler sağlık sistemine dahil edilmiştir
ABD	Bekar ve evliler için 1200-2400 dolar ödenek	Teknolojik cihaz ile internet erişim hizmeti verilmiştir	Aşı, ekipman geliştirme ve üretme Sağlık kuruluşlarına hibe Diğer etkilenen ülkelerin sağlık sistemlerine katkı PCR test desteği
Brezilya	Düşük gelirli hane bireylerine nakdi destek	-	Yoğun bakım kapastie arttırımı, Sisteme daha fazla sağlık çalışanı katılımı, Testlerin sigorta kapsamına alınması, Online tedavi, Ekipman için fon
Kanada	12 milyondan fazla düşük gelirli aile için bir defalık; bekarlara 400, evlilere 600 dolar ödenek İhtiyaç sahibi 3,5 milyondan fazla çocuklu ailelee her bir çocuk için 300 dolar fazla ödenek İki çocuklu ve orta seviye gelirli yalnızca bir ebeveyne 1.500 dolar ödenek	İhtiyaç sahibi öğrenciler desteklenmiş ve iş yaratma amacı ile çeşitli faaliyetler gerçekleştirilmiştir	Test-ekipman, bölge-eyalet ve toplum sağlığı ile ilgili gerekli nakdi fon desteği sağlanmıştır
Küba	Düşük gelirli hanelere yardım	TV ve sosyal uygulamalara ek olarak ücretli	21 ülkeye 1218 sağlık çalışanı ile destek sağlanması

		kullanıma sahip uygulamayı öğrencilere ücretsiz sunmuşlardır	Ayrıca UNDP tarafından Küba için ; bölgesel laboratuvar kapasite artırımı, numune nakil araçları, müdahale destei, mevcut çalışmara için 664.030 ABD doları, yenileri için 262.150 ABD Doları destek sağlanması
Meksika	Dört yaş altı çocuğu bulunan annelere, sgk kapsamında çalışıyor olmaları kaydıyla yardım Kreş desteği (Fakat daha sonradan iptal edilmiştir)	Uzaktan öğretim faaliyetleri için, TV ve çevrimiçi platform kullanımı	Devlet hastanelerini pandemiye uyumlaştırma Özel hastanelerle anlaşma Sağlık personelini koruyucu tedbirler
Cezayir	-	Uzaktan öğretim faaliyetleri için ONEFD uygulaması, TV ve youtube kullanımı	Sağlık sektörü ve ekipan için 3,7 milyar Cezayir Dinarı Sağlık personelleri için 16,5 milyar Cezayir Dinarı Sektörün ilerlemesi için 8,9 milyar Cezayir Dinarı destek sağlanması
Kenya	Hükümet yardımlarının yetersiz oluşu sebebiyle yerel bir kurum oluşturularak zengin ve fakir aileler buluşturulmuştur	Öğretmenlere eğitim, kız çocukları ve savunmasız grubu kapsayıcı etkinlik geliştirme ve uygulama, çevrimiçi eğitim desteği amaçlanmıştır	Ülkenin bu alanda da gerekli yardımı sağlayacak maddi imkâna sahip olmadığı vurgulanmıştır
Mısır	160.000 yeni hane kapsam altına alınmıştır. Nakit ve gıda desteği sağlanmıştır	Akıllı okul ve dijital kullanımı Kırsaldaki öğretmen ve öğrencilere internet altyapısı ve ekipman desteği	Sağlık sistemi desteği, ekipman alımı, salgından çalışan sağlık personelleri için 5 milyar Mısır Lirası ödenek Sağlık çalışanlarına maaşları üzerinden hesaplanmak üzere %75 ödenek
Nijerya	Yoksul ve savunmasız hane sicilinde kayıtlı olanlara dört ayı geçmemek üzere ayda 20.000 Naira ödeme IDA aracılığıyla 10,2 milyon aileye sosyal yardım, 2 milyon maddi imkanı olmayan ve savunmasızlara asgari iki yıl destek	Edo hükümeti aracılığıyla, internete erişimin olmadığı yerlerde de öğrencilere derslere katılım ve mesaj ile haberleşebilmelere imkan tanıyacak altyapı sunulmuştur.	ABD tarafından sahra hastanesi kurulmuştur
Tunus	Çocuklu ailelere, muhtaçlık programı kapsamındaki ailelere	-	USAID aracılığıyla sağlık çalışanlara koruyucu giysi desteği, Ateş ölçer desteği

	200 Tunus Dinarı destek		
Azerbaycan	Küçük girişime sahip ailelere nakdi destek, Gıda desteği	Dijital kanallar aracılığıyla eğitim faaliyetleri gerçekleşmiş, sınav hazırlık için ücretsiz uygulama sunulmuştur	Hastalığın yayılımını önlemek ve ekipman temini için 97 milyon Azerbaycan Manatı ödenek
Çin	-	İki dijital okula ağırlık verilerek internet tabanlı eğitim sunulmuştur	Tedavi, doktorların güvenliği, ekipman ve tedavi için daha fazla alan sağlanması maksadıyla 300 milyon Yuan destek Pandemi önleme kontrol altına almak için 99,5 milyar Yuan destek
Güney Kore	İş yaşamında kalabilmeleri için ebeveynlere kreş desteği	İşsizlik kapsamında ödenekten faydalananlara eğitim desteği verilmiştir. Ülkede eğitim çevrimiçi-çevrimdışı gerçekleşmiş, hükümet harici toplanan paralar ile ekipman desteği sağlanmıştır	Ekipman desteği, maske-dezenfektan dağıtımı sağlanmıştır
Hindistan	Gıda ve nakit yardımı	Engellire yönelik dijital eğitim, podcast, TV ve diğer dijital araçlar kullanılmıştır. STK ve sosyal girişimler kanalıyla ekipman desteği sağlanmıştır	Salgınla birebir mücadele eden sağlık personellerine kişi başı 5 milyon rupi sağlık sigortası desteği
Japonya	Kredi, kira desteği, vergi ve kamu hizmeti konusunda yardım sağlanmıştır	Öğrencilere bilgisayar sunulması ve gerekli teknolojik altyapı için ödenek tahsis edilmiştir, engelli öğrencilerin sağlığı ön planda tutulmuştur, üniversite çağı öğrencilerinin eğitime devamlılığı için maddi destek verilmiştir	Önleyici tedbir ve bakım kapasitesi arttırımı, AR-GE için maddi destek tanınmıştır
Rusya	0-16 yaş arası çocuklar için değişen koşullar ile ödenek, okul dönemi	Eğitim altyapısı oluşturma, öğretmenleri bu	Sağlık çalışanlarına tazminat, medikal ve ilaçta ithalat vergisi sıfırlanmıştır

	çocukları ve bir ebeveynli çocuklar için ödenek verilmiştir	konuda eğitme ve okulların bu konuya dair herhangi bir sorunu için yardım hattı oluşturulmuştur	

Kaynak: Bu tezde araştırılan ülkelerden bazı veriler derlenmiş olmakla beraber; T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘Bakan Selçuk: ”Halihazırda Bakanlığımızın Düzenli Sosyal Yardımlarından Faydalanan İhtiyaç Sahibi 2 Milyon Haneye 1.000’er TL Nakdi Destek Verilecek” ’’, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-hali-hazirda-bakanligimizin-duzenli-sosyal-yardimlarindan-faydalanan-ihtiyac-sahibi-2-milyon-haneye-1-000-er-tl-nakdi-destek-verilecek/ , (06.11.2022) ; T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘Bakan Selçuk: “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına Aylık Aktardığımız Kaynağı 180 Milyon Liraya Çıkardık” ‘‘, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflarina-aylik-aktardigimiz-kaynagi-180-milyon-liraya-cikardik/, (06.11.2022) ; T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘Bakan Selçuk: "Biz Bize Yeteriz Kampanyası’na Destek 2 Milyarı TL’yi Geçti” ‘‘, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-biz-bize-yeteriz-kampanyasi-na-destek-2-milyari-tl-yi-gecti/ , (06.11.2022) ; T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘ Bakan Selçuk: “2. Faz Sosyal Yardım, İhtiyaç Sahibi Farklı 2 Milyon 300 Bin Haneye Verilecek” ‘‘, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-2-faz-sosyal-yardim-ihtiyac-sahibi-farkli-2-milyon-300-bin-haneye-verilecek/ , (06.11.2022) ; T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘Bakan Selçuk: “Sosyal Yardımlarda Kadınlara Ödenen Miktarlarda Artışa Gittik” ‘‘, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-sosyal-yardimlarda-kadinlara-odenen-miktarlarda-artisa-gittik/, (06.11.2022) ; T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘Bakan Selçuk: “62.500 Kişinin Mesleki Yeterlilik, Sınav ve Belgelendirme Teşvikini Ödedik” ‘‘, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-62-500-kisinin-mesleki-yeterlilik-sinav-ve-belgelendirme-tesvikini-odedik/ , (06.11.2022) ; T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘Bakan Selçuk: “Koronavirüs Tedbirlerimiz Kapsamında, SUT ile Karşıladığımız Yoğun Bakım Tedavi Ücretlerini İki Katına Çıkardık” ‘‘, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-koronavirus-tedbirlerimiz-kapsaminda-sut-ile-karsiladigimiz-yogun-bakim-tedavi-ucretlerini-iki-katina-cikardik/ , (06.11.2022) ; T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘Bakan Selçuk: “PCR Test Sonucuna Bakılmaksızın, COVİD-19 Tedavisi Gören Hastalarımızın SUT Kapsamındaki Sağlık Giderlerini Karşılıyor, Pandemi Bakım Ücreti Ödüyoruz” ‘‘, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-pcr-test-sonucuna-bakilmaksizin-covid-19-tedavisi-goren-hastalarimizin-sut-kapsamindaki-saglik-giderlerini-karsiliyor-pandemi-bakim-ucreti-oduyoruz/ , (06.11.2022)

3.5.6. Teşvikler

İstitihdamda yer alan ve istihdam edilmelerinin teşviki amacıyla işgücü içerisinde yer alan çeşitli kesimlere yönelik teşvik edici düzenlemeler hayata geçirilmiştir.

Tablo 6. Ülkelerin teşvikleri

ÜLKE	TEŞVİKLER
Türkiye	*4447 sayılı Kanun’a 6111 sayılı Kanun madde 74, geçici madde 10 ile eklenen, genç, kadın ve mesleki yeterlilik belgesine sahip olanların istihdam teşviki bu dönemde 31 Aralık 2022’ye kadar uzatılmıştır (3257 sayılı Cumhurbaşkanı kararı)

	*4447 sayılı Kanuna 7103 sayılı Kanun madde 42, geçici madde 19 ile eklenen ‘‘ilave istihdam teşviki’’ bu dönemde 31 Aralık 2022’ye kadar uzatılmıştır (3248 sayılı Cumhurbaşkanı kararı) *4447 sayılı Kanun’a 7319 sayılı Kanun madde 4, geçici madde 31 ile eklenen ‘‘ilave istihdama finansman kolaylığı’’ Mart 2021’de sigortalı sayısı ellinin altında olan ‘‘özel sektör işyeri işverenlerince’’ 1 Temmuz 2021- 30 Haziran 2022 arası işe alınan kişilerin işe başladıkları aydan önceki 3 ay’da toplam 10 günden fazla 4/1-a ve 4/1-c kapsamında bildirilmemiş olmaları ve 4/1-b sigortalısı olmamaları kaydıyla ‘‘işe alındıkları yıldan bir önceki takvim yılında işe alındıkları işyerinden bildirilen …… sigortalı sayısının ortalamasına ilave olmaları’’ ve on iki ay süresince primlerin zamanında ödenmesi kaydıyla verilen prim, teşvik, destek, indirim mahsup edildikten sonra 30 Haziran 2022’ye kadar işverenlerin kullandığı kredilerde anılan sürelere ilişkin primlerin ödenmesini takiben ‘‘kredi fazi veya kar payı bakiyesinden düşülür’’ (7319 sayılı Kanun Madde 4) *5510 sayılı Kanun’a 7417 sayılı Kanun madde 64, geçici madde 88 ile eklenen ‘‘Asgari ücret desteği’’ 07/2022-12/2022 tarihleri arasında kanunda anılan şartları yerine getirmek koşulu ile 07/12-12/22 dönemleri için ‘‘işverenlerin Kuruma ödeyecekleri sigorta primlerinden mahsup’’ edilerek sağlanmaktadır (7417 syılı Kanun Madde 64)
Almanya	Kısa çalışmanın kapsamı taşeron işçileri, çıraklar, sözleşmeli işçileri de kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Net gelir kayıplarının %60’ı, çocuklu aileler için %67’si karşılanmaktadır. Daha sonra sırasıyla %70 ve %77’ye yükselmiştir. Yükselme sırasıyla %80 ve %87 olarak devam etmiştir. Ayrıca kısa çalışmaya dahilken başka bir işe girme yasağı kaldırılmıştır. Kısa çalışma süresince mali teşvikle çalışanın eğitimi desteklenmiştir. Çıraklık ve şirket içi eğitim devamlılığı ve ağın genişletilmesi için ücret desteği başlatılmıştır. Pandemi nedeniyle işten çıkarılan çırakları iş alan işverenler desteklenmiştir.
Avusturya	Kısa çalışma desteklenmiştir Tüm işletmeleri kapsayan finansal destek sağlanmıştır
Belçika	Pandemiden etkilenen işletme ve serbest meslek sahibi kimseler desteklenmiştir.
Birleşik Krallık	Serbest meslek sahipleri, işletmeler ve bireyler finansal açıdan desteklenmiştir. Belirli bir sayıya kadar (250) çalışanı olan işletmelere 14 güne kadar olacak şekilde hastalık ödemesi desteklenmiştir. Kısa çalışma ile maaşların %80’e kadar alınabilme olanağı tanınmıştır. Asgari ücretin saatlik ücretini artırarak çalışanlar desteklenmiştir. Bazı perakende işletmelerinin faaiyetlerini koruyabilmeleri için hibe desteği sağlanmıştır. Etkilenen fakat yeniden faaliyetine dönen bazı sektör işletmelerine hibe deteği sağlanmıştır.
Bulgaristan	Çalışanların işte kalabilmeleri için maaşlarının %60’a kadar olan kısmı desteklenmiştir. AVM, ulaşım, konaklama, eğlence, kreş, sanat, spor gibi bir çok sektör hibeler ile desteklenmiştir.
Fransa	Mücbir sebep adı altında kısa çalışmanın tüm çalışanları kapsayacak şekilde, süre altı aydan on iki aya çıkarılmıştır. Bu süre boyunca mali teşvikle çalışanın eğitimi desteklenmiştir. Genç işçi alım teşviki başlatılmıştır. Çıraklık ve şirket içi eğitim devamlılığı ve ağın genişletilmesi için ücret desteği başlatılmıştır.
Hollanda	Kısa çalışmadan faydalanabilmek için çalışanın eğitim alma zorunluluğu getirilmiştir. İşverenler eğitimi teşvik ettiklerini beyan etmek zorundadırlar.
İsviçre	Kısmi işsizlik, salgından olumsuz etkilenen işletmelere destek, kısa çalışma, serbest meslek sahipleri, bakım hizmetleri sebebiyle işten uzaklaşmak zorunda kalan çalışanlar için kazanç kaybı desteklenmiştir.

İtalya	Kısa çalışma programına erişim ağı genişletilmekle beraber brüt ücretin %80'i ödenmektedir. Genç işçi alım teşviki başlatılmıştır
Yunanistan	Uzaktan çalışma teşviki, iş akitleri belirsiz olan çalışanlar için finansal destek, kısa çalışma, belirli sağlık sorununa sahip olan çalışanlar için hususi izin desteklenmiştir.
ABD	İşsizlik sigortası bütçesinde artış,mini işletmelerin çalışanlarını 2 ay süresince çalıştırmaları halinde hibe kredisi, maaş güvenliği desteklenmiştir.
Brezilya	Kısa çalışma, uzaktan çalışma, izin hakları, çalışılan saatlere uygun olarak ücretler uyumlu olması, mikro-küçük işletmelere finansal destek sağlanmıştır.
Kanada	Kısa çalışmaya dahil olan çalışanların iş akitlerini yetmiş altı haftaya kadar uzatmak ve ödemeden faydanılması sağlanmıştır. İşten kalmayı desteklemek için çalışan başına, işletme gelirlerindeki kayıpları aza indirgemek için ödenek sağlanmıştır. 30 yaş altındakiler için yaz işleri program ağı genişletilmiştir.
Küba	E-kullanım, tele çalışma, pandemi kaynaklı gelir kaybı yaşayan çalışanlar desteklenmiştir.
Meksika	Girişimciler, serbest meslek sahipleri ve kadınlar desteklenmiştir
Cezayir	Sağlık sistemi ve personelleri için sübvansiyon
Kenya	Hükümetin açıkladığı bütçe ile koruma, likidite ve gıda ihtiyaçları karşılanmıştır. Google'ın maddi desteği ile girişimciler-küçük firmalar ve yardım faaliyetleri sağlanmıştır.
Mısır	İhracatı artırmak ve giderler desteklenmiştir. Pandemiden etkilenen işletmelerde çalışan düzensiz işçilere 3 ay hibe desteği sağlanmıştır. Sağlık sektörü çalışanları desteklenmiştir.
Nijerya	Salgından etkilenen aileler, mikro, küçük ve orta büyükteki işletmeler desteklenmiştir. Ancak önlemler sınırlı kalarak sosyal korumadaki eksiklikleri ortaya çıkarmıştır. IMF, IDA maddi destek sağlamıştır.
Tunus	Ülkede ilk etapta faaliyetler kısıtlanmış, turizm, konaklama, küçük-orta ölçekli işletmeler desteklenmiştir. Ülkeye; IMF, USAID, Dünya Bankası tarafından katkı gerçekleşmiştir.
Azerbaycan	Pandemiden etkilenen işletmelerde çalışanların ücretlerindeki azalmayı önlemek için destek sağlanmıştır. Mikro girişimciler desteklenmiştir.
Çin	İşten çıkarmaları önlemek maksadıyla sigorta ödemeleri azaltılmıştır. Büyük şehirlerindeki etkilenen işletmeler işten çıkarmama veya en az çıkarma koşuluyla işsizlik sigorta primlerini geri almakla desteklenmiştir.
Güney Kore	KOBİ, küçük işletmeler desteklenmiştir. İşsizlik sigortasından yararlanma kapsamı daha erişilebilir hale getirilmiş ayrıca bu durumdaki kimselerin eğitimi önemsenmiştir. İşten çıkarmaları önlemek için destek sağlanmıştır.
Hindistan	Düşük ücretle çalışanlara gelir desteği, istihdamda tutma, sağlık personeline sigorta desteği sağlanmıştır.
Japonya	İstihdamı düzenleme desteğine erişim kolaylaştırılmış, üretimde %10'luk azalma %5'e düşürülmüştür. Kısa çalışma desteği KOBİ'ler için azami %100 daha büyük firmalar için %75 olarak düzenlenmiştir. Büyük firmalar için destek daha sonra %80'e çıkarılmıştır. Öğrenim kredilerine ulaşımı kolaylaştırarak lisans ve lisans üstü öğrenciler teşvik edilmiştir.
Rusya	Etkilenen sektörlerde istihdam ve gelir kaybı tazmini gibi konular için sübvansiyon verilmiştir

Kaynak: Bu tezde araştırılan ülkelerden bazı veriler derlenmiş olmakla beraber; OECD, ''Job retention schemes during the COVID-19 lockdown and beyond'', (18.12.2022); OECD, ''Supporting jobs and companies:A bridge to the recovery phase'', https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=1067_1067236-d9atat3338&title=Supporting-jobs-and-companies-a-bridge-to-the-recovery-phase , 2021b, s.10.

3.5.7. Vergi Politikaları

Mal veya hizmet alımından ticari işletmelere kadar ekonomik ve sosyal hayatın çok farklı kesimlerine yönelik maddi olarak katkı sağlayacak vergi düzenlemeleri hayata geçirilmiştir.

Gerçekleştirilen vergi düzenlemeleri beyannamelerin ertelenmesi, kdv indirimleri, çeşitli mal ve hizmetlerden alınacak vergi oranlarında indirim, restoran-gıda alanlarında vergi indirimi gibi pandeminin en çok etkilediği sektörlere yönelik düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bunlar ülkelerin ekonomik durumları, sektörel etki ve mali yapılarına göre farklı alan ve düzeylerde uygulamaya geçirilmiş olduğu görülmektedir.

Tablo 7. Ülkelerin vergi uygulamaları

ÜLKE	**UYGULAMALAR**
Türkiye	o KDV ve Muhtasar Beyannamelerin sisteme gönderimi ve ödemelerinin ertelenmesi, o Ba-Bs bildirimi ertelemesi, o E-defterlerin oluşturulması, gönderilmesi konusunda erteleme
Almanya	✓ Gelir ve kurumlar vergisi ödemelerinin ertelenmesi ✓ Çalışanlara 1.500 Euroya kadar yapılan ödemelerin gelir vergisinden ve sosyal güvenlik primlerinden muaf olması ✓ Restoran ve catering hizmeti veren yerler için KDV indirimi ✓ Temmuz-Aralık 2020 tarhileri arası ana KDV oranının %19'dan %16'ya indirilmesi
Avusturya	✓ Restoran sektöründe KDV indirimi ✓ Bazı ürünler için KDV'nin %5'e düşürülmesi ve teslimat ya da ithalatta KDV muafiyeti
Belçika	✓ KDV ''hızlı'' iadesi ✓ Covid-19 sebebiyle ithal edilen mallara KDV muafiyeti ✓ Restoran ve catering hizmeti veren yerler için KDV indirimi
Birleşik Krallık	✓ KDV ödemelerinde erteleme ✓ Koruyucu ekipman ve e-kitap tedarikinde KDV oranının sıfırlanması o 51.000 Sterlin altında ciroya sahip olan perakende-konaklama-eğlence sektör işletmelerinin kurumlar vergisinden muaf olması
Bulgaristan	✓ Yıllık gelir vergisi beyanname gönderimi ve ödeme süresinin ertelenmesi ancak beyan ve ödeme halinde %5 indirim hakkı ✓ Alkollü içecekler hariç, restoran ve careting sektörü için %9 KDV indirimi ✓ Kitaplar, ders kitapları, elektronik ortamda sunulan kitaplar, video, sesli içerikler için %9 KDV indirimi ✓ Bebek gıdası ve hijyen ürünlerinde %9 KDV indirimi
Fransa	✓ Maske, koruyucu ekipman ve hijyen ürünleri için yurtiçi tedarik, ithalatı için KDV oranının %20'den %5,5'a indirilmesi ✓ Covid-19 sebebiyle mali zorluk yaşayan işletmelere belirli şartları sağlamaları kaydıyla kurumlar vergisi indirimi ve ödeme süresinde erteleme ✓ Sosyal güvenlik prim ödemeleri ertelenmiştir
Hollanda	✓ Pandemi etkeni sebebiyle zorluk yaşayan işletmelere bazı vergilerde ödeme ve erteleme kolaylığı; KDV, kurumlar vergisi, bordro vergisi ✓ Kişisel gelir vergisi beyannemesinde erteleme

İsviçre	✓ KDV, gümrük vergileri , ÖTV gibi verilerde ödeme süresini erteleme ✓ Pandemiden etkilenen işletmelerin sosyal güvenlik prim ödemeleri faizsiz erteleme
İtalya	✓ 1 Ocak 2021'de yürürlüğe girmesi gereken plastik ve şeker vergisi geçerliliği 1 Ocak 2022'ye ertelenmesi ✓ Sosyal güvenlik prim ödemelerinde muafiyet sağlanmıştır
Yunanistan	✓ Maske, hijyen ürünü gibi belirli ürün grupları için KDV oranının %24'den %6'ya indirilmesi ✓ Vergi beyan sürelerinde uzatım
ABD	✓ Gelir vergisi beyan ve ödeme süresi uzatımı ✓ İşverenlerin bordro dahilinde ödedikleri vergiler ile serbest meslek vergi ödemelerinde %50'lik kısmın ödenme süresi ertelemesi
Brezilya	✓ Dezenfektan, koruyucu ekipman ve tedavi için gereksinim duyulan cihazlarda ithalat vergisi ve devlet tüketim vergisinin sıfıra indirilmesi ✓ Bordro, gelir vergisi ödemelerinde erteleme ✓ Finansal işlemlerde verginin sıfıra indirilmesi
Kanada	✓ Gelir vergisi beyanneme verme süresi erteleme
Küba	✓ Vergi ödeme sürelerinde erteleme ✓ Ticari ve bütçe kuruluşlarının ödeyeceği ücretlere destek sağlanması amacıyla sosyal güvenlik katkı payı muafiyeti sağlanması ✓ Pandemi sebebiyle işin aksaması durumunda sosyal güvenlik primi ödemeleri ertelenmesi
Meksika	✓ Vergi bildirimleri ve ödeme sürelerinin ertelenmesi
Cezayir	✓ Vergi bildirimleri ve ödeme sürelerinin ertelenmesi
Kenya	o Mal ve hizmetlerde KDV oranı indirimi o Brüt aylık geliri belirli bir limitin altında olanlara %100 vergi indirimi o Kazanca göre ödenen gelir vergisi oranı indirimi
Mısır	o Pandemiden en çok etkilenen sektörlerde ödenmeyen vergi faizlerinin kaldırılması ve esas borcu ödeme kolaylığı
Nijerya	✓ Tıbbi ekipman, ilaçlar ve kişisel koruyucu malzemeler için ithalat vergisinin askıya alınması ✓ KDV beyannemesi bildirim süresinin uzatılması
Tunus	✓ Etkilenen sektörlerde vergi ertelemesi
Azerbaycan	✓ Covid-19 pandemisinden etkilenen bazı sektörlere bir yıl süreyle %75 gelir vergisi muafiyeti, taşınmaz mal vergisi muafiyeti
Çin	✓ Beyanneme bildirim sürelerinde uzatım ✓ İşten çıkarmaları önlemek için sosyal sigorta prim ödemelerinde indirim
Güney Kore	o KDV, bina ve arazi vergisi hususlarında erteleme o Pandemiden etkilenen küçük-orta ölçekli işletmelere vergi ödemeleri konusunda erteleme imkanı verilmesi o Otomobil tüketim vergisinde geçici indirim
Hindistan	✓ Vergi beyanname bildirim süresi erteleme ✓ Mal ve Hizmet Vergisi yasal faizinde indirim ✓ Aşı ve ekipman temini sağlanması hususunda Gümrük Vergisi sıfırlanması
Japonya	✓ Kişisel gelir vergisi beyan ve ödeme srüesi uzatımı ✓ Ek olarak, mükellef ya da muhasebecisi Covid-19 kaynaklı hasta olduğunda beyan veremez ve ödeme yapamaz ise beyanname bildirme ve ödeme süresini erteleme hakkına sahiptir ✓ Başvuru şartıyla ödeme erteleme ✓ Sosyal güvenlik katkı payı ödeme erteleme
Rusya	✓ Beyanname bildirim sürelerinde uzatım ✓ KDV, gelir vergisi ödemelerinde erteleme ✓ Medikal ve ilaç ithalat vergisi sıfırlanması

Kaynak: Bu tezde araştırılan ülkelerden bazı veriler derlenmiş olmakla beraber; KPMG, ''COVID-19 Global Tax Developments Summary'', https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/us/pdf/2020/03/covid-19-tax-developments-summary.pdf , (2021b) , s.191, ss.194-195, s.38, s.44, s.64, s.66, ss.83-84, s.244,

s.202, s.299, s.10, s.232, s.39, s.485 ; Maritime and Commercial Law, ‘‘UK tax developments in response to the Covid-19 crisis’’, https://www.internationaltaxreport.com/corporate-taxes/uk-tax-developments-in-response-to-the-covid-19-crisis-142409.htm , (15.12.2022) ; CMS, Law Tax Future, ‘‘Law and Regulation of Covid-19 Tax Relief in France’’, https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-covid-19-tax-relief-measures/france , (04.12.2022); Sımmons-Sımmons, ‘‘Tax measures during COVID-19 in The Netherlands’’, https://www.simmons-simmons.com/en/publications/ck84pm2xc20k00a89xabn7kzs/tax-measures-during-covid-19-in-the-netherlands , (04.12.2022) ; Kroll, ‘‘Switzerland’s Package of Tax Relief Measures in Response to COVID-19’’, https://www.kroll.com/en/insights/publications/tax/switzerlands-tax-relief-measures-response-covid-19 , (04.12.2022); ITR, ‘‘Brazilian government takes tax measures to support the economy against COVID-19’’, https://www.internationaltaxreview.com/article/2a6a5kj0p2b6ojjbpr3ls/brazilian-government-takes-tax-measures-to-support-the-economy-against-covid-19 , (04.12.2022); OECD, ‘‘OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19)’’, https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/tax-administration-responses-to-covid-19-measures-taken-to-support-taxpayers-adc84188/ , (16.12.2022) adreslerinden faydalanılmıştır.

SONUÇ

Bu tez, günümüz pandemisinin oluşturduğu etkileri incelemek amacıyla oluşturulmuştur. Tezi yazarken, uluslararası internet kaynakları, makaleler, dergiler, ulusal kaynaklar, kitaplar, verilerden faydalanılmıştır. COVID-19 özelinde bahsedebilmek için tarihteki diğer yıkıcı salgınları da incelemek elzem olmuştur. Milattan önce, milattan sonra, savaşlar sırasında tarih boyunca bir çok hastalıkla mücadele edilmiştir ve halen varlığını koruyan salgınlar mevcuttur. Çin’de başlayıp tüm dünyaya hızla yayılan günümüz pandemisi önce ülkelere sağlık alanında önlemler almayı gerektirmiştir.

Salgının ülke ekonomileri üzerinde etkileri de çok farklı gerçekleşmiş, salgının menşei ülkesinin bu durumdan en fazla zarar görecek ülke olması beklenirken, ekonomik sonuçlarda en fazla zarar gören ülkelerin farklı olduğu görülmüştür. Bunda salgın ile ilgili tedbirlerin farklı şekilde politikalar ile uygulamaya geçirilmiş olmasından da olumsuz sonuçlara yol açmış olmasından kaynaklanmış olabilir. İngiltere bu süreçte en fazla zarar gören ve nüfus yapısına göre önemli kayıplar yaşayan ülkelerin önlerinde yer almıştır. Salgında toplumsal bağışıklık anlayışının uygulanmasının bu sonuçlara daha fazla katkı sağlamış olmasını kabul etmek mümkün olabilir. Salgın sürecinde ekonomik ve toplumsal olarak alınan önlemler gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında çok farklı düzeyde gerçekleşmiştir. Ayrıca bu süreç ülkelerinde bu gibi durumlarda eksik yönlerini geliştirmek için yeni alanları

görmelerine ve ileride çıkabilecek bu gibi olumsuzluklarda daha ne gibi yeni önlemleri hayata geçirmek gerekliliğini de görme fırsatını yaşayarak öğrenilmiştir.

Kimi ülkeler hızla yoğun bakım kapasitesi, test kiti, ekipman, ventilatör, AR-GE çalışmaları için bütçe ayırmıştır, kimi yoksul ülkeler ise diğer ülkelerin yardımına gereksinim duymuştur. Ancak kısıtlama tedbirleri hemen hemen aynı olmuştur. Öncelikle korunması gerekenler ve zorunlu olmayan işler askıya alınmıştır. Kısıtlamalarda zorunlu olmayan sektörler kapanmış, çoğu ülke bu konuda ekonomik önlemler alarak gelir kaybını ve işletme faaliyet devamlılığını amaçlamıştır. Zorunlu işler dönüşüme uğramıştır, uzaktan çalışma benimsenmiştir. Uzaktan çalışma uygulayamayan işlerle ilgili mesafe-hijyen kuralları önemsenmiştir. Kısa çalışma da sisteme dahil edilmiş, hemen hemen her ülke bu çalışma türünü desteklemiştir. Bu süreçte geliri azalan çalışanları korumak için çeşitli politikalar uygulanmıştır (Afrika kıtasında günlük 1,90 dolar olan yoksulluk sınırı altında yaşayan insanların olduğu ülkeler hariç).

Kadınlar pandeminin ön saf sağlık personelleri olmuş, diğer çalışan kadınlar da iş yaşamından bakım hizmeti için ayrılmak zorunda kalan taraf olarak hemen hemen her ülkede benzer sonuç vermiştir. Çoğu ülke ebeveyn izni, kazanç garantisi, istihdam politikaları uygulamıştır. Eğitim de çalışma şekli gibi uzaktan yönteme evrilmiştir. Süreci kimi ülkeler profesyonel karşılarken kimi ülkeler destek sağlayamayarak geçirmiştir. En çok kırsal alanda yaşayanlar ve göçmenler zorlanmıştır. Bir diğer sorun gençler olmuştur, online eğitim, iş tecrübesi olmaması, işlerin kapanması gençleri zor durumda bırakmıştır. Bazı ülkeler genç odaklı politikalar uygulamış, bazı ülkelerde herhangi bir bulguya rastlanmamış, bazı ülkelerde de gençler kendileri ülkeleri için gerekli gördükleri çalışmaları uygulamıştır. Gelişmiş ekonomilerde engelli ve yaşlı bireylerle ilgili bazı politikalar uygulanırken, gelişmemiş ekonomilerde aynı durum söz konusu olmamıştır, dolayısıyla ülkeler arasındaki gelişmişlik ve refah düzeyleri arasındaki uçurumlar toplumların salgınlar, doğal afetler gibi yaşamın getirdiği çeşitli olumsuzluklar ile mücadelede de çok farklı düzeylerde korunma altına alınabildikleri, karşılaştıkları sorunlar ile mücadelede alabildikleri desteklerinde eşitsiz olduğunu bir kere daha görebilme sonucu ile karşılaşılmıştır.

Sonuç olarak bazı ülkeler çağın ötesindeyken bazı ülkeler çağın gerisinde kalmıştır. Ve COVID-19 ülkelere orantısız etki etmiştir.

KAYNAKLAR

Ajide, B.K., Ibrahim, L.R., Alimi, Y.O., ‘‘Estimating the impacts of lockdown on Covid-19 cases in Nigeria’’, *Transportation Research Interdisciplinary Perspective,* Volume 7, 2020.

Akdur, Recep, ‘‘ “DOMUZ GRİBİ”NİN KÜRESEL SALGINI’’, *Bilim ve Ütopya,* Cilt 15, Sayı 186, 2009.

Akyar, İmatullah, ‘‘COVID-19 Hastalarında Akut Solunum Sıkıntısı Sendromu (ARDS) Yönetimi ve Hemşirelik Bakımı’’, *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, Cilt 7, Özel Sayı, 2020.

Akyol, Durmaz, Asiye, ‘‘ŞİDDETLİ AKUT SOLUNUM YETMEZLİĞİ SENDROMU (SARS) VE KORUNMA ÖNLEMLERİ’’, *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi,* Cilt 21, Sayı 2, 2005.

Anderson, B., ve Delgado, A., ‘‘Education Through Televised Classes in Cuba and Community Efforts in Puerto Rico’’, https://lawlibrariansmonitoringcovid19.wordpress.com/2021/01/30/education-through-televised-classes-in-cuba-and-community-efforts-in-puerto-rico/ , (28.03.2023)

Aslan, G. F., Altındiş, M., ‘‘Güncel Viral Etkenler; Zika, Chikungunya, Ebola, Enterovirus D68, Mers CoV, İnfluenza’’, *Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi,* Cilt 2, Sayı 3, 2016.

Bakirtzi, Effrosyni, ‘‘COVID-19 and Labour Law: Greece’’, *Italian Labour Law e-Journal’’,* Vol. 13, Special Issue 1, 2020.

BANQUE DE FRANCE, Berson, C.,‘‘Women and labour during the Covid-19 crisis’’, https://blocnotesdeleco.banque-france.fr/en/blog-entry/women-and-labour-during-covid-19-crisis , (05.04.2023)

Barnes&Thornburg LLP, ‘‘Mexico And COVID-19 Essential Activity Restrictions’’, https://btlaw.com/insights/alerts/2020/mexico-and-covid-19-essential-activity-restrictions , (17.03.2022)

‘‘Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (7226 S.K.)’’, *Resmî Gazete,* 31080 (Mükerrer), Mart 2020.

BBC News, Spinney, Laura, ‘‘DERGİ - Dünyayı değiştiren salgın: İspanyol gribinin 5 ilginç etkisi’’, https://www.bbc.com/turkce/vert-fut-45892354 , (17.04.2022)

Bishop, James, ‘‘Economic Effects of the Spanish Flu’’, *Reserve Bank of Australia,* Bulletin June, 2020.

Borgen Magazine, Philipp, J., ‘‘Elderly Poverty in Italy in the Face of COVID-19’’, https://www.borgenmagazine.com/elderly-poverty-in-italy/ , (02.04.2023)

Böheim, René ve Leoni, Thoma, *‘‘IZA COVID-19 Crisis Response Monitoring Austria (June 2020)’’,* IZA – Institute of Labor Economics, 2020.

BROOKINGS, Antholis, J. William and Letsas, Filippos, ‘‘Reopening the World: Responsibly reopening Greece’’, https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/06/16/reopening-the-world-responsibly-reopening-greece/ (10.02.2022)

Brookings Doha Center, Dyer, Paul, ‘‘Policy & Institutional Responses to COVID-19: South Korea’’, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2021/06/MENA-Covid-19-Survey-South-Korea-Dyer-June-14-2021.pdf , 2021

Business Today, ‘‘Coronavirus in India: 21-day lockdown begins; key highlights of PM Modi's speech’’, https://www.businesstoday.in/latest/economy-politics/story/coronavirus-in-india-21-day-lockdown-begins-key-highlights-of-pm-modi-speech-253038-2020-03-25 , (02.04.2022)

Cabinet Office, ‘‘Emergency Economic Measures to Cope with COVID-19’’, https://www5.cao.go.jp/keizai1/keizaitaisaku/2020/20200420_economic_measures.pdf , 2020.

CAP, ‘‘How COVID-19 Sent Women’s Workforce Progress Backward’’, https://www.americanprogress.org/article/covid-19-sent-womens-workforce-progress-backward/ , (04.04.2023)

Castellazzi, Silvia, ‘‘Germany-Revaluation of Working Conditions and Wages for Essential Workers’’, *IPOL | Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies*, 2022.

Centers for Disease Control and Prevention (CDC), ‘‘History of Smallpox’’, https://www.cdc.gov/smallpox/history/history.html , (14.05.2021)

Centers for Disease Control and Prevention (CDC), ‘‘History of Ebola Virus Disease’’, https://www.cdc.gov/vhf/ebola/history/summaries.html?CDC_AA_refVal=https%3A%2F%2Fwww.cdc.gov%2Fvhf%2Febola%2Foutbreaks%2Fhistory%2Fsummaries.html, (29.10.2021)

Centers for Disease Control and Prevention (CDC), ‘‘Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)’’, https://www.cdc.gov/sars/index.html, (29.10.2021)

Centers for Disease Control and Prevention (CDC), ‘‘1918 Pandemic (H1N1 virus)’’, https://www.cdc.gov/flu/pandemic-resources/1918-pandemic-h1n1.html, (30.10.2021)

Centers for Disease Control and Prevention (CDC), ‘‘Epidemic Typhus’’, https://www.cdc.gov/typhus/epidemic/index.html, (30.10.2021)

Centers for Disease Control and Prevention (CDC), ‘‘About Dengue: What You Need to Know’’, https://www.cdc.gov/dengue/about/index.html , (04.05.2022)

Centers for Disease Control and Prevention (CDC), ‘‘Cost of the Ebola Epidemic’’, https://www.cdc.gov/vhf/ebola/history/2014-2016-outbreak/cost-of-ebola.html#:~:text=Aside%20from%20the%20devastating%20health,4%20of%20the%20three%20countries. , (04.05.2022)

CMS, Law Tax Future, ‘‘Law and Regulation of Covid-19 Tax Relief in France’’, https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-covid-19-tax-relief-measures/france , (04.12.2022)

CNBC, ‘‘Two years since Covid was first confirmed in U.S., the pandemic is worse than anyone imagined’’, https://www.cnbc.com/2022/01/21/omicron-two-years-since-covid-was-first-confirmed-in-us-the-pandemic-is-worse-than-anyone-imagined.html ,(15.03.2022)

CNBC, ‘‘Reopening America: A state-by-state breakdown of the status of coronavirus restrictions’’, https://www.cnbc.com/2020/04/30/coronavirus-states-lifting-stay-at-home-orders-reopening-businesses.html , (16.03.2022)

CNBC, ‘‘India announces $22.5 billion stimulus package to help those affected by the lockdown’’, https://www.cnbc.com/2020/03/26/coronavirus-india-needs-a-support-package-larger-than-20-billion-dollars.html , (24.04.2022)

CNBC, ‘‘Coronavirus: The hit to the global economy will be worse than SARS’’, https://www.cnbc.com/2020/02/06/coronavirus-the-hit-to-the-global-economy-will-be-worse-than-sars.html , (03.05.2022)

Congress.gov, “H.R.6074 - Coronavirus Preparedness and Response Supplemental Appropriations Act, 2020”, https://www.congress.gov/bill/116th-congress/house-bill/6074 , (11.04.2022)

Congressional Research Service, “Global Economic Effects of COVID-19”, https://sgp.fas.org/crs/row/R46270.pdf , 2021.

CRISIS24, ‘‘Greece: Government confirms first COVID-19 case February 26’’, https://crisis24.garda.com/alerts/2020/02/greece-government-confirms-first-covid-19-case-february-26, (10.02.2022)

CRISIS24, ‘‘Belgium: First case of coronavirus confirmed in Belgium February 3’’, https://crisis24.garda.com/alerts/2020/02/belgium-first-case-of-coronavirus-confirmed-in-belgium-february-3 (19.02.2022)

CRISIS24, ‘‘Belgium: Government orders nationwide lockdown from March 18 to April 5 /update 5’’, https://crisis24.garda.com/alerts/2020/03/belgium-government-orders-nationwide-lockdown-from-march-18-to-april-5-update-5 (19.02.2022)

CRISIS24, ‘‘Bulgaria: Government confirms first cases of COVID-19 March 8’’, https://crisis24.garda.com/alerts/2020/03/bulgaria-government-confirms-first-cases-of-covid-19-march-8 (23.02.2022)

CRISIS24, ‘‘Brazil: Government confirms first COVID-19 case February 26 /update 2’’, https://crisis24.garda.com/alerts/2020/02/brazil-government-confirms-first-covid-19-case-february-26-update-2 , (15.03.2022)

CRISIS24, ‘‘Cuba: Government media reports first cases of COVID-19 March 11 /update 1’’, https://crisis24.garda.com/alerts/2020/03/cuba-government-media-reports-first-cases-of-covid-19-march-11-update-1 , (15.03.2022)

CRISIS24, ‘‘Algeria: Government confirms first case of COVID-19 February 25’’, https://crisis24.garda.com/alerts/2020/02/algeria-government-confirms-first-case-of-covid-19-february-25?origin=fr_riskalert , (15.03.2022)

CRISIS24, ‘‘Egypt: First case of coronavirus confirmed in Egypt February 14 /update 1’’ https://crisis24.garda.com/alerts/2020/02/egypt-first-case-of-coronavirus-confirmed-in-egypt-february-14-update-1 , (15.03.2022)

CRISIS24, ‘‘Tunisia: Health minister confirms first COVID-19 case March 2’’, https://crisis24.garda.com/alerts/2020/03/tunisia-health-minister-confirms-first-covid-19-case-march-2 , (15.03.2022)

CRISIS24, ‘‘Azerbaijan: First case of COVID-19 confirmed February 28’’, https://crisis24.garda.com/alerts/2020/02/azerbaijan-first-case-of-covid-19-confirmed-february-28 , (16.03.2022)

CRISIS24, ‘‘Russia: First cases of novel coronavirus confirmed January 31’’, https://crisis24.garda.com/alerts/2020/01/russia-first-cases-of-novel-coronavirus-confirmed-january-31 , (16.03.2022)

CSIS Center for Strategic International Studies, Cha, Victor, ‘‘A Timeline of South Korea’s Response to COVID-19’’, https://www.csis.org/analysis/timeline-south-koreas-response-covid-19 ,(16.03.2022)

CTV News, Perkel, Colin, ‘‘'It wasn't called COVID at the time': One year since Canada's first COVID-19 case’’, https://www.ctvnews.ca/health/coronavirus/it-wasn-t-called-covid-at-the-time-one-year-since-canada-s-first-covid-19-case-1.5279999 , (15.03.2022)

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (2706 sayılı)’’, *Resmi Gazete,* 31171, Haziran 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (2707 sayılı)’’, *Resmi Gazete,* 31171, Haziran 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (2810 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31202, Temmuz 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (2811 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31202, Temmuz 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (2812 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31202, Temmuz 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (2915 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31230, Ağustos 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (2930 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31234, Eylül 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (3134 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31287, Ekim 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (3135 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31287, Ekim 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (3238 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31321, Aralık 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (3247 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31322, Aralık 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (3248 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31322, Aralık 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (3316 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31343, Aralık 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (3317 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31343, Aralık 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (3318 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31343, Aralık 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (3344 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31350, Aralık 2020.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (3423 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31363, Ocak 2021.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (3556 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31400, Şubat 2021.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (3592 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31418, Mart 2021.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (3910 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31463, Nisan 2021.

‘‘Cumhurbaşkanı Kararı (3930 sayılı)’’, *Resmî Gazete,* 31470, Nisan 2021.

Daxue Consulting, Wang, D., ‘‘COVID-19 impact on elderly care in China’’, https://daxueconsulting.com/covid-19-impact-on-elderly-care-in-china/ , (19.03.2023)

Deutsche Welle (DW), ‘‘Coronavirus: China drops GDP goal, boosts spending’’, https://www.dw.com/en/coronavirus-china-drops-gdp-goal-boosts-spending/a-53530087 , (23.04.2022)

‘‘Devlet Memurları Kanunu ile Bazı Kanunlarda ve 375 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (7417 S.K.)’’, *Resmî Gazete*, 31887, Temmuz 2022.

‘‘Dijital Mecralar Komisyonu Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (7252 S.K.)’’, *Resmî Gazete*, 31199, Temmuz 2020.

Disability Law Service, ‘‘Changes to Welfare Benefits - Supporting People and Families Coronavirus Act 2020 – UK Spring Budget 2020’’ 2020

DTM, “GLOBAL MOBILITY RESTRICTION OVERVIEW”, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/DTM%20%28COVID-19%29%20-%20Global%20mobility%20restriction%20overview%20-%2019%20March%2C%202020.pdf , 2020.

DutchNews.nl, Darroch, Gordon, ‘‘Coronavirus: A timeline of the pandemic in the Netherlands’’, https://www.dutchnews.nl/news/2020/05/coronavirus-a-timeline-of-the-pandemic-in-the-netherlands/ , (28.02.2022)

Dyer, Paul, ‘‘Policy & Institutional Responses to COVID-19: South Korea’’, *Brookings Doha Center*, 2021.

Ebbinghaus, B., Lehner, L., Naumann, E., ‘‘Welfare state support during the COVID- 19 pandemic: Change and continuity in public attitudes towards social policies in Germany’’, *EPA European Policy Analysis*, 2022;8, 2022.

ECLAC/UNWOMEN, ‘‘Measures and actions promoted by the Governments of Latin America and the Caribbean against COVID-19 in key areas for the autonomy of women and gender equality’’, https://www.cepal.org/sites/default/files/events/files/220222_documento_mapeo_medidas_covid-19_rev_dag_eng.pdf , 2021

Edsurge, Annie Ning and Betsy Corcoran, ‘‘How China’s Schools Are Getting Through COVID-19’’, https://www.edsurge.com/news/2020-04-20-how-china-s-schools-are-getting-through-covid-19 , (05.03.2023)

Eickelmann, B., Barbovschi, M., Casamassima, G., Drossel, K., Gudmundsdottir, G.B., Holmarsdottir, H.B., Kazani, A., Mifsud, L., Parsanoglou, D., Port, S., Sisask, M., Symeonaki, M. & Teidla-Kunitsõn, G., ‘‘The younger generation’s views on how their education is preparing them for the digital age against the background of COVID-19: Results of an exploratory study in five European countries’’, *DigiGen - working paper series* No. 5, 2021.

Elçi, Hakkı, İsmail, “Salgın Hastalıkların Kısa Tarihi”, *Stratejik Bakış e-dergi,* Sayı 1 , 2020.

Eryüzlü, Hakan, ‘‘COVID-19 Ekonomik Etkileri ve Tedbirler: Türkiye’de ‘‘Helikopter Para’’ Uygulaması’’, *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi,* Cilt 3, Sayı 1, 2020.

Euronews, ‘‘Koronavirüs nedeniyle Çin'e uçak seferlerini tamamen durduran ve kısmen azaltan havayolu şirketleri’’, https://tr.euronews.com/2020/01/30/koronavirus-salgin-nedeniyle-cin-e-ucak-seferlerini-tamamen-durduran-azaltan-havayollari, (05.12.2021)

Euronews, ‘‘Tarihteki en ölümcül salgın hastalıklar neden ortaya çıktı ve nasıl sona erdi?’’, https://tr.euronews.com/2020/05/12/tarihteki-en-olumcul-salginlar-hangileriydi-neden-olustular-ve-nasil-sona-erdiler , (05.12.2022)

Euronews, ‘‘Çin'de Covid-19 vaka sayısı nisan ayından bu yana zirveye ulaştı’’, https://tr.euronews.com/2022/11/12/cinde-covid-19-vaka-sayisi-nisan-ayindan-bu-yana-zirveye-ulasti , (08.12.2022)

European Comission, ‘‘Youth policies in Bulgaria’’, https://national-policies.eacea.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-09/Bulgaria_2020.pdf , 2020

European Comission, “THE SECTORAL IMPACT OF THE COVID-19 CRISIS”, https://www.consilium.europa.eu/media/48767/eg-note-sectoral-impact_fin.pdf , 2021.

European Comission, “State aid: Commission approves French schemes to support economy in Coronavirus outbreak”, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_503 , (11.04.2022)

European Comission, “Details of Italy's support measures to help citizens and companies during the significant economic impact of the coronavirus pandemic”, https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic/state-aid-cases/italy_en , (12.04.2022)

European Comission, ‘‘The Netherlands’’, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/coronavirus-response/jobs-and-economy-during-coronavirus-pandemic/state-aid-cases/netherlands_en , (03.04.2023)

European Comission, ‘‘FRANCE’’, https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2020/countries/france_fr.html , (05.04.2023)

European Training Foundation, ‘‘ALGERIA EDUCATION, TRAINING AND EMPLOYMENT DEVELOPMENTS 2020’’, https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/document/Country%20fiche%202020%20Algeria%20-%20Education_%20Training%20and%20Employment%20Developments.pdf , 2020

European Union Agency for Fundamental Rights, ‘‘Coronavirus COVID-19 outbreak in the EU Fundamental Rights Implications’’ Country : Bulgaria,

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/bulgaria-report-covid-19-april-2020_en.pdf , 2020.

European Union–Council of Europe youth partnership, Aslanbayova, Narmin, ‘‘CONTRIBUTION OF PARTNER COUNTRIES TO EU YOUTH WIKI CHAPTER I: AZERBAIJAN YOUTH POLICY GOVERNANCE’’, https://pjp-eu.coe.int/documents/42128013/114007071/Azerbaijan_YW_Ch1_Nov2021.pdf/7b29ed2f-99e3-b7f1-a3ba-915cf8d2f5ed , 2021

Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/womenmen/bloc-2b.html?lang=en#:~:text=Unemployment%20rate%20higher%20for%20women,in%20Poland%20it%20was%20even. , (08.12.2022)

Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/cache/infographs/womenmen_2021/bloc-2b.html , (20.12.2022)

Farid Guliyev, ‘‘Azerbaijan’s Social Policy Response to Covid-19: Swift Response, Modest Benefits’’, *CRC 1342 Covid-19 Social Policy Response Series*, 8, 2021

Federal Department of Foreign Affairs FDFA, ‘‘Switzerland's commitment to women's rights worldwide’’, https://www.eda.admin.ch/eda/en/fdfa/fdfa/aktuell/newsuebersicht/2020/03/csw.html , (08.04.2023)

Federal Department of Foreign Affairs FDFA, ‘‘Information on the coronavirus crisis of January/February/March 2020 (Archive)’’, https://www.eda.admin.ch/eda/en/fdfa/fdfa/aktuell/newsuebersicht/2020/01/corona-virus-archiv.html , (08.04.2023)

Federal Ministry of Health, ‘‘HEALTH MINISTER: FIRST CASE OF COVID-19 CONFIRMED IN NIGERIA’’ https://www.health.gov.ng/index.php?option=com_k2&view=item&id=613:health-minister-first-case-of-covid-19-confirmed-in-nigeria , (15.03.2022)

Food and Agriculture Organization of the United Nations, “FAO Data Lab”, https://www.fao.org/datalab/website/web/covid19 , (19.04.2022)

Food and Agriculture Organization of the United Nations, “The world is at a critical juncture”, https://www.fao.org/state-of-food-security-nutrition , (19.04.2022)

Gichuhi, L., ve Kalista, J., ‘‘The Kenya Ministry of Education’s response to the COVID-19 pandemic’’,

https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381092/PDF/381092eng.pdf.multi , 2022,

Government of Canada, ‘‘Canada’s COVID-19 Economic Response Plan: Support for Canadians and Businesses’’, https://www.canada.ca/en/department-finance/news/2020/03/canadas-covid-19-economic-response-plan-support-for-canadians-and-businesses.html , (14.04.2022)

Government of the Netherlands, ‘‘Support and recovery package substantially expanded’’, https://www.government.nl/latest/news/2021/01/21/support-and-recovery-package-substantially-expanded , (11.04.2022)

Goverment of the Netherlands, ‘‘Childcare available for people in crucial sectors’’, https://www.government.nl/topics/coronavirus-covid-19/news/2020/03/16/childcare-available-for-people-in-crucial-sectors , (02.04.2023)

Goverment of the Netherlands, ‘‘Coronavirus: Dutch government adopts package of new measures designed to save jobs and the economy’’, https://www.government.nl/latest/news/2020/03/19/coronavirus-dutch-government-adopts-package-of-new-measures-designed-to-save-jobs-and-the-economy , (02.04.2023)

Govtrack, ‘‘H.R. 6201 (116th): Families First Coronavirus Response Act’’, https://www.govtrack.us/congress/bills/116/hr6201/summary , (12.04.2022)

Gov.uk, Sunak, Rishi, Chancellor, ‘‘Budget Speech 2021’’, https://www.gov.uk/government/speeches/budget-speech-2021 , (10.04.2022)

Gov.uk, ‘‘A Plan for Jobs 2020’’, https://www.gov.uk/government/publications/a-plan-for-jobs-documents/a-plan-for-jobs-2020 , (06.02.2023)

Gov.uk, ‘‘Social Security Advisory Committee annual report 2020 to 2021’’, https://www.gov.uk/government/publications/social-security-advisory-committee-annual-report-2020-to-2021/social-security-advisory-committee-annual-report-2020-to-2021 , (08.02.2023)

Heinrich Böll Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği, ‘‘Azerbaycan güncellemesi: Covid-19’dan Dağlık Karabağ’daki yeni savaşa’’, https://tr.boell.org/tr/2020/12/10/azerbaycan-guncellemesi-covid-19dan-daglik-karabagdaki-yeni-savasa , (08.12.2022)

Heinrich Böll Stiftung Brussels, Zhukova, L., ‘‘How COVID-19 pandemic affected women in Russia’’, https://eu.boell.org/en/2020/06/18/how-covid-19-pandemic-affected-women-russia , (19.03.2023)

Hendrickx, F., Taes, S., ve Wouters, M., ‘‘Covid-19 and labour law in Belgium’’, *European Labour Law Journal*, Vol. 11(3), 2020.

HLB, ‘‘Cuba Tax and financial measures associated with COVID-19’’, https://www.hlb.global/cuba-tax-and-financial-measures-associated-with-covid-19/ , (16.12.2022)

Hobson, Frank, ‘‘Coronavirus: Withdrawing crisis social security measures’’, https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-8973/CBP-8973.pdf , 2021

Human Rights Watch, “Nigeria: Protect Most Vulnerable in COVID-19 Response”, https://www.hrw.org/news/2020/04/14/nigeria-protect-most-vulnerable-covid-19-response , (21.04.2022)

Human Rights Watch, ‘‘ ‘‘Between Hunger and the Virus” The Impact of the Covid-19 Pandemic on People Living in Poverty in Lagos, Nigeria’’, https://www.hrw.org/report/2021/07/28/between-hunger-and-virus/impact-covid-19-pandemic-people-living-poverty-lagos , (09.03.2023)

Human Rights Watch, ‘‘ ‘‘We Are All Vulnerable Here”Kenya’s Pandemic Cash Transfer Program Riddled With Irregularities’’, https://www.hrw.org/report/2021/07/20/we-are-all-vulnerable-here/kenyas-pandemic-cash-transfer-program-riddled , (18.03.2023)

Humanitarian Research Public Union, ‘‘Education in Azerbaijan during Coronavirus (COVID19) pandemic’’, https://www.eap-csf.az/Uploads/66cec7a57ea6460dbbc894c8db01b9e5432022916671.pdf , 2021

Hyee, Raphaela, ‘‘THE OECD TAX-BENEFIT MODEL FOR AUSTRIA Description of policy rules for 2020’’ , OECD, 2020

Hyunsu Hwang, ‘‘COVID-19 and Education in South Korea”, https://www.ei-ie.org/en/item/23323:covid-19-and-education-in-south-korea-by-hyunsu-hwang , (05.03.2023)

Insider, ‘‘A comprehensive timeline of the coronavirus pandemic at 1 year, from China's first case to the present’’, https://www.businessinsider.com/coronavirus-pandemic-timeline-history-major-events-2020-3 , (23.03.2022)

Institut Montaigne, Coffrini, Fabrice, ‘‘Europe Versus Coronavirus - Switzerland and the Principle of Responsibility’’, https://www.institutmontaigne.org/en/blog/les-etats-face-au-coronavirus-la-suisse-et-le-principe-responsabilite , (28.02.2022)

Institut Montaigne, Duchâtel, Mathieu, ‘‘Fighting the Coronavirus Pandemic, East Asian Responses - Japan: Self-Restraint, Path Dependence and the Shadow of the Olympics’’, https://www.institutmontaigne.org/en/blog/japan-self-restraint-path-dependence-and-shadow-olympics , (30.03.2022)

Institute of Government, ‘‘Timeline of UK government coronavirus lockdowns and restrictions’’, https://www.instituteforgovernment.org.uk/charts/uk-government-coronavirus-lockdowns (23.02.2022)

International Labour Organization (ILO), ‘‘ILO Sectoral Brief’’, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_dialogue/---sector/documents/briefingnote/wcms_741655.pdf , 2020a.

International Labour Organization (ILO), ‘‘ILO Sectoral Brief’’, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---ilo-ankara/documents/briefingnote/wcms_742726.pdf , 2020b.

International Labour Organization (ILO), ‘‘Rapid Labour Force Survey On the Impact of COVID-19 in Tunisia’’, https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---africa/---ro-abidjan/documents/publication/wcms_791949.pdf , 2021a.

International Labour Organization (ILO), ‘‘Social Protection Measures for Persons with Disabilities and Their Families in Response to the COVID-19 Crisis’’, an Updated Overview of Trends, https://www.social-protection.org/gimi/RessourcePDF.action;jsessionid=BykfJ9f7SSfuWZdP25m3VkKDiv_N-asaEXfFPok27z4mseX5R16p!1750948109?id=57373 , June 2021b

International Labour Organization (ILO), ‘‘Country Profiles’’, https://ilostat.ilo.org/data/country-profiles/? , (10.02.2022)

International Monetary Fund (IMF), ‘‘Policy Responses to COVID-19’’, https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#F , (11.04.2022)

International Monetary Fund (IMF), ‘‘Policy Responses to COVID-19’’, https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#A , (15.04.2022)

International Monetary Fund (IMF), ‘‘Policy Responses to COVID-19’’, https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#E , (17.04.2022)

International Monetary Fund (IMF), “IMF Executive Board Approves US$ 3.4 Billion in Emergency Support to Nigeria to address the COVID-19 Pandemic”, https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/28/pr20191-nigeria-imf-executive-board-approves-emergency-support-to-address-covid-19 , (21.04.2022)

International Monetary Fund (IMF), “IMF Executive Board Approves a US$745 Million Disbursement to Tunisia to Address the COVID-19 Pandemic”, https://www.imf.org/en/News/Articles/2020/04/10/pr20144-tunisia-imf-executive-board-approves-a-us-745m-disbursement-address-covid19-pandemic ,(21.04.2022)

IMF, ‘‘POLICY RESPONSES TO COVID-19’’, https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#J , (24.02.2023)

IMF, ‘‘POLICY RESPONSES TO COVID-19’’, https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#R , (25.02.2023)

IMF, ‘‘POLICY RESPONSES TO COVID-19’’, https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#B , (25.02.2023)

IMF, ‘‘POLICY RESPONSES TO COVID-19’’, https://www.imf.org/en/Topics/imf-and-covid19/Policy-Responses-to-COVID-19#I , (25.02.2023)

International Organization for Migration (IOM), “Global Mobility Restriction Overview”, https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/DTM%20%28COVID-19%29%20Global%20Mobility%20Restriction%20Overview%20-%2015th%20March%202021.pdf , 2021.

Issa Excellence in Social Security, "Social security responses to COVID-19: the case of China", https://ww1.issa.int/analysis/social-security-responses-covid-19-case-china ,(21.03.2023)

ITR, ‘‘Brazilian government takes tax measures to support the economy against COVID-19’’, https://www.internationaltaxreview.com/article/2a6a5kj0p2b6ojjbpr3ls/brazilian-

government-takes-tax-measures-to-support-the-economy-against-covid-19 , (04.12.2022)

‘‘İş Kanunu (4857 S.K.)’’, *Resmî Gazete,* 25134, Haziran 2003.

‘‘İş Kanununa İlişkin Çalışma Süreleri Yönetmeliği’’ *Resmî Gazete,* 25425, Nisan 2004.

‘‘İş Kanunu ile Türkiye İş Kurumu Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (6715 S.K.)’’, *Resmî Gazete*, 29717, Mayıs 2016.

İş ve Sosyal Güvenlik, ‘‘Ücretli ve Ücretsiz İzin Nedir ?’’, https://www.isvesosyalguvenlik.com/ucretli-ve-ucretsiz-izin-nedir/ , (03.05.2022)

Jagadeesh, H., ve Dayalan, K., ‘‘The impact of COVID-19 on older persons in India 2020 in review’’, *Nathan Economic Consulting India Private Limited*, 2020

Jester, J. B., Uyeki, M. T., Jernigan, B. D., ‘‘Fifty Years of Influenza A(H3N2) Following the Pandemic of 1968’’, *American Journal of Public Health,* Vol 110, No 5, 2020.

Jöbges, S., Vinay, R., Luyckx, A.V., ve Biller-Andorno, ‘‘Recommendations on COVID-19 triage: international comparison and ethical analysis’’ *Bioethics,* 2020.

Kannan, K.P. ‘‘Social Security in the Lockdown: A Time to Revisit the NCEUS Recommendations’’, *The Indian Journal of Labour Economics* (2020) 63 (Suppl 1), 2020

KEI Korea Economic Institute of America, Jang, H., ‘‘The Impact of Coronavirus on the Youth Unemployment’’, https://keia.org/the-peninsula/the-impact-of-coronavirus-on-the-youth-unemployment/ , (19.03.2023)

Kılıç, Orhan, ‘‘Tarihte Küresel Salgın Hastalıklar ve Toplum Hayatına Etkileri’’, *Küresel Salgının Anatomisi: İnsan ve Toplumun Geleceği*, Türkiye Bilimler Akademisi, Ankara, 2020.

Kuniya, Toshikazu, ‘‘Evaluation of the effect of the state of emergency for the first wave of COVID-19 in Japan’’, *Infectious Disease Modelling,* Vol 5, 2020.

Kunt, M. M., Karaca, A. M., ‘‘COVID 19 Pandemisi ve Acil Servis Triyajı’’, *Anatolian Journal of Emergency Medicine,* Cilt 3, Sayı 3, 2020.

Kulaçoğlu Hukuk Bürosu, ‘‘Korona Salgını (Covid-19) Pandemi Sebebiyle Zorunlu Ücretli İzin’’, https://kulacoglu.av.tr/korona-ucretli-izin/ , (14.12.2022)

Kutsal, S.B.F., ve Gümrükçüoğlu B.Y., ‘‘Covid-19 Pandemisi Gölgesinde Yıllık Ücretli İzin Hakkı ve Uygulaması’’, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 12(2), 2021

KPMG, ‘‘The impact of COVID-19 on school education and the road to recovery’’ https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/in/pdf/2021/10/nep-covid-19-school-education-assessments-ed-tech.pdf , (2021a)

KPMG, ‘‘COVID-19 Global Tax Developments Summary’’, https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/us/pdf/2020/03/covid-19-tax-developments-summary.pdf , (2021b)

KPMG, ‘‘Azerbaijan’’, https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/04/azerbaijan-government-and-institution-measures-in-response-to-covid.html , (21.04.2022)

KPMG, ‘‘China’’, https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/04/china-government-and-institution-measures-in-response-to-covid.html , (23.04.2022)

KPMG, ‘‘South Korea’’, https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/04/south-korea-government-and-institution-measures-in-response-to-covid.html , (24.04.2022)

KPMG, ‘‘Russia’’, https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/04/russia-government-and-institution-measures-in-response-to-covid.html , (25.04.2022)

Kroll, ‘‘Switzerland’s Package of Tax Relief Measures in Response to COVID-19’’, https://www.kroll.com/en/insights/publications/tax/switzerlands-tax-relief-measures-response-covid-19 , (04.12.2022)

Leaders League, ‘‘Switzerland's stimulus: one of the most ambitious pandemic response packages’’, https://www.leadersleague.com/en/news/switzerland-s-economic-response-to-the-pandemic , (08.12.2022)

Leyer, V, R., ‘‘Mexico‘s Social Policy Response to Covid-19: A Path of Minimal Action’’, *CRC 1342 Covid-19 Social Policy Response Series*, 5, 2021.

Lexology, McKenzie, B., Mugni, R., Zeebroeck,V.C., Hecquet, F., Boudribila K., ve Batonga, M., "Covid-19 measures as of 16 April 2020 in Algeria" ,

https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=e371139c-58ac-48f0-af7a-a83931190e61 , (21.03.2023)

Library of Congress, ‘‘France: Government Imposes Confinement Measures to Stem Spread of Coronavirus’’, https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2020-03-18/france-government-imposes-confinement-measures-to-stem-spread-of-coronavirus/ , (28.02.2022)

Library of Congress, Hofverberg, Elin, ‘‘Recent Legislation Enacted by Italy to Tackle COVID-19’’, https://blogs.loc.gov/law/2020/03/recent-legislation-enacted-by-italy-to-tackle-covid-19/ , (08.03.2022)

Livescience, ‘‘20 of the worst epidemics and pandemics in history’’, https://www.livescience.com/worst-epidemics-and-pandemics-in-history.html?utm_source=notification , (17.04.2022)

Lorenz-Dant, Klara, ‘‘Germany and the COVID-19 long-term care situation’’, International Long Term Care Policy Network, https://ltccovid.org/wp-content/uploads/2020/05/Germany_LTC_COVID-19-26-May-2020.pdf , 2020

Lounis, Mohamed, ‘‘COVID-19 in Algeria: Chronology and Evaluation of Preventive Actions’’, *European Journal of Medical and Educational Technologies*, Volume 13, Issue 1, 2020.

LSE Firoz Lalji Africa, Honvana, A., ve Honvana, N., ‘‘How are the youth stepping up to COVID-19 in Africa?’’, https://blogs.lse.ac.uk/africaatlse/2020/07/06/youth-stepping-up-covid19-africa-community-technology/ , (18.03.2023)

Mahmoud, Mohamad ‘‘Social protection scheme in the Face of the COVID-19 Pandemic in Arab Region’’ *Arab Trade Union Confedaration*, 2020.

Mammadov, Vugar, ‘‘Political, Scientific and Management Aspects of Coronavirus Pandemics: Considerations from Azerbaijan Perspective’’, *Medicine and Law,* Volume 39, Number 2, 2020.

Maritime and Commercial Law, ‘‘UK tax developments in response to the Covid-19 crisis’’, https://www.internationaltaxreport.com/corporate-taxes/uk-tax-developments-in-response-to-the-covid-19-crisis-142409.htm , (15.12.2022)

Menteşe, Levent, Güngör, “Kara Vebanın Batı ve Doğu Toplumlarına Etkisi”, *AHBV Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi,* 2/1 , 2020.

MEXT, Ministry of Education, Culture, Sports, Science and Technology-Japan, ‘‘Education in Japan beyond the crisis of COVID-19’’, 2020

MHLW Ministry of Health, Labour and Welfare of Japan, ‘‘Monetary Assistance for Everyday Life’’, https://www.mhlw.go.jp/content/000743778.pdf , 2021

Ministério Da Economia, ‘‘Brazil’s Policy Responses to COVID-19’’, https://www.gov.br/economia/pt-br/centrais-de-conteudo/publicacoes/publicacoes-em-outros-idiomas/covid-19/brazil2019s-policy-responses-to-covid-19 , 2020.

Ministero dell’Economia e delle Finanze, ‘‘The measures introduced by the Italian government to support families’’, https://www.mef.gov.it/en/covid-19/The-measures-introduced-by-the-Italian-government-to-support-families-00001/ , (02.04.2023)

Ministry of Health, ‘‘First Case of Coronavirus Disease Confirmed in Kenya’’ https://www.health.go.ke/first-case-of-coronavirus-disease-confirmed-in-kenya/#:~:text=Port%20Health%20Services-,FIRST%20CASE%20OF%20CORONAVIRUS%20DISEASE%20CONFIRMED%20IN%20KENYA,in%20China%20in%20December%202019. (15.03.2022)

Moores Rowland Tax Consultants, ‘‘Potential Economic Impact of the Pandemic – Lessons from 2009 H1N1 / Swine Flu Pandemic’’, https://htj.tax/2020/04/potential-economic-impact-of-pandemic_5/ , (03.05.2022)

MOFA Ministry of Foreign Affairs of Japan, ‘‘Emergency Economic Measures for Response to COVID-19’’ https://www.mofa.go.jp/files/100048929.pdf , 2020

Mukasa, N., Schoenmaeckers, R., ‘‘Ageing policies – access to services in different Member States. Country study on Austria (Annex I)’’, Publication for the committee on Employment and Social Affairs, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, European Parliament, 2021

Multinclude İdeas for Inclusive Education, ‘‘THE NETHERLANDS COVID-19 EDUCATION RESPONSE’’, https://multinclude.eu/2020/05/27/the-netherlands-covid-19-education-response/ , (02.04.2023)

National Governors Association, ‘‘Governors’ Role in Promoting Disability Employment in COVID-19 Recovery Strategies’’, 2021

National Public Health Organization (NPHO), ‘‘Current state of Covid-19 outbreak in Greece and timeline of key containment events’’, https://eody.gov.gr/en/current-state-of-covid-19-outbreak-in-greece-and-timeline-of-key-containment-events/ (10.02.2022)

NCES National Center for Education Statistics, ‘‘U.S. Education in the Time of COVID’’, https://nces.ed.gov/surveys/annualreports/topical-studies/covid/ , (04.04.2023)

Nechifor, V., Ferrari, E., Kihiu, E., Laichena, J., Omanyo, D., Musamali, R., ve Kiriga, B., ‘‘COVID-19 impacts and short-term economic recovery in Kenya’’, *JRC Technical Report,* 2020.

Nikkei Assia, ‘‘Cost of China's zero-COVID push stokes growing frustration’’, https://asia.nikkei.com/Spotlight/Coronavirus/Cost-of-China-s-zero-COVID-push-stokes-growing-frustration , (08.12.2022)

OECD, ‘‘School Education During COVID-19:Were Teachers and Students Ready?’’ Country Note Belgium, https://www.oecd.org/education/Belgium-coronavirus-education-country-note.pdf , 2020.

OECD, “Keep calm and carry on feeding: Agriculture and food policy responses to the COVID-19 crisis”, https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=1113_1113247-jh91cm5630&title=Keep-calm-and-carry-on-feeding-Agriculture-and-food-policy-responses-to-the-COVID-19-crisis , 2021a.

OECD, ‘‘Supporting jobs and companies:A bridge to the recovery phase’’, https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=1067_1067236-d9atat3338&title=Supporting-jobs-and-companies-a-bridge-to-the-recovery-phase , 2021b.

OECD, ‘‘OECD Policy Responses to Coronavirus (COVID-19)’’, https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/tax-administration-responses-to-covid-19-measures-taken-to-support-taxpayers-adc84188/ , (16.12.2022)

OECD, ‘‘What have countries done to support young people in the COVID-19 crisis?’’, https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/what-have-countries-done-to-support-young-people-in-the-covid-19-crisis-ac9f056c/ , (17.12.2022)

OECD, ‘‘Job retention schemes during the COVID-19 lockdown and beyond’’, https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/job-retention-schemes-during-the-covid-19-lockdown-and-beyond-0853ba1d/ ,12 Ekim 2020 güncellemesi (18.12.2022)

OECD.Stat, https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=54743 , (22.12.2022)

ODTÜ Gıda Güvenliği Laboratuvarı (SoyerLab), ‘‘SARS, MERS ve COVID-19 un Geçmişi’’, http://soyerlab.fde.metu.edu.tr/sars-mers-ve-covid-19-un-gecmisi , (17.04.2022)

Our World in Data, ‘‘Emerging COVID-19 success story: Germany’s strong enabling environment’’, https://ourworldindata.org/covid-exemplar-germany-2020 (11.02.2022)

Our World in Data, ‘‘Smallpox’’, https://ourworldindata.org/smallpox#citation , (04.05.2022)

Our World in Data, ‘‘Emerging COVID-19 Success Story: South Korea Learned the Lessons of MERS’’, https://ourworldindata.org/covid-exemplar-south-korea-2020 , (29.03.2022)

Oyewole, S., Salako, S., Ukoyen, O., ve Akintola, E., ‘‘COVID-19: The impact on employment in Nigeria (Q&A)’’, 2020

Özer, Sevilay, ‘‘I. DÜNYA SAVAŞI’NDA OSMANLI DEVLETİ’NDE TİFÜS (LEKELİ HUMMA) SALGINI’’, *Belleten Dergisi,* Cilt 80, Sayı 287, 2016.

Parıldar, Hülya, ‘‘Tarihte Bulaşıcı Hastalık Salgınları’’, *Tepecik Eğit. ve Araşt. Hast. Dergisi,* 30 (Ek Sayı), 2020.

Parliamentary Budget Office, ‘‘The COVID 19 global pandemic: Impact to the economy and policy options’’, http://parliament.go.ke/sites/default/files/2020-04/Special%20Bulletin%20Covid%2019%202.4.2020%20final.pdf , Special Bulletin No. 1, 2020

Pelinka, Anton, Winter-Ebmer, Rudolf , Zohlnhöfer, Reimut ‘‘Austria Reprt Sustainable Governance in the Context of the COVID-19 Crisis’’, *Sustainable Governance Indicators,* 2021

Polat, Y., Yanıkoğlu, A., Çetin, H., ‘‘İklim Değişikliğinin Sivrisinek Kaynaklı Hastalıklar Üzerine Etkisi’’, *Anadolu Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi C- Yaşam Bilimleri ve Biyoteknoloji,* Cilt 6, Sayı 2, 2017.

Population Foundation of India, ‘‘THE IMPACT OF COVID-19 ON WOMEN’’, https://populationfoundation.in/wp-content/uploads/2020/07/Policy-Brief_Impact-of-COVID-19-on-Women.pdf , 2020

President Republic of Kenya, ‘‘ADDRESS TO THE NATION BY H.E. UHURU KENYATTA, C.G.H, PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF KENYA AND COMMANDER-IN-CHIEF OF THE DEFENCE FORCES ON COVID-19,

COMMONLY KNOWN AS CORONAVIRUS AT HARAMBEE HOUSE, NAIROBI ON 15TH MARCH 2020'', https://www.president.go.ke/2020/03/15/address-to-the-nation-by-h-e-uhuru-kenyatta-c-g-h-president-of-the-republic-of-kenya-and-commander-in-chief-of-the-defence-forces-on-covid-19-commonly-known-as-coronavirus/ , (17.03.2022)

President Republic of Kenya, ''Google Unveils A 10 Million Dollar Grant To Support Kenya's Post Covid-19 Recovery'', https://www.president.go.ke/2021/01/28/google-unveils-a-10-million-dollar-grant-to-support-kenyas-post-covid-19-recovery/ , (15.04.2022)

Prime Minister of Canada, ''Prime Minister outlines Canada's COVID-19 response'', https://pm.gc.ca/en/news/news-releases/2020/03/11/prime-minister-outlines-canadas-covid-19-response , (08.04.2023)

Prime Minister of Canada, ''Support for students and new grads affected by COVID-19'', https://pm.gc.ca/en/news/news-releases/2020/04/22/support-students-and-new-grads-affected-covid-19 , (08.04.2023)

Reserve Bank of India, ''ANNUAL REPORT'', https://m.rbi.org.in/Scripts/AnnualReportPublications.aspx?Id=1327 , (24.04.2022)

REUTERS, ''Germany launches 750 billion euro package to fight coronavirus'', https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-germany-budget/germany-launches-750-billion-euro-package-to-fight-coronavirus-idUSKBN21A2XU (11.02.2022)

RFİ, ''France's first Covid-19 case 'dates back to December', flu retest shows'', https://www.rfi.fr/en/france/20200504-france-first-covid-19-case-dates-back-to-december-flu-retest-shows-pneumonia (27.02.2022)

Ricci, G., Pallotta, G., Sirignano, A., Amenta, F., ve Nittar, G., ''Consequences of COVID-19 Outbreak in Italy: Medical Responsibilities and Governmental Measures'', *Front. Public Health, Sec. Public Health Policy*, Volume 8 – 2020

Sager, Fritz, ve Mavrot, Céline, ''Switzerland's COVID-19 policy response:

Consociational crisis management and neocorporatist reopening'', *European Policy Analysis,* Volume 6, Issue 2, 2020.

''Sigortacılık ile Diğer Bazı Alanlara İlişkin Kanunlarda ve Bir Kanun Hükmünde Kararnamede Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (7319 S.K.)'', *Resmî Gazete*, 31491, Mayıs 2021.

Sımmons-Sımmons, ‘‘Tax measures during COVID-19 in The Netherlands’’, https://www.simmons-simmons.com/en/publications/ck84pm2xc20k00a89xabn7kzs/tax-measures-during-covid-19-in-the-netherlands , (04.12.2022)

Social Publishers Foundation, PRIA Youth ‘‘COVID-19 And Young People: Impact And Solutions’’, https://www.socialpublishersfoundation.org/knowledge_base/covid-19-and-young-people-impact-and-solutions/ , (05.03.2023)

Social Security Administration USA, ‘‘International Update Recent Developments in Foreign Public and Private Pensions’’, https://www.ssa.gov/policy/docs/progdesc/intl_update/2020-02/2020-02.pdf , 2020

STATİSTA, ‘‘Cumulative number of coronavirus (COVID-19) cases in the United Kingdom (UK) since January 2020’’, https://www.statista.com/statistics/1101958/cumulative-coronavirus-cases-in-the-uk/ (19.02.2022)

Statista, ‘‘Unemployment rate in Tunisia from 2013 to 2024, by gender’’, https://www.statista.com/statistics/1186360/unemployment-rate-in-tunisia-by-gender/ , (15.03.2023)

Stringfixer, ‘‘Hong Kong gribi’’, https://stringfixer.com/tr/1968_influenza_pandemic , (17.04.2022)

SWI Swissinfo, ‘‘Educational inequalities highlighted by Covid-19 pandemic’’, https://www.swissinfo.ch/eng/sci-tech/educational-inequalities-highlighted-by-covid-19-pandemic/46952548 , (08.04.2023)

Şevket Pamuk ‘‘TARİHTE KÜRESEL SALGINLAR ve İKTİSADİ ETKİLERİ’’, *Salgın Ekonomisi,* 1. baskı, Efil Yayınevi, Ankara 2020, ss. 35-36.

Taylor Vinters, ‘‘Austria: Changes in Employment Law in 2021 and beyond’’, https://www.taylorvinters.com/article/austria-changes-in-employment-law-in-2021-and-beyond , (12.01.2023)

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘Bakan Selçuk: “PCR Test Sonucuna Bakılmaksızın, COVİD-19 Tedavisi Gören Hastalarımızın SUT Kapsamındaki Sağlık Giderlerini Karşılıyor, Pandemi Bakım Ücreti Ödüyoruz” ‘‘, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-pcr-test-sonucuna-bakilmaksizin-covid-19-tedavisi-goren-hastalarimizin-sut-kapsamindaki-saglik-giderlerini-karsiliyor-pandemi-bakim-ucreti-oduyoruz/ , (06.11.2022)

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘Bakan Selçuk: “62.500 Kişinin Mesleki Yeterlilik, Sınav ve Belgelendirme Teşvikini Ödedik” ‘‘, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-62-500-kisinin-mesleki-yeterlilik-sinav-ve-belgelendirme-tesvikini-odedik/ , (06.11.2022)

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘Bakan Selçuk: "Biz Bize Yeteriz Kampanyası’na Destek 2 Milyarı TL’yi Geçti” ‘‘, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-biz-bize-yeteriz-kampanyasi-na-destek-2-milyari-tl-yi-gecti/ , (06.11.2022)

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘ Bakan Selçuk: “2. Faz Sosyal Yardım, İhtiyaç Sahibi Farklı 2 Milyon 300 Bin Haneye Verilecek” ‘‘, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-2-faz-sosyal-yardim-ihtiyac-sahibi-farkli-2-milyon-300-bin-haneye-verilecek/ , (06.11.2022)

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘Bakan Selçuk: “Koronavirüs Tedbirlerimiz Kapsamında, SUT ile Karşıladığımız Yoğun Bakım Tedavi Ücretlerini İki Katına Çıkardık” ‘‘, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-koronavirus-tedbirlerimiz-kapsaminda-sut-ile-karsiladigimiz-yogun-bakim-tedavi-ucretlerini-iki-katina-cikardik/ , (06.11.2022)

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘Bakan Selçuk: “Sosyal Yardımlarda Kadınlara Ödenen Miktarlarda Artışa Gittik” ‘‘, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-sosyal-yardimlarda-kadinlara-odenen-miktarlarda-artisa-gittik/ , (06.11.2022)

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘Bakan Selçuk: “Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarına Aylık Aktardığımız Kaynağı 180 Milyon Liraya Çıkardık” ‘‘, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-sosyal-yardimlasma-ve-dayanisma-vakiflarina-aylik-aktardigimiz-kaynagi-180-milyon-liraya-cikardik/, (06.11.2022)

T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, ‘‘Bakan Selçuk: ”Halihazırda Bakanlığımızın Düzenli Sosyal Yardımlarından Faydalanan İhtiyaç Sahibi 2 Milyon Haneye 1.000’er TL Nakdi Destek Verilecek” ’’, https://www.aile.gov.tr/haberler/bakan-selcuk-hali-hazirda-bakanligimizin-duzenli-sosyal-yardimlarindan-faydalanan-ihtiyac-sahibi-2-milyon-haneye-1-000-er-tl-nakdi-destek-verilecek/ , (06.11.2022)

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, ‘‘Yeni Ekonomi Programı 2021-2022-2023’’, https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2020/10/Yeni-Ekonomi-Program%C4%B1-2021-2023.pdf , (16.10.2022).

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘Pandemi’’, https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66494/pandemi.html, (27.06.2021)

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘COVID-19 SARS-CoV-2 Enfeksiyonu’’, https://covid19.saglik.gov.tr/Eklenti/39551/0/covid-19rehberigenelbilgilerepidemiyolojivetanipdf.pdf, (27.06.2021)

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘Çin’de Görülen Koronavirüs Salgını Üzerine Bakanlıkta Toplanan Bilim Kurulu’nda Alınan Kararlara İlişkin Açıklama (23.01.2020)’’, https://www.saglik.gov.tr/TR,63422/cinde-gorulen-koronavirus-salgini-uzerine-bakanlikta-toplanan-bilim-kurulunda-alinan-kararlara-iliskin-aciklama-23012020.html , (01.05.2022)

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘Üç Ülke ile Daha Uçuşların Durdurulmasına İlişkin Açıklama (29.02.2020)’’, https://www.saglik.gov.tr/TR,64265/uc-ulke-ile-daha-ucuslarin-durdurulmasina-iliskin-aciklama-29022020.html , (01.05.2022)

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘Koronavirüs Bilim Kurulu Tarafından Hazırlanan ‘COVID-19 Bilgilendirme Broşürü’ 81 İle Dağıtıldı (02.03.2020)’’, https://www.saglik.gov.tr/TR,64267/koronavirus-bilim-kurulu-tarafindan-hazirlanan-covid-19-bilgilendirme-brosuru-81-ile-dagitildi-02032020.html , (01.05.2022)

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘Sağlık Bakanlığı, Korona Bilgilendirme Websitesi’ni Yayına Aldı (19.03.2020)’’, https://www.saglik.gov.tr/TR,64555/saglik-bakanligi-korona-bilgilendirme-websitesini-yayina-aldi-19032020.html , (01.05.2022)

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘Çin’den Alınan COVID-19 İlaçları Ambulans Uçaklarla 40 Şehre Dağıtıldı (24.03.2020)’’, https://www.saglik.gov.tr/TR,64659/cinden-alinan-covid-19-ilaclari-ambulans-ucaklarla-40-sehre-dagitildi-24032020.html , (01.05.2022)

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘Koronavirüs Bilim Kurulu Toplantısına İlişkin Açıklama (22.07.2020)’’ https://www.saglik.gov.tr/TR,67122/koronavirus-bilim-kurulu-toplantisina-iliskin-aciklama-22072020.html , (01.05.2022)

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘Covid-19 Aşısının Denemeleri Ankara Şehir Hastanesinde Başladı (07.10.2020)’’, https://www.saglik.gov.tr/TR,73775/covid-19-asisinin-denemeleri-ankara-sehir-hastanesinde-basladi-07102020.html , (01.05.2022)

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘Yakın Temaslıların Karantina Süresine” İlişkin Yapılan Değişikliklere Yönelik Açıklama (08.12.2020)’’, https://www.saglik.gov.tr/TR,77478/yakin-temaslilarin-karantina-suresine-iliskin-yapilan-degisikliklere-yonelik-aciklama-08122020.html , (01.05.2022)

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘Yurtdışından Gelen Tüm Yolculara Son 72 Saatte Yapılmış PCR Testi Zorunluluğu Getirilmesine İlişkin Açıklama (25.12.2020)’’, https://www.saglik.gov.tr/TR,77799/yurtdisindan-gelen-tum-yolculara-son-72-saatte-yapilmis-pcr-testi-zorunlulugu-getirilmesine-iliskin-aciklama-25122020.html , (01.05.2022)

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘Covid-19 Aşısı Sağlık Bakanlığı Depolarında (30.12.2020)’’, https://www.saglik.gov.tr/TR,77949/covid-19-asisi-saglik-bakanligi-depolarinda-30122020.html , (01.05.2022)

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘90 Yaş Üzeri Vatandaşlar Evlerinde Aşılanmaya Başlandı (19.01.2021)’’, https://www.saglik.gov.tr/TR,78227/90-yas-uzeri-vatandaslar-evlerinde-asilanmaya-baslandi-19012021.html , (01.05.2022)

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘2,8 Milyon Doz Bion-Tech Aşısı Türkiye’ye Getirildi (31.03.2021)’’, https://www.saglik.gov.tr/TR,81815/28-milyon-doz-bion-tech-asisi-turkiyeye-getirildi-31032021.html , (01.05.2022)

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘Koronavirüs Bilim Kurulu Toplantısına İlişkin Açıklama (28.04.2021)’’, https://www.saglik.gov.tr/TR,82747/koronavirus-bilim-kurulu-toplantisina-iliskin-aciklama-28042021.html , (01.05.2022)

T.C. Sağlık Bakanlığı, ‘‘Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, Turkovac Aşısı Oldu’’, https://www.saglik.gov.tr/TR,87006/saglik-bakani-fahrettin-koca-turkovac-asisi-oldu.html , (01.05.2022)

T.C. Sofya Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, ‘‘COVID-19 + Bulgaristan’’, https://www.deik.org.tr/uploads/covid-19-bulgaristan.PDF, 2020.

T.C. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı, ‘‘2020/12 sayılı Genelge’’, https://kms.kaysis.gov.tr/Home/Goster/160868 , (11.10.2022)

T.C. Ticaret Bakanlığı, ‘‘Valon Hükümeti Yeni Destek Paketi Açıkladı’’, https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/belcika/valon-hukumeti-yeni-destek-paketi-acikladi , (10.04.2022)

T.C. Ticaret Bakanlığı, ‘‘Covid-19: Belçika’da İki Yeni Destek Tedbiri Açıklandı’’, https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/belcika/covid-19-belcikada-iki-yeni-destek-tedbiri-aciklandi , (10.04.2022)

T.C. Ticaret Bakanlığı, ‘‘Birleşik Krallık Bütçe'si açıklandı.’’, https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/ingiltere/birlesik-krallik-butcesi-aciklandi , (10.04.2022)

T.C. Ticaret Bakanlığı, ‘‘Koronavirüsle Mücadele Kapsamında Alınan Yeni Ekonomik Önlemler’’, https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/brezilya/koronavirusle-mucadele-kapsaminda-alinan-yeni-ekonomik-onlemler , (12.04.2022)

T.C. Ticaret Bakanlığı, ‘‘COVID-19 Meksika Genel Durum (9)’’, https://ticaret.gov.tr/blog/ulkelerden-ticari-haberler/meksika/covid-19-meksika-genel-durum-9 , (14.04.2022)

The Arab Weekly, Megahid, Ahmed, ‘‘Lockdown tightened in Egypt but concern mounts over safety of army officers’’, https://thearabweekly.com/lockdown-tightened-egypt-concern-mounts-over-safety-army-officers , (02.04.2022)

The Borgen Project, ‘‘EFFORTS TO ALLEVIATE ELDERLY POVERTY IN GREECE’’, https://borgenproject.org/alleviate-elderly-poverty-in-greece/#top , (03.04.2023)

The Conversation, ‘‘Coronavirus response: why Cuba is such an interesting case’’, https://theconversation.com/coronavirus-response-why-cuba-is-such-an-interesting-case-135749 , (17.03.2022)

The Conversation, “Education and inequality in 2021: how to change the system”, https://theconversation.com/education-and-inequality-in-2021-how-to-change-the-system-158470 , (20.04.2022)

The Conversation, ‘‘How the pandemic has changed China’s economy – perhaps for good’’, https://theconversation.com/how-the-pandemic-has-changed-chinas-economy-perhaps-for-good-167597 , (08.12.2022)

The Diplomat, Stangarone, Troy, ‘‘COVID-19 Has Widened South Korea’s Gender Gap’’, https://thediplomat.com/2021/02/covid-19-has-widened-south-koreas-gender-gap/ , (05.03.2023)

The Diplomat, Gibson, J., ‘‘South Korea’s Elderly Face Unique Challenges From COVID-19’’, https://thediplomat.com/2020/06/south-koreas-elderly-face-unique-challenges-from-covid-19/ , (19.03.2023)

The Economic Times, ‘‘Coronavirus lockdowns around the world as vaccine efforts stumble’’, https://economictimes.indiatimes.com/news/international/world-news/coronavirus-lockdowns-around-the-world-as-vaccine-efforts-stumble/articleshow/82000868.cms , (19.04.2022)

The Federal Government, ‘‘Easier access to short-time work allowance’’, https://www.bundesregierung.de/breg-en/issues/kabinett-kurzarbeitergeld-1729898 (11.02.2022)

The Florentine, ‘‘Women in Italy: the way forward post-pandemic’’, https://www.theflorentine.net/2020/08/22/women-in-italy-the-way-forward-post-pandemic/ , (02.04.2023)

The Global Economy, ‘‘South Korea: Female unemployment’’, https://www.theglobaleconomy.com/South-Korea/Female_unemployment/ , (14.03.2023)

The Global Economy, ‘‘South Korea: Male unemployment’’, https://www.theglobaleconomy.com/South-Korea/Male_unemployment/ , (14.03.2023)

The Global Economy, ‘‘China: Female unemployment’’, https://www.theglobaleconomy.com/China/Female_unemployment/ , (15.03.2023)

The Global Economy, ‘‘China: Male unemployment’’, https://www.theglobaleconomy.com/China/Male_unemployment/ , (15.03.2023)

The Global Economy, ‘‘Nigeria: Female unemployment’’ https://www.theglobaleconomy.com/Nigeria/Female_unemployment/ , (15.03.2023)

The Global Economy, ‘‘Nigeria: Male unemployment’’, https://www.theglobaleconomy.com/Nigeria/Male_unemployment/ , (15.03.2023)

The Manitoulin Expositor, ‘‘Updated: Canada goes on COVID-19 lockdown’’, https://www.manitoulin.com/updated-canada-goes-on-covid-19-lockdown/ , (17.03.2022)

The World Bank, ‘‘Remote Learning During COVID-19 Lockdown is Preventing Learning Loss in Nigeria’’, https://www.worldbank.org/en/news/feature/2021/12/08/remote-learning-during-covid-19-lockdown-is-preventing-learning-loss-in-nigeria , 2021

The World Bank, “Global Growth to Slow through 2023, Adding to Risk of ‘Hard Landing’ in Developing Economies”, https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/01/11/global-recovery-economics-debt-commodity-inequality , (20.04.2022)

The World Bank, “Nigeria to Scale-up Delivery of Social Assistance to 10.2 Million Households”, https://www.worldbank.org/en/news/press-

release/2021/12/16/nigeria-to-scale-up-delivery-of-social-assistance-to-10-2-million-households , (21.04.2022)

The World Bank, “US$175 Million Budget Support for Tunisia to Mitigate the Economic Impact of Covid-19”, https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/06/15/world-bank-approves-us-175-million-budget-support-for-tunisia-to-mitigate-the-economic-impact-of-covid-19-and-hasten-recovery, (21.04.2022)

The World Bank, ‘‘COVID-19 (Coronavirus) Policy Response to Addressing Learning Gaps and Inequalities in Russia’’, https://www.worldbank.org/en/country/russia/brief/covid-19-response-learning-gaps-inequalities-russia , (26.02.2023)

The World Bank, ‘‘Unemployment, female (% of female labor force) (modeled ILO estimate) - Egypt, Arab Rep.’’, https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.ZS?locations=EG , (12.03.2023)

The World Bank, ‘‘Unemployment, male (% of male labor force) (modeled ILO estimate) - Egypt, Arab Rep.’’, https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.MA.ZS?locations=EG , (12.03.2023)

The World Bank, " Unemployment, female (% of female labor force) (modeled ILO estimate) - Kenya " https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.ZS?locations=KE , (13.03.2023)

The World Bank, " Unemployment, male (% of male labor force) (modeled ILO estimate) - Kenya ", https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.MA.ZS?locations=KE , (13.03.2023)

The World Bank, ‘‘Unemployment, female (% of female labor force) (modeled ILO estimate) – Algeria’’, https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.ZS?locations=DZ , (15.03.2023)

The World Bank, ‘‘Unemployment, male (% of male labor force) (modeled ILO estimate) – Algeria’’, https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.MA.ZS?locations=DZ , (15.03.2023)

The World Bank, ‘‘Unemployment, female (% of female labor force) (modeled ILO estimate) – Cuba’’, https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.ZS?locations=CU , (15.03.2023)

The World Bank, ‘‘Unemployment, male (% of male labor force) (modeled ILO estimate) – Cuba’’, https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.MA.ZS?locations=CU , (15.03.2023)

The World Bank, ‘‘Unemployment, female (% of female labor force) (modeled ILO estimate) – Azerbaijan’’, https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.ZS?locations=AZ , (15.03.2023)

The World Bank, ‘‘Unemployment, male (% of male labor force) (modeled ILO estimate) – Azerbaijan’’, https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.MA.ZS?locations=AZ , (15.03.2023)

The World Bank, ‘‘The impact of COVID-19 on education in Brazil’’, https://www.worldbank.org/en/events/2020/04/29/the-impact-of-covid-19-on-education-in-brazil , (08.04.2023)

Tom Auwers, ‘‘KEY DATA IN HEALTHCARE COVID-19: period March 2020 - June 2021’’, https://www.health.belgium.be/sites/default/files/uploads/fields/fpshealth_theme_file/blikvanger_covid_en_web.pdf , 2021

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), ‘‘İşgücü İstatistikleri, 2020’’, 37484 sayılı Haber Bülteni, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2020-37484 , (20.07.2022)

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), ‘‘İşgücü İstatistikleri, 2021’’, 45645 sayılı Haber Bülteni, https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2021-45645 , (20.07.2022)

Tülek, Necla., Erdinç, Şebnem, ‘‘Ebola Virüsü Hastalığı’’, *Flora İnfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Dergisi,* Cilt 20, Sayı 2, 2015.

Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı, ‘‘81 İl Valiliğine Tam Kapanma Tedbirleri Genelgesi Gönderildi’’, https://www.icisleri.gov.tr/81-il-valiligine-tam-kapanma-tedbirleri-genelgesi-gonderildi, (05.12.2021)

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, ‘‘Koronavirüsün Olası Ekonomik ve Finansal Etkilerine Karşı Alınan Tedbirlere İlişkin Basın Duyurusu’’, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/de00dc3f-5f0c-48a4-b4a3-47e6b2094dee/DUY2020-16.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-de00dc3f-5f0c-48a4-b4a3-47e6b2094dee-n3Eb2UE , 2020.

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, ‘‘Koronavirüsün Ekonomik ve Finansal Etkilerine Karşı Alınan İlave Tedbirlere İlişkin Basın Duyurusu’’, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/b99d3a9b-7fc9-47c2-9bdc-3346aa81ceae/DUY2020-21.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-b99d3a9b-7fc9-47c2-9bdc-3346aa81ceae-n4LQqjp , 2020.

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), ‘‘Nakdi Ücret Desteği’’, https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/issizlik-sigortasi/nakdi-ucret-destegi/ , (03.05.2022)

Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği (TÜSAD), ‘‘Domuz Gribi (İnfluenza A H1n1) Hakkında Türkiye Solunum Araştırmaları Derneği (TÜSAD) Basın Açıklaması’’, https://www.solunum.org.tr/basin/137/iletisim.html#:~:text=Influenza%20A%20H1N1(Domuz%20Gribi)'in%2016%20May%C4%B1s%202009,%C3%96rg%C3%BCt%C3%BC%20(DS%C3%96)%20taraf%C4%B1ndan%20bildirilmi%C5%9Ftir. , (17.04.2022)

Türk Toraks Derneği, ‘‘Her Yönüyle COVID-19’’, https://www.ttb.org.tr/udek/userfiles/files/heryonuyle_covid19.pdf, (27.06.2021)

UK Parliament House of Lords Library, ‘‘Covid-19: Empowering women in the recovery from the impact of the pandemic’’, https://lordslibrary.parliament.uk/covid-19-empowering-women-in-the-recovery-from-the-impact-of-the-pandemic/ , (13.02.2023)

UK Parliament House of Lords Library, ‘‘ Covid-19 pandemic: impact on people with disabilities’’, https://lordslibrary.parliament.uk/covid-19-pandemic-impact-on-people-with-disabilities/ , (02.04.2023)

UNDP, André Portela Souza vd., ‘‘Social Protection Response to COVID-19 in Brazil’’, https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/migration/latinamerica/undp-rblac-CD19-PDS-Number27-Brazil-En.pdf , 2020

Unicef, ‘‘Country Office Annual Report 2020 Cuba’’, https://www.unicef.org/media/100606/file/Cuba-2020-COAR.pdf , 2020,

United Nations, "COVID-19 response measures in the Republic of Azerbaijan", https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Events/GoodPracticesCoronavirus/azerbaijan-submission-covid19.pdf , 2020

United Nations Development Programme (UNDP), ‘‘UNDP Cuba Support to the National Response and Recovery to Contain the Impact of COVID-19’’ *United Nations Development Programme Regional Bureau for Latin America and the Caribbean,* Mayıs 2020.

United Nations, ‘‘Toxic lockdown culture’ of repressive coronavirus measures hits most vulnerable’’, https://news.un.org/en/story/2020/04/1062632 , (19.04.2022)

United Nations Egypt, "COVID-19 SOCIO-ECONOMIC RESPONSE AND RECOVERY PLAN FOR EGYPT", 2020

UNIDO United Nations Industrial Development Organization, “INDUSTRIAL DEVELOPMENT REPORT 2022”, https://www.unido.org/sites/default/files/files/2021-11/IDR%202022%20KEY%20FINDINGS%20-%20EBOOK.pdf , 2021.

University of Vienna, ‘‘Chronology of the Corona Crisis in Austria - Part 1: Background, the way to the lockdown, the acute phase and economic consequences’’, https://viecer.univie.ac.at/en/projects-and-cooperations/austrian-corona-panel-project/corona-blog/corona-blog-beitraege/blog51/ (13.02.2022)

University of Vienna, ‘‘Chronology of the Corona Crisis in Austria - Part 2: From the first easing of measures towards restoring normality’’, https://viecer.univie.ac.at/en/projects-and-cooperations/austrian-corona-panel-project/corona-blog/corona-blog-beitraege/blog60/ (14.02.2022)

U.S. Embassy and Consulate in Nigeria, ‘‘COVID-19 FIELD HOSPITAL DONATION AFFIRMS U.S. COMMITMENT TO CONTINUED PARTNERSHIP WITH NIGERIA’’, https://ng.usembassy.gov/covid-19-field-hospital-donation-affirms-u-s-commitment-to-continued-partnership-with-nigeria/ , (08.03.2023)

U.S. Department of Labor, ‘‘Families First Coronavirus Response Act: Employee Paid Leave Rights’’, https://www.dol.gov/agencies/whd/pandemic/ffcra-employee-paid-leave , (04.04.2023)

UNWTO | World Tourism Organization a UN Specialized Agency, “IMPACT ASSESSMENT OF THE COVID-19 OUTBREAK ON INTERNATIONAL TOURISM”, https://www.unwto.org/impact-assessment-of-the-covid-19-outbreak-on-international-tourism , (19.04.2022)

UNWTO | World Tourism Organization a UN Specialized Agency, “COVID-19 RESPONSE: 96% OF GLOBAL DESTINATIONS IMPOSE TRAVEL RESTRICTIONS, UNWTO REPORTS”, https://www.unwto.org/news/covid-19-response-travel-restrictions , (20.04.2022)

UNWTO | World Tourism Organization a UN Specialized Agency, “TIGHTENED TRAVEL RESTRICTIONS UNDERLINE CURRENT CHALLENGES FOR TOURISM”, https://www.unwto.org/news/tightened-travel-restrictions-underline-current-challenges-for-tourism , (20.04.2022)

‘‘Uzaktan Çalışma Yönetmeliği’’, *Resmî Gazete,* 31419, Mart 2021.

U.S. Agency for International Development (USAID), “TUNISIA

COVID-19 RESPONSE”, https://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/USAID_Tunisia_COVID-19ResponseFactsheetMarch2021.pdf , 2021.

Verbeeck, J., Vandersmissen, G., Peeters, j., Klamer, S., Hancart, S., Lernout, T., Dewatripont, M., Godderis, L., ve Molenberghs, G. “Confirmed COVID-19 Cases per Economic Activity during Autumn Wave in Belgium” *Int. J. Environ. Res. Public Health*, Volume 18, Issue 23, 2021.

‘‘Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği 518’’, *Resmî Gazete,* 31078 (Mükerrer), Mart 2020.

VOA News, ‘‘Italy Marks Anniversary of First Confirmed Locally Transmitted COVID-19 Infections in West’’, https://www.voanews.com/a/covid-19-pandemic_italy-marks-anniversary-first-confirmed-locally-transmitted-covid-19-infections/6202343.html , (01.03.2022)

Voa News, ‘‘Kenya's 'Adopt a Family' Campaign Pairs Wealthy with Less Fortunate During COVID Lockdown’’, https://www.voanews.com/a/africa_kenyas-adopt-family-campaign-pairs-wealthy-less-fortunate-during-covid-lockdown/6191821.html , (18.03.2023)

Voxeu, Simola, Heli, “ Consumption and service sector demand played a key role in the COVID-19 global trade collapse”, https://voxeu.org/article/consumption-and-service-sector-demand-played-key-role-covid-19-global-trade-collapse , (19.04.2022)

"Yeni Koronavirüs (COVID-19) Salgınının Ekonomik ve Sosyal Hayata Etkilerinin Azaltılması Hakkında Kanun ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (7244 S.K.)". Resmi Gazete, 31102, Nisan 2020

''Yıllık Ücretli İzin Yönetmeliği'', *Resmî Gazete,* 25391, Mart 2004.

''Yıllık Ücretli İzin Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik'' *Resmî Gazete,* 30158, Ağustos 2017.

Yılmaz, Hüseyin., Turan, Nuri., ''Domuz Gribi Virüsü ve Genetik Değişime Yatkın Virüsler'', *Bilim ve Teknik Dergisi,* Aralık, 2009.

Younes, Hossam, ''Egypt's Policy Responses to Mitigate Impact of COVID-19 on Exports'', *KIEP Visiting Scholars Program Crisis and Fragility: Economic Impact of COVID-19 and Policy Responses,* https://www.kiep.go.kr/upload/visitor/Visiting_Scholars_Opinion_Paper.pdf , 2020.

Young, M.H., Quinn,W., Brassard, A., Gualtieri, C., ve Reinhard, S., ''COVID-19 Pandemic Spurs Policy Changes Benefiting Older Adults'', Journal of Gerontological Nursing, 46(6), 2020

Waas, Bernd, ''COVID 19: Labour Law and Social Security Law Measures in Germany'', https://www.cielolaboral.com/wp-content/uploads/2021/04/waas_noticias_cielo_n3_2021.pdf , 2021

WebMD, ''Mexico Confirms Its First Cases of Coronavirus'', https://www.webmd.com/lung/news/20200320/mexico-confirms-its-first-cases-of-coronavirus#1 , (15.03.2022)

WFP World Food Programme, ''World Food Programme sends medical equipment to support China's response to coronavirus'', https://www.wfp.org/stories/world-food-programme-sends-medical-equipment-support-chinas-response-coronavirus , (07.12.2022)

Wheelis, Mark, ''Biological Warfare at the 1346 Siege of Caffa'', *Emerging Infectious Diseases,* Vol 8, No 9, 2002.

White&Case, ''COVID-19: Russian legal impact'', https://www.whitecase.com/publications/alert/covid-19-russian-legal-impact , (02.04.2022)

Women's Budget Group, ''Crises Collide: Women and Covid-19'', https://wbg.org.uk/wp-content/uploads/2020/04/FINAL.pdf , 2020

World Economic Forum, ‘‘The COVID-19 pandemic has changed education forever. This is how’’, https://www.weforum.org/agenda/2020/04/coronavirus-education-global-covid19-online-digital-learning/ , (19.04.2022)

World Health Organization (WHO), ‘‘Smallpox’’, https://www.who.int/health-topics/smallpox#tab=tab_1, (14.05.2021)

World Health Organization (WHO), ‘‘WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020’’, https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---11-march-2020, (27.06.2021)

World Health Organization (WHO), ‘‘Cholera’’, https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/cholera, (30.10.2021)

World Health Organization (WHO), ‘‘Dengue and severe dengue’’, https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/dengue-and-severe-dengue#:~:text=Dengue%20is%20a%20severe%2C%20flu,bite%20from%20an%20infected%20mosquito, (30.10.2021)

World Health Organization (WHO), ‘‘Archived: WHO Timeline - COVID-19’’, https://www.who.int/news/item/27-04-2020-who-timeline---covid-19 , (16.03.2022)

World Health Organization (WHO), ‘‘Responding to COVID-19 - Learnings from Kerala’’, https://www.who.int/india/news/feature-stories/detail/responding-to-covid-19---learnings-from-kerala , (16.03.2022)

World Health Organization, ‘‘Greece: civil society reduces barriers to health and education for young people with disabilities during the pandemic’’, https://www.who.int/europe/news/item/03-12-2021-greece-civil-society-reduces-barriers-to-health-and-education-for-young-people-with-disabilities-during-the-pandemic , (03.04.2023)

World Travel & Tourism Council, “Economic Impact Reports”, https://wttc.org/Research/Economic-Impact , (19.04.2022)